

Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

**Het gebruik van opvang voor kinderen
jonger dan 3 jaar in het Vlaams Gewest**

Georges Hedeboom & Annick Peetermans
HIVA – K.U.Leuven

Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
Kapucijnenvoer 35 – B-3000 Leuven
Tel 0032 16 33 70 70 – Fax 0032 16 33 69 22
E-mail: swvg@med.kuleuven.be
Website: <http://www.steunpuntwvg.be>

Publicatie nr. 2009/04
SWVG-Rapport 07
Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

Ad-hocproject: Het gebruik van opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar in het Vlaams Gewest.
Eindrapport

Promotor: Georges hedeboom, HIVA – K.U.Leuven

Stuurgroep: Bea Buysse, Christele Van Nieuwenhuyzen, Katleen Govaert en Tessa Ottoey, Kind en Gezin, Johan Vanderfaillie, SWVG, Veerle Audenaert en Valérie Carrette, Kenniscentrum Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

Administratieve ondersteuning: Lut Van Hoof, Sabine Vanden Bossche, Lieve Van Cauwenberghe
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijk te verwijzen naar de bron.

No material may be made public without an explicit reference to the source.

Promotoren en Partners van het Steunpunt

K.U.Leuven

Prof. Dr. Chantal Van Audenhove (Promotor-Coördinator), Lucas en ACHG
Prof. Dr. Hans Grietens, Centrum voor Gezins- en orthopedagogiek
Prof. Dr. Johan Put, Instituut voor Sociaal recht
Prof. Dr. Anja Declercq, Lucas

UGent

Prof. Dr. Lea Maes, Vakgroep maatschappelijke gezondheidkunde
Prof. Dr. Jan De Maeseneer, Vakgroep Huisartsgeneeskunde en eerstelijnsgezondheidszorg
Prof. Dr. Ilse De Bourdeaudhuij, Vakgroep Bewegings- en sportwetenschappen
Prof. Dr. Ann Buysse, Vakgroep Experimenteel-klinische en gezondheidspsychologie

VUBrussel

Prof. Dr. Johan Vanderfaillie, Vakgroep Orthopsychologie

KHKempen

Dr. Guido Cuyvers, Vlaams onderzoeks- en kenniscentrum derde leeftijd

Voorwoord

Het onderzoek dat voorligt, werd uitgevoerd door het HIVA – K.U.Leuven, in opdracht van het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en Kind en Gezin.

Het moest op de eerste plaats een antwoord bieden op vragen die door de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin naar voor gebracht werden. Van welke kinderopvang maken Vlaamse ouders gebruik? Sluit deze opvang aan bij hun wensen en voorkeuren? Hoe evalueren zij de kwaliteit van het aanbod? Wat is het profiel van de ouders die een beroep doen op de formele kinderopvang? Vindt men opvang in 'moeilijke situaties', bijvoorbeeld bij ziekte van een kind of buiten de reguliere uren?

Voor Kind en Gezin, dat een traditie kent van regelmatige gebruikersenquêtes i.v.m. kinderopvang, was het onderzoek een gelegenheid om de enquête uit 2004 te actualiseren. Daartoe werden bijkomend vragen ingelast i.v.m. het profiel van de niet-gebruikers, de redenen voor het gebruik van opvang, de redenen voor de keuze voor een bepaalde opvangvorm en de beschikbaarheid van de grootouders.

Door deels ook dezelfde instrumenten te gebruiken als in het HIVA-onderzoek van 2000 werd het mogelijk om de huidige situatie ook met 2000 te vergelijken en trends en verschuivingen in kaart te brengen.

Het onderzoek betreft de kinderopvang voor de kinderen beneden de 3 jaar van het Vlaams Gewest.

We bedanken het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en Kind en Gezin voor het toewijzen van de onderzoeksopdracht. Voor het HIVA-K.U.Leuven bood het onderzoek de gelegenheid een reeds jaren bestaande onderzoekstraditie i.v.m. thema's betreffende gezin en arbeid verder te zetten.

Meer specifiek zijn we dank verschuldigd aan de leden van de stuurgroep die vanuit de beide opdrachtgevers en vanuit het Vlaamse Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin het onderzoek begeleidden. Voor Kind en Gezin waren dat: Bea Buysse, die het voorzitterschap van de stuurgroep waarnam, Christele Van Nieuwenhuizen, Katleen Govaert en Tessa Ottoey. Voor het Steunpunt nam Johan Vanderfaillie deel. Het Vlaamse Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin was vertegenwoordigd door Veerle Audenaert en Valérie Carrette van het Kenniscentrum Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

In onze dank betrekken we verder ook de ouders die de tijd namen om de omvangrijke postenquête in te vullen of aan de telefonische bevraging mee te werken.

Binnen het HIVA-K.U.Leuven vermelden we eervol de dienst survey en informatica en de ingehuurde telefonisten, die de grootschalige telefonische enquête voor hun rekening namen, en Annick Peetermans die mede instond voor de uitwerking van het onderzoek.

Georges Hedebouw

Onderzoeksleider HIVA-K.U.Leuven, Sector Verzorgingsstaat en Wonen

Inhoud

Inleiding	1
Hoofdstuk 1 Probleemstelling en onderzoeksmethode	3
1. Inleiding	3
2. Kinderopvang in het Vlaams Gewest	3
2.1 Diensten voor onthaalouders	3
2.2 Erkende kinderdagverblijven	4
2.3 Initiatieven voor buitenschoolse opvang	5
2.4 Lokale diensten voor buurtgerichte opvang	5
2.5 Zelfstandige onthaalouders	6
2.6 Minicrèches en zelfstandige kinderdagverblijven	6
2.7 Schoolopvang	7
2.8 Capaciteit	8
3. Onderzoeksmethode	11
3.1 Vragenlijst	11
3.2 Bevragingmethode	12
3.3 Populatie en steekproef	14
3.4 Respons	16
3.5 Wegingen	18
4. Besluit	19
Hoofdstuk 2 Kenmerken van de doelgroep en representativiteit	21
1. Inleiding	21
2. Gezinskenmerken	21
2.1 Situatie van het kerngezin	21
2.2 Gezinsamenstelling	22
2.3 Beschikbaarheid van de grootouders voor kinderopvang	23
3. Socio-economische kenmerken	24
3.1 Opleidingsniveau van de moeder	24
3.2 Beroep van de ouders	25

3.3	Werksituatie	26
3.4	Werkregime van ouders	28
3.5	Inkomenssituatie	29
4.	Kansarmoede	29
5.	Allochtone afkomst van de ouder(s)	30
6.	Besluit	32
	Hoofdstuk 3 Het opvanggebruik	35
1.	Inleiding	35
2.	Gebruik van opvang	35
2.1	Kenmerken van de opvang	35
2.2	Het gebruik naar woonplaats	38
2.3	Het gebruik naar leeftijd van het kind	40
2.3	Het gebruik naar gezins- en werksituatie van de ouders	41
2.4	Het gebruik door kansarme gezinnen en gezinnen van allochtone herkomst	43
2.7	Het gebruik van opvang bij schoolgaande kinderen	45
2.8	Opvang bij kinderen tussen 1 maand en 3 maanden	50
3.	Besluit	51
	Hoofdstuk 4 De gebruikte opvangvormen	55
1.	Inleiding	55
2.	De gebruikte opvangvormen	55
2.1	Belangrijkste (meest gebruikte) opvangvorm	56
2.2	Gebruik van gesubsidieerde of zelfstandige voorzieningen	57
2.3	Opvang in een gezinsmilieu of een groepsmilieu	57
2.4	Plaats van de opvang	58
2.5	Geografische verschillen	59
3.	De opvangvorm naar gezinssituatie en inkomen van de ouders	60
3.1	De inkomenspositie	60
3.2	De gezinssituatie	63

4. Kansarme gezinnen en gezinnen van allochtone herkomst	64
4.1 Kansarme gezinnen	64
4.2 Allochtone gezinnen	65
5. Het profiel van de gebruikers van de zelfstandige voorzieningen	66
6. Opvangvorm bij kinderen tussen 1 maand en 3 maanden	67
7. Tweede en derde belangrijkste opvangvorm	67
8. Beperkte gebruikers van opvang	68
9. Prijs van de opvang	70
10. Besluit	72
Hoofdstuk 5 Het gebruik van atypische en occasionele opvang	77
1. Inleiding	77
2. Kenmerken van de atypische opvang	77
2.1 Opvang na 18 uur	79
2.2 Opvangdagen vóór 7 uur	80
2.3 Opvang tijdens het weekend	81
2.4 Duur van de langste opvangdag	82
2.5 Opvang tijdens de nacht	82
3. Atypische opvang naargelang de leeftijd van het kind	83
4. Atypische opvang naargelang de provincie	83
5. Naargelang de gezins- en werksituatie	84
6. Occasionele opvang	85
7. Besluit	86
Hoofdstuk 6 het gebruik van opvang bij ziekte	89
1. Inleiding	89

2. Het voorkomen van ziekte	89
2.1 Duur van de ziekte	89
2.2 Naargelang de leeftijd	89
2.3 Naargelang het regelmatig of beperkt gebruik	90
3. Wijziging van de opvangsituatie bij ziekte van het kind	90
3.1 Wijzigingen naar opvangsituatie	90
3.2 Aard van de wijzigingen	92
4. Kinderen met nood aan specifieke verzorging of begeleiding	94
5. Besluit	97
Hoofdstuk 7 Redenen voor het opvanggebruik	99
1. Inleiding	99
2. Redenen voor het opvanggebruik	100
3. Balans tussen werk en gezin	101
4. Niet-gebruikers van kinderopvang	102
5. Besluit	103
Hoofdstuk 8 De keuze van de opvangvorm	105
1. Inleiding	105
2. Redenen voor de keuze	105
2.1 Redenen voor de effectieve keuze	105
2.2 Redenen voor de keuze naargelang de opvangvorm	107
2.3 Principiële voorkeur	112
2.4 Redenen voor de principiële voorkeur	114
2.5 Voorkeur voor de plaats van de opvang	116
3. Besluit	117
Hoofdstuk 9 De beoordeling van de kwaliteit van de opvang	119
1. Inleiding	119

2. Beoordeling algemene kwaliteit	120
3. Beoordeling van enkele deelaspecten	123
3.1 Alle opvangvormen samen	123
3.2 Beoordeling naar opvangvorm	124
3.2.1 Naargelang de opvangvorm: niet-schoolgaande kinderen	125
3.2.2 Naargelang de opvangvorm: schoolgaande kinderen	127
4. Beoordeling van het welbevinden van het kind	129
4.1 Mate van 'zich goed voelen' bij de opvang	129
4.2 Houding bij het afscheid aan de opvang	132
5. Besluit	135
Algemeen besluit	139
BIJLAGEN	151
Bijlage 1 'Vragenlijst gebruik kinderopvang in Vlaanderen'	153
Bijlage 2 Introductiebrief Kind & Gezin postenquête	201
Bijlage 3 Gebruik van opvang per dag van de week per provincie	205
Bijlage 4 Gebruikte opvangvormen uitgedrukt t.o.v. alle kinderen (gebruikers en niet-gebruikers) van 3 maanden tot 3 jaar	209
Bijlage 5 Redenen voor de keuze van de meest gebruikte opvang	213
Bijlage 6 Beoordeling kwaliteit niet-schoolgaande kinderen 2000-2009	217
Bijlage 7 Beoordeling kwaliteit schoolgaande kinderen 2000-2009	221
Bibliografie	225

Inleiding

De laatste jaren nam het aantal plaatsen in de formele kinderopvang in het Vlaams Gewest sterk toe. Niettegenstaande deze constante uitbreiding bestaat de indruk dat het aanbod de toenemende vraag blijft achterna. Men kan allerlei evoluties vermoeden die ervoor zorgen dat deze kloof moeilijk overbrugd wordt: het gestegen geboortecijfer de laatste jaren, de hogere werkzaamheidsgraad van de moeders, de verschuiving van informele naar formele opvang door de gestegen werkzaamheidsgraad van de grootouders.

In dit onderzoek maken we een stand van zaken op van de huidige situatie en gaan we op zoek naar verklaringen. Van welke opvang maken ouders gebruik (frequentie, intensiteit, redenen, kostprijs)? Sluit deze opvang aan bij hun wensen en voorkeuren? Hoe evalueren zij de kwaliteit van dit aanbod (betreffende zowel praktische als pedagogische en zorgaspecten)? Wat is het gebruik in 'moeilijke situaties' bijvoorbeeld bij ziekte van een kind of buiten de reguliere uren?

I.v.m. de achtergronden van het gebruik werd gepeild naar het socio-economische profiel van ouders die een beroep doen op de formele kinderopvang, de redenen voor het gebruik van opvang (of het niet-gebruik), de redenen voor de keuze voor een bepaalde opvangvorm.

Om trends te kunnen vaststellen werd gestreefd naar vergelijkbaarheid in de vraagstelling en de analyses met de gebruikersonderzoeken van Kind en Gezin van 2004 en 2002 en het HIVA-onderzoek van 2000 (Vanpée e.a., 2000). Zo werden dezelfde definities gehanteerd (bijvoorbeeld i.v.m. het regelmatige gebruik, atypische opvang ...) en werd het gebruik ook nagegaan voor dezelfde referentieweek (i.c. de week waarin 1 februari valt). Het onderzoek betreft ook alleen de kinderen jonger dan 3 jaar. Het werd beperkt tot het Vlaams Gewest.

De bevragingwijze verschilde van deze in 2004 waar de enquête bij de hoofdgroep telefonisch werd afgenomen, aangevuld met een face-to-facebevraging door de regioverpleegkundigen van Kind en Gezin bij een ruime groep kansarmen en allochtonen. In het huidige onderzoek maakten we in eerste instantie gebruik van een postenquête. Deze werd aangevuld met een telefonische bevraging bij een steekproef van de non-respons van de postenquête. We voerden eveneens een face-to-facebevraging uit bij kansarmen en allochtonen, maar op een beperktere schaal.

In hoofdstuk 1 beschrijven we voor een aantal aspecten van de regelgeving het formele aanbod in het Vlaams Gewest en bekijken we de capaciteit. We gaan er ook dieper in op de gevolgde werkwijze bij het onderzoek.

In hoofdstuk 2 beschrijven we de gezinskenmerken en kenmerken van de werksituatie van de ouders.

Hoofdstuk 3 exploreert het gebruik kwantitatief en verbindt dat met de kenmerken van de ouders.

In hoofdstuk 4 gaan we na wie voor de opvang instaat. Daarbij wordt eveneens de link gelegd met enkele kenmerken van de ouders.

De hoofdstukken 5 en 6 handelen over het atypische en occasionele gebruik alsook over het gebruik bij ziekte van het kind.

De hoofdstukken 7 en 8 gaan over de redenen voor het opvanggebruik of het niet-gebruik, alsook over de redenen voor de keuze van een bepaalde opvangvorm.

Ten slotte brengen we in hoofdstuk 9 de beoordeling door de ouders van de kwaliteit van de opvang.

In een algemeen besluit vatten we de voornaamste vaststellingen van het onderzoek nog eens samen.

Hoofdstuk 1

Probleemstelling en onderzoeksmethode

1. Inleiding

In dit hoofdstuk geven we een overzicht van het (formele) aanbod van kinderopvang in het Vlaams Gewest voor wat betreft de voornaamste elementen van de regelgeving en de capaciteit. Verder gaan we dieper in op de gevolgde methode: het opmaken van de vragenlijst, de afbakening van de populatie, de steekproeftrekking, de bevragingmethode, de respons en de gebruikte wegingen.

2. Kinderopvang in het Vlaams Gewest

Bij het overzicht van de kinderopvang in Vlaanderen maken we een onderscheid tussen de formele opvang die valt onder de bevoegdheid van Kind en Gezin en de informele opvang¹. Informele opvang is de opvang door grootouders, familie, vrienden of kennissen en de opvang die plaatsvindt in het thuismilieu van het kind (huispersoneel, au pair, babysit ...). Deze opvang valt buiten de bevoegdheid van Kind en Gezin.

In de formele opvang bestaat er een grote diversiteit van opvangvormen. Enerzijds kunnen we een onderscheid maken tussen erkende (en gesubsidieerde) opvang en zelfstandige opvang met een attest van toezicht van Kind en Gezin. Anderzijds kan er een onderscheid worden gemaakt tussen gezinsopvang en groepsopvang. In onderstaand schema geven we een samenvatting.

	Erkende (en gesubsidieerde) opvang	Zelfstandige opvang
Gezinsopvang	Diensten voor onthaalouders (2.1)	Zelfstandige onthaalouders (2.5)
Groepsopvang	Erkende kinderdagverblijven (2.2) Initiatieven voor buitenschoolse opvang (2.3) Lokale diensten voor buurtgerichte opvang (2.4)	Minicrèches en zelfstandige kinderdagverblijven (2.6) Schoolopvang (2.7)

2.1 Diensten voor onthaalouders

Onthaalouders die aangesloten zijn bij een dienst voor onthaalouders, vangen kinderen in gezinsverband op in hun woning. Ze vangen vooral kinderen op die nog niet naar school gaan en kinderen die deeltijds naar de kleuterschool gaan. Sommige

¹ Het eerste gedeelte van dit onderdeel i.v.m. de regelgeving werd uitgewerkt door Kind en Gezin.

onthaalouders hebben ook een aanbod van buitenschoolse opvang voor kinderen uit de basisschool. Aangesloten onthaalouders mogen maximaal acht kinderen tegelijkertijd opvangen (eigen kinderen tot en met de kleuterschool meegeteld).

Onthaalouders moeten voldoen aan een aantal minimale voorwaarden om zich te kunnen aansluiten bij een dienst voor onthaalouders. Ze zijn niet aan de dienst verbonden door een arbeidsovereenkomst. De dienst selecteert en begeleidt de onthaalouders en brengt ouders met hen in contact.

De erkenning van diensten voor onthaalouders door Kind en Gezin houdt in dat de voorziening geregeld geïnspecteerd wordt. Deze inspecties worden verricht door het Agentschap Inspectie Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

De gezinnen betalen een bijdrage die onder meer gerelateerd is aan hun inkomen. In uitzonderlijke financiële situaties is een verlaagd tarief en zelfs gratis opvang mogelijk. De opvangkosten voor kinderen tot 12 jaar zijn tot op zekere hoogte fiscaal aftrekbaar.

Diensten voor onthaalouders worden gesubsidieerd door Kind en Gezin. De inkomsten die de diensten hebben uit de financiële bijdrage van de gezinnen worden hierin verrekend. Dat betekent dat het opvangen van kinderen uit gezinnen met een laag inkomen geen nadelige financiële gevolgen heeft op het werkingsbudget van de dienst. De aangesloten onthaalouders krijgen een belastingvrije kostenvergoeding voor de geleverde opvangprestaties en genieten beperkte sociale rechten.

2.2 Erkende kinderdagverblijven

Erkende kinderdagverblijven vangen kinderen in groepsverband op. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen enerzijds de crèches, die kinderen die nog niet naar school gaan en kinderen die deeltijds naar de kleuterschool gaan opvangen, en anderzijds een beperkt aantal peuterspeelruimtes voor kinderen vanaf 18 maanden tot wanneer ze naar de kleuterschool gaan. Crèches hebben een minimumcapaciteit van 23 plaatsen, terwijl peuterspeelruimtes een minimumcapaciteit van 20 plaatsen hebben.

Erkende kinderdagverblijven moeten minstens 220 dagen per jaar open zijn en moeten op die dagen minstens 11 uur opvang aanbieden tussen 6.30 uur en 18.30 uur. Ze kunnen ook ruimere opvang aanbieden, bijvoorbeeld vóór 6.30 uur, na 18.30 uur, tijdens het weekend, 's nachts, occasionele opvang en opvang van kinderen met een specifieke zorgbehoefte. Sommige erkende kinderdagverblijven hebben een bijkomend aanbod van buitenschoolse kinderopvang, ofwel in dezelfde lokalen (kinderen uit de kleuterschool) ofwel in aparte lokalen (kinderen uit de kleuter- en lagere school).

De erkenning van kinderdagverblijven door Kind en Gezin houdt ook hier in dat de voorziening geregeld geïnspecteerd wordt. Deze inspecties worden verricht door het Agentschap Inspectie Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

De gezinnen betalen een bijdrage die onder meer gerelateerd is aan hun inkomen. In uitzonderlijke financiële situaties is een verlaagd tarief en zelfs gratis opvang mogelijk. De opvangkosten voor kinderen tot 12 jaar zijn tot op zekere hoogte fiscaal aftrekbaar.

Erkende kinderdagverblijven worden gesubsidieerd door Kind en Gezin. De inkomsten die de kinderdagverblijven hebben uit de financiële bijdrage van de gezinnen worden hierin verrekend. Deze regeling zorgt ervoor dat het opvangen van kinderen uit gezinnen met een laag inkomen geen nadelige financiële gevolgen heeft voor het werkingsbudget van de voorziening.

2.3 Initiatieven voor buitenschoolse opvang

Initiatieven voor buitenschoolse opvang vangen kinderen in groepsverband op en richten zich specifiek en exclusief op de buitenschoolse opvang van kinderen uit de basisschool. Ze kunnen opvang aanbieden voor en na de schooluren, op woensdagnamiddag, op schoolvrije dagen en tijdens de schoolvakanties. Ze hebben een minimumcapaciteit van 21 plaatsen en kunnen hun werking op verschillende vestigingsplaatsen organiseren. Deze vestigingsplaatsen hebben een minimumcapaciteit van acht plaatsen.

Een initiatief voor buitenschoolse opvang is 's ochtends uiterlijk om 7 uur open en 's avonds tot minstens 18 uur. Op woensdagnamiddag gaat het initiatief open na de schooltijd. De regelgeving legt geen minimumaantal openingsdagen per jaar vast.

Initiatieven voor buitenschoolse opvang kunnen ook ruimere opvang aanbieden, bijvoorbeeld vóór 7 uur, na 18 uur, tijdens het weekend, 's nachts, occasionele opvang, en opvang van kinderen met een specifieke zorgbehoefte.

Initiatieven voor buitenschoolse opvang worden erkend door Kind en Gezin. Daartoe is een gunstig advies nodig van het Lokaal Overleg Kinderopvang. De erkenning houdt in dat het initiatief geregeld geïnspecteerd wordt. Deze inspecties worden verricht door het Agentschap Inspectie Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

De financiële bijdrage van de gezinnen is niet gerelateerd aan het inkomen, maar de minimum- en maximumbijdragen zijn wel in de regelgeving vastgelegd. De opvangkosten voor kinderen tot 12 jaar zijn tot op zekere hoogte fiscaal aftrekbaar.

Initiatieven voor buitenschoolse opvang worden door verschillende instanties gesubsidieerd en kunnen daarnaast vrij beschikken over de inkomsten uit de financiële bijdragen van de gezinnen.

2.4 Lokale diensten voor buurtgerichte opvang

De lokale diensten bieden kleinschalige, buurtgerichte kinderopvang met een laagdrempelige werking. Ze vangen vooral kinderen op die vaak, om allerlei redenen, niet in de reguliere opvang worden opgevangen. Kenmerkend is ook de tewerkstelling van doelgroepmedewerkers, personen die moeilijk hun plaats vinden op de reguliere arbeidsmarkt. De lokale diensten voorzien in een opleidingstraject voor deze ongeschoolde begeleiders.

De gezinnen betalen een bijdrage die afhangt van hun financiële draagkracht. Lokale diensten worden door verschillende instanties gefinancierd.

2.5 Zelfstandige onthaalouders

Zelfstandige onthaalouders vangen in hun woning kinderen op in gezinsverband. Ze werken autonoom en bepalen dus zelf op welke uren en momenten ze open zijn. Regelgevend is hierover niets vastgelegd. Zelfstandige onthaalouders vangen voornamelijk niet-schoolgaande kinderen op en mogen maximaal zeven kinderen tegelijkertijd opvangen (eigen kinderen tot en met de kleuterschool meegeteld).

Zelfstandige onthaalouders kunnen ook ruimere opvang aanbieden, bijvoorbeeld van heel vroeg 's morgens, tot laat 's avonds, tijdens het weekend, 's nachts, occasionele opvang, en opvang van kinderen met een specifieke zorgbehoefte. Sommige zelfstandige onthaalouders hebben ook een aanbod van buitenschoolse kinderopvang voor kinderen uit de basisschool.

Wettelijk gezien moeten deze onthaalouders hun opvangactiviteit alleen maar melden aan Kind en Gezin, maar de meesten kiezen ervoor om een attest van toezicht van Kind en Gezin te verkrijgen. Dat betekent dat ze moeten voldoen aan een aantal voorwaarden inzake de omgang met kinderen en ouders, veiligheid en gezondheid en inrichting van de ruimten.

Het attest van toezicht houdt ook in dat de voorziening geregeld geïnspecteerd wordt. Deze inspecties worden verricht door het Agentschap Inspectie Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

De onthaalouder bepaalt zelf hoeveel de gezinnen moeten betalen. Als de onthaalouder een attest van toezicht heeft, zijn de opvangkosten voor kinderen tot 12 jaar tot op zekere hoogte fiscaal aftrekbaar.

De voornaamste bron van inkomsten zijn de financiële bijdragen van de gezinnen. Zelfstandige onthaalouders kunnen enkele vormen van beperkte financiële ondersteuning ontvangen, bijvoorbeeld een startvergoeding en een verzekering tegen persoonlijke ongevallen.

2.6 Minicrèches en zelfstandige kinderdagverblijven

Minicrèches en zelfstandige kinderdagverblijven bieden opvang in groepsverband aan. Het onderscheid tussen deze twee opvangvormen wordt gemaakt op basis van de capaciteit: minicrèches hebben een capaciteit van 8 tot 22 plaatsen, zelfstandige kinderdagverblijven hebben een capaciteit van minstens 23 plaatsen.

Minicrèches en zelfstandige kinderdagverblijven bepalen zelf hun openingsuren en -momenten. Regelgevend is hierover niets vastgelegd. Deze voorzieningen vangen vooral niet-schoolgaande kinderen op.

Minicrèches en zelfstandige kinderdagverblijven kunnen ook ruimere opvang aanbieden, bijvoorbeeld van heel vroeg 's morgens, tot 's avonds laat, tijdens het weekend, 's nachts, occasionele opvang, en opvang van kinderen met een specifieke zorgbehoefte. Sommige voorzieningen hebben ook een aanbod van buitenschoolse opvang voor kinderen uit de basisschool.

Wettelijk gezien moeten deze zelfstandige voorzieningen hun opvangactiviteit alleen maar melden aan Kind en Gezin, maar de meesten kiezen ervoor om een attest van toezicht van Kind en Gezin te verkrijgen. Dat betekent dat ze moeten voldoen aan een

aantal voorwaarden inzake de omgang met kinderen en ouders, veiligheid en gezondheid en inrichting van de ruimten.

Het attest van toezicht houdt ook in dat de voorziening geregeld geïnspecteerd wordt. Deze inspecties worden verricht door het Agentschap Inspectie Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

De opvangvoorziening bepaalt zelf hoeveel de gezinnen moeten betalen. Als de voorziening een attest van toezicht heeft, zijn de opvangkosten voor kinderen tot 12 jaar tot op zekere hoogte fiscaal aftrekbaar.

De voornaamste bron van inkomsten zijn de financiële bijdragen van de gezinnen. Sinds 2001 kunnen minicrèches een financiële ondersteuning van Kind en Gezin krijgen als ze voldoen aan een aantal voorwaarden. Ook zelfstandige kinderdagverblijven die uitsluitend buitenschoolse opvang aanbieden, kunnen zo'n financiële ondersteuning krijgen.

In tegenstelling tot wat de naam suggereert worden de zelfstandige kinderdagverblijven niet altijd door 'zelfstandigen' (in de commerciële zin) uitgebaat (zie tabel 1). Bij de minicrèches is dit wel de ruime meerderheid maar bij de zelfstandige kinderdagverblijven is dit slechts de helft (vennootschap of zelfstandige). Andere grote spelers zijn hier vzw's en gemeentebesturen, stadsbesturen of provinciebesturen.

Tabel 1 Rechtsvorm van het organiserend bestuur van de zelfstandige kinderdagverblijven in het Vlaams Gewest in februari 2009 (in %)

	Minicrèches	Kinderdag- verblijven
Europese instelling	-	6,2
Feitelijke vereniging	2,3	1,0
Gemeenschapsonderwijs	1,3	1,6
Gemeentebestuur/Stadsbestuur/Provinciebestuur	1,7	11,8
Instelling openbaar nut	-	2,2
OCMW	0,7	2,2
Universitaire Instelling Privé	0,1	-
Vennootschap	6,8	8,3
Vzw	14,0	26,8
Zelfstandig (commercieel)	73,2	40,0

Bron: Kind en Gezin

2.7 Schoolopvang

Heel wat scholen vangen kinderen op voor en na de schooluren. Deze opvang verschilt sterk van school tot school. Het aantal begeleiders, de opleiding van de begeleiders, de inrichting en de grootte van de ruimte, de manier van omgaan met ouders en kinderen en de opvangprijs zijn niet wettelijk vastgelegd. De school heeft hierin volledige autonomie. Kind en Gezin ondersteunt deze opvang wel met informatie over en inspiratie voor een kwaliteitsvolle opvang.

Scholen zijn verplicht om deze opvang te melden aan Kind en Gezin. Kind en Gezin laat deze opvang niet controleren, tenzij er een klacht komt of er iets ernstigs gebeurt. Het Agentschap Inspectie Welzijn, Volksgezondheid en Gezin gaat dan na hoe de opvangsituatie voor de kinderen is en of die aanvaardbaar is.

Scholen kunnen voor deze opvang bij Kind en Gezin ook een attest van toezicht aanvragen. In dat geval gaat Kind en Gezin na of de opvang voldoet aan de wettelijke voorwaarden, die dezelfde zijn als de voorwaarden voor een attest van toezicht bij een minicrèche of zelfstandig kinderdagverblijf.

2.8 Capaciteit

In de onderstaande tabellen geven we een overzicht van de capaciteit van de erkende (en gesubsidieerde) voorschoolse opvangvoorzieningen en de zelfstandige voorzieningen (met een attest van toezicht) uitgedrukt in aantal plaatsen² per opvangvorm. Over de voorzieningen die enkel gemeld worden bestaan geen statistische gegevens. We bekijken hier enkel het Vlaams Gewest omdat de enquête ook enkel op het Vlaams Gewest betrekking had.

In tabel 2 geven we het globale overzicht van de voorzieningen. We moeten er rekening mee houden dat de vergelijking tussen 2004 en 2009 voor de erkende diensten en meer specifiek voor de diensten voor onthaalouders niet helemaal opgaat omdat de berekening van het aantal plaatsen op een andere manier gebeurde³.

Globaal was er tussen 2004 (1 februari) een aangroei van 24% t.o.v. 2009 of gemiddeld van ongeveer 5% per jaar. Deze aangroei is dubbel zo groot als deze van het aantal kinderen (van 0 tot 3 jaar) dat tussen 2004 en 2008 toenam (voor het Vlaams Gewest) van 181 574 tot 198 249 of met 9,2% (Het Kind in Vlaanderen 2005 en 2008) of ongeveer met 2,3% per jaar.

De toename was het grootst in Vlaams-Brabant terwijl Antwerpen wat achterop bleef. Deze groei deed zich vooral voor in de zelfstandige opvang die vooral in Limburg een grote sprong voorwaarts maakte.

² Omdat niet alle kinderen een voltijdse opvangplaats nodig hebben rekent Kind en Gezin i.v.m. het aanbod ook met kindplaatsen. Het aanbod bestaat dan uit formele plaatsen die door een of meerdere kinderen kunnen ingenomen worden. Door middel van een kind/plaats-ratio per opvangvorm kan het beschikbare aantal plaatsen omgerekend worden naar het effectieve aanbod op kindniveau. Deze ratio is de deling van het aantal aanwezige kinderen (in de eerste week van februari) door de capaciteit.

³ Vóór 2007 dienden de diensten voor onthaalouders alvorens een erkenning te krijgen voor één schijf een minimum aantal (namelijk 7) aangesloten onthaalouders te hebben. Op 01/01/2007 is deze schijfencapaciteit omgezet in een plaatsencapaciteit. Bij deze nieuwe capaciteit wordt via een formule het aantal effectieve plaatsingsdagen omgezet in een plaatsencapaciteit. Er wordt niet meer gewerkt met erkende schijven van minstens 7 onthaalouders.

Tabel 2 Aantal plaatsen in de erkende (en gesubsidieerde) en zelfstandige opvangvoorzieningen (met attest van toezicht van Kind en Gezin) in het Vlaams Gewest op 1 februari 2004 en 2009 (in aantallen, groei t.o.v. 2004=100)

	Erkende opvang*			Zelfstandige opvang			Totaal		
	2004	2009	Groei	2004	2009	Groei	2004	2009	Groei
Antwerpen	12195	11736	96	3762	6623	176	15957	18359	115
Vlaams-Brabant	7479	7786	104	3700	7000	189	11179	14786	132
West-Vlaanderen	6937	8203	118	5550	7784	140	12487	15987	128
Oost-Vlaanderen	9757	10990	113	4598	7073	154	14355	18063	126
Limburg	5750	6456	112	651	1434	220	6401	7890	123
Totaal	42118	45171	107	18261	29914	164	60379	75085	124

* De plaatsen voor de diensten onthaalouders worden sedert 2007 op een andere manier geteld

Bron: Kind en Gezin

Uit tabel 3 leiden we af dat binnen de groep van de erkende voorzieningen vooral de kinderdagverblijven toenamen. De toename was het grootst voor Oost-Vlaanderen en Limburg. Vooral in West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen en Limburg was er ook nog een belangrijke groei van de onthaalouders aangesloten bij een dienst. In 2004 was er bij deze groep ook een intensieve wervingscampagne die blijkbaar resultaat heeft opgeleverd. Zoals gezegd moeten we er ook rekening mee houden dat de plaatsen sinds 2007 op een andere manier bepaald worden.

Tabel 3 Aantal plaatsen in de erkende (en gesubsidieerde) opvangvoorzieningen in het Vlaams Gewest op 1 februari 2004 en 2009 (in aantallen, groei t.o.v. 2004=100)

	Dienst voor onthaalouders*			Erkende kinderdagverblijven		
	2004	2009	Groei	2004	2009	Groei
Antwerpen	8764	7908	90	3431	3828	112
Vlaams-Brabant	4256	4268	100	3223	3518	109
West-Vlaanderen	5180	6242	121	1757	1961	112
Oost-Vlaanderen	7000	7768	111	2757	3222	117
Limburg	4564	5056	111	1186	1400	118
Totaal	29764	31242	105	12354	13929	113

* Sedert 2007 worden de plaatsen op een andere manier geteld

Bron: Kind en Gezin

Tabel 4 geeft de evolutie voor de zelfstandige opvang. We zien dat vooral de zelfstandige kinderdagverblijven toenamen. De toename was het grootst voor West-Vlaanderen, Limburg (waar men startte van een lager niveau) en Vlaams-Brabant. Ook de minicrèches groeiden nog sterk en worden daardoor belangrijker dan de erkende kinderdagverblijven. De groei was het sterkst in Antwerpen en Limburg.

Tabel 4 Aantal plaatsen in de zelfstandige opvangvoorzieningen in het Vlaams Gewest op 1 februari 2004 en 2009 (in aantallen, groei t.o.v. 2004=100)

	Minicrèche			Zelfstandig kinderdagverblijf			Zelfstandige onthaalouder		
	2004	2009	Groei	2004	2009	Groei	2004	2009	Groei
Antwerpen	2198	4661	212	691	960	139	873	1002	115
Vlaams-Brabant	1882	3178	169	652	2481	381	1166	1341	115
West-Vlaanderen	2412	4427	184	158	664	420	2980	2693	90
Oost-Vlaanderen	2348	4308	183	545	1015	186	1705	1750	103
Limburg	384	772	201	93	386	415	174	276	159
Totaal	9224	17346	188	2139	5506	257	6898	7062	102

Bron: Kind en Gezin

In tabel 5 geven we een overzicht van de evolutie van de marktaandelen. Opvallend is de belangrijke toename tussen 2004 en 2009 van het marktaandeel van de minicrèches ten koste van – vooral – de onthaalouders aangesloten bij een dienst. De erkende kinderdagverblijven en de zelfstandige onthaalouders konden zich min of meer handhaven.

Globaal is er in het Vlaams Gewest in 2009 in de formele sector een fifty-fifty verhouding van het aantal plaatsen bij kinderdagverblijven (49%) en onthaalouders (51%).

Tabel 5 Aantal plaatsen en marktaandeel voor de erkende en zelfstandige (met attest van toezicht) opvangvoorzieningen in het Vlaams Gewest op 1 februari 2004 en 2009

	2004		2009	
	Aantal plaatsen	Marktaandeel	Aantal plaatsen	Marktaandeel
Dienst voor onthaalouders	29764	49,3	31242	41,6
Erkende kinderdagverbl.	12354	20,5	13929	18,6
Minicrèches	9224	15,3	17346	23,1
Zelfst. kinderdagverbl.	2139	3,5	5506	7,3
Zelfst. onthaalouders	6898	11,4	7062	9,4
Totaal	60379	100	75085	100

Op basis van de bovenstaande tabellen kunnen we ook de capaciteit per kind berekenen per provincie (tabel 6). We doen dit voor de formele voorzieningen. Globaal heeft West-Vlaanderen het meest plaatsen per kind. Vlaams-Brabant en Oost-Vlaanderen volgen op de voet en Antwerpen en Limburg hebben er het minst.

Tabel 6 Aantal plaatsen in erkende en zelfstandige voorzieningen (1 februari 2009) per kind van 3 maanden tot 3 jaar en per provincie

	Aantal kinderen	Aantal plaatsen onth.oud diensten	Aantal plaatsen per kind	Aantal plaatsen erk. kdv	Aantal plaatsen per kind	Aantal plaatsen zelfst. voorz.	Aantal plaatsen per kind	Totaal aantal plaatsen per kind
Antw.	56 636	7908	0,14	3828	0,07	6623	0,12	0,33
VI.-Br.	31 959	4268	0,13	3518	0,11	7000	0,22	0,46
West-VI.	32 561	6242	0,19	1961	0,06	7784	0,24	0,49
Oost-VI.	44 388	7768	0,18	3222	0,07	7073	0,16	0,41
Limburg	24 325	5056	0,21	1400	0,06	1434	0,06	0,33
Totaal	189 869	31242	0,16	13929	0,07	29914	0,16	0,39

3. Onderzoeksmethode

In dit onderdeel beschrijven we de gevolgde werkwijze bij het onderzoek d.w.z. het opmaken van de vragenlijst, de afbakening van de populatie en de steekproeftrekking, de bevragingmethode, de respons en de gebruikte wegingen. Het was de bedoeling om gegevens te verzamelen bij een representatieve steekproef van 5 000 (ouders van) kinderen tussen 3 maanden en 3 jaar.

3.1 Vragenlijst

Voor de samenstelling van de vragenlijst (zie bijlage 1) baseerden we ons vooral op de vragenlijst van Kind en Gezin voor haar bevraging in 2004 (en vroeger) en die van HIVA-K.U.Leuven voor het eerdere onderzoek naar kinderopvang in 2000 (Vanpée e.a., 2000).

Bij de vraagstelling wordt de terminologie gebruikt van Kind en Gezin (Het Kind in Vlaanderen, 2006). Dit heeft implicaties voor enkele definities bijvoorbeeld i.v.m. 'regelmatig' gebruik dat Kind en Gezin heel specifiek definieert als ononderbroken opvang voor minstens eenmaal 5 uur of langer per week voor de niet-schoolgaande kinderen (of de kinderen die nog niet alle dagen naar school gaan) en minstens eenmaal per week voor of na de school of minstens eenmaal 5 uur of langer in het weekend voor de *volledig* schoolgaande kinderen.

Voor een aantal specifieke topics die in de eerdere bevragingen van Kind en Gezin niet of slechts beperkt aan bod kwamen deden we literatuuronderzoek naar bestaande vragenlijsten en meetinstrumenten. Dit was zo voor het samenstellen van de vragen rond de kwaliteit van de kinderopvang, de tevredenheid en het gebruik, de kinderopvang bij eenoudergezinnen of co-ouderschap en de vragen over de (deels) schoolgaande groep kleuters van 2,5 jaar tot 3 jaar.

De vragenlijst is onderverdeeld in 10 rubrieken (zie ook bijlage 1):

- huidig gebruik van kinderopvang: hier wordt gepeild naar de frequentie, de intensiteit, de gebruikte opvangvorm(en), de gebruikte combinaties van opvangvormen, de afstand en de tijd tot de opvangvoorziening, het gebruik buiten de typische opvanguren of occasionele opvang;

- het opvanggebruik in speciale omstandigheden: vragen naar flexibele en occasionele opvang, bij ziekte van het kind;
- vragen over het schoolbezoek: deze vragen zijn alleen bestemd voor de groep 2,5-tot 3-jarigen. De vragen peilen naar de intensiteit van het schoolbezoek, naar de redenen waarom het kindje al dan niet naar de kleuterschool gaat en naar de opvangregeling tijdens de schoolvakanties;
- de redenen voor het opvanggebruik evenals de vraag of ouders vinden dat ze met de huidige opvangregeling een goede balans gevonden hebben tussen werk en gezin;
- vragen voor niet-gebruikers van kinderopvang: wat zijn de redenen waarom men geen gebruik maakt van kinderopvang;
- de keuze van de opvang: de redenen voor de keuze van een bepaalde opvangvorm/opvangplaats (voorkeur, praktische overwegingen ...) en niet voor een andere;
- de kwaliteit van de opvang: er wordt een beoordeling gevraagd van de ouders over de kwaliteit en er worden een aantal vragen gesteld om het welbevinden van het kind in de opvang in kaart te brengen;
- het opvanggebruik tijdens de eerste drie levensmaanden: hier doen we een retrospectieve bevraging naar het opvanggebruik in de eerste drie levensmaanden;
- vragen over de werksituatie (van de ouders): hier wordt gepeild naar socio-economisch profiel van de gebruikers van verschillende opvangvormen: diploma, beroep, werksituatie, inkomen, werkuren van de ouders;
- vragen over het gezin (van het kind): wat is de gezinssamenstelling, wat bij kinderen die meer verzorging of begeleiding nodig hebben, hoe zit het met de beschikbaarheid van de grootouders voor kinderopvang.

Van de vragenlijst werden twee versies opgemaakt: een volledige versie die voor de postenquête werd gebruikt en een verkorte versie voor de telefonische enquête (zie verder bij bevragingmethode). Deze verkorte versie bevat enkel de vragen over het gebruik van kinderopvang, de vragen over het schoolbezoek, de vragen over de werksituatie van de ouders en de vragen over het gezin.

3.2 Bevragingsmethode

Bij de bevraging van een representatieve steekproef van 'Vlamingen' moet, op de eerste plaats, rekening gehouden worden met het taalgebruik.

Het taalgebruik van het gezin wordt geregistreerd in Ikaros⁴. Een (voor het onderzoek) relevant onderscheid daarbij is dit tussen het taalgebruik in de contacten

⁴ Ikaros staat voor *Geïntegreerd Kind Activiteiten Regio OndersteuningsSysteem* en is sinds 1 januari 1999 operationeel in de gehele Vlaamse Gemeenschap. In de databank worden gegevens opgeslagen betreffende alle kinderen vanaf de geboorte. De gegevens worden geregistreerd door de regioteamleden

met Kind en Gezin en het taalgebruik thuis. In de tabellen 7 en 8 geven we daarvan een overzicht per provincie.

Hoewel de meerderheid van de contacten van de gezinnen met Kind en Gezin in het Nederlands verloopt, zijn er ook een aantal contacten in het Frans (vooral in Vlaams-Brabant), Engels (vooral in Antwerpen en Vlaams-Brabant), Arabisch (in Antwerpen en Oost-Vlaanderen), Berbers (vooral in Antwerpen) en Turks (vooral in Limburg en Oost-Vlaanderen).

Tabel 7 Taal van de contacten van het gezin met Kind en Gezin naar provincie van de woonplaats (in rij %, kinderen tussen 3 maanden en 3 jaar, populatiegegevens)

	Nederlands	Frans	Engels	Arabisch	Berbers	Turks	Andere
Antwerpen	87,3	2,5	4,4	1,4	2,0	1,1	1,4
Vlaams-Brabant	72,8	20,5	4,5	0,8	0,3	0,7	0,3
West-Vlaanderen	95,7	2,5	1,0	0,3	0,0	0,0	0,5
Oost-Vlaanderen	92,2	2,4	0,6	1,2	0,3	2,2	1,1
Limburg	93,5	0,6	1,0	0,7	0,2	3,1	0,9

Bron: Kind en Gezin, Ikaros 2008

Interessant is ook het taalgebruik thuis d.w.z. de omgangstaal van de moeder met het kind die niet noodzakelijk dezelfde is als de taal van de contacten met Kind en Gezin. In tabel 8 geven we een overzicht eveneens op basis van Ikaros.

Over het algemeen zijn de percentages voor het Nederlands hier lager dan voor het taalgebruik t.a.v. Kind en Gezin. Het meest opvallend, hoewel niet verrassend, is het hoge aantal Franssprekende moeders in Vlaams-Brabant (19%). Andere hoge percentages vinden we voor het Turks in Limburg (8,3%), het Arabisch (5,4%) en het Berbers (4,5%) in Antwerpen.

Tabel 8 Omgangstaal van de moeder met het kind naar provincie van de woonplaats (in rij %, kinderen tussen 3 maanden en 3 jaar, populatiegegevens)

	Nederlands	Frans	Engels	Arabisch	Berbers	Turks	Andere
Antwerpen	73,3	1,7	1,8	5,4	4,5	2,3	11,0
Vlaams-Brabant	62,9	19,0	1,9	3,7	1,1	1,7	9,6
West-Vlaanderen	91,0	2,5	0,6	1,6	0,0	0,2	4,2
Oost-Vlaanderen	84,9	1,9	0,2	2,7	0,6	4,5	5,2
Limburg	81,8	0,5	0,8	3,3	0,2	8,3	5,2

Bron: Kind en Gezin, Ikaros 2008

Bij de bevraging werd geopteerd voor een dubbele aanpak in functie van het taalgebruik in de contacten met Kind en Gezin.

Bij de Nederlandstalige, Franstalige en Engelstalige groep werd gewerkt met een postenquête waarbij de volledige (Nederlandstalige) vragenlijst werd toegestuurd samen met een introductiebrief (zie bijlage 2).

van Kind en Gezin tijdens allerlei contacten met gezinnen met jonge kinderen: bezoeken aan bed in de kraamkliniek, huisbezoeken, aanmeldingen op een consultatiebureau voor het jonge kind ...

Vervolgens werd, vanaf twee weken na de verzending, de groep (ouders van) kinderen waarvoor nog geen antwoord binnen was telefonisch gecontacteerd. Deze groep werd aangespoord om de vragenlijst alsnog in te vullen en op te sturen. Tevens werd een verkorte Nederlandse, Franse of Engelse versie van de vragenlijst afgenomen.

De bedoeling van de telefonische enquêtes was om, alvast voor de centrale vragen uit het onderzoek, een beeld te verkrijgen van de non-responsgroep van de postenquête. Deze groep heeft meestal andere demografische en socio-economische eigenschappen dan de responsgroep (bijvoorbeeld i.v.m. opleidingsniveau, taal ...). Verder kan er ook een samenhang zijn met het onderwerp van een onderzoek (doordat bijvoorbeeld ouders die geen gebruik maken van kinderopvang minder reageren).

Bij de andere taalgroepen (Arabisch, Berbers, Turks of nog andere) werd onmiddellijk gekozen voor face-to-face-interviews met de verkorte vragenlijst. Dit gebeurde door de 'gezinsondersteuners' van Kind en Gezin die onder meer instaan voor de interculturele contacten. In regio's waar er geen gezinsondersteuners actief zijn, gebeurden de interviews door de regioverpleegkundigen.

De groep ouders waarvan de taalgroep volgens Ikaros onbekend was (3,3% van de populatie) werd weggelaten.

3.3 Populatie en steekproef

Populatie

De populatie omvatte de (ouders van de) kinderen wonende in het Vlaams Gewest (dus zonder Brussel) die op 1 februari 2009 tussen 3 maanden en 3 jaar oud waren. In totaal waren dit 189 869 kinderen als volgt verdeeld over de vijf provincies (zie onderstaande tabel 9).

Tabel 9 Verdeling van de van de kinderen van 3 maand tot 3 jaar (op 1 februari in 2009) in het Vlaams Gewest over de provincies

	Aantal	%
Antwerpen	56 636	29,8
Vlaams-Brabant	31 959	16,8
West-Vlaanderen	32 561	17,1
Oost-Vlaanderen	44 388	23,4
Limburg	24 325	12,8
Totaal	189 869	100,0

Bron: Ikaros-bestand van eind december/begin januari 2009 met de kinderen geboren tussen 01/02/2006 tot en met 01/11/2008, Kind en Gezin

Stratificaties

Zoals gezegd mikten we met de steekproef op een totale netto respons van 5 000 vragenlijsten en, met het oog op een maximale representativiteit, op een respons t.o.v. de initiële steekproef van ongeveer 65% globaal en voor iedere subgroep afzonderlijk (in termen van opleidingsniveau/taal).

Om de betrouwbaarheid per subgroep te verhogen werkten we met stratificaties naar provincie en leeftijd van het kind.

Per provincie wilden we telkens een gelijk aantal van 1 000 ouders bereiken of telkens 20%. Voor de provincies Antwerpen (29,8% van de kinderen 0 tot 3 jaar) en Oost-Vlaanderen (23,4%) komt dit neer op een ondersampling. Voor Limburg (12,8%), West-Vlaanderen (17,1%) en Vlaams-Brabant (16,8%) is er daardoor een oversampling.

Daarnaast wilden we ook de klemtoon leggen op de voorschoolse kinderen (de groep 4 maanden tot 2,5 jaar) en daarom werden telkens 900 kinderen uit deze groep genomen en slechts 100 uit de groep 2,5 tot 3 jaar. De groep 2,5 tot 3 jaar werd daardoor ondervertegenwoordigd (10% van de steekproef versus 18% in de populatie).

Deze over- en ondersampling werden nadien door wegingen gecorrigeerd.

Groep kinderen van 0 tot 3 maanden

Met het onderzoek wilden we tevens een beeld verkrijgen van het gebruik van kinderopvang bij de groep 0 tot 3 maanden. Aangezien het gebruik bij deze groep beperkt is tot ongeveer 10% van de kinderen (Kind en Gezin, 2004) werd deze leeftijdsgroep niet in de steekproef opgenomen maar werd het gebruik retrospectief bevraagd bij de groep tussen 3 maanden tot 1 jaar.

Steekproeftrekking

Bij de steekproeftrekking vertrokken we van een groep van 7 000 kinderen, waarvan 213 'anderstaligen' (d.w.z. niet Nederlands, niet Engels, niet Frans) die via face-to-face-interviews bevraagd werden.

Van de 6 787 kinderen die in aanmerking kwamen voor de postenquête, werden er, wegens de gebeurtenissen in een kinderdagverblijf in Dendermonde in januari 2009 net voor het versturen van de vragenlijst, 78 kinderen (met een woonplaats in de Kind en Gezin-regio Dendermonde) uit de steekproef geschrapt. Dit werd later bij de analyses door de wegingen gecorrigeerd.

Ook waren er 23 vragenlijsten die niet besteld konden worden wegens foutieve adressen of recente verhuis. Deze niet-bestelde vragenlijsten beschouwen we niet als non-respons omdat de (ouders van) de kinderen niet de gelegenheid kregen de vragenlijst te beantwoorden. Hierdoor bedroeg de totale steekproefgrootte voor de postenquête in feite 6 686 kinderen.

Bij de face-to-facegroep werden zes kinderen geschrapt omdat ze reeds in een ander onderzoek van het Steunpunt waren opgenomen wat het aantal op 207 brengt.

De uiteindelijke initiële steekproef bedroeg dus in totaal 6 893 kinderen (zie tabel 10).

Zoals gezegd werd, om het onderzoek vergelijkbaar te houden met dit van 2004, de enquête gehouden in de week waarin 1 februari valt (in 2009 was dit de week van 2 tot 8 februari) d.i. ook de referentieweek voor de telling van de aanwezigheden in de formele opvang door Kind en Gezin en de telling in het onderwijs van de schoolgaande kinderen.

3.4 Respons

In de onderstaande tabel 10 geven we een overzicht van de respons per deelgroep.

Tabel 10 Overzicht van de respons per deelgroep naar taal/opleiding

Taal/opleiding	Steekproef		Respons					
	Aantal	In kolom %	Postenq. (aantal)	Postenq (in % van aantal in steekpr.)	Tel. enq. (aantal)	Tel.enq. (in % van non-respons post-enq.)	Totaal (aant.)	Totaal (in % van aantal in steekpr.)
Ned. LO, LSO	418	6,1	116	27,7	114	33,4	230	55,0
Ned. HSO	2154	31,2	851	39,5	559	38,1	1410	65,5
Ned. HO	3088	44,8	1689	54,7	414	23,4	2103	68,1
Ned. onbekend	520	7,5	206	39,6	100	28,4	306	58,8
Frans	366	5,3	38	10,4	123	36,7	161	44,0
Engels	140	2	29	20,7	52	43	81	57,9
Totaal	6686	96,9	2929	43,8	1362	39,5	4291	64,2
Anderstaligen	207	3	-	-	-	-	153	73,9
Totaal	6893	100	-	-	-	-	4444	64,5

Respons postenquête

Van de 6 686 vragenlijsten die met de post begin februari 2009 werden besteld, waren er op 6 april (bij de afsluiting van de data-invoer) 2 929 vragenlijsten teruggestuurd, wat staat voor een totale netto-respons van 43,8%.

Zoals verwacht vinden we de hoogste responspercentages in de subgroepen van de Nederlandstalige hoger opgeleiden: de groep HO heeft een responspercentage van 54,7%, de groep HSO 39,5%. De groep Nederlandstaligen met opleidingsniveau LO of LSO haalden een respons van 27,7%, de groep waarvan het opleidingsniveau vanuit de Ikaros-gegevens onbekend was een respons van 39,6%. De laagste responscijfers vinden we – zoals verwacht – bij de Franstaligen (10,4%) en Engelstaligen (20,7%).

Bij de postenquête hebben we geen zicht op de redenen van de non-respons, deze werden enkel bij de telefonische enquêtes en de interviews bevraagd.

Respons telefonische enquête

De 3 451 (ouders van) geselecteerde kinderen (6 686 in de steekproef – 2 929 postenquêtes) die bij de start van de telefonische enquête (op 23 februari) nog niet antwoordden op de postenquête kwamen in aanmerking voor een telefonische enquête op basis van de verkorte vragenlijst. Deze enquêtes werden afgenomen in de periode van 23 februari tot en met 25 maart 2009 en dit zowel in het Nederlands als waar nodig in het Engels en het Frans en zowel tijdens de dag als tijdens de avonden. We streefden ernaar om binnen elke doelgroep een toevallige steekproef van ongeveer de helft van deze non-respons te contacteren in de hoop van voor ongeveer een derde van de non-respons effectieve interviews te hebben.

In totaal werden 2 977 personen (86,3% van de non-responsgroep van de postenquête) één of meerdere keren opgebeld.

Een groep van 1 015 personen bleef onbereikbaar om diverse redenen: het opgegeven telefoonnummer of adres was niet correct (meer) (199), de juiste contactpersoon was niet bereikbaar (79), men kreeg geen antwoord (191) of men kwam steeds op een

antwoordapparaat uit (467), de afspraak voor het interview kon niet meer op tijd gemaakt worden (79).

Van de 1 962 die wel bereikt werden (56,8% van de non-responsgroep van de postenquête) wilden 600 ouders niet meewerken om diverse redenen: 30,6% zegde geen tijd te hebben, 28,4% had geen interesse in het onderzoek, 4,7% sprak onvoldoende Nederlands, Frans of Engels, 1,8% voelde zich overvraagd en 1,8% had geen vertrouwen in een dergelijk onderzoek.

Verder omvatte de telefonische enquête een aantal dubbels van respondenten die ook een postenquête terugstuurden. Ook waren er in de telefonische enquête enkele ouders die slechts eenmaal de vragenlijst invulden voor één kind, terwijl er toevalligwijs voor dit onderzoek twee van hun kinderen geselecteerd werden.

Als we met dit alles rekening houden, komt de totale respons van de telefonische enquête op 1 362 ingevulde vragenlijsten d.w.z. 69,4% van de gecontacteerde groep of 39,5% van de non-responsgroep van de postenquête (zie tabel 10). De respons van de deelgroepen schommelde telkens rond dit percentage.

Respons face-to-face-interviews

Bij de 207 ouders die gecontacteerd werden door de gezinsondersteuners of regioverpleegkundigen van Kind en Gezin voor een face-to-face-interview, werden er uiteindelijk 153 interviews gerealiseerd (responspercentage 73,9%). Van 47 adressen van de 54 waarvoor geen ingevulde vragenlijst werd teruggestuurd, noteerde men de reden van non-respons.

In ruim de helft van de gevallen, 29 in totaal, kon de gezinsondersteuner gedurende de enquêteperiode geen contact krijgen met de ouders of juiste contactpersoon omdat er niemand te bereiken was, omdat men met vakantie was, tijdelijk afwezig was (18 ouders) of omdat het kindje niet terug te vinden was op het opgegeven adres (11 ouders).

In 13 gevallen had de gezinsondersteuner wel contact met de ouders of een andere contactpersoon maar weigerde men om deel te nemen aan het onderzoek om diverse redenen: geen tijd (3 ouders), geen interesse (4 ouders), men vond dat men overvraagd was (2 gevallen), men weigerde zonder een reden op te geven (4 ouders).

Voor de vijf overige ouders werd geen interview afgenomen omdat men de vragenlijst ook via de post had gekregen (1 ouder), omdat het geselecteerde gezin niet tot de doelgroep bleek te behoren (was Nederlandstalig) (3 ouders), of omdat de communicatie onmogelijk was (Russisch gezin) (1 ouder).

De respons verschilde enigszins naar provincie. In Oost-Vlaanderen was die het hoogst met 81,3%, West-Vlaanderen (77,8%) en Limburg (75,1%) volgen op de voet en Antwerpen (64,5%) en Vlaams-Brabant (62,5%) scoorden het laagst.

Totale respons

De totale eindrespons voor post-, telefonische- en face-to-face-enquête bedraagt daardoor 4 444 respondenten of 64,5% van de initiële steekproef. Het zijn deze totale cijfers die verder in de analyses ook zullen gebruikt worden (tabel 10).

De laagste respons vinden we terug voor de groep Franstaligen (44,3%), gevolgd door de groep Nederlandstaligen met het laagste opleidingsniveau (55,3%). De groep Engelstaligen heeft een responspercentage van 57,9%, gevolgd door de Nederlandstalige groep waarvan het opleidingsniveau onbekend is (59%). De Nederlandstaligen met opleidingsniveau HSO hebben een responspercentage van 65,5%, de groep HO 68,1%. Zoals hoger al vermeld, kent de groep anderstaligen die face to face bevestigd werd het hoogste responspercentage (73,9%).

3.5 Wegingen

Om te corrigeren voor de stratificaties naar provincie en leeftijdsgroep (schoolgaanden en niet-schoolgaanden) (zie hoger) en voor de ongelijke respons naar opleidingsniveau/taalgroep werden wegingen doorgevoerd waarbij het oorspronkelijke gewicht van de diverse deelgroepen in de populatie hersteld werd.

We corrigeerden voor de ongelijke respons naar opleidingsniveau/taalgroep omdat de vertekening hier samenhangt met het onderwerp van het onderzoek namelijk het gebruik van kinderopvang. We illustreren dit effect in tabel 11.

Zoals verwacht waren ouders die geen opvang gebruiken (wat ook enigszins samenhangt met het onderwijsniveau) minder geneigd de schriftelijke vragenlijst in te vullen en terug te sturen: van de ouders die de postenquête terugstuurden hebben er 69,5% regelmatige opvang terwijl bij de telefonische enquête dit percentage slechts 60,6% bedroeg.

Tabel 11 Vergelijking opvanggebruik tussen de responsgroepen van de postenquête en de telefonische enquête (in %, ongewogen gegevens)

	Post-enquête	Telefonische enquête	Totaal %	Totaal aantal
Regelmatig*	69,5	60,6	66,8	3006
Beperkt	5,6	5,7	5,6	211
Geen	24,9	33,6	27,6	1227
Totaal (n)	3082	1362		4444

* *Minstens één ononderbroken periode van minstens 5 uur per week (7 dagen) voor niet-schoolgaande kinderen en minstens één maal per week (7 dagen) voor kinderen tussen 2,5 jaar en 3 jaar die volledig naar de kleuterschool gaan.*

We gingen ook na of, binnen de telefonische enquête, de moeilijker te bereiken ouders een ander gebruikersprofiel i.v.m. kinderopvang hadden dan deze die gemakkelijker te bereiken waren. Als dit het geval zou zijn dan zou dit er kunnen op wijzen dat ook de groep die uiteindelijk niet bereikt werd, een afwijkend gebruiksprofiel vertoont.

We zien in tabel 12 dat het percentage gebruikers in functie van het aantal bevestigingen enigszins schommelt. Aangezien er geen systematische trend was in de één of andere richting nemen we aan dat deze schommelingen eerder toevallig zijn en dat de telefonische groep een representatief beeld geeft van de non-respons van de postenquête. Aangezien maar de helft van deze non-respons werd bevestigd werd door wegingen de oorspronkelijke proportie hersteld.

Tabel 12 Vergelijking van het opvanggebruik in functie van het aantal belpogingen voor de telefonische enquête (in %, telefonische enquête, ongewogen)

	2	3	4	5	6	7	Totaal aantal
Regelmatig*	55,2	63,5	61,1	67,7	56,4	71,9	826
Beperkt	5,5	5,4	5,8	3,9	9,1	5,6	78
Geen	39,3	31,1	33,2	28,4	34,6	22,5	458
Totaal (n)	542	222	208	102	110	178	1362

* *Minstens één ononderbroken periode van minstens 5 uur per week (7 dagen) voor niet-schoolgaande kinderen en minstens één maal per week (7 dagen) voor kinderen tussen 2,5 jaar en 3 jaar die volledig naar de kleuterschool gaan.*

Voor de face-to-face-groep bij de anderstaligen werd een aparte weging doorgevoerd die de oorspronkelijke proportie in de steekproef herstelde.

Voor de analyse van de vragen die alleen in de postenquête gesteld werden (i.v.m. kwaliteit en keuze van de opvang) voerden we een afzonderlijke weging uit die eveneens de juiste verhoudingen naar provincie en leeftijdsgroep en voor onderwijsniveau/taalgebruik herstelde.

4. Besluit

In dit hoofdstuk schetsten we de uitgangspunten van het onderzoek en de gehanteerde werkwijze. We gaven daarbij eerst een overzicht van het bestaande (formele) aanbod aan kinderopvang in het Vlaams Gewest.

We stelden vast dat het formele aanbod van kinderopvang de laatste vijf jaar groeide met ongeveer 5% per jaar wat het dubbel was van de aangroei van het aantal kinderen onder de drie jaar in die periode. Het Vlaams Gewest telt heden (in 2009) 75 085 opvangplaatsen in de formele opvangsector (erkende en met attest van toezicht), wat overeenkomt met ongeveer een 0,39 plaatsen per kind (tussen 3 maanden en 3 jaar). De kinderdagverblijven en onthaalouders vertegenwoordigen elk ongeveer de helft van het aanbod aan plaatsen (in het Vlaams Gewest).

Het marktaandeel van de zelfstandige opvangsector nam tussen 2004 en 2009 toe van 30,2% naar 39,8% door de sterke toename van de minicrèches. We onthouden hierbij dat de zelfstandige kinderdagverblijven maar voor de helft door 'zelfstandigen' (in de commerciële zin) en vennootschappen worden uitgebaat. Andere grote spelers zijn de vzw's en lokale besturen.

Wat betreft de gevolgde werkwijze baseerden we ons voor de vragenlijst op het onderzoek naar het gebruik van kinderopvang van Kind en Gezin uit 2004 (en vroeger) en dit van HIVA-K.U.Leuven van 2000 (Vanpée e.a., 2000). Daarbij werd steeds de terminologie gebruikt van Kind en Gezin bijvoorbeeld i.v.m. regelmatig en beperkt gebruik.

We werkten met een gestratificeerde steekproef (naar provincie en leeftijdsgroep) van een 7000-tal kinderen (ouders). De bevraging gebeurde voor de Nederlands-, Frans- en Engelstaligen in eerste instantie met een (Nederlandstalige) postenquête die naderhand werd aangevuld met een telefonische bevraging bij de non-respons. Voor de andere talen (Arabisch, Berbers, Turks of nog andere) werd een face-to-face-

bevraging georganiseerd uitgevoerd door de gezinsondersteuners of regioverpleegkundigen van Kind en Gezin. Globaal werd er een respons gehaald van ongeveer twee derden. Nadien werd via wegingen de oorspronkelijke proportionaliteit van de deelgroepen in de populatie hersteld.

Hoofdstuk 2

Kenmerken van de doelgroep en representativiteit

1. Inleiding

In dit hoofdstuk en volgende brengen we verslag uit van de resultaten van de enquête. We starten met een beschrijving van de doelgroep van de ouders voor enkele gezinskenmerken en socio-economische kenmerken.

Waar dit mogelijk is gaan we ook de representativiteit na van de responsgroep t.o.v. de populatie. We vergelijken daarbij vooral met het Ikaros-bestand, de Kind en Gezin-enquête uit 2004 (Kind en Gezin, 2004) en cijfers uit Het Kind in Vlaanderen (Kind en Gezin, 2009).

We werken steeds met gewogen percentages (zie hoger). Standaard geven we ook steeds in de tabellen de kolompercentages. Voor sommige tabellen gaat het om rijpercentages en dit wordt dan aangegeven bovenaan de tabel.

De meeste resultaten hebben betrekking op gegevens vanuit de volledige enquête (postenquête en telefonische). Als ze enkel betrekking hebben op de postenquête (vooral voor meer inhoudelijke vragen in de hoofdstukken 7, 8 en 9) wordt dit in de tabellen aangegeven.

2. Gezinskenmerken

2.1 Situatie van het kerngezin

Voor de vraagstelling i.v.m. de specifieke gezinssituatie en eventuele verblijfsregelingen in meerdere gezinnen van de bevroegde kinderen, deden we een beroep op de bevraging die momenteel wordt uitgewerkt door de Universiteit Antwerpen (Prof. Dr. D. Mortelmans) in het kader van het Strategische Basisonderzoek-programma 'Scheiding in Vlaanderen' van de Vlaamse Regering. Dit is zo voor o.a. de vraag bij wie het kindje woont en of het kindje momenteel regelmatig in meer dan één gezin verblijft.

De overgrote meerderheid van de kinderen (93,7%) woont bij zijn/haar natuurlijke moeder en natuurlijke vader (tabel 13). Daarnaast wonen een aantal kinderen bij een alleenstaande moeder (4,6%) of vader (0,1%). Het aantal kinderen dat in nieuw samengestelde gezinnen woont is beperkt: slechts 0,4% van de kinderen woont bij zijn/haar natuurlijke *moeder* en een andere persoon dan de natuurlijke vader en slechts 0,02% bij zijn/haar natuurlijke *vader* en een andere persoon dan de natuurlijke moeder.

In vergelijking met 2004 verschillen de percentages weinig. In 2004 waren 94,8% van de ouders gehuwd of samenwonend en 5,2% alleenstaand (alleenstaande vrouw 4,8%, alleenstaande man 0,4%). De vraag naar de nieuw samengestelde gezinnen werd toen niet gesteld.

Tabel 13 Gezinssituatie van het kind (in %, n=4415)

Woont bij zijn/haar natuurlijke moeder en natuurlijke vader	93,7
Woont bij zijn/haar alleenstaande natuurlijke <i>moeder</i>	4,6
Woont bij zijn/haar natuurlijke <i>moeder</i> en een andere persoon dan de natuurlijke vader	0,4
Woont bij zijn/haar alleenstaande natuurlijke <i>vader</i>	0,1
Woont bij zijn/haar natuurlijke <i>vader</i> en een andere persoon dan de natuurlijke moeder	0,02
Andere situatie	1,1

Uit een bijkomende vraag blijkt dat een beperkte groep van 2% van de kinderen (n=85) regelmatig in meer dan één gezin verblijft (bijvoorbeeld na een scheiding). Deze kinderen verblijven gemiddeld 4,2 dagen per week bij de bevraagde ouder (meestal de moeder).

2.2 Gezinsamenstelling

Voor de gezinsamenstelling bekijken we eerst het aantal kinderen onder de 18 jaar in het gezin. We maakten een onderscheid tussen kinderen die altijd aanwezig zijn en kinderen die niet de gehele week aanwezig zijn (bijvoorbeeld kinderen in een co-ouderschapregeling, op internaat ...).

In 93,7% van de gezinnen zijn de kinderen onder de 18 jaar altijd aanwezig (tabel 14): meestal twee (tabel 15), in een derde van de gezinnen maar 1 en bij ongeveer 20% meer dan 2. In 6,3% van de gezinnen zijn er kinderen jonger dan 18 jaar die niet steeds aanwezig zijn (tabel 14).

Tabel 14 Aantal kinderen in het gezin jonger dan 18 jaar die niet de gehele week aanwezig zijn (in %, n=4355)

0	93,7
1	3,4
2	2,4
3 of meer	0,5

Tabel 15 Aantal kinderen in het gezin jonger dan 18 jaar die de gehele week aanwezig zijn (in %, n=4355)

1	36,8
2	42,5
3	13,6
4	4,4
5 of meer	1,9

In 4,1% van de gezinnen zijn er nog andere personen in het gezin (buiten de invuller van de vragenlijst, de eventuele partner en de kinderen jonger dan 18 jaar). Meestal zijn dit oudere kinderen of de grootouders van het kind.

2.3 Beschikbaarheid van de grootouders voor kinderopvang

Omdat grootouders traditioneel een belangrijke plaats (kunnen) innemen bij de opvang van hun kleinkinderen peilden we naar hun beschikbaarheid. We vroegen op welke grootouders men een beroep kan doen voor opvang voor het geselecteerde kindje (in de veronderstelling dat de ouders dit zouden willen) en op welke niet. We maakten hierbij het onderscheid tussen dagelijks beschikbaar zijn, enkele dagen per week beschikbaar zijn, af en toe beschikbaar zijn of nooit beschikbaar zijn. Als de grootouders slechts af en toe of nooit beschikbaar waren vroegen we naar de reden daarvoor. In tabel 16 geven we een samenvattende tabel en in tabel 17 het overzicht per grootouder. De vragen werden alleen gesteld in de postenquôte.

Globaal genomen is voor ongeveer 60% van de kinderen minstens één grootouder beschikbaar voor regelmatige opvang (hetzij dagelijks beschikbaar, hetzij enkele dagen per week). Daarenboven zijn er voor ongeveer 43,2% van de kinderen dagelijks of enkele dagen per week meerdere beschikbaar. Van 40,6% van de kinderen is er geen enkele beschikbaar.

Tabel 16 Beschikbaarheid van de grootouders voor regelmatige kinderopvang (in %, n=2711, enkel postenquôte)

Vier (of meer) grootouders dagelijks of enkele dagen per week beschikbaar	8,6
Drie grootouders beschikbaar	7,1
Twee grootouders beschikbaar	27,5
Eén grootouder beschikbaar	16,2
Geen enkele grootouder beschikbaar	40,6

Er is een positief verband tussen het aantal grootouders dat (dagelijks of enkele dagen per week) beschikbaar is en het gebruik ervan voor regelmatige kinderopvang (zie ook verder). Van de kinderen die slechts één grootouder beschikbaar hebben maakt 21% er gebruik van. Als er twee grootouders zijn is dit 28%, bij drie grootouders 29,6% en bij vier grootouders 44,2%.

Het overzicht per grootouder (tabel 17) toont dat vooral de grootmoeders het meest beschikbaar zijn en dan vooral de grootmoeder langs moeders zijde.

Tabel 17 Beschikbaarheid van de grootouders voor kinderopvang (in %, enkel postenquôte)

	Grootvader langs moeders zijde (n=2711)	Grootmoeder langs moeders zijde (n=2794)	Grootvader langs vaders zijde (n=2673)	Grootmoeder langs vaders zijde (n=2724)	Andere grootouder (n=190)	Andere grootouder (n=90)
Dagelijks beschikbaar	11,9	17,8	8,7	12,4	2,7	2,0
Enkele dagen per week beschikbaar	16,0	27,9	14,5	23,1	17,3	9,0
Nooit of slechts af en toe beschikb.	72,1	54,2	76,8	64,6	80,1	89,0

De redenen waarom men niet beschikbaar is kunnen divers zijn maar het nog arbeidsactief zijn is daarbij de belangrijkste (tabel 18).

Als we op basis van deze cijfers de gemiddelde arbeidsparticipatie van de grootouders berekenen komen we op een percentage voor de grootvaders van 33,1% en voor de grootmoeders van 27%. We kunnen hier vergelijken met het Hiva-onderzoek uit 2002 naar de betrokkenheid van de grootouders bij de kinderopvang (Hedebouw, 2002) waar de arbeidsparticipatie van de grootvaders 25,9% bedroeg en die van de grootmoeders slechts 8,2%. In vergelijking met 2002 is m.a.w. vooral de groep arbeidsactieve grootmoeders sterk toegenomen.

Ook volgens het Steunpunt WSE (<http://www.steunpuntwse.be>, Werkzaamheidsgraad naar leeftijd en geslacht in het Vlaams Gewest, 2000-2006) nam de werkzaamheidsgraad tussen 2000 en 2006 van de vrouwelijke 50-64-jarigen in het Vlaams Gewest toe van 14% naar 22,2%. Voor de mannen was de stijging minder groot al nam de werkzaamheidsgraad er ook toe van 35,3% tot 40,5%. Deze leeftijdsgroep stemt wel niet helemaal overeen met deze van de groep grootouders.

Een tweede belangrijke reden van onbeschikbaarheid is het te ver wonen. Een verdere analyse wijst uit dat de percentages voor de allochtone groep hier veel hoger liggen wat (mede) een verklaring kan bieden voor het lager beroep op de grootouders voor kinderopvang bij deze groep (zie ook verder).

Ongeveer 10% van de grootouders is onbeschikbaar wegens een actief sociaal leven of wegens de mantelzorg die men al opneemt. Eveneens ongeveer 10% zou het niet meer aankunnen of is zelf zorgbehoevend.

Nog minder talrijk is de groep grootouders waarvan de ouders stellen dat de grootouders niet willen betrokken worden bij de kinderopvang.

Ongeveer 10 à 20% van de grootouders is ook al overleden.

Tabel 18 Redenen voor het nooit of slechts af en toe beschikbaar zijn van de grootouders (in %, enkel postenquête, meerdere antwoorden waren mogelijk)

	Grootvader langs moeders zijde (n=1955)	Grootmoeder langs moeders zijde (n=1514)	Grootvader langs vaders zijde (n=2053)	Grootmoeder langs vaders zijde (n=1760)	Andere grootouder (n=152)	Andere grootouder (n=80)
Werkt nog	39	32,7	27,2	22,6	43,5	17,2
Woont te ver	24,0	30,4	21,8	29	22,6	41,8
Is overleden	16,5	10,3	19,1	10,6	2,5	0,0
Actief sociaal leven	9,9	13,4	10,5	13,3	14,7	3,2
Kan het niet (meer) aan	9,4	12,2	11,5	15,2	8,2	3,0
Wil het niet	4,4	3,7	7,1	7,1	5,7	4,6
Andere redenen	8,9	9,3	11,5	11,8	12,4	33,4

3. Socio-economische kenmerken

3.1 Opleidingsniveau van de moeder

In tabel 19 bekijken we het opleidingsniveau van de ouders. Opvallend daarbij is dat de helft van de moeders al een diploma hoger onderwijs kan voorleggen. In 2000

(Vanpée e.a., 2000) was dit nog maar ongeveer een derde (voor moeders met voorschoolse kinderen). Diploma's van het hoger secundair onderwijs (HSO) komen voor bij een derde van de groep en diploma's van het lager secundair onderwijs (LSO) of lager komen voor bij ongeveer 10%.

Vaders hebben over het algemeen een lager opleidingsniveau doordat ze duidelijk lager scoren voor het hogeschoolonderwijs (prob. $\chi^2 < 0.0001$) maar wel even hoog voor universitair onderwijs. Vaders hebben dan weer meer een HSO-diploma.

De representativiteit van onze (gewogen) responsgroep voor het opleidingsniveau van de moeder kunnen we nagaan t.a.v. de Ikaros-registratie van Kind en Gezin voor dit kenmerk.

We zien een redelijk goede overeenstemming⁵. In de responsgroep is er een lichte (zij het statistisch significante) oververtegenwoordiging van universitair geschoolden en een lichte ondervertegenwoordiging van het hoger secundair onderwijs. De afwijkingen zijn echter klein.

Tabel 19 Opleidingsniveau van de ouders (in %)

	Responsgroep		Ikarosbestand*
	Moeder (n=4 403)	Vader (n=4 298)	Moeder (n=189 869)
Geen diploma of lager onderwijs	4,0	4,4	4,5
Lager secundair onderwijs	9,5	10,7	7,6
Hoger secundair onderwijs	34,2	38,7	37,1
Hogeschool	33,5	24,7	34,7
Universiteit	17,4	17,1	14,7
Ander	1,4	4,4	1,5

* Na omrekening op basis van de enquêtegegevens van de 10% onbekenden

3.2 Beroep van de ouders

Wat het beroep betreft is er bij de moeders een groot overwicht aan bedienden. Bij de vaders is dit overwicht minder groot en zijn er meer arbeiders en zelfstandigen (tabel 20). Opvallend in vergelijking met 2000 (Vanpée e.a., 2000) is de ruime groep zonder beroep van meer dan 10% in 2009 versus slechts ongeveer 5% in 2000. Mogelijk speelt hier mee dat de groep kansarmen nu sterker vertegenwoordigd was in de steekproef.

⁵ In het Ikaros-bestand ontbreekt voor ongeveer 10% van de moeders het opleidingsniveau. Uit de enquêtegegevens blijkt dat deze groep grotendeels de verdeling volgt van de bekende groep.

Tabel 20 Beroep van de ouders (in %)

	Moeder (n=4403)	Vader (n=4298)
Arbeider	15,8	34,3
Bediende of kader (privé of overheid)	58,1	42,9
Zelfstandige (of meewerkende echtgenote)	7,4	15,3
Vrij beroep	1,9	1,6
Geen beroep (huisvrouw/man, student(e) ...)	13,9	4,0
Ander	2,9	2,0

3.3 Werksituatie

In tabel 21 geven we een overzicht van de werksituatie van de ouders.

Van de moeders werkt 70,7% hetzij voltijds, hetzij deeltijds. In vergelijking met 2004 is dit een significante stijging met ongeveer 15% (prob. $\chi^2 < 0.001$). Zowel het voltijdse als het deeltijdse werken zijn daarbij gestegen.

Daartegenover staat dat het werkloosheidspercentage is afgenomen van 9,5% naar 5,3% (prob. $\chi^2 < 0.001$).

Merkwaardig genoeg is ook het percentage moeders met een (volledige) tijdelijke werkonderbreking (ouderschapsverlof, loopbaanonderbreking of tijdskrediet, verlof zonder wedde) gedaald van 8,4% in 2004 naar 6,6% in 2009 (prob. $\chi^2 < 0.01$). Daarbij was er blijkbaar een verschuiving van verlof zonder wedde naar loopbaanonderbreking of tijdskrediet. Merk op dat het hier gaat om volledige werkonderbrekingen, de gedeeltelijke werden bij de deeltijdse tewerkstelling gerekend.

Ook waren er minder moeders met zwangerschapsverlof.

De overgrote meerderheid (85,9%) van de vaders werkt voltijds, wat iets minder is dan in 2004. Wel zijn er nu iets meer deeltijds werkende vaders (4,7% versus 2,2%).

Volgens het Steunpunt WSE (Enquête naar de Arbeidskrachten, 2008) bedraagt de werkzaamheidsgraad (d.w.z. het percentage mensen uit de totale bevolking dat in de referentieweek minstens één uur betaalde arbeid heeft verricht) bij de mannen 25-54 jaar in 2008 in het Vlaams Gewest 91,4% wat ongeveer overeenstemt met onze cijfers (90,6%).

Bij de vrouwen 25-54 jaar in het Vlaams Gewest bedraagt de werkzaamheidsgraad 78,2% wat hoger is dan onze cijfers (70,7%). Mogelijk is de werkzaamheidsgraad voor onze groep gedrukt (t.o.v. de groep 24-54 jaar in de Arbeidskrachtenenquête) wegens het zwangerschapsverlof en het hogere gebruik van ouderschapsverlof.

Bij de mannen werkt volgens het Steunpunt 6,6% deeltijds en bij de vrouwen 42,3% (wat procentueel overeenstemt met onze cijfers van 43,9% van de werkende vrouwen).

Tabel 21 Werksituatie van de ouders in 2004 en 2009 (in %)

	Moeder		Vader	
	2004 (n=4481)	2009 (n=4403)	2004 n=4279)	2009 (n=4298)
<i>Werkend</i>				
Voltijds werkend	34,6	39,7	89,5	85,9
Deeltijds werkend	26,5	31,0	2,2	4,7
<i>Werk (volledig) tijdelijk onderbroken omwille van:</i>				
Zwangerschapsverlof	5,0	2,2	-	-
Ouderschapsverlof	4,4	4,0	0,4	1,1
Ziekteverlof	1,3	1,3	1,0	0,6
Loopbaanonderbreking / tijdskrediet	0,1	2,6	0,1	0,2
Verlof zonder wedde	3,9	0,05	0,0	0,0
Invaliditeit	1,3	0,4	-	0,7
<i>Niet werkend</i>				
Werkloos	9,5	5,3	4,5	3,9
Huisvrouw/huisman, student ...	13,7	11,2	0,9	1,5
Andere (gepensioneerd, leefloon, asielzoeker)	1,1	2,3	1,3	1,4

In tabel 22 vergelijken we onze enquêtegegevens met de arbeidsparticipatiegegevens vermeld in *Het Kind in Vlaanderen* (Kind en Gezin, 2007). De gegevens van Kind en Gezin hebben betrekking op de ouders van kinderen van 0 tot 3 jaar voor het Vlaams Gewest op 31 december 2004. Ze werden berekend op basis van de administratieve bestanden (Datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming, Kruispuntbank Sociale Zekerheid). We herberekenen onze enquêtegegevens zodat de categorieën (min of meer) vergelijkbaar zijn.

We vinden hier eveneens voor 2009 globaal een hogere arbeidsparticipatie dan in 2004. Vooral het aantal gezinnen met twee werkenden nam toe van 60,5% naar 71,4%. Ook het aantal gezinnen met minstens één werkende in het gezin nam toe van 88,8% naar 94,2%.

Aangezien we hier (gewogen) steekproefgegevens vergelijken met populatiegegevens kunnen verschillen ook enigszins met steekproefvertekeningen verband houden. Ook vergelijken we hier administratieve databestanden met zelfgerapporteerde gegevens wat voor interpretatieverschillen kan zorgen. De trend naar een hogere werkzaamheidsgraad is echter duidelijk.

Tabel 22 Arbeidsparticipatie van de ouders per gezin in 2004 en 2009 (in %)

	2004 Kinderen onder de 3 jaar ¹	2009 Enquête (n=4422)
Twee werkenden	60,5	71,4
Eén werkende en een werkzoekende met uitkering RVA	5,4	5,0
Eén werkende en een niet-beroepsactieve met uitkering RVA ²	6,1	
Eén werkende en een niet-beroepsactieve	12,8	12,5
Twee, beiden werkzoekend met uitk. RVA en/of niet-beroepsactief ¹	6,1	2,6
Eén werkende	4,0	5,4
Eén werkzoekende met uitkering RVA	2,0	0,9
Eén niet-beroepsactieve met uitkering RVA (2)	1,7	
Eén niet-beroepsactieve	0,9	1,2
Niet bekend	0,4	1,0
<i>Totaal met minstens een werkende in het gezin</i>	<i>88,8</i>	<i>94,2</i>
<i>Totaal enkel niet-werkende(n) in het gezin</i>	<i>11,2</i>	<i>5,8</i>

1 *Het Kind in Vlaanderen 2007 op basis van Datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid (Kind en Gezin, 2007)*

2 *Niet-beroepsactieve met uitkering RVA: omvat voltijds brugpensioen, voltijdse loopbaanonderbreking en vrijgestelden van inschrijving als werkzoekende*

3.4 Werkregime van ouders

De meeste ouders (tabel 23) hebben enkel werkuren overdag maar 12,8% van de moeders en 18,1% van de vaders werkt in systemen met wisselende uren (ploegenstelsels of andere systemen). Een kleine groep heeft enkel nachtwerk of enkel weekendwerk.

De gemiddelde arbeidsduur van de moeders bedraagt 31,3 uur per week en van de vaders 40,3 uur.

Gemiddeld werken moeders 4,5 dagen per week en vaders 5 dagen.

Van de deeltijds werkende moeders werkt 3,5% gedurende meer dan vijf dagen, 31% gedurende vijf dagen, 42% gedurende vier dagen, 17,7% gedurende drie dagen en 5,4% gedurende twee dagen.

Tabel 23 Werkregime van ouders (in %)

	Moeder (n=3342)	Vader (n=3676)
Enkel werkuren overdag in de week	78,7	72,8
Ploegenstelsel: vroeg en laat	3,9	6,1
Ploegenstelsel: vroeg, laat en nacht	2,7	4,0
Iedere week wisselende uren	6,2	8,0
Enkel nachtwerk	0,9	1,4
Enkel weekendwerk	1,8	2,0
Andere werkuren	5,9	5,7
Gemiddeld aantal uren betaalde arbeid per week	31,3	40,3
Gemiddeld aantal werkdagen per week	4,5	5

3.5 Inkomenssituatie

Het gezinsinkomen werd nagevraagd volgens de definitie uit de EU-SILC-enquêtes (<http://www.statbel.fgov.be>). Men peilt er naar het maandelijks *beschikbare* inkomen waarmee de som bedoeld wordt van het netto arbeidsinkomen per maand van beide partners, de eventuele 'sociale uitkeringen' (voor werkloosheid, loopbaanonderbreking of tijdskrediet, ziekte of invaliditeit, pensioen, brugpensioen, handicap, het kindergeld voor alle kinderen ...) of nog andere inkomsten (tabel 24).

Voor onze doelgroep situeert zich het gemiddelde inkomen in de categorie 2 700 tot 3 200 euro en de mediaan in de categorie 2 200 tot 2 700 euro. Ter vergelijking, het mediaan beschikbaar gezinsinkomen voor alle gezinnen (ook gepensioneerden) in het Vlaams Gewest voor de SILC-enquête van 2006 bedroeg 2 123 euro wat met een indexering van ongeveer 6% neerkomt op 2 252 euro. De inkomens voor onze groep liggen m.a.w. iets hoger maar in onze groep gaat het in ruime mate om tweeverdienersgezinnen (zie hoger).

Een gezin bestaande uit twee volwassenen en twee kinderen wordt volgens de SILC-normen als arm beschouwd als het beschikbare gezinsinkomen niet hoger ligt dan 1 805 euro per maand. Voor België lag het armoedecijfer in 2006 op 14,7%. Voor onze groep zit 14,8% al beneden de 1 700 euro.

Tabel 24 Maandelijks *beschikbaar* inkomen van de gezinnen (in %, n=4067)

< 700 euro	0,8
700 tot 1 000 euro	2,6
1 000 tot 1 300 euro	4,3
1 300 tot 1 700 euro	7,1
1 700 tot 2 200 euro	12,0
2 200 tot 2 700 euro	17,2
2 700 tot 3 200 euro	20,9
3 200 tot 3 700 euro	17,2
3 700 tot 5 000 euro	13,7
> 5 000 euro	4,4

4. Kansarmoede

In het kader van het kansenbeleid van de Vlaamse overheid is het belangrijk te weten in welke mate kinderen uit kansarme gezinnen gebruik maken van kinderopvang.

Om te bepalen of een gezin al dan niet kansarm is, wordt het gezin door Kind en Gezin getoetst aan de zes volgende criteria: het beschikbare maandinkomen van het gezin, de arbeidssituatie van de ouders, het opleidingsniveau van de ouders, de huisvesting, de ontwikkeling van de kinderen en de gezondheidstoestand van de ouders. Als een gezin problemen ervaart met drie of meer van deze criteria, wordt het als kansarm beschouwd.

Op basis van Ikaros zien we dat er in het Vlaams Gewest (tabel 25), voor onze leeftijdsgroep, in totaal 7% kansarme gezinnen zijn, met een piek in Antwerpen van 9,9%. Vlaams Brabant (5,4%) en Oost-Vlaanderen (5,9%) kennen de laagste percentages kansarmen. In vergelijking met Ikaros vertoont de enquête voor de provincies Antwerpen, Vlaams-Brabant en West-Vlaanderen een lichte ondervertegenwoordiging.

Het lagere percentage voor Antwerpen (provincie) en Vlaams-Brabant kan te maken hebben met het lagere responspercentage voor de face-to-face-interviews (in Antwerpen 64,5% en in Vlaams-Brabant 62,5%, zie hoger).

In Antwerpen Stad is er een grote diversiteit aan nationaliteiten waardoor gezinsondersteuners zelf ook niet altijd in contact kunnen geraken met deze gezinnen en dus tolken moeten inschakelen (wat niet kon gebeuren voor deze enquête).

In Oost-Vlaanderen (81,3%) en Limburg (75,1%) was de respons hoger dan gemiddeld en is er ook het meest overeenstemming met de populatiegegevens.

Voor het lagere percentage in West-Vlaanderen is er niet onmiddellijk een verklaring aangezien de respons hier beter dan gemiddeld was (77,8%).

Tabel 25 Kansarmen naar provincie van de woonplaats bij de kinderen van 3 maanden tot 3 jaar (in rij %)

	Populatie 2008 Ikaros-bestand (n=189 869)	Enquête 2009 (n=4444)
Antwerpen	9,9	7,7
Vlaams-Brabant	5,4	2,5
West-Vlaanderen	6,1	3,8
Oost-Vlaanderen	5,9	5,2
Limburg	7,7	7,7
Totaal	7,0	5,6

Bron: Eigen berekeningen gebaseerd op Ikaros-Kind en Gezin, 2008

5. Allochtone afkomst van de ouder(s)

Een tweede belangrijke groep voor het kansenbeleid van de Vlaamse overheid zijn de kinderen uit 'allochtone' gezinnen. Een allochtoon gezin wordt door Kind en Gezin gedefinieerd als een gezin waarvan de moeder niet de Belgische nationaliteit had bij haar geboorte. In tabel 26 vergelijken we de populatiegegevens (op basis van Ikaros) met de (gewogen) steekproef.

Gemiddeld zijn er in het Vlaams Gewest 21,1% 'niet-Belgische' moeders volgens de bovenstaande definitie. De meest voorkomende andere nationaliteiten zijn de

Marokkaanse, de Turkse en de Nederlandse. Daarnaast is er ook nog een ruime groep van allerlei andere minder voorkomende nationaliteiten.

In sommige provincies loopt het aantal moeders van allochtone afkomst hoger op: in de provincie Antwerpen zijn dit vooral Marokkaanse moeders (8,4%) en in Limburg Turkse (6,8%) en Nederlandse (6,8%).

De enquêtepercentages stemmen, na weging, grotendeels overeen met de populatieverdeling. In de niet-gewogen steekproef bedraagt het aantal allochtone moeders 16,1% van de steekproef (n=711) zodat dit percentage door de wegingen lichtjes verhoogde.

Vermelden we ook nog dat de allochtone groep enigszins overlapt met de kansarme groep: 19,1% van de allochtone groep behoort tot de kansarme groep versus slechts 2,3% van de Belgische groep.

Tabel 26 Nationaliteit van de moeder bij (haar) geboorte naar provincie (in rij %)

	Populatie (op basis van Ikaros) (n=189 869)					Enquête 2009 (n=4444)	
	Belgisch	Marok.	Turks	Ned.	And.	Niet-Belg Totaal	Niet- Belgisch
Antwerpen	70,9	8,4	2,0	3,4	15,3	29,1	25,3
Vlaams-Brabant	80,4	3,7	1,8	1,1	13,0	19,6	20,4
West-Vlaanderen	92,1	1,4	0,4	0,1	6,1	7,9	8,7
Oost-Vlaanderen	83,8	2,5	3,7	0,5	9,7	16,2	15,7
Limburg	75,6	3,6	6,8	6,8	7,3	24,4	25,3
Totaal	78,9	4,7	2,7	2,3	11,4	21,1	19,3

Bron: Kind en Gezin, Ikaros 2008

De Vlaamse Regering hanteert in haar *Besluit van 24 december 2004 houdende maatregelen ter bevordering en ondersteuning van het gelijke kansen- en diversiteitsbeleid in de Vlaamse administratie*, naar analogie met het VESOC, een andere definitie van allochtone afkomst. Een persoon van allochtone afkomst is iemand met een nationaliteit van een land buiten de Europese Unie of iemand van wie minstens één ouder of twee grootouders een nationaliteit hebben van een land buiten de Europese Unie.

Aangezien we in de vragenlijst enkele gegevens opvroegen i.v.m. de nationaliteit van de grootouders bij hun geboorte kunnen we enigszins een beeld schetsen van de allochtone groep op basis van de nationaliteit van de grootouders. Dit beeld is niet helemaal correct aangezien in de gegevens van Kind en Gezin geen onderscheid wordt gemaakt tussen landen binnen of buiten de EU.

We zien dat het resultaat niet zoveel verschilt met de vorige definitie: 19,4% van de kinderen uit onze groep heeft minstens 2 allochtone grootouders en is volgens dit criterium van allochtone afkomst.

Tabel 27 Allochtone gezinnen per provincie op basis van de nationaliteit van de grootouders bij *hun* geboorte van de moeder bij geboorte (in rij %, n=4444)

Alleen maar Belgische grootouders	69,0
Een allochtone grootouder	4,3
Twee allochtone grootouders	8,6
Drie allochtone grootouders	1,5
Vier allochtone grootouders	9,3

We gebruiken verder alleen de definitie van Kind en Gezin omdat dit ons toelaat te vergelijken met vroegere studies van Kind en Gezin.

6. Besluit

In dit hoofdstuk gaven we een beschrijving van de doelgroep van de ouders voor enkele gezins- en socio-economische kenmerken. Waar dit mogelijk was gingen we ook de representativiteit van de steekproef na.

De overgrote meerderheid van de kinderen van 3 maanden tot 3 jaar in het Vlaams Gewest (93,7%) woont bij zijn/haar natuurlijke moeder en natuurlijke vader. Daarnaast wonen een aantal kinderen bij een alleenstaande moeder (4,6%) of vader (0,1%). Het aantal kinderen dat in nieuw samengestelde gezinnen woont, is beperkt tot 0,4%. Een beperkte groep van 2% van de kinderen verblijft regelmatig in meer dan één gezin (bijvoorbeeld bij co-ouderschap). In vergelijking met 2004 verschillen de percentages weinig.

Omdat grootouders traditioneel een belangrijke plaats (kunnen) innemen bij de opvang van hun kleinkinderen peilden we naar de beschikbaarheid van de huidige generatie. Globaal genomen is voor ongeveer 60% van de kinderen minstens één grootouder beschikbaar voor regelmatige opvang (hetzij dagelijks, hetzij enkele dagen per week). Voor 43,2% van de kinderen zijn er zelfs (dagelijks of enkele dagen per week) meerdere grootouders beschikbaar. Vooral de grootmoeders zijn beschikbaar en dan vooral de grootmoeder langs moeders zijde.

Er is een positief verband tussen het aantal grootouders dat (dagelijks of enkele dagen per week) beschikbaar is en het gebruik ervan voor regelmatige kinderopvang.

Het nog arbeidsactief zijn is de belangrijkste reden waarom men onbeschikbaar is. In vergelijking met enkele jaren geleden is vooral de groep arbeidsactieve grootmoeders sterk toegenomen. Voor de allochtone groep is het veraf wonen evenzeer een belangrijke reden. De groep grootouders waarvan de ouders stellen dat de grootouders helemaal niet willen betrokken worden bij de kinderopvang is beperkt.

Wat het opleidingsniveau van de ouders betreft stelden we vast dat de helft van de moeders (met een kind van 3 maanden tot 3 jaar) al een diploma hoger onderwijs kan voorleggen. In 2000 was dit nog maar ongeveer een derde. Vaders hebben over het algemeen een lager opleidingsniveau doordat ze minder hogeschoolonderwijs volgden en meer een HSO-diploma hebben.

Beroepsmatig is er bij de moeders een groot overwicht aan bedienden. Bij de vaders is dit overwicht minder groot en zijn er meer arbeiders en zelfstandigen

Van de moeders werkt 70,7% hetzij voltijds hetzij deeltijds. In vergelijking met 2004 is dit een stijging met ongeveer 15%. Zowel het voltijdse als het deeltijdse werken zijn daarbij gestegen. Daartegenover staat dat het werkloosheidspercentage is afgenomen van 9,5% naar 5,3%.

De overgrote meerderheid (85,9%) van de vaders werkt voltijds wat iets minder is dan in 2004. Wel zijn er nu iets meer deeltijds werkende vaders (4,7% versus 2,2%).

Het aantal gezinnen met twee werkende ouders nam tussen 2004 en 2009 toe van 60,5% naar 71,4% en het aantal gezinnen met minstens één werkende ouder van 88,8% naar 94,2%.

De meeste ouders hebben enkel werkuren overdag maar 12,8% van de moeders en 18,1% van de vaders werkt in systemen met wisselende uren (ploegenstelsels of ander systemen). Een kleine groep heeft enkel nachtwerk of enkel weekendwerk.

Het gezinsinkomen werd nagevraagd volgens de definitie uit de EU-SILC-enquêtes waarbij men peilt naar het maandelijks *beschikbare* inkomen. Voor onze doelgroep situeert zich het gemiddelde inkomen in de categorie 2 700 tot 3 200 euro en de mediaan in de categorie 2 200 tot 2 700 euro. Ter vergelijking, het mediaan beschikbare gezinsinkomen voor alle gezinnen (ook gepensioneerden) in het Vlaams Gewest voor de EU-SILC-enquête (omgerekend naar 2009) bedroeg 2 252 euro. De inkomens voor onze groep liggen m.a.w. iets hoger dan het gemiddelde voor het Vlaams Gewest maar in onze groep gaat het in ruime mate om tweeverdienergezinnen.

In het kader van het kansenbeleid van de Vlaamse overheid bekeken we ook de kansarme en de allochtone gezinnen.

Om te bepalen of een gezin al dan niet kansarm is, werd de definitie van Kind en Gezin gebruikt. In het Vlaams Gewest zijn er voor onze leeftijdsgroep 7% kansarme gezinnen zijn met een hoger percentage in Antwerpen en Limburg

Een allochtoon gezin wordt door Kind en Gezin gedefinieerd als een gezin waarvan de moeder niet de Belgische nationaliteit had bij haar geboorte. Gemiddeld zijn er in het Vlaams Gewest 21,1% dergelijke moeders. De meest voorkomende niet-Belgische nationaliteiten zijn de Marokkaanse, de Turkse en de Nederlandse. Daarnaast is er ook nog een ruime groep van allerlei andere, minder voorkomende nationaliteiten.

Hoofdstuk 3

Het opvanggebruik

1. Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijven we enkele kwantitatieve aspecten van het gebruik van opvang bij kinderen tussen 3 maanden en 3 jaar in het Vlaams Gewest: het regelmatige versus het beperkte gebruik, het gebruik naar intensiteit en het gebruik naar dag van de week. In een tweede onderdeel gaan we na of het gebruik verschilt in functie van de leeftijd van het kind, de woonplaats van de ouders (provincie, arrondissement) en hun gezins- en werksituatie.

We vergelijken telkens onze enquêtegegevens met het Kind en Gezin-onderzoek van 2004 (en soms van 2002). Daarbij moeten we ermee rekening houden dat de werkwijze van beide onderzoeken enigszins verschilde. In 2004 werd een veel grotere groep (n=704) kansarmen en allochtonen face to face door de regioverpleegkundigen van Kind en Gezin bevestigd (samen met de interculturele medewerkers en de ervaringsdeskundigen). De groep niet-kansarmen en niet-allochtonen werd volledig telefonisch bevestigd.

2. Gebruik van opvang

2.1 Kenmerken van de opvang

Regelmatige en beperkte opvang

In februari 2009 (week van maandag 2 februari tot en met zondag 8 februari) maakte bijna 69% van de kinderen van 3 maanden tot 3 jaar gebruik van opvang. Voor 63,2% was dit regelmatig (d.i. minstens één ononderbroken periode van minstens 5 uur per week voor niet-schoolgaande kinderen en minstens één maal per week voor kinderen tussen 2,5 jaar en 3 jaar die volledig naar de kleuterschool gaan ⁶) en voor 5,8% beperkt. 31% maakt geen gebruik van opvang.

In vergelijking met 2002 (oktober) en 2004 (week van 1 februari) is het regelmatige gebruik sterk toegenomen (van respectievelijk 52,2% en 55,7% naar 63,2%). Deze stijging kan verband houden met de toegenomen werkzaamheidsgraad van de moeders in 2009 in vergelijking met 2004 (zie hoger). Aangezien ook het deeltijdse werken toenam leidde dit er per saldo wel toe dat de intensiteit van de regelmatige opvang wel iets afnam (zie verder).

⁶ De huidige definitie voor regelmatig gebruik bij volledig schoolgaanden verschilt lichtjes van deze die gehanteerd werd in 2004: kinderen met in het weekend minder dan 5 uur ononderbroken opvang werden, in tegenstelling tot in 2004, eveneens meegerekend. Het ging hier slechts om 3 respondenten.

Opmerkelijk is dat vooral het regelmatig gebruik toenam ten koste van het beperkte gebruik en, in mindere mate, van het niet-gebruik. Deze sterke daling van de beperkte opvang wijst er mogelijk op dat opvangvoorzieningen meer selecteren (doordat de vraag toch groter is dan het aanbod aan voorzieningen) waardoor ouders die slechts beperkt opvang zoeken deze niet meer vinden (zie ook verder bij de niet-gebruikers).

Tabel 28 Gebruik van opvang voor kinderen van 3 maanden tot 3 jaar in het Vlaams Gewest in 2002, 2004 en 2009 (in %)

	2002 (n=4358)	2004 (n=4367)	2009 (n=4444)
Regelmatig*	52,2	55,7	63,2
Beperkt	11,1	10,1	5,8
Geen	36,7	34,2	31,0

* *Minstens één ononderbroken periode van minstens 5 uur per week (7 dagen) voor niet-schoolgaande kinderen en minstens één maal per week (7 dagen) voor kinderen tussen 2,5 jaar en 3 jaar die volledig naar de kleuterschool gaan.*

De intensiteit van de opvang

De gemiddelde opvangduur per week (weekend inbegrepen) voor alle opgevangen kinderen (regelmatig of beperkt) voor alle gebruikte opvangvormen bedraagt 29,5 uur. Voor de regelmatig opgevangen kinderen (eveneens alle opvangvormen) bedraagt dit gemiddelde 31 uur.

De meeste kinderen (zeven op de tien) worden deeltijds opgevangen en drie op de tien voltijds (d.w.z. gedurende 5 volle dagen per week) (tabel 29). Als men deeltijds wordt opgevangen is dit voornamelijk gedurende volle dagen en gedurende deels volle en halve dagen. Enkele dagen gedeeltelijk opgevangen worden of vijf dagen gedeeltelijk is minder courant.

In vergelijking met 2004 is het aandeel van de deeltijdse opvang (bij de volledige groep) sterk toegenomen (van 39,5% naar 47,5%, prob. $\chi^2 < .0001$). Binnen het deeltijdse gebruik nam vooral het gebruik gedurende alleen volle dagen toe (prob. $\chi^2 < .0001$). Zoals gezegd gebeurde dit vooral ten koste van het beperkte gebruik.

In de commentaren in de enquêtes vermelden enkele ouders dat de keuze voor volle dagen noodgedwongen is omdat de opvangvoorziening dit zo vraagt of omdat men relatief hoge prijzen rekent voor een halve dag opvang: '4 uren of minder opvang per dag is moeilijk te vinden', 'de kostprijs is 19 euro per dag maar voor een halve dag rekenen ze bijna 14 euro aan i.p.v. van 9,5 euro', 'met het vorige kindje hadden we problemen om kinderopvang te vinden wegens het ploegensysteem en men verkiest kindjes die een volle plaats innemen', 'men stelt hoge eisen bij de inschrijving en het moet minstens voor drie volledige dagen zijn'.

Omdat de vraag groter is dan het aanbod voeren opvanginitiatieven mogelijk een strenger opnamebeleid waarbij ze streven naar een optimale bezetting.

Binnen de groep regelmatige gebruikers is het opvangpatroon naar intensiteit sedert 2004 niet veel gewijzigd, zij het dat de verschuiving naar meer deeltijdse opvang hier ook geïllustreerd wordt.

Tabel 29 Intensiteit van de opvang in 2004 en 2009 (in %)

	Alle kinderen tussen 3 m en 3 jaar		Regelmatige gebruikers van opvang	
	2004 (n=4367)	2009 (n=4444)	2004 (n=2432)	2009 (n=2808)
Voltijds	16,2	17,2	29,1	26,6
Deeltijds	39,5	47,5	70,9	73,4
alleen volle dagen	23,5	28,1	42,3	43,5
deel van dag gedurende 5 dagen	0,7	1,5	1,3	2,4
deel van dag gedurende enkele dagen	2,4	2,6	4,3	4,1
deels volle/deels halve dagen	12,8	15,2	23	23,5
Totaal regelmatige opvang	55,7	64,7	100	100
Beperkt gebruik opvang	10,1	4,3		
Geen opvang	34,2	31,0		

In tabel 30 geven we de intensiteit naar aantal uren opvang per week. Van de regelmatig opgevangen kinderen worden de meesten tussen 30 en 39 uur per week opgevangen en ongeveer 30% 40 uur of meer.

In vergelijking met 2000 (Vanpée e.a., 2000) (enkel voorschoolse kinderen en voor de beperkte als regelmatige opvang samen) is er nu meer opvang van een beperkt aantal uren (tot 19 uur) en minder van een langere opvangduur.

We kunnen besluiten dat er nu meer kinderen worden opgevangen dan 10 jaar geleden, maar dat de opvangduur gemiddeld wel iets korter is (voor de groep beperkte en regelmatige gebruikers).

Tabel 30 Intensiteit van de opvang in aantal uur (in %)

	Hiva-enquête 2000 Beperkte en regelmatige opvang n=656 ¹	Enquête 2009 Beperkte en regelmatige opvang n=3130 ²	Enquête 2009 Regelmatige opvang n=2783 ²
< 5 uur	0,7	2,5	1,8
5-19 uur	16,3	22,2	18,2
20-29	21,9	17,7	20,6
30-39	29,1	25,8	28,1
40-49	24,8	23,4	24,3
50 of meer	7,3	8,1	6,9

¹ Enkel voorschoolse kinderen tussen 3 maand en 2,5 jaar

² Kinderen van 3 maand tot 3 jaar

De opvang per dag van de week

Er zijn duidelijke verschillen betreffende het gebruik van opvang op de verschillende dagen van de week (tabel 31). De woensdag is de minst drukke dag en slechts een derde van de (regelmatig of beperkt opgevangen) kinderen verblijft die dag meer dan 5 uur in de opvang versus ongeveer de helft op de andere dagen. Ook op vrijdag is er een lichte daling. Het gebruik van opvang op zaterdag en zondag is beperkt (zie ook verder bij de bespreking van de atypische opvang).

In vergelijking met 2004 is het verschil tussen de woensdagen en de overige dagen nog toegenomen of m.a.w. de toename van de opvang zette zich minder door op woensdagen dan op de andere dagen.

Tabel 31 Gebruik van opvang per dag van de week bij *regelmatig of beperkt opgevangen* kinderen in 2004 (n= 4367) en 2009 (in rij %, n=3066)

	Meer dan 5 uur opvang die dag		5 uur of minder opvang die dag		Geen opvang die dag	
	2004	2009	2004	2009	2004	2009
Maandag	38,9	46,0	4,9	8,1	56,2	45,9
Dinsdag	41,1	48,7	4,9	10,0	54,0	41,4
Woensdag	30,1	34,1	8,1	11,7	61,8	54,3
Donderdag	39,9	47,9	5,1	9,3	55,1	42,8
Vrijdag	35,6	43,6	6,1	9,4	58,4	47,0
Zaterdag	-	2,5	-	1,3	-	96,2
Zondag	-	0,8	-	0,5	-	98,7

Als we de groep regelmatige gebruikers afzonderlijk bekijken (tabel 32) liggen de verschillen per dag in dezelfde lijn: de woensdag is het kalmst en dinsdag en donderdag zijn de topdagen. In vergelijking met 2004 zien we dat het opvangpatroon slechts lichtjes gewijzigd is.

In bijlage 3 geven we deze cijfers uitgesplitst per provincie. Het patroon is telkens ongeveer gelijklopend, zij het soms op een ander niveau.

Tabel 32 Gebruik van opvang per dag van de week bij de *kinderen die regelmatig worden opgevangen* in 2004 (n=2432) en 2009 (in rij %, n=2808)

	Meer dan 5 uur opvang die dag		5 uur of minder opvang die dag		Geen opvang die dag	
	2004	2009	2004	2009	2004	2009
Maandag	69,9	69,7	8,8	9,3	21,3	21,0
Dinsdag	73,9	73,8	8,8	12,2	17,3	14,1
Woensdag	54,2	51,4	14,6	14,7	31,2	33,9
Donderdag	71,7	72,5	9,1	11,2	19,2	16,3
Vrijdag	64,1	65,9	10,9	11,3	25,0	22,8
Zaterdag	-	3,6	-	1,7	-	94,7
Zondag	-	1,2	-	0,7	-	98,2

* *Minstens 1 ononderbroken periode van minstens 5 uur per week voor niet-schoolgaande kinderen en minstens 1 maal per week voor kinderen tussen 2,5 jaar en 3 jaar die naar de kleuterschool gaan.*

2.2 Het gebruik naar woonplaats

Het gebruik per provincie

Het regelmatige gebruik van opvang verschilt significant naargelang de provincie (tabel 33). In de provincies West- en Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant ligt het percentage het hoogst. In de provincie Antwerpen en vooral in de provincie Limburg ligt het heel wat lager.

Dit stemt in grote lijnen overeen met de capaciteit aan (erkende of zelfstandige) plaatsen per kind in de provincies (zie hoofdstuk 1), waar Limburg en Antwerpen het laagst scoren (met 0,33 plaatsen per kind), West-Vlaanderen het hoogst (0,49 plaatsen) en Vlaams-Brabant (0,46) en Oost-Vlaanderen (0,41) een tussenpositie innemen.

Verdere analyse toont dat deze verschillen overeenstemmen met de (belangrijke) verschillen tussen de provincies voor de werkzaamheidsgraad van de moeders. In Limburg is dit percentage het laagst (64,4%). Voor Antwerpen (69,4%), Vlaams-Brabant (71,2%), Oost-Vlaanderen (73,3%) en West-Vlaanderen (73,5%) is dit percentage duidelijk hoger. In Vlaams-Brabant (41,8%), Oost-Vlaanderen (41,5%) en vooral West-Vlaanderen (47,1%) zijn daarenboven veel meer voltijds werkende moeders dan in Antwerpen (37,4%) of in Limburg (29,5%).

In vergelijking met 2002 en 2004 is het regelmatige gebruik in alle provincies gestegen. Het verschil is het grootst in Antwerpen en Oost-Vlaanderen. Limburg steeg ook fors, maar heeft nog steeds het laagste percentage regelmatige gebruikers. Het verschil tussen de provincie met het hoogste gebruik en die met het laagste gebruik nam wel geleidelijk af tussen 2002 (17,5%) en 2009 (14,1%).

Tabel 33 Gebruik regelmatige* opvang naar provincie in 2002, 2004 en 2009 (in rij %)

	2002 (=4358)	2004 (n=4367)	2009 (n=4426)
Antwerpen	46,2	50,9	60,6
Vlaams-Brabant	60,5	62,9	68,0
West-Vlaanderen	57,7	59,9	66,6
Oost-Vlaanderen	53,9	59,2	66,3
Limburg	43,0	44,0	52,7
Vlaams Gewest	52,2	55,7	63,2

* *Minstens 1 ononderbroken periode van minstens 5 uur per week voor niet-schoolgaande kinderen en minstens 1 maal per week voor kinderen tussen 2,5 jaar en 3 jaar die volledig naar de kleuterschool gaan.*

Het gebruik per arrondissement

Het regelmatige gebruik van opvang verschilt ook naargelang het arrondissement (tabel 34). In de arrondissementen Brugge, Eeklo, Dendermonde, Roeselare, Veurne en Gent ligt het regelmatige gebruik 5 tot 10% hoger dan gemiddeld in het Vlaams Gewest. In de arrondissementen Sint-Niklaas, Antwerpen, Diksmuide, Tongeren, Maaseik en Hasselt ligt het dan weer 5 tot 10% lager.

In vergelijking met 2004 zijn de sterkste stijgers de arrondissementen Veurne, Mechelen, Brugge en Maaseik met een stijging van meer dan 15%. Alleen in het arrondissement Diksmuide daalde het gebruik van opvang. Voor arrondissementen zoals Diksmuide, Tielt en Veurne is het aantal observaties beperkt zodat we hier moeten rekening houden met een lagere betrouwbaarheid.

Tabel 34 Gebruik regelmatige* opvang naar arrondissement in 2004 en 2009 (in rij %)

2004 (n=4364)		2009 (n=4444)	
Provincie	%	Provincie	%
Antwerpen	50,9	Antw.	61,8
		Antwerpen	452
		Mechelen	138
		Turnhout	196
VI.-Brab.	62,9	VI-Brab.	68,3
		Halle-Vilv.	430
		Leuven	444
West-VI.	59,9	West-VI.	69,1
		Brugge	198
		Diksmuide	45
		Ieper	114
		Kortrijk	233
		Oostende	122
		Roeselare	153
		Tielt	81
		Veurne	41
Oost-VI.	59,2	Oost-VI.	68,3
		Aalst	186
		Dendermonde	59
		Eeklo	45
		Gent	360
		Oudenaarde	93
		Sint-Niklaas	163
Limburg	44,0	Limb.	54,2
		Hasselt	438
		Maaseik	245
		Tongeren	205
VI. Gew.	55,7	VI. Gew.	63,2

* Minstens 1 ononderbroken periode van minstens 5 uur per week voor niet-schoolgaande kinderen en minstens 1 maal per week voor kinderen tussen 2,5 jaar en 3 jaar die volledig naar de kleuterschool gaan

2.3 Het gebruik naar leeftijd van het kind

Het gebruik per leeftijdsgroep

Het regelmatige gebruik van opvang neemt (min of meer) toe met de leeftijd (tabel 35): de jongste kinderen worden het minst opgevangen en de kinderen vanaf 1 jaar tot 2 jaar 6 maanden het meest. De groep 2,5 tot 3 jaar heeft dan weer een lager gebruik maar dit komt doordat de meerderheid van de kinderen al school lopen (zie verder).

Tabel 35 Gebruik opvang (regelmatig en beperkt) naar leeftijdscategorie in 2009 (in rij %, n=4444)

	Regelmatig	Beperkt	Geen
3 m - 6 m	53,3	4,8	41,8
6 m - 1 jaar	65,7	5,1	29,2
1 - 1,5 jaar	70,6	5,1	24,3
1,5 - 2 jaar	71,7	4,9	23,5
2 - 2,5 jaar	69,0	5,5	25,6
Totaal 3 m -2,5 jaar	67,6	5,1	27,3
2 jaar 6 m - 3 jaar	44,3	8,8	46,9
Totaal 3 m - 3 jaar	63,2	5,8	31,0

Uit de vergelijking met 2002 en 2004 (tabel 36) blijkt dat het regelmatige gebruik bijna voor elke leeftijdscategorie van jaar tot jaar steeg. Opmerkelijk is de sterke stijging daarbij voor de jongste groep 3 tot 6 maanden waarvan nu meer dan de helft van de kinderen regelmatig opgevangen wordt versus slechts een derde vijf jaar

geleden. De verhoging van de werkzaamheidsgraad (zie hoger) zorgde er m.a.w. voor dat er voor de jongste kinderen op het vlak van opvang een 'inhaaloperatie' gebeurde zij het dat deze nog altijd minder worden opgevangen dan de oudere kinderen.

Tabel 36 Gebruik regelmatige* opvang naar leeftijdscategorie in 2002, 2004 en 2009 (in rij %)

	2002 (=4359)	2004 (n=4367)	2009 (n=4444)
3 m - 6 m	34,8	32,7	53,3
6 m - 1 jaar	52,5	59,8	65,7
1 - 1,5 jaar	56,9	61,3	70,6
1,5 - 2 jaar	61,4	62,7	71,7
2 - 2,5 jaar	56,1	61,3	69,0
Totaal 3 m -2,5 jaar	54,2	58,2	67,6
2 jaar 6 m - 3 jaar	41,8	45,1	44,3
Totaal 3 m - 3 jaar	52,2	55,7	63,2

* *Minstens 1 ononderbroken periode van minstens 5 uur per week voor niet-schoolgaande kinderen en minstens 1 maal per week voor kinderen tussen 2,5 jaar en 3 jaar die volledig naar de kleuterschool gaan.*

Uit een verdere analyse van de intensiteit van de regelmatige opvang blijkt dat deze jonge kinderen van 3 maanden tot 6 maanden zelfs meer voltijds opgevangen worden dan de oudere kinderen. Het percentage (voltijdse opvang) neemt daarbij licht af in functie van de leeftijd: voor 3 maanden tot 6 maanden is dit 31,9% en voor de groep 6 maanden tot 1 jaar 33,8%. Vanaf dan daalt dit percentage tot 28% (voor de groep 1 tot 1,5 jaar) over 27,5% (1,5 tot 2 jaar) tot 27,9% (2 jaar tot 2,5 jaar). Van de oudste groep wordt slechts 11,3% voltijds opgevangen.

2.3 Het gebruik naar gezins- en werksituatie van de ouders

De werksituatie van de moeder

Het gebruik van opvang verschilt sterk naargelang de werksituatie van de moeder (tabel 37). Werkende moeders (voltijds of deeltijds) maken meer regelmatig gebruik van kinderopvang dan de andere categorieën. Bij moeders met een tijdelijke werkonderbreking ligt het percentage lager en van de huisvrouwen of de werklozen maakt slechts een minderheid regelmatig gebruik van opvang.

In vergelijking met 2004 is het gebruik vooral toegenomen bij de groep moeders met een tijdelijke arbeidsonderbreking (10,6% van de gehele groep) van 36% naar 50,8% en bij de huisvrouwen (11,2% van de gehele groep) van 6,2% naar 13%. Voor de werkende moeders bleef het gebruik min of meer op hetzelfde peil en voor de werklozen was er een lichte daling.

Uit een aantal opmerkingen van de ouders kan men opmaken dat de werksituatie niet zomaar een gegeven is dat het gebruik van opvang bepaalt. Soms is het omgekeerd en bepaalt de opvang die men vond (of niet vond) de werksituatie. Volgende commentaar van een ouder illustreert dit: 'ik heb tijdskrediet moeten nemen omdat de kinderopvang ermee stopte'.

Tabel 37 Gebruik van opvang naar werksituatie van de moeder in 2004 en 2009 (in rij %),

	2004 (n=4350)			2009 (n=4402)		
	Regelmatig	Beperkt	Geen	Regelmatig	Beperkt	Geen
Voltijds werkend	78,7	7,3	14,0	80,1	4,7	15,2
Deeltijds werkend	72,3	15,0	12,7	73,3	8,9	17,8
Tijdelijke arbeids- onderbreking ¹	36,0	11,4	52,6	50,8	3,3	45,9
Werkloos (of leefloon)	22,5	10,9	66,6	18,7	10,0	71,4
Huisvrouw	6,2	5,3	88,5	13,0	2,5	84,5
Andere ²	40,3	17,4	41,3	51,6	2,5	45,9

1 Zwangerschapsverlof, ouderschapsverlof, ziekteverlof of invaliditeit, loopbaanonderbreking, onbezoldigd verlof

2 Student, vluchteling/illegal

De werksituatie van de vader

Het gebruik van kinderopvang verschilt eveneens sterk naargelang de werksituatie van de vader (tabel 38). Bij werkende vaders blijkt ongeveer twee derde van de kinderen regelmatig opgevangen te worden. Bij de overige groepen (steeds kleine aantallen) ligt dit percentage telkens lager.

In vergelijking met 2004 liggen de percentages van het regelmatige gebruik telkens hoger maar het globaal patroon blijft ongeveer hetzelfde.

Tabel 38 Gebruik van opvang naar werksituatie van de vader in 2004 en 2009 (in rij %),

	2004 (n=4279)			2009 (n=4224)		
	Regelmatig	Beperkt	Geen	Regelmatig	Beperkt	Geen
Voltijds werkend	59,3	10,2	30,4	66,9	5,6	27,5
Deeltijds werkend	59,8	17,4	22,8	66,4	5,7	27,9
Tijdelijke arbeids- onderbreking ¹	31,8	10,6	57,6	39,4	11,0	49,6
Werkloos (of leefloon)	17,7	3,8	78,5	28,2	2,9	69,0
Huisman	33,3	0,0	66,6	33,5	8,5	58,1
Andere ²	11,6	14,0	74,4	40,2	1,8	57,9

1 Ouderschapsverlof, ziekteverlof of invaliditeit, loopbaanonderbreking, onbezoldigd verlof

2 Student, vluchteling/asielzoeker

Het gezinsinkomen

Aangezien het gezinsinkomen sterk correleert met de werksituatie van beide ouders is het niet verwonderlijk dat er ook een sterke samenhang is tussen het gezinsinkomen en het gebruik. Het regelmatige gebruik bij hogere inkomens (vanaf 2 700 euro) varieert van 76% tot 83%, bij de middeninkomens (2 200 tot 2 700 euro) schommelt het rond de 60% en bij de lagere inkomens (<2 200 euro) varieert het tussen de 30% en 40%.

Naar gezinssituatie van de ouders

In 2004 werd vastgesteld (Kind en Gezin, 2004) dat alleenstaanden (4,9% van de groep) minder regelmatig gebruik maken van kinderopvang dan gehuwden of samenwonenden. In 2009 blijft het verschil bestaan (prob $\chi^2 < 0.01$), zij het dat voor beide groepen het gebruik op een hoger niveau ligt (tabel 39).

Er is een samenhang met de werkzaamheidsgraad die bij de alleenstaanden lager is (54,8% van de alleenstaande moeders werkt, versus 71,6% van de samenwonende). De verhouding voltijds/deeltijds is voor beide groepen gelijk. Alleenstaanden zijn echter veel meer werkloos (19,8% versus 4,7%).

Tabel 39 Het gebruik van opvang naar gezinssituatie in 2004 en 2009 (in %)

	2004		2009	
	Gehuwd of samenwonend (n= 4137)	Alleenstaand (n= 229)	Gehuwd of samenwonend (n=4207)	Alleenstaand (n=207)
Regelmatig gebruik	56,1	48,0	63,8	54,6
Beperkt gebruik	10,1	11,4	5,6	9,5
Geen gebruik	33,8	40,6	30,6	36,0

Bij alleenstaande ouders met regelmatige opvang worden kinderen wel meer voltijds opgevangen dan bij gehuwde of samenwonende ouders (prob. $\chi^2 < 0.05$) wat voor de hand ligt omdat alleenstaanden nu eenmaal minder kunnen terugvallen op de partner (tabel 40). Het verschil is echter in vergelijking met 2004 veel kleiner geworden. Het verschil voor de alleenstaanden tussen 2004 en 2009 is echter niet significant.

Tabel 40 Intensiteit van de opvang naar gezinssituatie in 2004 en 2009 (in %, alleen regelmatige gebruikers)

	2004		2009	
	Gehuwd of samenwonend (n=2296)	Alleenstaand (n=109)	Gehuwd of samenwonend (n=2655)	Alleenstaand (n=113)
Voltijds	28,4	42,7	26,6	34,5
Deeltijds	71,6	57,3	73,4	65,5

Voor kinderen die in meer dan één gezin verblijven wegens co-ouderschap (89 kinderen of 2% van de gehele groep) (niet in de tabel) wordt wel meer gebruik gemaakt van kinderopvang: voor 74,2% regelmatig, voor 4,8% beperkt en voor 21% niet. Het verschil met de rest van de groep is significant (prob. $\chi^2 < 0.05$).

Van de groep nieuw samengestelde gezinnen (n=23) wordt 50% regelmatig opgevangen, 12% beperkt en 36% niet. Van de regelmatige gebruikers wordt 46% voltijds opgevangen en 54% deeltijds. Deze groep volgt daarmee min of meer het patroon van de alleenstaande gezinnen.

2.4 Het gebruik door kansarme gezinnen en gezinnen van allochtone herkomst

Allochtone kinderen en kinderen uit een kansarm gezin maken traditioneel veel minder gebruik van kinderopvang en het kansenbeleid van de Vlaamse overheid poogt daar op in te spelen. Ook een recent UNICEF-rapport (UNICEF, 2008) wees op het belang van vroege kinderopvang voor kinderen uit zogenaamde risicogroepen (armoede, werkloosheid, laagopgeleiden, anderstaligen ...) om latere schoolachterstand te voorkomen.

In dit onderdeel onderzoeken we de evolutie in het gebruik.

Gebruik door kansarme gezinnen

Kansarme gezinnen maken in vergelijking met niet-kansarmen veel minder regelmatig gebruik van opvang (21% regelmatige gebruikers versus 65,7% voor de niet-kansarmen) (tabel 41). In vergelijking met 2004 en 2002 is het regelmatige gebruik ook nauwelijks gewijzigd.

Tabel 41 Gebruik van opvang door kinderen uit een kansarm en een niet-kansarm gezin in 2002, 2004 en 2009 (in %)

	Kansarm			Niet-kansarm		
	2002 (n=198)	2004 (n=272)	2009 (n=217)	2002 (n=4160)	2004 (n=4096)	2009 (n=4190)
Regelmatig*	18,8	21,7	21,0	53,8	57,9	65,7
Beperkt	10,9	5,9	8,7	11,1	10,4	5,6
Geen	70,3	72,4	70,4	35,1	34,2	28,7

* *Minstens 1 ononderbroken periode van minstens 5 uur per week voor niet-schoolgaande kinderen en minstens 1 maal per week voor kinderen tussen 2,5 jaar en 3 jaar die volledig naar de kleuterschool gaan.*

We bekijken in tabel 42 ook het regelmatige gebruik *per leeftijdsgroep*. We stellen vast dat het gebruik naar leeftijd een ander patroon volgt in de kansarme groep dan in de niet-kansarme groep. Het gebruik in de kansarme groep neemt toe met de leeftijd tot 2,5 jaar maar komt nooit verder dan de helft van dit van de niet-kansarme groep. Bij de groep vanaf 2,5 jaar neemt het gebruik bij de kansarme groep sterk af maar dit is ook zo voor de niet-kansarme groep (omdat het gebruik dan afneemt wegens het schoollopen).

Tabel 42 Gebruik van opvang door kinderen uit een kansarm en een niet-kansarm gezin naar leeftijd (in %)

	Kansarm				Niet-kansarm			
	3 m-1 jaar (n=60)	1-2 jaar (n=97)	2-2,5 jaar (n=44)	2,5-3 jaar (n=46)	3 m-1 jaar (n=1255)	1-2 jaar (n=1702)	2-2,5 jaar (n=857)	2,5-3 jaar (n=410)
Regelmatig	12,1	23,9	35,3	5,9	64,6	74,1	71,5	46,0
Beperkt	11,0	10,6	8,3	0,0	4,7	4,6	5,3	9,2
Geen	76,9	65,6	56,4	94,1	30,8	21,3	23,3	44,8

* *Minstens 1 ononderbroken periode van minstens 5 uur per week voor niet-schoolgaande kinderen en minstens 1 maal per week voor kinderen tussen 2,5 jaar en 3 jaar die volledig naar de kleuterschool gaan.*

Kinderen uit de kansarme groep gaan ook iets minder naar de kleuterschool (volledig of deeltijds) vanaf 2,5 jaar. Het percentage bij de kansarme groep bedraagt 12,6% (van alle kinderen van 3 maanden tot 3 jaar) versus 17% voor de niet-kansarme groep (prob $\chi^2 < 0.10$). (Berekend op de groep 2,5 tot 3 jaar is het verschil kleiner (en niet meer significant): 6,2% bij de kansarmen versus 9,6% bij de niet kansarmen). Kind en Gezin plant, in het kader van de acties vanuit het Departement Onderwijs tot verhoging van de participatie aan het kleuteronderwijs, ook inspanningen t.a.v. deze niet-ingeschreven kleuters.

Gebruik door allochtone gezinnen

Allochtone gezinnen maken eveneens minder regelmatig gebruik van opvang dan de Belgische, al hebben ze een iets hoger beperkt gebruik (tabel 43). In vergelijking met 2002 en 2004 is het gebruik echter sterk gestegen (prob $\chi^2 < 0.0001$).

Tabel 43 Gebruik van opvang door allochtone en Belgische gezinnen in 2002, 2004 en 2009 (in %)

	Allochtone gezinnen			Belgische gezinnen		
	2002 (n=683)	2004 (n=801)	2009 (n=714)	2002 (n=3676)	2004 (n=3565)	2009 (n=3730)
Regelmatig*	19,6	23,7	32,6	58,2	62,9	70,8
Beperkt	5,7	6,7	6,1	12,1	10,9	5,5
Geen	74,7	69,5	61,3	29,7	26,2	23,7

* *Minstens 1 ononderbroken periode van minstens 5 uur per week voor niet-schoolgaande kinderen en minstens 1 maal per week voor kinderen tussen 2,5 jaar en 3 jaar die volledig naar de kleuterschool gaan.*

Het gebruik per leeftijdsgroep (tabel 44) toont hier eveneens een verschillend gebruikspatroon waarbij de discrepantie met de Belgische groep vooral voor de jongste kinderen (3 maanden tot 1 jaar) het grootst is.

Tabel 44 Gebruik van opvang door kinderen uit allochtone en Belgisch gezinnen naar leeftijd (in %)

	Allochtone gezinnen				Belgische gezinnen			
	3 m-1 jaar (n=229)	1-2 jaar (n=291)	2-2,5 jaar (n=128)	2,5-3 jaar (n=63)	3 m-1 jaar (n=1086)	1-2 jaar (n=1508)	2-2,5 jaar (n=773)	2,5-3 jaar (n=363)
Regelmatig*	26,2	39,8	35,1	21,1	71,4	78,8	75,7	49,8
Beperkt	7,6	7,2	7,8	5,2	4,3	4,5	5,0	9,6
Geen	66,2	53,1	57,1	73,7	24,3	16,8	19,2	40,6

* *Minstens 1 ononderbroken periode van minstens 5 uur per week voor niet-schoolgaande kinderen en minstens 1 maal per week voor kinderen tussen 2,5 jaar en 3 jaar die volledig naar de kleuterschool gaan.*

Het gebruik van de kleuterschool (volledig of deeltijds) bij de allochtone groep bedraagt 16% (van alle kinderen van 3 maanden tot 3 jaar) en verschilt daarmee nauwelijks van de Belgische groep (17%, zie ook verder).

2.7 Het gebruik van opvang bij schoolgaande kinderen

In deze rubriek gaan we wat dieper in op het gebruik van kinderopvang door schoolgaande kinderen bij de groep van 2,5 tot 3 jaar.

Vanaf de leeftijd van 2,5 jaar gaan bijna alle kinderen naar de kleuterschool: 55% gaat gedurende de volledige schoolweek en 34,6% gaat niet alle dagen of niet altijd gedurende volle dagen (tabel 45).

In vergelijking met 2002 en 2004 is het aantal kinderen dat een volledige week naar school gaat systematisch toegenomen (prob. $\chi^2 < .02$).

Tabel 45 Het schoolbezoek van kinderen 2,5 tot 3 jaar in 2002, 2004 en 2009 (in %)

	2002 (n=705)	2004 (n=732)	2009 (n=375)
Volledige week	40,5	47,8	55,0
Gedeelte schoolweek	29,0	32,8	34,6
Niet schoolgaand	30,5	19,4	10,4

Berekend op de (gewogen) totale groep kinderen van 3 maanden tot 3 jaar gaat 16,8% naar school, hetzij gedurende de volledige week, hetzij gedurende een gedeelte van de schoolweek.

Dit cijfer kunnen we vergelijken met de telling van schoolbevolking op 1/2/2008 van het Departement Onderwijs die in *Het Kind in Vlaanderen* (Kind en Gezin, 2009) wordt vermeld. Men komt hier uit op een percentage van 18,5% van de kinderen (van 2 maanden tot 3 jaar). Het verschil tussen beide percentages is mogelijk te verklaren doordat niet alle ingeschreven kinderen ook daadwerkelijk naar school gaan.

Redenen voor het schoolbezoek

In de postenquête (n=2929) onderzochten we verder waarom ouders hun kinderen naar de kleuterschool sturen vanaf 2,5 jaar. We boden een aantal mogelijke redenen aan: pedagogische redenen, praktische redenen en redenen i.v.m. het aanbod waaronder twee 'negatieve' redenen i.v.m. met druk vanuit de opvang voorafgaand aan het schoolbezoek of de ontevredenheid met deze opvang.

We inspireerden ons hier gedeeltelijk op een studie in het Verenigd Koninkrijk (Bryson e.a., 2006) waar men o.a. ook peilde naar de mogelijke problemen die het kind bij de start op school ervoer zoals: een te lange schooldag, moeilijkheden om zich hele dag te concentreren, problemen met het middageten, moeilijkheden om zich aan te passen aan het schoolse regime met regels en discipline, problemen met toiletbezoek of zindelijkheid, moeilijkheden bij het maken van nieuwe vriendjes, niet genoeg persoonlijke aandacht.

Globaal genomen primeren de opvoedkundige redenen, met op de eerste plaats de reden dat het kindje klaar was om naar school te gaan (en bijvoorbeeld zindelijk is, behoorlijk zelfstandig is en zich kan duidelijk maken) (tabel 46).

Een tweede reden door meer dan de helft van de ouders aangestipt is dat het kind beter af is op school (het verveelt zich thuis, het kan er veel leren, er is een goede uitrusting, er zijn leeftijdgenootjes ...).

Minder belangrijk was dat men Nederlands wilde leren (6,6%). Deze reden was wel veel belangrijker voor de allochtone groep (n=56) waar 42,8% van de groep dit aanduidt. Ook de Engelstaligen (68,8%, n=10), Franstaligen (29,3%, n=20) en de Nederlandstalige lager geschoolden (16,9%, n=31) stippen dit frequenter aan. Het betreft hier wel kleine groepen en, aangezien het gaat over respondenten van de schriftelijke (Nederlandstalige) vragenlijst, waarschijnlijk ook mensen met een grotere betrokkenheid op Vlaanderen.

Voor heel wat ouders spelen ook praktische redenen mee. Vooral de bereikbaarheid is hier belangrijk, evenals het feit dat broers of zussen ook al naar school gaan, wat

voordelen oplevert voor het brengen of halen. Ook de kosteloosheid van de school was voor heel wat ouders een overtuigend argument.

Redenen i.v.m. het aanbod die heel wat ouders over de streep trokken waren de goede voor- en naschoolse opvangregeling en de mogelijkheid die de school biedt om het kind in de namiddag te laten rusten.

De negatieve redenen (op aandringen van de opvang of wegens de ontevredenheid over de opvang) gaven slechts in een beperkt aantal gevallen (mede) de doorslag. Het aandringen van de opvang slaat vooral op de kinderdagverblijven (12% vermeldt hier deze reden, n=91) en de ontevredenheid met de opvang heeft vooral betrekking op situaties waar (één van) de ouders zelf instaan voor de opvang (9,5% duidt dit hier aan, n=27).

De andere redenen overlappen met de vorige of zijn meer toevallige redenen (de moeder werkt in de school, de onthaalouder stopte ermee ...).

Tabel 46 De redenen voor het schoolbezoek bij kinderen van 2,5 tot 3 jaar (in %, n=317, meerdere antwoorden waren mogelijk, enkel postenquôte)

Om opvoedkundige redenen	
Mijn kindje is klaar om naar school te gaan (is zindelijk, is behoorlijk zelfstandig, kan zich duidelijk maken ...)	84,0
Mijn kindje is beter op school (het verveelt zich thuis, het kan er veel leren, er is een goede uitrusting, er zijn leeftijdgenootjes ...)	57,2
Om Nederlands te leren	6,6
Mijn kindje heeft een specifieke aanpak of verzorging nodig en in de school gaat men daar gepast mee om	2,4
Om praktische redenen	
De school is vlakbij en is gemakkelijk bereikbaar	32,4
De broertjes of zusjes gaan ook naar school	29,0
De school is (bijna) kosteloos	17,0
Redenen i.v.m. het aanbod	
Er is een goede voor- en naschoolse opvangregeling	16,0
De school biedt de mogelijkheid om mijn kindje in de namiddag te laten rusten	9,0
De opvang (crèche, onthaalouder ...) drong aan om mijn kindje naar school te laten gaan	4,6
We waren niet tevreden over de opvang waar het kindje was	1,0
Andere redenen	
	5,3

Redenen waarom kinderen van 2,5 tot 3 jaar nog niet naar school gaan

Zoals gezegd gaat ongeveer 10% van de kinderen tussen 2,5 en 3 jaar nog niet naar school. De redenen daarvoor vatten we samen in tabel 47. Ook hier maken we onderscheid tussen opvoedkundige, meer praktische redenen en redenen i.v.m. het aanbod.

De opvoedkundige redenen zijn opnieuw het belangrijkste en meer specifiek de reden dat het kind nog niet klaar om naar school te gaan (niet zindelijk, te speels, niet zelfstandig genoeg ...). Andere ouders vinden dat het kind (nu nog) beter af is in de opvang dan in de school (betere verzorging, meer rust, warme maaltijd, meer op niveau ...). Het argument dat voor een kind onder de 3 jaar de gezins- of familiesfeer belangrijk is of dat het kind beter thuis wordt opgevangen wordt slechts door een kleine groep ouders ingeroepen.

Daarnaast wordt door een kleine groep ouders aangehaald dat men het gemakkelijker vindt om het kindje naar de opvang te brengen of thuis te houden dan het naar school te laten gaan.

Wat het aanbod betreft vinden heel wat ouders (17,7%) van de kinderen die nog niet naar school gaan dat de scholen in de buurt niet (voldoende) de mogelijkheid bieden om het kindje 's middags te laten rusten. Dit wijst er op dat sommige scholen nog onvoldoende inspelen op deze vraag van de ouders i.v.m. hun jongste kinderen. Daardoor haakt een groep ouders af.

Andere mogelijke problemen i.v.m. het aanbod worden niet aangestipt: de combinatie met de buitenschoolse opvang in de buurt, geen plaats in de voor- of naschoolse opvang, geen geschikte school, geen plaats in de voorkeurschool of geen geschikte school in de buurt die gepast kan omgaan met het kindje.

Andere redenen die door een tiental ouders gegeven worden zijn dat men nog wat wacht tot het kindje wat ouder is, dat men de wintermaanden wil overslaan of dat de school in de buurt geen kinderen opneemt beneden de 3 jaar.

Tabel 47 De redenen om nog niet naar school te gaan bij kinderen van 2,5 tot 3 jaar (in %, n=39, meerdere antwoorden waren mogelijk, enkel postenquête)

Om opvoedkundige redenen	
Mijn kindje is nog niet klaar om naar school te gaan (niet zindelijk, te speels, niet zelfstandig genoeg ...)	59,1
Mijn kindje is (nu nog) beter af in de opvang dan in de school (betere verzorging, meer rust, warme maaltijd, meer op niveau ...)	23,3
Voor een kindje onder de 3 jaar is een gezins- of familiesfeer belangrijk	3,1
Ik of mijn partner zijn thuis en vinden dat het kindje beter thuis is	1,7
Om praktische redenen	
Ik vind het gemakkelijker om mijn kindje naar de opvang te brengen/thuis te houden in plaats van het naar school te laten gaan	5,5
Redenen i.v.m. het aanbod	
De scho(o)l(en) in de buurt bieden niet (voldoende) de mogelijkheid om mijn kindje 's middags te laten rusten	17,7
De combinatie met de buitenschoolse opvang in de buurt is niet haalbaar (bijvoorbeeld geen transport ...)	0,0
Er is geen plaats in de voor- of naschoolse opvang	0,0
Er is voorlopig geen plaats in de school van onze keuze	0,0
Er is geen geschikte school in de buurt die gepast kan omgaan met mijn kindje	0,0
Andere redenen	
	14,9

Gebruik voor- en naschoolse opvang

In tabel 48 is weergegeven in welke mate schoolgaande kinderen en niet-schoolgaande kinderen in die leeftijdsgroep daarnaast ook nog gebruik maken van kinderopvang. De percentages hebben betrekking op de volledige groep (post- en telefonische enquête).

De helft van de schoolgaande kinderen wordt daarnaast nog regelmatig opgevangen d.w.z. gedurende 1 opvangbeurt per week (voor de kinderen die al volledig naar school gaan) of gedurende 1 opvangbeurt van 5 uur ononderbroken (voor de kinderen die slechts gedeeltelijk naar school gaan).

Kinderen die nog niet naar school gaan worden iets meer regelmatig opgevangen dan de schoolgaande kinderen.

In vergelijking met 2002 en 2004 is het regelmatige gebruik van opvang door kinderen die ofwel voltijds ofwel deeltijds naar school gaan gestegen. Het regelmatige gebruik van opvang door niet-schoolgaande kinderen is daarentegen gedaald t.o.v. 2004 en zit weer op het niveau van 2002.

Merken we nog op dat 79,6% van deze kinderen, voor ze naar school gingen, (wekelijks) gebruik maakte van kinderopvang en 20,4% niet. Dit percentage stemt ongeveer overeen met wat we vonden voor de groep van 2 tot 2,5 jaar (zie hoger).

Tabel 48 Het schoolbezoek en het gebruik van opvang bij kinderen van 2,5 tot 3 jaar in 2002 (n=705), 2004 (n=732) en 2009 (n=375) (in rij %)

	Regelmatige opvang*			Beperkte opvang		
	2002	2004	2009	2002	2004	2009
Volledige week	35,3	39,4	50,2	64,7	60,6	49,8
Gedeelte schoolweek	35,1	36,3	53,5	64,9	63,7	46,5
Niet-schoolgaand	57,9	68,3	62,4	42,1	31,7	37,6

* *Minstens 1 ononderbroken periode van minstens 5 uur per week voor niet-schoolgaande kinderen en minstens 1 maal per week voor kinderen die volledig naar de kleuterschool gaan.*

Opvang tijdens de vakantieperiodes

In de schriftelijke vragenlijst (via de postenquête) gingen we ook na wat ouders gewoonlijk doen (of gaan doen) met hun schoolgaand kind tijdens de vakantieperiodes. We verdeelden de rijke variëteit aan schoolvakanties in drie groepen: de vrije schooldagen, de korte schoolvakanties (herfst-, kerst-, krokus- en paasvakantie) en de grote vakantie. Het was mogelijk meerdere mogelijke oplossingen aan te stippen.

Vooraf de grootouders zijn hier blijkbaar aan zet in gelijke mate voor de drie soorten vakanties (tabel 49).

Ook een ruime groep ouders slaagt er blijkbaar in zich vrij te maken. Bij de werkende moeders is dit percentage lager dan gemiddeld (44,4%, n=154 bij de voltijds werkende moeders en 47,9%, n=117 bij de deeltijds werkende moeders) en bij de niet-actieven is het uiteraard veel hoger (84%). Ook als de vader voltijds werkt is dit percentage lager (48,4%, n=286) en als hij deeltijds werkt iets hoger (69,9%, n=29).

De andere oplossingen worden minder vaak gekozen: de gebruikelijke opvangvoorziening van de schooldagen (ongeveer 20%), familieleden, vrienden, of burens (10%). Een andere opvangvoorziening dan gebruikelijk wordt vooral gekozen tijdens de schoolvakanties. Tijdens de grote vakantie maakt 10,5% van de ouders gebruik van een speelpleinwerking of sportkamp voor deze kinderen.

Enkele ouders vermelden nog andere oplossingen maar die overlappen meestal met de vorige of specificeren dat men altijd vrij is tijdens de schoolvakanties omdat men zelf in het onderwijs staat.

Tabel 49 Opvang tijdens de vakantieperiodes bij schoolgaande kinderen van 2,5 tot 3 jaar (in %, n=374, meerdere antwoorden waren mogelijk, enkel postenquôte)

	De vrije schooldagen	De korte schoolvakanties (herfst-, kerst-, krokus- en paasvakantie)	De grote vakantie (juli-augustus)
De grootouders zorgen voor ons kindje	52,2	51,8	54,5
Ik (en/of mijn partner) werk (dan) niet en zorg voor ons kindje	50,2	53,0	62,1
Mijn kindje gaat naar de gebruikelijke opvangvoorziening zoals op schooldagen	20,0	20,5	22,1
Anderen (familie, vrienden, burens ...) zorgen voor ons kindje	9,6	12,1	11,7
Mijn kindje gaat naar een andere opvangvoorziening dan gebruikelijk	2,1	6,5	7,7
Ik doe een beroep op speelpleinwerking, sportkamp ...	0,3	2,6	10,5
Andere oplossing	10,5	9,7	11,2

2.8 Opvang bij kinderen tussen 1 maand en 3 maanden

In tegenstelling tot de enquête van 2004 werd in 2009 de opvang bij kinderen beneden de drie maanden retrospectief bevestigd bij de groep kinderen 3 maanden tot 1 jaar. De bevestiging gebeurde alleen via de postenquôte.

Slechts 6,6% van de kinderen beneden de drie maanden werd al regelmatig opgevangen d.w.z. gedurende minstens één ononderbroken periode van 5 uur per week (tabel 50). Dit aantal is lager dan in 2004 maar sluit aan bij het niveau van 2002.

Tabel 50 Gebruik van opvang voor kinderen van 0 tot 3 maanden in 2002, 2004 en 2009 (in %, enkel postenquôte)

	2002 (=4358)	2004 (n=4367)	2009 (n=817) ²
Regelmatig ¹	8,6	14,7	6,6
Beperkt	16,0	15,6	-
Geen	75,4	69,6	-
Niet regelmatig of nooit	-	-	93,4

¹ Minstens 1 ononderbroken periode van minstens 5 uur per week.

² Retrospectief bevestigd bij de groep kinderen 3 maanden tot 1 jaar, alleen postenquôte

De leeftijd (in weken) waarop voor het eerst gebruik gemaakt wordt van regelmatige opvang varieert (tabel 51). Er is een eerste groepje waarbij de moeders al terug aan de slag gaan na drie weken. Het gros volgt dan na 8 of 9 weken.

Tabel 51 Leeftijd (in weken) waarop voor het eerst gebruik gemaakt wordt van regelmatige opvang bij gebruikers van opvang voor 3 maanden (in %, n=53, enkel postenquôte)

2 weken	4,6
3	17,2
4	1,3
5	6,3
7	9,5
8	24,7
9	17,6
10	13,2
11	2,2
12	3,5

3. Besluit

In dit hoofdstuk beschreven we enkele kwantitatieve aspecten van het gebruik van kinderopvang. In februari 2009 maakte bijna 69% van de kinderen van 3 maanden tot 3 jaar gebruik van opvang. Voor 63,2% was dit regelmatig (d.i. minstens één ononderbroken periode van minstens 5 uur per week voor niet-schoolgaande kinderen en minstens één maal per week voor kinderen tussen 2,5 jaar en 3 jaar die volledig naar de kleuterschool gaan) en voor 5,8% beperkt. 31% maakte geen gebruik van opvang.

In vergelijking met 2002 (oktober) en 2004 (februari) is het totale gebruik licht toegenomen (van respectievelijk 63,4% en 65,8% naar 69%). Deze stijging zal samenhangen met de toegenomen werkzaamheidsgraad van de moeders in 2009 in vergelijking met 2004.

De gemiddelde opvangduur per week (weekend inbegrepen) voor alle opgevangen kinderen (regelmatig of beperkt) voor alle gebruikte opvangvormen bedraagt 29,5 uur. Voor de regelmatig opgevangen kinderen (eveneens alle opvangvormen) bedraagt dit gemiddelde 31 uur.

De meeste kinderen (zeven op de tien) worden deeltijds opgevangen en drie op de tien voltijds (d.w.z. gedurende 5 volle dagen per week). Als men deeltijds wordt opgevangen is dit voornamelijk gedurende volle dagen en gedurende deels volle en halve dagen. In vergelijking met 2004 is het aandeel van de deeltijdse opvang sterk toegenomen (van 39,5% naar 47,5% van alle kinderen). Binnen het deeltijdse gebruik nam vooral het gebruik gedurende alleen volle dagen toe. In de commentaren in de enquêtes vermelden ouders dat de keuze voor volle dagen soms noodgedwongen is omdat de opvangvoorziening dit zo vraagt of omdat men relatief hoge prijzen rekent voor een halve dag opvang.

Er zijn duidelijke verschillen betreffende het gebruik van opvang op de verschillende dagen van de week. De woensdag is de minst drukke dag en slechts een derde van de (regelmatig of beperkt opgevangen) kinderen verblijft die dag meer dan 5 uur in de opvang versus ongeveer de helft op de andere dagen. Ook op vrijdag is er een lichte daling.

Het regelmatige gebruik van opvang verschilt ook naargelang de provincie. In de provincies West- en Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant ligt het percentage het

hoogst. In de provincie Antwerpen en vooral in de provincie Limburg ligt het heel wat lager. Een verdere analyse toont dat deze verschillen overeenstemmen met de belangrijke verschillen tussen de provincies voor wat betreft de werkzaamheidsgraad van de moeders.

Het regelmatige gebruik van opvang neemt (min of meer) toe met de leeftijd: de jongste kinderen (3 tot 6 maanden) worden het minst opgevangen en de kinderen vanaf 1 tot 2,5 jaar het meest. De groep 2,5 tot 3 jaar heeft dan weer een lager gebruik maar dit komt doordat de meerderheid van de kinderen al school loopt.

Uit de vergelijking met 2002 en 2004 blijkt dat het regelmatige gebruik bijna voor elke leeftijdscategorie van jaar tot jaar steeg. Opmerkelijk is de sterke stijging daarbij voor de jongste groep 3 tot 6 maanden waarvan nu meer dan de helft van de kinderen regelmatig opgevangen wordt, versus slechts een derde vijf jaar geleden. De verhoging van de werkzaamheidsgraad zorgde er m.a.w. voor dat er voor de jongste kinderen op het vlak van opvang een 'inhaaloperatie' gebeurde, zij het dat deze nog altijd minder worden opgevangen dan de oudere kinderen.

Het gebruik van opvang verschilt sterk naargelang de werksituatie van de moeder. Werkende moeders (voltijds of deeltijds) maken meer regelmatig gebruik van kinderopvang dan de andere categorieën. Bij moeders met een tijdelijke werkonderbreking ligt het percentage lager en van de huisvrouwen of de werklozen maakt slechts een minderheid regelmatig gebruik van opvang.

Ook de werksituatie van de vader bepaalt sterk het gebruik. Bij werkende vaders blijkt ongeveer twee derde van de kinderen regelmatig opgevangen te worden. Bij de overige groepen (steeds kleine aantallen) ligt dit percentage telkens lager.

Uit een aantal opmerkingen van de ouders kan men opmaken dat de werksituatie niet zomaar een gegeven is dat het gebruik van opvang bepaalt. Soms is de werksituatie zelf functie van de opvang die men vond (of niet vond).

In 2004 werd vastgesteld (Kind en Gezin, 2004) dat alleenstaanden (4,9% van de groep) minder regelmatig gebruik maken van kinderopvang dan gehuwden of samenwonenden. In 2009 blijft het verschil behouden, zij het dat voor beide groepen het gebruik op een hoger niveau ligt. Er is een samenhang met de werkzaamheidsgraad die bij de alleenstaanden lager is (slechts 54,8% van de alleenstaande moeders werkt, versus 71,6% van de samenwonende).

Van de groep nieuw samengestelde gezinnen wordt de helft regelmatig opgevangen, 12% beperkt en 36% niet. Deze groep volgt daarmee min of meer het patroon van de alleenstaanden.

Voor kinderen die in meer dan één gezin verblijven wegens co-ouderschap (89 kinderen of 2% van de gehele groep) wordt wel (significant) meer gebruik gemaakt van kinderopvang: voor 74,2% regelmatig, voor 4,8% beperkt en voor 21% niet.

Kansarme gezinnen maken in vergelijking met niet-kansarme gezinnen veel minder regelmatig gebruik van opvang dan niet-kansarme gezinnen (21% regelmatige gebruikers versus 67,3% voor de niet-kansarme). In vergelijking met 2004 en 2002 is het regelmatige gebruik ook nauwelijks gewijzigd. Ook het schoollopen (voor de 2,5-tot 3-jarigen) is bij de kansarme groep lager en bedraagt 12,6% (van alle kinderen van 3 maanden tot 3 jaar), versus 17% voor de niet-kansarme groep.

Allochtone gezinnen maken eveneens minder regelmatig gebruik van opvang dan de Belgische, al hebben ze een iets hoger beperkt gebruik. In vergelijking met 2002 en 2004 is het gebruik echter sterk gestegen. Het gebruik van de kleuterschool bij de allochtone groep bedraagt 16% (van alle kinderen van 3 maanden tot 3 jaar) en verschilt daarmee nauwelijks van de Belgische groep (17%).

In dit hoofdstuk gingen we ook wat dieper in op het gebruik van kinderopvang door schoolgaande kinderen bij de groep van 2,5 tot 3 jaar.

Vanaf de leeftijd van 2,5 jaar gaan bijna alle kinderen naar de kleuterschool: 55% gaat gedurende de volledige schoolweek en 34,6% gedurende een gedeelte van de schoolweek. In vergelijking met 2002 en 2004 is het aantal kinderen dat een volledige week naar school gaat systematisch toegenomen. Berekend op de totale groep kinderen van 3 maanden tot 3 jaar, gaat 16,8% voltijds of deeltijds naar school.

Ouders sturen hun kinderen vanaf 2,5 jaar al naar school, voornamelijk om opvoedkundige redenen (het kind is klaar om naar school te gaan, is zindelijk, is beter af op school ...). Daarnaast spelen nog meer praktische redenen. Ook de kosteloosheid van de school was voor heel wat ouders een overtuigend argument. Negatieve redenen (op aandringen van de opvang of wegens ontevredenheid over de opvang) gaven slechts in een beperkt aantal gevallen (mede) de doorslag. Bij de allochtone groep, de groep anderstaligen en de Nederlandstalige lager geschoolden speelt nog extra mee dat men Nederlands wil leren.

De redenen waarom men zijn kinderen nog niet naar school stuurt vormen het spiegelbeeld van de vorige redenen. Wat het aanbod betreft vinden heel wat ouders (17,7%) uit deze groep dat de scholen in de buurt niet (voldoende) de mogelijkheid bieden om het kindje 's middags te laten rusten. Dit wijst erop dat sommige scholen nog onvoldoende inspelen op deze vraag van de ouders i.v.m. hun jongste kinderen.

De helft van de schoolgaande kinderen wordt daarnaast nog regelmatig opgevangen. In vergelijking met 2002 en 2004 is het regelmatige gebruik van opvang door kinderen die ofwel voltijds ofwel deeltijds naar school gaan toegenomen.

Voor de opvang tijdens de vakanties zijn vooral de grootouders aan zet en ongeveer de helft van de ouders schakelt ze in. Ook een ruime groep ouders slaagt er blijkbaar in zich vrij te maken.

Van de kinderen beneden de drie maanden werd slechts 6,6% al regelmatig opgevangen. Dit aantal is lager dan in 2004 maar sluit aan bij het niveau van 2002. De leeftijd waarop voor het eerst gebruik gemaakt wordt van regelmatige opvang varieert: er is een eerste groepje dat al na drie weken opgevangen wordt, het gros volgt dan na 8 of 9 weken.

Hoofdstuk 4

De gebruikte opvangvormen

1. Inleiding

In dit hoofdstuk bekijken we wie voor de opvang instaat. We overlopen eerst de gebruikte opvangvormen bij kinderen die regelmatig opgevangen worden en maken daarbij een onderscheid tussen de meest gebruikte opvangvorm en de eventueel tweede of derde (meest gebruikte) opvangvorm. Vervolgens bekijken we de gebruikte opvangvormen bij beperkt gebruik.

Voor de opvangvormen zelf maken we, voor wat de formele voorzieningen betreft, het onderscheid tussen gesubsidieerde voorzieningen (onthaalouders aangesloten bij een dienst en erkende kinderdagverblijven) en zelfstandige voorzieningen (zelfstandige onthaalouders of kinderdagverblijven onder toezicht van Kind en Gezin of enkel gemeld). Daarnaast is er nog de buitenschoolse opvang ofwel in de kleuterschool of in een initiatief voor buitenschoolse opvang (IBO).

Aangezien de ouders niet altijd weten of het om een gesubsidieerde of een zelfstandige voorziening gaat, werd aangenomen dat een voorziening die de bijdrageschaal van Kind en Gezin hanteert, gesubsidieerd is. Zo niet werd verondersteld dat het om een zelfstandige voorziening ging. Dit criterium is niet altijd waterdicht en er is verwarring mogelijk omdat sommige zelfstandige voorzieningen ook inkomensgerelateerde bijdragen vragen (daarom niet altijd via de bijdrageschaal van Kind en Gezin). Vooral 'zelfstandige' voorzieningen van gemeentes, steden of provincies of het gemeenschapsonderwijs passen dit vaak toe, maar het is niet zeker dat ze dit ook daadwerkelijk doen. In het kader van de introductie van de inkomensgerelateerde opvang (IKG) in de zelfstandige sector deed Kind en Gezin navraag bij de zelfstandige voorzieningen die zich hebben ingeschreven in het IKG systeem (lang niet alle voorzieningen) of ze voordien al bijdragen vroegen op basis van het inkomen. Ongeveer een kwart van de - voornamelijk publieke - voorzieningen deed dit.

I.v.m. het onderscheid tussen de voorzieningen met een attest van toezicht van Kind en Gezin en de gemelde voorzieningen, werd het criterium gebruikt van de fiscale attesten: voorzieningen onder toezicht van Kind en Gezin kunnen deze afleveren en gemelde voorzieningen niet.

2. De gebruikte opvangvormen

Aangezien gebruikers van opvang soms verschillende opvangvormen kunnen combineren vroegen we in de vragenlijst naar de meest gebruikte opvangvorm, de tweede meest gebruikte en de derde meest gebruikte. Voor deze drie gebruikte opvangvormen samen bedroeg de gemiddelde opvangduur (bij regelmatige gebruikers) 31 uur per week (weekend inbegrepen). Bij de meest gebruikte opvang

was dit 28,2 uur, waaruit we kunnen besluiten dat 91% van alle opvang bij deze opvang plaatsheeft.

2.1 Belangrijkste (meest gebruikte) opvangvorm

Uit het overzicht in tabel 52 blijkt dat de opvang van de kinderen van 3 maanden tot 3 jaar (in vergelijking met 2002 en 2004) niet meer op de eerste plaats gebeurt door de grootouders. Op de eerste plaats komen nu de onthaalouders aangesloten bij een dienst (28,5%). De opvang in familieverband is teruggevallen tot een kwart van de opvangsituaties: 22,4% van de kinderen wordt opgevangen door de grootouders en 1,1% door andere familieleden. Deze daling kondigde zich al aan tussen 2002 en 2004 en zette zich door in de tussenperiode van 5 jaar.

Op enige afstand volgen de erkende en zelfstandige kinderdagverblijven (respectievelijk 18,4% en 17,6%) en de zelfstandige onthaalouders met 6,3%.

De buitenschoolse opvang in een kleuterschool (2,2%) of in een initiatief voor buitenschoolse opvang (IBO) is weinig omvangrijk (0,6%) binnen het geheel van de opvang. Omgerekend naar de schoolgaande groep van 2,5 tot 3 jaar (n=828) komt dit neer op 12,1% voor beide opvangvormen samen.

Het relatieve aandeel van de verschillende opvangvormen is in 2009 gewijzigd ten opzichte van 2004 en 2002. Het meest opvallend is, zoals gezegd, het afkalven van de informele opvang en de belangrijke groei van de zelfstandige kinderdagverblijven (i.c. de minicrèches). De onthaalouders aangesloten bij een dienst en de erkende kinderdagverblijven houden min of meer stand. Deze evoluties zijn in overeenstemming met deze i.v.m. het aantal plaatsen (zie Hoofdstuk 1).

Tabel 52 Gebruikte opvangvorm in 2002, 2004 en 2009* (in %, regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)

	2002 (n=2274)	2004 (n=2425)	2009 (n=2790)
Grootouders	34,3	31,0	22,4
Familie lid	1,8	2,0	1,1
Derden/geen familie thuis (huispersoneel, PWA, via dienstencheques, babysit ...)	1,0	1,0	0,5
Derden/geen familie buitenshuis	0,4	0,6	-
Onthaalouder van een dienst	26,3	24,9	28,5
Erkend kinderdagverblijf	15,6	11,5	18,4
Zelfstandige onthaalouder, gemeld bij Kind en Gezin	1,1	1,1	1,1
Zelfstandige onthaalouder, onder toezicht Kind en Gezin	8,7	10,7	6,3
Zelfstandig kinderdagverblijf, gemeld bij Kind en Gezin	0,3	0,7	1,3
Zelfstandig kinderdagverblijf, onder toezicht Kind en Gezin	8,8	13,7	17,6
Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning	0,2	0,5	-
De voor- of naschoolse opvang in de kleuterschool	-	-	2,2
Een initiatief voor buitenschoolse opvang (IBO)	-	-	0,6
In de kleuterschool of in een initiatief voor buitenschoolse opvang	1,2	1,6	-
Onthaalouder, kinderdagverblijf, weet niet welke vorm	0,4	0,8	-
Andere	0,0	0,1	-

* Een streepje in de kolommen betekent dat de vraag niet (of in een andere formulering) werd gesteld

De intensiteit van de opvang (in aantal uren per week van 7 dagen) verschilt enigszins naargelang de opvangvorm (voor de meest gebruikte opvangvorm, bij regelmatige

gebruikers). De kinderdagverblijven hebben de langste opvangduur: erkende kinderdagverblijven komen op 31,7 uur en zelfstandige kinderdagverblijven op 30,6 uur. Daarna volgen de onthaalouders: onthaalouders van een dienst vangen de kinderen gemiddeld 27,8 uur op, zelfstandige onthaalouders 28 uur. De opvangduur bij de grootouders is nog lager en bedraagt 26,6 uur. Bij de voor- of naschoolse opvang in de school of de IBO's bedraagt de gemiddelde opvangduur per week 6,1 uur.

2.2 Gebruik van gesubsidieerde of zelfstandige voorzieningen

In tabel 53 gaan we na wat het aandeel is van de gesubsidieerde voorzieningen binnen het geheel van het gebruik.

We vermeldden al dat we bij het onderscheid zelfstandig/gesubsidieerd ervan uitgingen dat men in gesubsidieerde voorzieningen de bijdrageschaal van Kind en Gezin hanteert en in zelfstandige voorzieningen niet. We wezen er reeds op dat verwarring mogelijk is aangezien, volgens een rondvraag van Kind en Gezin, ook een kwart van de zelfstandige kinderdagverblijven werkt met inkomensgerelateerde bijdragen (zie hoger).

Het relatieve aandeel van de opvang gesubsidieerd door Kind en Gezin is ten opzichte van 2004 toegenomen maar in dit jaar was er een uitzonderlijk laag cijfer. T.o.v. 2002 is er een lichte stijging van ongeveer 4,8% (prob. $\chi^2 < 0.01$).

Tabel 53 Gebruik van gesubsidieerde opvangvoorzieningen in 2002, 2004 en 2009 (in %, regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)

	2002 (n=2265) ¹	2004 (n=2404) ¹	2009 (n=2756)
Gesubsidieerd	42,2	37,2	47,0
Zelfstandig	19,0	26,4	26,4
Informeel ²	37,5	34,8	24,0
Buitenschoolse opvang ³	1,3	1,6	2,8

1 De aantallen en percentages verschillen licht van de vorige tabel omdat de groep 'weet niet welke opvangvorm' hier werd weggelaten.

2 PWA, huispersoneel, kindermisje, au pair, babysit werden ondergebracht in deze categorie omdat deze opvang niet formeel vanuit Kind en Gezin geregeld wordt.

3 In de kleuterschool of in een initiatief voor buitenschoolse opvang.

2.3 Opvang in een gezinsmilieu of een groepsmilieu

We kunnen de opvangvormen ook opdelen al naargelang het om een gezinsmilieu gaat (grootouders, onthaalouders) of om een groepsmilieu (kinderdagverblijven) (tabel 54). Ongeveer 60% van de kinderen wordt opgevangen in een gezinsmilieu. Het relatieve aandeel van opvang in een gezinsmilieu is licht gedaald tegenover 2002 en 2004 (prob. $\chi^2 < 0.01$).

Tabel 54 Gebruik van opvang in een gezinsmilieu of in een groepsmilieu in 2002, 2004 en 2009 (in %, regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)

	2002 (n=2273)	2004 (n=2422)	2009 (n=2790)
Gezinsmilieu	73,7	71,7	59,9
Groepsmilieu	25,0	26,7	37,3
Buitenschoolse opvang ¹	1,3	1,6	2,8

¹ In de kleuterschool of in een initiatief voor buitenschoolse opvang.

Bij verdere analyse naar leeftijd blijkt dat er slechts beperkte verschillen zijn wat het gebruik van opvang in het gezinsmilieu betreft (bij de regelmatige gebruikers). De groep 1 jaar tot 1,5 jaar scoort daarbij het laagst (53,4%). De overige leeftijdsgroepen zitten allemaal rond de 60%.

Tabel 55 Gebruik van opvang in een gezinsmilieu of in een groepsmilieu naar leeftijdsgroep (in %, n=2790, regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)

	3-6 maand	6 m-1 jaar	1-1,5 jaar	1,5-2 jaar	2-2,5 jaar	2,5-3 jaar
Gezinsmilieu	62,0	62,4	53,4	58,5	58,8	63,2
Groepsmilieu	37,2	37,3	45,7	41,0	40,4	16,0
Buitenschoolse opvang ¹	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	19,9

¹ In de kleuterschool of in een initiatief voor buitenschoolse opvang.

2.4 Plaats van de opvang

I.v.m. de plaats van de opvang stelden we drie vragen. Vooreerst of de opvang thuis of buitenshuis gebeurt, vervolgens wat de afstand is van thuis en ten slotte hoelang de verplaatsing duurt.

De opvang van de kinderen gebeurt in hoofdzaak buitenshuis en slechts 3,6% van de kinderen wordt thuis opgevangen (tabel 56). De opvang thuis vertoont een dalende trend sinds 2002 en 2004.

Tabel 56 Plaats van de opvang in 2002, 2004 en 2009 (in %, regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)

	2002 (n=2271)	2004 (n=2432)	2009 (n=2808)
Thuis	6,7	4,8	3,6
Buitenshuis	93,3	95,2	96,4

Voor ongeveer twee derde van de groep bevindt de opvangplaats zich op minder dan 4 km van de woning (tabel 57). Bij een kleine groep is dit meer dan 20 km.

Er zijn wel enkele verschillen naargelang de opvangvorm. In 9% van de situaties waar de grootouder instaat voor de voornaamste opvangvorm komt deze aan huis. Voor de rest zijn de grootouders niet noodzakelijk dichterbij dan de formele opvangvormen al gaat men zelden verder dan 10 km wat voor de formele opvangvormen wel vaker gebeurt.

Van de formele opvangvormen zijn de onthaalouders (aangesloten bij een dienst of de zelfstandige) iets dichterbij dan de kinderdagverblijven, wat erop wijst dat deze

(kleinschalige) voorzieningen meer gespreid zijn en dat levert voordelen op voor de bereikbaarheid.

Tabel 57 Afstand van de opvang naar opvangvorm (in %, n=2790, regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)

	Grootouder	Onthaal oud. dienst	Erkend KDV	Zelfst. OO	Zelfst. KDV	Totaal
De opvang komt aan huis	9,0	0,1	0,1	0,5	0,0	3,6
0 - 500 meter	11,0	15,7	8,3	15,7	13,8	13,5
500 meter - 1 km	25,0	16,0	18,6	21,6	18,1	15,7
1 km - 4 km	29,6	41,6	36,7	38,8	36,2	35,2
4 km - 10 km	23,9	21,6	24,1	18,6	21,6	22,4
10 km - 20 km	1,5	4,1	7,6	4,0	6,3	6,1
20 km - 30 km	0,0	0,5	3,0	0,3	2,1	2,3
Meer dan 30 km	0,0	0,5	1,6	0,6	1,9	1,3

Wat de duur van de verplaatsing betreft (tabel58) doet eveneens ongeveer twee derde van de ouders er minder dan 10 minuten over om tot bij de opvang te geraken zowel bij het brengen als bij het halen. Voor een kwart is dit 10 tot 20 minuten.

Tabel 58 Tijdsduur bij het brengen en het halen naar of van de opvang (in %, n=2808, regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)

	Bij het brengen	Bij het halen
0 minuten: de opvang komt aan huis	3,9	3,6
Minder dan 10 minuten	62,9	61,5
10 tot 20 minuten	25,3	25,9
20 tot 30 minuten	5,0	5,6
30 tot 45 minuten	1,6	1,8
45 tot 60 minuten	0,9	1,1
Meer dan een uur	0,4	0,5

2.5 Geografische verschillen

We stellen vast dat het aandeel van de gesubsidieerde opvang significant verschilt naargelang de provincie (tabel 59). Dit aandeel is het laagst in West-Vlaanderen (40,7%) en het hoogst in Limburg (58,8%). Oost-Vlaanderen (43,7%), Antwerpen (44,6%) en Vlaams-Brabant (49,1%) nemen een tussenpositie in.

Dit komt niet helemaal overeen met de verdeling van de capaciteit per kind over de provincie (zie hoofdstuk 1) waar we vaststelden dat Limburg weliswaar het meest erkende plaatsen heeft (namelijk 0,27) maar Antwerpen het minst (0,21).

In vergelijking met 2004 is het relatieve aandeel van de gesubsidieerde opvang in elke provincie gestegen.

Tabel 59 Gebruik van gesubsidieerde opvangvoorzieningen naar provincie in 2004 (n=2404) en 2009 (n=2790) (in %, regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)

	Gesubsidieerd		Zelfstandig		Informeel ¹		Buitenschoolse Opvang ²	
	2004	2009	2004	2009	2004	2009	2004	2009
Antwerpen	39,7	44,6	21,4	23,5	37,7	27,2	1,1	4,7
Vlaams-Brabant	36,6	49,1	30,6	28,6	30,8	21,2	1,9	1,2
West-Vlaanderen	33,6	40,7	32,6	34,3	31,5	21,7	2,3	3,4
Oost-Vlaanderen	36,0	43,7	27,6	28,3	34,8	24,5	1,5	3,5
Limburg	41,9	58,8	15,8	7,1	41,1	30,0	1,2	4,1
Vlaams Gewest	37,2	47,0	26,4	26,4	34,8	24,0	1,6	2,8

1 PWA, huispersoneel, kindermisje, au pair, babysit werden ondergebracht in deze categorie omdat deze opvang niet formeel vanuit Kind en Gezin geregeld wordt.

2 In de kleuterschool of in een initiatief voor buitenschoolse opvang.

Het aandeel van de opvang in een gezinsmilieu of in een groepsmilieu verschilt eveneens naargelang de provincie (tabel 60). Zo bedraagt de opvang in een groepsmilieu in de provincie Limburg slechts 18,7% tegenover 50,7% in Vlaams-Brabant.

In vergelijking met 2004 is het aandeel van de opvang in een gezinsmilieu in alle provincies gedaald, zelfs in Limburg.

Tabel 60 Gebruik van opvang in een gezinsmilieu of in een groepsmilieu naar provincie in 2004 (n=2423) en 2009 (n=2790) (in %, regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)

	Gezinsmilieu		Groepsmilieu		Buitenschoolse opvang ¹	
	2004	2009	2004	2009	2004	2009
Antwerpen	74,2	61,3	24,6	34,0	1,1	4,7
Vlaams-Brabant	58,7	48,1	39,5	50,7	1,9	1,2
West-Vlaanderen	74,8	62,9	22,9	33,7	2,3	3,4
Oost-Vlaanderen	73,1	57,7	25,4	38,8	1,5	3,5
Limburg	81,2	77,2	17,6	18,7	1,2	4,1
Vlaams Gewest	71,7	59,9	26,7	37,3	1,6	2,8

1 In de kleuterschool of in een initiatief voor buitenschoolse opvang.

3. De opvangvorm naar inkomen en gezinssituatie van de ouders

In dit onderdeel bekijken we de gebruikte opvangvorm in relatie tot het inkomen en de gezinssituatie van de ouders. Het betreft hier alleen de regelmatige gebruikers en de meest gebruikte opvang. We bespreken achtereenvolgens de gezinssituatie, de inkomenspositie en het opleidingsniveau.

Voor de analyse groeperen we de opvangvormen in gesubsidieerde, zelfstandige, informele en buitenschoolse opvang.

3.1 Het inkomen

We onderzoeken in deze paragraaf of ook de inkomenspositie van het gezin verschilt naargelang de opvangvorm.

We kunnen hier als hypothese stellen dat lagere gezinsinkomens vooral naar de gesubsidieerde voorzieningen zullen trekken omdat daar rekening gehouden wordt met het lagere inkomen (volgens de bijdrageschaal van Kind en Gezin⁷). Voor hogere inkomens, die een hogere prijs betalen in de gesubsidieerde voorzieningen, maakt het minder uit, zodat men zich evenzeer zal wenden tot de zelfstandige sector (voor zover die keuze er is) waar de bijdrage los staat van het gezinsinkomen (zie ook verder).

Uit tabel 61 (en figuur 1) kunnen we afleiden dat deze hypothese enigszins bevestigd wordt en dat hogere inkomens inderdaad meer gebruik maken van zelfstandige voorzieningen en lagere inkomens minder. Toch is deze samenhang niet helemaal rechtlijnig en pas vanaf een gezinsinkomen van 3 200 euro is er een stijging.

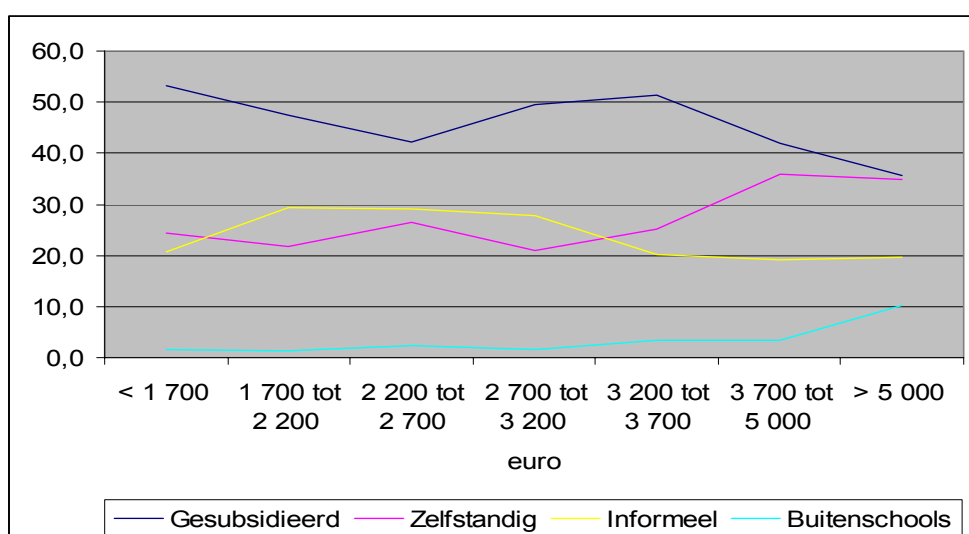
Het gebruik van de gesubsidieerde opvang vormt dan enigszins het spiegelbeeld van dat voor zelfstandige opvang. Toch maken ook de hoogste inkomensgroepen nog ruim gebruik van de gesubsidieerde kinderopvang.

Het gebruik van de informele opvang (en voor sommige categorieën moeten we rekening houden met kleine aantallen) gebeurt dan weer het meest door de middengroepen wat het inkomen betreft (1 700 tot 3 200 euro). Mogelijk valt de bijdrageschaal voor deze groepen in vergelijking met de lagere en de hogere inkomens te zwaar uit.

⁷ De prijs voor aangesloten onthaalouders of erkende kinderdagverblijven wordt berekend op basis van het gezinsinkomen. Voor gehuwden of samenwonenden, is het inkomen van beide partners de basis voor het berekenen van de prijs. Voor de periode tussen 1 juli 2008 en 30 juni 2009 ligt de prijs voor een dag opvang voor een kind tussen 1,41 euro en 25,18 euro (voor een gezinsinkomen van 91 296,40 euro of meer). Deze kosten kunnen fiscaal in mindering gebracht worden tot een grensbedrag (maximaal 11,20 euro voor het aanslagjaar 2009, inkomsten 2008).

Tabel 61 Het gebruik naar opvangvorm naar maandelijks beschikbaar inkomen van het gezin (n=2605, regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)

	Maandelijks beschikbaar inkomen van het gezin (kolom %)	Gesubsidieerd (rij %)	Zelfstandig (rij %)	Informeel (rij %)	Buiten- schools (rij %)
< 700 euro	0,5	26,6	32,8	40,6	0,0
700 tot 1 000 euro	1,3	64,0	16,3	17,4	2,3
1 000 tot 1 300 euro	1,6	72,7	13,1	9,7	4,5
1 300 tot 1 700 euro	3,2	56,5	20,3	23,2	0,0
1 700 tot 2 200 euro	7,7	47,5	21,7	29,3	1,4
2 200 tot 2 700 euro	16,3	42,1	26,5	29,1	2,3
2 700 tot 3 200 euro	25,1	49,5	21,0	27,8	1,7
3 200 tot 3 700 euro	21,0	51,3	25,2	20,2	3,3
3 700 tot 5 000 euro	17,9	41,8	35,8	19,1	3,3
> 5 000 euro	5,5	35,5	34,8	19,6	10,1

Figuur 1 De gebruikte opvangvorm naargelang het maandelijke beschikbare inkomen van het gezin (in %, n=2605, regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)

Ook naar opleidingsniveau is er een samenhang met het gebruik van zelfstandige opvang (tabellen 62 en 63). In principe geldt deze samenhang ook na controle voor het inkomen, maar beide zijn zo sterk verweven dat de analyse onbetrouwbaar wordt. Dit geldt zowel voor het opleidingsniveau van de moeder als voor dit van de vader. We geven de tabellen ter illustratie.

Tabel 62 Het gebruik naar opvangvorm in functie van het opleidingsniveau van de moeder (in %, n=2774, regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)

	Opleidings- niveau Kolom%	Gesubsidieerd (rij %)	Zelfstandig (rij %)	Informeel (rij %)	Buiten- schools (rij %)
Geen diploma of lager	1,1	42,4	23,5	30,6	3,6
Lager sec. ond.	5,4	49,4	20,5	29,4	0,7
Hoger sec. ond.	30,1	45,4	20,4	31,5	2,6
Hogeschool	39,9	47,7	26,9	22,7	2,7
Universiteit	22,2	47,4	34,9	13,8	3,8
Ander	1,1	36,5	30,9	32,7	0,0

Tabel 63 Het gebruik naar opvangvorm in functie van het opleidingsniveau van de vader (in %, n=2693, regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)

	Opleidings- niveau Kolom%	Gesubsidieerd (rij %)	Zelfstan- dig (rij %)	Informeel (rij %)	Buiten- schools (rij %)
Geen diploma of lager	1,3	55,4	22,1	19,6	3,0
Lager sec. ond.	7,2	44,5	20,8	33,8	0,9
Hoger sec. ond.	37,6	44,4	22,9	29,8	2,9
Hogeschool	29,1	47,4	28,5	20,9	3,2
Universiteit	20,9	46,8	34,9	15,2	3,0
Ander	1,4	58,2	16,0	23,4	2,5

3.2 De gezinssituatie

Alleenstaanden maken meer gebruik van gesubsidieerde opvang en minder van zelfstandige opvang dan gehuwden of samenwonenden (prob. $\chi^2 < 0.05$) (tabel 64). Voor de informele opvang zijn er geen verschillen. Dat men meer gebruik maakt van gesubsidieerde opvang kan verband houden met het lagere inkomen (waardoor men in de gesubsidieerde opvang aanspraak kan maken op een lagere bijdrage).

In vergelijking met 2004 maken de alleenstaanden nu meer gebruik van gesubsidieerde voorzieningen (prob. $\chi^2 < 0.10$). Het verschil voor het informele gebruik is statistisch niet significant.

Er zijn geen (statistisch significante) verschillen tussen alleenstaanden en gehuwden of samenwonenden voor wat betreft het gebruik van opvang in een gezinsmilieu of in een groepsmilieu. Ook in 2004 werden geen verschillen tussen beide groepen gevonden.

Tabel 64 Het gebruik van gesubsidieerde opvang naar gezinssituatie in 2004 en 2009 (in %, regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)

	2004		2009	
	Gehuwd of samenwonend (n=2296)	Alleenstaand (n=109)	Gehuwd of samenwonend (n=2655)	Alleenstaand (n=113)
Gesubsidieerd	37,1	41,3	45,8	58,6
Zelfstandig	26,9	15,6	26,4	16,2
Informeel	34,4	42,2	23,8	20,8
Buitenschoolse opvang	1,7	0,9	2,8	2,1

4. Kansarme gezinnen en gezinnen van allochtone herkomst

We bespreken hier de opvangvormen waar kansarme gezinnen en gezinnen van allochtone herkomst gebruik van maken. Opnieuw betreft het hier alleen de regelmatige gebruikers en de meest gebruikte opvangvorm.

4.1 Kansarme gezinnen

Bij de groep kansarme gezinnen (met regelmatige opvang) wordt (in 2009) 23,7% van de kinderen opgevangen door grootouders of andere familieleden (in regelmatige opvang, voor wat betreft de meest gebruikte opvangvorm) (tabel 65). Meer dan de helft wordt opgevangen door de gesubsidieerde voorzieningen (ongeveer een kwart door een onthaalouder verbonden aan een dienst en 29,8% door een erkend kinderdagverblijf) en 20,9% door een zelfstandige voorziening.

In vergelijking met de niet-kansarme gezinnen (in 2009) zijn er geen (statistisch significante) verschillen wat erop wijst dat kansarme gezinnen die gebruik maken van opvang in gelijke mate terecht komen bij de diverse opvangvormen als de niet-kansarmen.

De gesubsidieerde voorzieningen slagen er niet in een hoger percentage kansarme gezinnen op te vangen ondanks het bestaan van de lokale diensten voor buurtgerichte opvang, die zich specifiek richten op kinderen die vaak, om allerlei redenen, niet in de reguliere opvang worden opgevangen. In het Vlaams Gewest zijn er echter slechts een 200-tal plaatsen.

I.v.m. het gebruik van de zelfstandige voorzieningen door kansarmen speelt dat deze voorzieningen (vooral de kinderdagverblijven) veelal door publieke instanties of vzw's kunnen uitgebaat worden (zie ook hoofdstuk 1) die ook een voorrangbeleid naar kansarmen kunnen voeren.

In vergelijking met 2004 is het aandeel van de opvang door de grootouders bij de kansarmen sterk gedaald net zoals voor de niet-kansarme groep. Het aandeel van de formele voorzieningen (gesubsidieerd of zelfstandig) nam toe (prob. $\chi^2 < 0.05$).

Het gebruik naar opvangvorm uitgedrukt t.a.v. alle kinderen (met of zonder opvang) nemen we op in bijlage 4.

Tabel 65 Het gebruik van opvang door kinderen uit een kansarm gezin naar soort opvang in 2004 en 2009 (in %, regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)*

	2004	2009	
	Kansarm gezin (n=59)	Kansarm gezin (n=45)	Niet-kansarm gezin (n=2802)
Informeel	42,2	23,7	23,8
Gesubsidieerd	41,3	55,3	46,9
Zelfstandig (onder toezicht of gemeld)	6,1	20,9	26,4
Buitenschoolse opvang ¹	0,6	-	-
Voor- of naschoolse opvang in de school	-	0,0	2,7
Een Initiatief Buitenschoolse Opvang (IBO)	-	0,0	0,8
Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning	9,7	-	-

¹ In de kleuterschool of in een initiatief voor buitenschoolse opvang.

* Een streepje in de kolommen betekent dat de vraag niet (of in een andere formulering) werd gesteld

4.2 Allochtone gezinnen

Een eerste vaststelling is dat de allochtone groep nog minder dan de Belgische groep gebruik maakt van de grootouders (tabel 66).

Bij verdere analyse van de beschikbaarheid van de grootouders (zie hoger) blijkt dat er een groot verschil is tussen de allochtone groep en de Belgische groep: 62,7% van de Belgen heeft één of meerdere grootouders dagelijks of enkele dagen per week ter beschikking tegenover slechts 35,1% van de allochtone groep. Als redenen voor de onbeschikbaarheid wordt daarbij vaker dan voor de Belgische grootouders verwezen naar het veraf wonen. Anderzijds wordt minder verwezen naar het arbeidsactief zijn, het actieve sociale leven of het betrokken zijn bij mantelzorg. Wat betreft het niet willen als reden voor het niet beschikbaar zijn, scoort de allochtone groep op hetzelfde niveau als de Belgische groep.

Anderzijds is er een hoger gebruik van de erkende kinderdagverblijven. Dit hogere cijfer kan samenhangen met het aanbod van lokale diensten voor buurtgerichte opvang die zich specifiek richten op de kwetsbare gezinnen.

Voor de overige opvangvormen volgt de allochtone groep een Belgisch patroon.

In vergelijking met 2004 en net zoals voor de Belgische groep, daalde het aandeel van de grootouders sterk ten voordele van (vooral) de onthaalouders aangesloten bij een dienst (waarvoor men in 2004 nog een achterstand had).

Het gebruik naar opvangvorm uitgedrukt t.a.v. alle kinderen (met of zonder opvang) nemen we op in bijlage 4.

Tabel 66 Het gebruik van opvang door allochtone kinderen naar soort opvang, 2004 en 2009 (in %, regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)*

	2004		2009
	Allochtonen (n=190)	Allochtonen (n=232)	Belgen (n=2575)
Grootouders	26,2	16,6	23,7
Familielid	2,8	-	-
Derden/geen familie thuis	4,8	-	-
Derden/geen familie buitenshuis	2,1	-	-
Andere familieleden, buren kennissen ...	-	3,1	1,0
Onthaalouder van een dienst	16,4	26,7	28,1
Zelfst. onthaalouder, onder toezicht van Kind en Gezin	4,2	2,2	6,6
Zelfstandige onthaalouder, enkel gemeld	1,6	2,2	1,1
Erkend kinderdagverblijf	24,9	24,3	17,3
Zelfst. kinderdagverblijf, onder toezicht	13,4	17,9	17,1
Zelfst. kinderdagverblijf, enkel gemeld	1,1	2,8	1,1
Opvang thuis	-	0,4	0,5
Buitenschoolse opvang ¹	1,2	-	-
Voor- of naschools in de school	-	3,4	2,6
Een Initiatief Buitenschoolse Opvang (IBO)	-	0,4	0,9
Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning	0,8	-	-
Andere	0,5	-	-

1 In de kleuterschool of in een initiatief voor buitenschoolse opvang.

* Een streepje in de kolommen betekent dat de vraag niet (of in een andere formulering) werd gesteld

5. Het profiel van de gebruikers van de zelfstandige voorzieningen

Samengevat kunnen we het profiel van de gebruikers van de zelfstandige voorzieningen (versus de gesubsidieerde) als volgt uittekenen.

Het aandeel van de zelfstandige opvang is, bij de regelmatige gebruikers, het hoogst in West-Vlaanderen (34,3%). Daarna volgen Vlaams-Brabant (28,6%) en Oost-Vlaanderen (28,3%). In Antwerpen (23,5%) en vooral in Limburg (7,1%) is het gebruik substantieel lager. Dit komt ongeveer overeen met wat men kan verwachten op basis van de aanwezige capaciteit.

Gebruikers van zelfstandige voorzieningen hebben doorgaans een hoger gezinsinkomen en zijn gemiddeld ook hoger opgeleid. Toch is deze samenhang niet helemaal rechtlijnig en pas vanaf een gezinsinkomen van 3 200 euro is er een stijging.

Alleenstaanden maken minder gebruik van zelfstandige opvang dan gehuwden of samenwonenden. Dat men minder gebruik maakt van zelfstandige opvang kan verband houden met het lagere inkomen (waardoor men in de gesubsidieerde opvang aanspraak kan maken op een lagere bijdrage).

Kansarmen en allochtone gezinnen die gebruik maken van opvang, maken in gelijke mate als andere groepen gebruik van zelfstandige voorzieningen. Hier speelt dat een ruime groep zelfstandige kinderdagverblijven door publieke instanties of vzw's uitgebaat worden die soms een voorrangbeleid naar kansarmen voeren.

6. Opvangvorm bij kinderen tussen 1 maand en 3 maanden

Ongeveer een derde van de (kleine groep) kinderen tussen 1 maand en 3 maanden wordt opgevangen door de grootouders en een bijna even grote groep (29,3%) door onthaalouders aangesloten bij een dienst (tabel 67). De kinderdagverblijven (erkend of zelfstandig) nemen ongeveer een kwart van de opvang voor hun rekening en de zelfstandige onthaalouders 5,9%.

In vergelijking met 2004 is er opnieuw minder inbreng van de grootouders. De leemte wordt opgevuld door de erkende en zelfstandige kinderdagverblijven en, in mindere mate, de onthaalouders.

Tabel 67 Gebruikte opvanginstantie voor kinderen van 1 tot 3 maanden in 2004 en 2009 (in %, regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)

	2004 (n=19)	2009 (n=32)
Grootouders	49,1	33,8
Familieid	5,2	3,2
Onthaalouder van een dienst	28,6	29,3
Erkend kinderdagverblijf	3,4	12,8
Zelfstandig kinderdagverblijf	0,0	14,9
Zelfstandige onthaalouder	0,0	5,9
Babysit	5,2	0,0
Andere	8,4	0,1

7. Tweede en derde belangrijkste opvangvorm

Van de kinderen die regelmatig gebruik maken van opvang doet 41,9% (versus 36,8% in 2004) een beroep op een tweede opvanginstantie en 9% (versus bijna 5% in 2004) op een derde. De gecombineerde opvangregelingen namen m.a.w. tussen 2004 en 2009 met ongeveer 20% toe (prob. $\chi^2 < 0.01$).

Zoals gezegd vertegenwoordigen deze tweede en derde opvangvormen slechts ongeveer 9% van alle opvanguren (bij de regelmatige gebruikers).

Als tweede opvangvorm komen de grootouders nu nog massaler in beeld dan in 2004 met een aandeel van 82,9% versus minder dan driekwart in 2004. Dit bevestigt de veronderstelling in een vroeger Hiva-onderzoek (Hedebouw e.a., 2002) dat grootouders wat kinderopvang betreft door de toegenomen activiteitsgraad zich meer en meer complementair opstellen. Dit verhoogt dan weer de druk op de formele voorzieningen.

Als derde opvanginstantie komen naast de grootouders (39,6%) ook andere familieleden, burens, kennissen ... (39,2%) in gelijke mate naar voor.

Alles samen genomen (d.w.z. hetzij als belangrijkste, hetzij eerder aanvullend als tweede of derde opvanginstantie) vervullen de grootouders voor 61,6% van de regelmatige gebruikers een opvangfunctie (versus 56,2 % in 2004).

8. Beperkte gebruikers van opvang

Voor kinderen die slechts beperkt gebruik maken van opvang (d.w.z. geen opvangbeurt van minstens 5 uur ononderbroken per week voor niet- of deeltijds schoolgaanden of minder dan één opvangbeurt per week voor volledig schoolgaanden) zijn de grootouders de meest gebruikte opvangvorm (tabel 68). Ongeveer 40% van deze beperkte gebruikers doet een beroep op de grootouders. Op de tweede plaats komen de onthaalouders van de diensten met ongeveer 20%.

In vergelijking met de regelmatige gebruikers van opvang worden bij de beperkte gebruikers bijna dubbel zo veel kinderen opgevangen door de grootouders. De formele opvangvoorzieningen vangen minder beperkte gebruikers op.

In vergelijking met 2004 nam het aandeel van de grootouders toch ook duidelijk af (zelfs bij een dalend aantal beperkte gebruikers) terwijl de formele voorzieningen (waaronder vooral de erkende kinderdagverblijven) nu meer in de bres springen.

Tabel 68 Gebruikte opvangvorm bij beperkte gebruikers in 2004 en 2009 (in %, meest gebruikte opvang)*

	2004 (n=443)	2009 Beperkte gebruikers (n=242)	2009 Regelmatige gebruikers (n=2790)
Grootouders	57,8	39,2	22,4
Familielid	5,2	2,0	1,1
Derden/geen familie thuis	5,0	-	0,5
Derden/geen familie buitenshuis	1,7	-	-
Onthaalouder van een dienst	12,5	19,9	28,5
Erkend kinderdagverblijf	1,3	12,3	18,4
Zelfstandig onthaalouder, gemeld bij Kind en Gezin	7,1	1,1	1,1
Zelfstandig onthaalouder, onder toezicht	3,7	3,6	6,3
Zelfstandig kinderdagverblijf, gemeld bij Kind en Gezin	0,0	2,8	1,3
Zelfstandig kinderdagverblijf, onder toezicht	3,0	10,2	17,6
Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning	0,2	-	-
Voor- of naschoolse opvang in de school	-	4,3	2,2
IBO	-	0,8	0,6
Buitenschoolse opvang ¹	1,9	-	-
Onthaalouder, kinderdagverblijf, weet niet welke vorm	0,4	-	-
Andere	0,0	3,1	-

¹ In de kleuterschool of in een initiatief voor buitenschoolse opvang

* Een streepje in de kolommen betekent dat de vraag niet (of in een andere formulering) werd gesteld

Het aandeel van de informele opvang bij beperkte gebruikers is tussen 2004 en 2009 teruggevallen van 70% naar 41,2%, terwijl dit van de gesubsidieerde voorzieningen toenam van 16,5% tot 36,5% (tabel 69). De zelfstandige opvangvoorzieningen bleven grotendeels status quo. Ook zorgt de buitenschoolse opvang nu veel meer voor beperkte opvang.

Tabel 69 Gebruik van gesubsidieerde opvang bij beperkte gebruikers in 2004 en 2009 (in %, meest gebruikte opvang)¹

	2004 (n=443)	2009 (n=242)
Gesubsidieerd	16,5	36,5
Zelfstandig	11,6	12,7
Informeel ²	70,0	41,2
Buitenschoolse opvang ³	1,9	5,1
Onbekend	-	4,4

1 De 'andere' opvang werd op basis van de omschrijving ondergebracht bij de overeenkomende categorie.

2 PWA, huispersoneel, kindermisje, au pair, babysit werden ondergebracht in deze categorie omdat deze opvang niet formeel vanuit Kind en Gezin geregeld wordt.

3 In de kleuterschool of in een initiatief voor buitenschoolse opvang.

Terzelfder tijd nam de opvang in een groepsmilieu gestaag toe en deze in een gezinsmilieu af (tabel 70).

Tabel 70 Gebruik van opvang in een gezinsmilieu of in een groepsmilieu bij beperkte gebruikers in 2004 en 2009 (in %, meest gebruikte opvang)¹

	2004 (n=443)	2009 (n=242)
Gezinsmilieu	91,1	65,6
Groepsmilieu	7,0	24,9
Buitenschoolse opvang ²	1,9	5,1
Onbekend	-	4,4

1 De 'andere' opvang werd op basis van de omschrijving ondergebracht bij de overeenkomende categorie.

2 In de kleuterschool of in een initiatief voor buitenschoolse opvang.

9. Vergelijking met de gebruikerscijfers van de Kind en Gezin-registratie

We kunnen nu ook het gebruik naar opvangvorm vergelijken met de gebruikscijfers zoals ze werden vastgesteld in de jaarlijkse Kind en Gezin-registratie van de aanwezige kinderen in de week van 1 februari 2008 (Het Kind in Vlaanderen 2008).

Het betreft hier de aanwezige kinderen in alle formele opvangvoorzieningen binnen Kind en Gezin (d.w.z. erkende en/of gesubsidieerde voorzieningen en zelfstandige met attest van toezicht, geen gemelde) en in de kleuterschool. Het aantal aanwezige kinderen wordt dan afgezet tegen het aantal kinderen in het Vlaams Gewest (en een deel van de kinderen in Brussel).

Om deze cijfers te kunnen vergelijken met onze enquêtegegevens laten we de kleuterschool en de buitenschoolse opvang buiten beschouwing. We houden tevens rekening met de tweede of derde belangrijkste opvang en met zowel de regelmatige als de beperkte opvang. De voorzieningen die enkel gemeld worden sloten we uit. Onze steekproef verschilde verder enigszins van de populatie van de Kind en Gezin-registratie doordat de kinderen van 2 maanden er niet in opgenomen waren evenmin als deze wonend in het Brusselse Gewest. Ook is er een tijdsverschil van één jaar.

Volgens de Kind en Gezin-registratie maken 43,4% van alle kinderen van 2 maanden tot 3 jaar gebruik van de vier formele opvangvoorzieningen. Voor onze steekproef bedroeg dit percentage (voor de kinderen van 3 maanden tot 3 jaar) 46,9%.

Voor de verdeling over de vier opvangvormen zouden in principe onze enquêtegegevens min of meer moeten overeenstemmen met de Kind en Gezin-registratie (tabel 71). We zien dat dit ook het geval is rekening houdend met het feit dat de populaties niet helemaal overlappen en dat de dataverzameling op een andere manier verliep. Voor de enquête was er wel een lichte oververtegenwoordiging van de gesubsidieerde kinderdagverblijven. Voor de minicrèches of zelfstandige kinderdagverblijven scoort de enquête dan weer iets lager.

Tabel 71 Vergelijking gebruik naar opvangvorm tussen de enquêteresultaten en populatiegegevens i.v.m. het aantal aanwezige kinderen (in %, regelmatig en beperkte gebruikers, alle opvangvormen)

	2008 Registratie aanwezige kinderen ¹	2009 Enquête (n=3066) ²
Onthaalouder bij een dienst	41,2	40,5
Zelfstandige onthaalouder	8,1	8,9
Gesubsidieerd kinderdagverblijf	22,8	26,0
Minicrèche of zelfstandig kinderdagverblijf	27,9	24,6

1 Aanwezige kinderen in formele opvangvoorzieningen binnen Kind en Gezin berekend op het aantal kinderen op 1/1/2008 wonend in het Vlaams of Brussels Gewest (zie voor de exacte werkwijze *Het Kind in Vlaanderen 2008*).

2 Kinderen vanaf 3 maanden, enkel Vlaams Gewest, drie belangrijkste opvangvormen, regelmatige en beperkte gebruikers.

10. Prijs van de opvang

Op het moment van de bevraging (week van 2 tot 8 februari) was de prijs van de opvang (de kostprijs voor de ouders) in het Vlaams Gewest wettelijk geregeld voor opvang in een erkend kinderdagverblijf, bij een onthaalouder aangesloten bij een erkende dienst of in een lokale dienst voor buurtgerichte opvang die baby's en peuters opvangt. Hij wordt berekend op basis van het gezinsinkomen. Voor de periode tussen 1 juli 2008 en 30 juni 2009 lag de prijs voor een dag opvang voor een kind volgens de reglementering tussen 1,42 euro en 25,35 euro. Zelfstandige onthaalouders en zelfstandige kinderdagverblijven (minicrèches) kiezen zelf de opvangprijs⁸.

Voor onze berekening van de prijs voor de opvang baseerden we ons op een vraag in de enquête (post- en telefonische enquête) naar wat men betaalde (voor het kind in de steekproef) voor de opvang tijdens referentieweek van 2 tot 8 februari 2009. We vroegen ook om de betaalde extra kosten voor bijvoorbeeld luiers en voeding hierin mee te rekenen. Dit bedrag werd dan gedeeld door het aantal uren opvang gedurende deze week voor dit kind. Het ging hier enkel over de meest gebruikte opvang en de grootouders lieten we buiten beschouwing.

Heel wat ouders gaven geen weekbedrag op maar een maandbedrag of een bedrag per dag. Bij de omrekening van een maandbedrag naar een weekbedrag gingen we er van uit dat het gebruik de rest van de maand hetzelfde zou zijn als tijdens de

⁸ Vanaf 16 februari 2009 is de prijs ook wettelijk geregeld bij zelfstandige onthaalouders of zelfstandige kinderdagverblijven (minicrèches) die gekozen hebben om op basis van het gezinsinkomen te werken, althans als het gaat om de opvang van een kind dat nog niet voltijds naar school gaat.

referentieweek. Bij de omrekening van een dagbedrag naar het weekbedrag hielden we rekening met het effectieve aantal dagen in de opvang gedurende die week.

Onze berekende prijs zal enigszins een onderschatting inhouden omdat in sommige voorzieningen de ouders zelf allerhande zaken zoals voeding of luiers moeten meebrengen en deze zijn dan niet inbegrepen in de prijs. Bij de vergelijking van de verschillende opvangvormen zal dit minder spelen aangezien recent onderzoekswerk binnen Kind en Gezin aantoonde dat dit systeem door alle opvangvormen in ongeveer gelijke mate gebruikt wordt.

In tabel 72 geven we een overzicht voor de formele voorzieningen. We bekijken eerst de voorschoolse opvang en daarna de buitenschoolse opvang in de school of in de IBO's.

Voor de voorschoolse opvang bedraagt de gemiddelde prijs 15,08 euro per dag voor een gemiddelde duur per opvangdag van 7,4 uur. Als we de gemiddelde prijs per uur berekenen komen we op 2,22 euro⁹. Er is een duidelijk onderscheid tussen enerzijds gesubsidieerde en zelfstandige voorzieningen en anderzijds tussen onthaalouders en kinderdagverblijven. De zelfstandige onthaalouders zijn daarbij 24% duurder dan deze aangesloten bij een dienst. De zelfstandige kinderdagverblijven zijn 43% duurder dan de erkende (en gesubsidieerde) kinderdagverblijven.

Zoals verwacht is er bij de gesubsidieerde voorzieningen ook een grote spreiding van de prijs naargelang het gezinsinkomen (prob. $F < 0,0001$). Voor de zelfstandige voorzieningen is deze spreiding beperkter (hoewel statistisch ook nog significant op het 1%-niveau). We wezen er hoger al op dat sommige zelfstandige voorzieningen door publieke instanties uitgebaat worden en ook inkomensgerelateerde prijzen hanteren.

Voor de onthaalouders van een dienst, de zelfstandige onthaalouders met attest en de erkende kinderdagverblijven zijn er geen (statistisch significante) verschillen tussen de provincies voor wat de prijs per uur betreft. Voor de zelfstandige kinderdagverblijven zijn er wel verschillen (prob. $F < 0,05$): Vlaams-Brabant en Antwerpen zijn het duurst met (respectievelijk) 3,32 en 3,17 euro per uur. West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen en Limburg volgen met (respectievelijk) 2,68 euro, 2,58 euro en 2,51 euro per uur.

Voor de voor- of naschoolse opvang in de school of de IBO's hebben we slechts weinig observaties (tabel 72) en het verschil is niet significant.

Ook voor de gemelde voorzieningen is het aantal observaties beperkt. Hier zijn de gemelde onthaalouders goedkoper dan deze aangesloten bij een erkende dienst (prob. $F < 0,10$) of de zelfstandige onthaalouders met attest (prob. $F < 0,01$). De gemelde kinderdagverblijven zitten op het niveau van de zelfstandige kinderdagverblijven met attest en hebben een hogere prijs dan de erkende kinderdagverblijven (prob. $F < 0,05$).

⁹ Aangezien de aantallen verschillen is de dagprijs gedeeld door het aantal uur niet gelijk aan de prijs per uur.

Tabel 72 Gemiddelde prijs van de opvang per dag en per uur naar opvangvorm (regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)

	n*	Gemiddelde duur opvangdag	Prijs per dag	Prijs in euro/uur*
Onthaalouder van een dienst	835	7,3	12,76	1,86
Zelfstandige onthaalouder, met attest	189	7,3	15,13	2,32
Erkend kinderdagverblijf	512	7,5	14,18	2,06
Zelfstandig kinderdagverblijf met attest	548	7,5	19,81	2,95
Totaal	2084	7,4	15,08	2,22
Voor- of naschools in de school	25	2,0	3,04	1,98
Een Initiatief Buitenschoolse Opvang (IBO)	6	1,4	2,63	1,87
Zelfstandige onthaalouder, enkel gemeld	24	6,9	8,67	1,45
Zelfstandig kinderdagverbl. enkel gemeld	25	7,2	16,23	2,88

* Voor deze berekening waren er meer ontbrekende gegevens waardoor de dagprijs gedeeld door het aantal uur niet gelijk is aan de prijs per uur

We kunnen op basis van deze gegevens ook (tentatief) berekenen welk percentage van het maandinkomen men zou besteden aan de kinderopvang van een kind (voor de meest gebruikte opvang) gesteld dat men er voltijds gedurende een hele maand gebruik van maakt (160 uur per maand). We houden rekening met het beschikbare gezinsinkomen (zie tabel 62) en stellen daarbij de inkomens binnen een bepaalde categorie (bijvoorbeeld van 3200 tot 3700 euro) gelijk aan het middelpunt van deze categorie (i.c. 3 450 euro). De laagste (< 700 euro) en de hoogste groep (>5 000 euro) laten we weg.

Als gemiddelde bekomen we 11,9%. Ook zien we dat de groep van 1 700 tot 2 200 euro met 17,8% duidelijk het hoogst scoort en een hogere fractie van het gezinsinkomen besteedt aan kinderopvang. De groep van 3 700 tot 5 000 euro scoort met 8% het laagst. De andere inkomensgroepen situeren zich daartussenin.

11. Besluit

In dit hoofdstuk bekeken we van welke opvangvormen ouders gebruik maken. We maakten daarbij onderscheid tussen de meest gebruikte opvangvorm en de tweede of derde (meest gebruikte) opvangvorm. We bekeken eerst de kinderen met regelmatige opvang.

In 2009 gebeurt de regelmatige opvang, in vergelijking met 2002 en 2004, niet meer op de eerste plaats door het informele netwerk. Voorop komen nu de onthaalouders aangesloten bij een dienst (28,5%) terwijl de opvang in familieverband is teruggevallen tot een kwart van de opvangsituaties. Op enige afstand volgen de erkende en zelfstandige kinderdagverblijven (respectievelijk 18,4% en 17,6%) en de zelfstandige onthaalouders met 6,3%. 2,2% wordt regelmatig opgevangen in de kleuterschool zelf en 0,6% in een initiatief voor buitenschoolse opvang (IBO).

In vergelijking met 2002 en 2004 is het afkalven van de informele opvang en de belangrijke toename van de opvang in de zelfstandige kinderdagverblijven (i.c. de minicrèches) het meest opvallend. De onthaalouders aangesloten bij een dienst en de

erkende kinderdagverblijven houden min of meer stand. Het relatieve aandeel van de opvang gesubsidieerd door Kind en Gezin is ten opzichte van 2004 toegenomen maar in dit jaar was er een uitzonderlijk laag cijfer. T.o.v. 2002 is er een lichte stijging van ongeveer 4,8%.

Ongeveer 60% van de kinderen wordt opgevangen in een gezinsmilieu. Bij verdere analyse naar leeftijd blijkt hier dat er slechts beperkte verschillen zijn wat het gebruik van opvang in het gezinsmilieu betreft (bij de regelmatige gebruikers). De groep 1 jaar tot 1,5 jaar scoort daarbij het laagst (met 53,4%). De overige leeftijdsgroepen zitten allemaal rond de 60%. Het relatieve aandeel van opvang in een gezinsmilieu is licht gedaald tegenover 2002 en 2004.

Voor ongeveer twee derde van de groep bevindt de opvangplaats zich op minder dan 4 km van de woning. Bij een kleine groep is dit meer dan 20 km. De opvang thuis vertoont een dalende trend sinds 2002 en 2004 en in 2009 werd slechts 3,6% van de kinderen thuis opgevangen.

Het aandeel van de opvang in de door Kind en Gezin gesubsidieerde opvang verschilt naargelang de provincie en is het laagst in West-Vlaanderen (40,7%) en het hoogst in Limburg (58,8%). Oost-Vlaanderen (43,7%), Antwerpen (44,6% en Vlaams-Brabant (49,1%) nemen een tussenpositie in. In vergelijking met 2004 is het relatieve aandeel betreffende het gebruik van de door Kind en Gezin gesubsidieerde opvang in elke provincie gestegen.

Het aandeel van de opvang in een gezinsmilieu of in een groepsmilieu verschilt eveneens naargelang de provincie. Zo bedraagt de opvang in een groepsmilieu in de provincie Limburg slechts 18,7% tegenover 50,7% in Vlaams-Brabant. In vergelijking met 2004 is het aandeel van de opvang in een gezinsmilieu in alle provincies gedaald, zelfs in Limburg.

Hogere inkomens maken meer gebruik van zelfstandige voorzieningen en lagere inkomens minder. Toch is deze samenhang niet helemaal rechtlijnig en pas vanaf een gezinsinkomen van 3 200 euro is er een stijging. Het gebruik van de gesubsidieerde opvang vormt daarvan dan enigszins het spiegelbeeld. Toch maken ook de hoogste inkomensgroepen nog ruim gebruik van de gesubsidieerde kinderopvang.

Het gebruik van de informele opvang (en voor sommige categorieën moeten we rekening houden met kleine aantallen) gebeurt dan weer het meest door de middengroepen wat het inkomen betreft. Mogelijk valt de bijdrageschaal voor deze groepen in vergelijking met de lagere en de hogere inkomens te zwaar uit.

Alleenstaanden maken minder gebruik van zelfstandige opvang dan gehuwden of samenwonenden. Voor de informele opvang zijn er geen verschillen. Dat men minder gebruik maakt van zelfstandige opvang kan verband houden met het lagere inkomen (waardoor men in de gesubsidieerde opvang aanspraak kan maken op een lagere bijdrage).

In vergelijking met 2004 maken de alleenstaanden nu meer gebruik van gesubsidieerde voorzieningen.

Er zijn geen verschillen tussen alleenstaanden en gehuwden of samenwonenden voor wat betreft het gebruik van opvang in een gezinsmilieu of in een groepsmilieu. Ook in 2004 werden geen verschillen tussen beide groepen gevonden.

Bij de groep kansarme gezinnen (met regelmatige opvang) wordt 23,7% van de kinderen opgevangen door grootouders of andere familieleden (voor wat betreft de meest gebruikte opvangvorm). Meer dan de helft wordt opgevangen door de gesubsidieerde voorzieningen (ongeveer een kwart door een onthaalouder verbonden aan een dienst en 29,8% door een erkend kinderdagverblijf) en 20,9% door een zelfstandige voorziening.

In vergelijking met de niet-kansarme gezinnen zijn er geen verschillen, wat erop wijst dat kansarme gezinnen die gebruik maken van kinderopvang in gelijke mate terecht komen bij de diverse opvangvormen als de niet-kansarme.

In vergelijking met 2004 is het aandeel van de opvang door de grootouders bij de kansarmen, net zoals voor de niet-kansarme groep, sterk gedaald. Het gebruik van de formele voorzieningen (gesubsidieerd of zelfstandig) nam toe.

De allochtone groep maakt, voor de kinderopvang, nog minder dan de Belgische groep gebruik van de grootouders. We zien dat dit vooral samenhangt met de beschikbaarheid: 62,7% van de Belgische groep heeft één of meerdere grootouders dagelijks of enkele dagen per week ter beschikking tegenover slechts 35,1% van de allochtone groep. Als redenen voor de onbeschikbaarheid wordt door de allochtone groep vaker dan voor de Belgische grootouders verwezen naar het veraf wonen.

Anderzijds is er een hoger gebruik van de erkende kinderdagverblijven. Voor de overige opvangvormen volgt de allochtone groep een Belgisch patroon.

In vergelijking met 2004 en net zoals voor de Belgische groep daalde het aandeel van de grootouders sterk ten voordele van (vooral) de onthaalouders aangesloten bij een dienst (waarvoor men in 2004 nog een achterstand had).

De kinderen met regelmatige opvang tussen 1 maand en 3 maanden worden vooral opgevangen door de grootouders en, voor een bijna even grote groep (29,3%), door onthaalouders aangesloten bij een dienst. De kinderdagverblijven (erkend of zelfstandig) nemen ongeveer een kwart van deze opvang voor hun rekening en de zelfstandige onthaalouders 5,9%.

In vergelijking met 2004 is er hier eveneens minder inbreng van de grootouders. De leemte wordt opgevuld door de erkende en zelfstandige kinderdagverblijven en, in mindere mate, de onthaalouders.

Van de kinderen die regelmatig gebruik maken van opvang doet 41,9% (versus 36,8% in 2004) een beroep op een tweede opvanginstantie en 9% (versus bijna 5% in 2004) op een derde. De gecombineerde opvangregelingen namen m.a.w. tussen 2004 en 2009 met ongeveer 20% toe. Als tweede opvangvorm komen de grootouders nu nog massaler in beeld dan in 2004 met een aandeel van 82,9% versus minder dan driekwart in 2004. Dit bevestigt de veronderstelling dat grootouders zich, wat de kinderopvang betreft, zich enigszins terugtrekken voor de voltijdse opvang maar zich meer complementair opstellen.

Voor kinderen die slechts beperkt gebruik maken van opvang zijn de grootouders eveneens de meest gebruikte opvangvorm en ongeveer 40% van de beperkt opgevangen kinderen komt er terecht. Op de tweede plaats komen de onthaalouders van de diensten met ongeveer 20%. In vergelijking met de regelmatige gebruikers van opvang worden bij de beperkte gebruikers bijna dubbel zo veel kinderen

opgevangen door de grootouders. De formele opvangvoorzieningen vangen minder beperkte gebruikers op.

In vergelijking met 2004 nam het aandeel van de grootouders toch ook duidelijk af (zelfs bij een dalend aantal beperkte gebruikers) terwijl de formele voorzieningen (waaronder vooral de erkende kinderdagverblijven) nu meer in de bres springen. Terzelfder tijd nam de beperkte opvang in een groepsmilieu gestaag toe en deze in een gezinsmilieu af.

We berekenden ook de kostprijs van de opvang per opvangvorm. Voor de voorschoolse opvang bedraagt de gemiddelde prijs per dag 15,08 euro of 2,22 euro per uur. Er is een onderschatting omdat zaken zoals luiers of voeding die de ouders soms zelf moeten meebrengen niet inbegrepen zijn. Er is een duidelijk onderscheid enerzijds tussen gesubsidieerde en zelfstandige voorzieningen en anderzijds tussen onthaalouders en kinderdagverblijven. De zelfstandige onthaalouders zijn daarbij 24% duurder dan deze aangesloten bij een dienst. De zelfstandige kinderdagverblijven zijn 43% duurder dan de erkende (en gesubsidieerde) kinderdagverblijven.

Voor de voor- of naschoolse opvang in de school of de IBO's hebben we slechts weinig observaties, maar blijkbaar verschillen de prijzen tussen die twee voorzieningen niet.

Hoofdstuk 5

Het gebruik van atypische en occasionele opvang

1. Inleiding

Met atypische opvang wordt vroege opvang bedoeld (vóór 7 uur), late opvang (na 18 uur), langdurige opvang (meer dan 11 uur per dag), nachtopvang en opvang op niet-werkdagen (zaterdag, zondag en feestdagen).

In heel wat commentaren van de ouders wordt erop gewezen dat er problemen kunnen rijzen om opvang te vinden op die momenten. Zo wordt herhaaldelijk vermeld dat de flexibiliteit die gevraagd wordt op het werk en de verkeersdrukte 's avonds of 's morgens het moeilijk maken om steeds de openings- en sluitingsuren van de opvang te respecteren. Ook zelfstandigen geven dikwijls aan problemen te ondervinden bij het vinden van opvang door de onregelmatige werkuren.

Daarnaast kunnen ouders ook nood hebben aan occasionele opvang d.w.z. opvang voor maar enkele uren per week, opvang op wisselende dagen, dringende opvang binnen enkele uren of dringende opvang binnen de week¹⁰. Ook hier kunnen er problemen rijzen om opvang te vinden.

In de enquête werden beide aspecten bevestigd. De cijfers hebben enkel betrekking op kinderen die regelmatig opvang gebruiken.

2. Kenmerken van de atypische opvang

Globaal gebruikte, in de week van 2 tot 8 februari, ongeveer één op vijf kinderen die regelmatig opgevangen worden één of meerdere keren atypische opvang. Dit aantal is in vergelijking met 2004 sterk afgenomen (prob. $\chi^2 < 0.001$). Het kan dat voorzieningen strikter geworden zijn i.v.m. deze atypische opvang en zich bijvoorbeeld strenger aan het sluitingsuur houden. In de commentaren in de vragenlijst i.v.m. de kwaliteit werd dit diverse malen aangegeven (zie verder). We stelden ook vast dat in 2009 meer ouders (vooral moeders) deeltijds werken waardoor de nood aan atypische opvang kan afnemen.

Atypische opvang na 18 uur komt het meest voor. De andere vormen (vóór 7 uur, weekendopvang, meer dan 11 uur per dag en nachtopvang) zijn zeldzamer.

In vergelijking met 2004 zien we voor bijna alle vormen een duidelijke afname. Een uitzondering vormt hier de opvang gedurende meer dan 11 uur per dag die ongeveer op hetzelfde niveau gebleven is.

¹⁰ De occasionele opvang waarvan sprake in dit rapport gaat ruimer dan de strikte definitie van occasionele opvang die gehanteerd wordt in de regelgeving voor occasionele plaatsen in erkende kinderdagverblijven en IBO's ontwikkeld in het kader van het Actieplan flexibele en occasionele opvang van Kind en Gezin in 2007.

We bespreken de verschillende vormen verder afzonderlijk.

Tabel 73 Het gebruik van atypische opvang in 2002, 2004 en 2009 (in rij %, regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)

	2002 (n=2259)	2004 (n=2432)	2009 (n=2808)
Globaal (atypische opvang)	31,4	35,4	21,5
Na 18 uur	-	24,5	13,7
Vóór 7 uur	-	12,7	7,3
Weekendopvang	-	12,9	5,0
Meer dan 11 uur per dag	-	5,5	4,6
Nachtopvang	-	11,7	3,9

In tabel 74 gaan we na vanuit welke opvangvorm(en) men een beroep doet op atypische opvang. Aangezien het niet mogelijk was een koppeling te maken tussen het gebruik van atypische opvang en de opvangvorm als er meer dan één opvangvorm gebruikt wordt, maken we een onderscheid tussen de groep met slechts één opvangvorm en de groep met meerdere opvangvormen. In deze laatste groep bespreken we enkel de meest voorkomende combinaties.

In de tabel werken we met rijpercentages d.w.z. per opvanginstantie geven we aan welk percentage er betrokken is bij atypische opvang.

Bij de groep met *slechts één opvangvorm* zijn het vooral de grootouders die de atypische opvang opnemen en de groep van andere familieleden, kennissen en burens. De erkende kinderdagverblijven scoren hier het laagst.

Dit blijkt ook uit de subtotalen voor de atypische opvang in een groepsmilieu of in een gezinsmilieu waar het percentage gebruikers in het gezinsmilieu hoger is.

Het sub totaal voor de informele opvang is dubbel zo hoog als voor de zelfstandige opvang, dat op zijn beurt weer iets hoger is dan dit in de gesubsidieerde sector (prob. $\chi^2 < 0.01$).

In vergelijking met de situatie in 2004 is vooral de atypische opvang door de grootouders gedaald maar in mindere mate ook deze door de erkende en zelfstandige kinderdagverblijven en de zelfstandige onthaalouders. De onthaalouders verbonden aan een dienst blijven op het niveau van 2004.

Als *opvangvormen gecombineerd* worden komen de grootouders opnieuw sterk naar voor. Vooral de combinatie van grootouder (als meest gebruikte opvangvorm) en een formele opvangvorm neemt het meest atypische opvang op. Bij de combinatie onthaalouder aangesloten bij een dienst en de grootouder gebeurt dit het minst.

In vergelijking met 2004 scoren alle combinaties op een lager niveau. De combinatie van een erkend kinderdagverblijf (als meest gebruikte opvangvorm) en de grootouders komt nu (relatief gezien) meer voor dan in 2004. De combinatie onthaalouder verbonden aan een dienst en grootouders daalde dan weer het sterkst (samen met de 'andere combinaties').

Tabel 74 Het gebruik van atypische opvang naargelang de opvanginstantie en naargelang het opvangmilieu in 2004 en 2009

	2004	2009	2009
Slechts één opvangvorm	(n=1530)	(n=1606)	(n=1606)
	Rij %	Rij %	Kolom %
Grootouders	50,2	32,7	46,6
Erkend kinderdagverblijf	12,6	9,5	9,2
Onthaalouder verbonden aan een dienst	13,2	13,3	18,7
Zelfstandig kinderdagverblijf	21,0	16,5	15,5
Zelfstandig onthaalouder	18,5	14,3	5,0
Kleuterschool en IBO	8,3	0,0	0,0
Andere (andere familieleden, bureu, kennissen ...)	57,4	57,4	4,9
Subtotaal groepsmilieu	19,3	12,7	24,7
Subtotaal gezinsmilieu	35,0	23,2	75,3
Subtotaal gesubsidieerd	14,5	11,9	27,9
Subtotaal Zelfstandig	19,7	15,9	20,5
Subtotaal informeel	51,0	34,3	51,5
Meerdere opvangvormen (combinatie van respectievelijk belangrijkste en tweede belangrijkste opvangvorm):	(n=894)	(n=1193)	(n=1147)
Onthaalouder verbonden aan een dienst en grootouders	41,6	15,7	18,6
Erkend kinderdagverblijf en grootouders	34,4	24,5	16,8
Zelfst. kinderdagverblijf en grootouders	41,7	25,5	17,8
Zelfst. onthaalouder en grootouders	40,7	25,1	5,4
Grootouders en formele opvang	49,5	33,3	10,9
Andere combinaties	50,7	22,1	30,5

2.1 Opvang na 18 uur

Iets meer dan 10% van de kinderen wordt eenmaal of meermaals per week opgevangen na 18 uur (tabel 75). In de meeste gevallen is dit maar één of twee dagen. Het aantal dagen is sterk gedaald t.a.v. 2004.

Tabel 75 Aantal dagen met opvang na 18 uur in 2004 en 2009 (in %, regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)

	2004	2009
	(n=2 430)	(n=2808)
0	75,5	86,3
1	9,8	4,9
2	5,5	3,6
3	2,8	1,6
4	1,9	1,6
5	2,8	2,0
6 of 7	1,7	0,0
% regelmatige gebruikers van opvang dat vanuit het oogpunt van het einduur atypisch wordt opgevangen	24,5	13,7

Als er maar één opvangvorm is staan opnieuw vooral de grootouders in voor deze opvang (tabel 76). In deze tabel werken we met kolompercentages. De zelfstandige kinderdagverblijven stellen zich op dit vlak blijkbaar soepeler op dan de gesubsidieerde en scoren hier met 20,8% op de tweede plaats. T.o.v. 2004 zijn zij ook het meest gestegen terwijl atypische opvang na 18 uur bij de grootouders sterk afnam.

Bij gecombineerde opvang zijn de verschillende combinaties aan elkaar gewaagd.

In vergelijking met 2004 wordt er meer gebruik gemaakt van de combinatie waarbij een erkend kinderdagverblijf aangevuld wordt met de grootouders.

Tabel 76 Het gebruik van opvang tot na 18 uur naar opvanginstantie in 2004 en 2009 (in %, regelmatige gebruikers)

	2004 (n=335)	2009 (n=187)
Slechts één opvangvorm		
Grootouders	60,0	46,5
Onthaalouder verbonden aan een dienst	9,5	11,3
Erkend kinderdagverblijf	5,0	11,7
Zelfstandig kinderdagverblijf, gemeld of onder toezicht	10,7	20,8
Zelfstandig onthaalouder, gemeld of onder toezicht	5,7	5,2
Andere	8,6	4,4
Meerdere opvangvormen (combinatie van in volgorde: belangrijkste en tweede belangrijkste opvangvorm):	(n=259)	(n=192)
Onthaalouder verbonden aan een dienst en grootouders	16,2	14,8
Erkend kinderdagverblijf en grootouders	9,7	18,1
Zelfst. kinderdagverblijf en grootouders	14,6	16,5
Zelfst. onthaalouder en grootouders	11,6	7,1
Grootouders en formele opvang	14,1	11,3
Andere combinaties	33,8	32,2

2.2 Opvangdagen vóór 7 uur

Voor de meeste kinderen start de opvang na 7 uur 's morgens maar 7,3% wordt eenmaal of meermaals per week vóór 7 uur opgevangen (tabel 77). Voor 1,4% van de kinderen is dit iedere dag, het weekend soms nog inbegrepen. In vergelijking met 2004 is het aantal dagen eveneens afgenomen.

Tabel 77 Opvangdagen vóór 7 uur in 2004 en 2009 (in %, regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)

	2004 (n=2 430)	2009 (n=2808)
0 dagen	87,3	92,8
1 dag	4,7	2,2
2 dagen	2,0	1,6
3 dagen	1,0	0,9
4 dagen	1,1	1,2
5 dagen	2,0	1,1
Meer dan 5 dagen	1,8	0,3
Regelmatige gebruikers van opvang die vanuit het oogpunt van de beginuur atypisch worden opgevangen	12,7	7,3

Ook hier bekijken we welke opvanginstantie de kinderen vóór 7 uur opvangt en werken we kolompercentages. Gezien het kleine aantal groeperen we de formele opvangvormen (tabel 78).

Als er maar één opvangvorm is, gebeurt deze opvang vooral bij de grootouders (53,3%). Bij gecombineerde opvang vangt de combinatie van een onthaalouder verbonden aan een dienst en de grootouders het meest kinderen op (naast de 'andere combinaties').

In vergelijking met 2004 kwam de formele opvang meer op het voorplan (als er maar één opvangvorm was).

Tabel 78 Het gebruik van opvang vóór 7 uur naargelang de opvanginstantie in 2004 en 2009 (in %, regelmatige gebruikers)

	2004 (n=191)	2009 (n=129)
Slechts één opvangvorm		
Grootouders	67,0	53,3
Formele opvang ¹	20,8	41,0
Andere	12,2	5,7
Meerdere opvangvormen (combinatie van resp. belangrijkste en tweede belangrijkste opvangvorm):	(n=118)	(n=74)
Onthaalouder verbonden aan een dienst en grootouders	13,7	19,8
Erkend kinderdagverblijf en grootouders	12,4	14,9
Zelfst. kinderdagverblijf en grootouders	16,5	10,3
Zelfst. onthaalouder en grootouders	9,3	7,1
Grootouders en formele opvang ¹	18,8	14,6
Andere combinaties	29,3	33,3

¹ Onthaalouder verbonden aan een dienst, erkend kinderdagverblijf, zelfstandig kinderdagverblijf en zelfstandige onthaalouder

2.3 Opvang tijdens het weekend

Zoals gezegd wordt 5% van de kinderen die regelmatig gebruik maken van opvang ook tijdens het weekend opgevangen (zaterdag of zondag). Ook hier was er serieuze daling t.o.v. 2004 waar het percentage nog 12,9% bedroeg.

Meer dan voor de andere vormen van atypische opvang treden de grootouders hier op het voorplan en zij staan in voor 77,8% van deze opvang (tabel 79). Slechts in 7% van de gevallen komt de formele opvang hier in beeld. T.o.v. 2004 is de daling van de grootouders eerder beperkt.

Ongeveer 15% van de kinderen die verschillende opvangvormen combineren wordt tijdens het weekend opgevangen door een onthaalouder verbonden aan een dienst (als meest gebruikte opvang) en grootouders (als tweede meest gebruikte opvang).

Tabel 79 Het gebruik van opvang tijdens het weekend naar opvanginstantie in 2004 en 2009 (in %, regelmatige gebruikers)

	2004 (n=140)	2009 (n=70)
Slechts één opvangvorm		
Grootouders	81,3	77,8
Formele opvang ¹	6,7	7,0
Andere	12,1	15,2
Meerdere opvangvormen		
(combinatie van resp. belangrijkste en tweede belangrijkste opvangvorm):	(n=169)	(n=70)
Onthaalouder verbonden aan een dienst en grootouders	20,2	15,6
Erkend kinderdagverblijf en grootouders	8,6	12,6
Zelfst. kinderdagverblijf en grootouders	9,9	14,6
Zelfst. onthaalouder en grootouders	10,0	4,5
Grootouders en formele opvang	13,2	9,2
Andere combinaties	38,1	43,5

¹ Onthaalouder verbonden aan een dienst, erkend kinderdagverblijf, zelfstandig kinderdagverblijf en zelfstandige onthaalouder

2.4 Duur van de langste opvangdag

We vermeldden al dat 5,7% van de kinderen in regelmatige opvang langer dan 11 uur per dag wordt opgevangen. Verdere analyse wijst uit dat dit meestal maar 1 dag is (2,4%) of 2 dagen (0,9%) (tabel 81). Bij 2,4% is het 3 dagen of meer.

Bij ongeveer drie vierde van de kinderen duurt de langste opvangdag langer dan 8 uur.

In vergelijking met 2004 zijn er geen duidelijke wijzigingen.

Tabel 80 Duur van de langste opvangdag in 2004 en 2009 (in %, regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)

	2004 (n=2140)		2009 (n=2804)	
	%	Cumulatief %	%	Cumulatief %
Meer dan 12 uur	1,9	1,9	3,3	3,3
11 tot 12 uur	2,6	5,5	2,4	5,7
10 tot 11 uur	16,1	23,6	15,7	21,4
9 tot 10 uur	27,8	51,4	27,0	48,4
8 tot 9 uur	25,3	76,7	27,9	76,3
6 tot 8 uur	14,3	91,2	12,1	88,3
4 tot 6 uur	6,1	97,2	6,6	94,9
2 tot 4 uur	1,6	98,9	3,4	98,3
Minder dan 2 uur	1,1	100,0	1,7	100,0

2.5 Opvang tijdens de nacht

Een kleine groep kinderen (3,9%) met regelmatige opvang werd in de referentieweek tijdens de nacht opgevangen. Hieronder wordt verstaan dat het kind ergens anders overnachtte dan thuis of dat de persoon die het kind in het huis van de ouders opvang, bleef overnachten.

Als er maar één opvangvorm is staan meestal (in 84,5% van de gevallen) ook hier weer de grootouders in voor de nachtopvang (tabel 81). Bij de gecombineerde opvang neemt opnieuw de combinatie van een onthaalouder verbonden aan een dienst (als

meest gebruikte) en de grootouders (als tweede meest gebruikte opvanginstantie) het belangrijkste deel voor zijn rekening. De omgekeerde combinatie grootouders/formele opvang komt eveneens veel voor.

Tabel 81 Het gebruik van opvang tijdens de nacht naar opvanginstantie in 2004 en 2009 (in %, regelmatige gebruikers)

	2004 (n=140)	2009 (n=46)
Slechts één opvangvorm		
Grootouders	76,1	84,5
Formele opvang ¹	10,7	7,5
Andere	13,2	8,0
Meerdere opvangvormen (combinatie van resp. belangrijkste en tweede belangrijkste opvangvorm)	(n=259)	(n=65)
Onthaalouder verbonden aan een dienst en grootouders	17,6	23,5
Erkend kinderdagverblijf en grootouders	10,3	12,7
Zelfst. kinderdagverblijf en grootouders	11,4	16,2
Zelfst. onthaalouder en grootouders	12,2	7,9
Grootouders en formele opvang	20,3	19,4
Andere combinaties	28,2	20,3

¹ Onthaalouder verbonden aan een dienst, erkend kinderdagverblijf, zelfstandig kinderdagverblijf en zelfstandige onthaalouder

3. Atypische opvang naargelang de leeftijd van het kind

In de oudste leeftijdsgroep van 2,5 tot 3 jaar ligt het gebruik van atypische opvang het hoogst (prob. $\chi^2 < 0.01$) (tabel 82). Voor de overige leeftijdsgroepen zijn er onderling geen verschillen. In vergelijking met 2004 is dit patroon gelijk gebleven, zij het op een lager niveau.

Tabel 82 Het gebruik van atypische opvang naargelang de leeftijd in 2004 en 2009 (in rij %, regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)

	2004 (n=2432)	2009 (n=2808)
3 m -1 jaar	35,5	20,1
1 jaar - 1 jaar 6 m	34,6	21,5
1 jaar 6 m - 2 jaar	36,3	20,1
1 jaar - 2 jaar 6 m	32,0	20,1
2 jaar 6 m - 3 jaar	39,1	25,8

4. Atypische opvang naargelang de provincie

De provincie West-Vlaanderen spant de kroon voor gebruik van atypische opvang met 27,9% gebruikers (prob. $\chi^2 < 0.01$) (tabel 83). De andere provincies scoren lager en verschillen onderling weinig. In 2004 waren er grotere verschillen tussen de provincies en scoorde vooral Vlaams-Brabant lager.

Tabel 83 Het gebruik van atypische opvang naargelang de provincie in 2004 en 2009 (in rij %, regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)

	2004 (n=2432)	2009 (n=2808)
Antwerpen	35,4	19,4
Vlaams-Brabant	30,2	20,5
West-Vlaanderen	39,2	27,9
Oost-Vlaanderen	36,1	18,7
Limburg	36,1	21,4

5. Naargelang de gezins- en werksituatie

Naargelang de gezinssituatie

In 2009 zijn er geen (significante) verschillen meer tussen alleenstaanden en gehuwden of samenwonenden betreffende het gebruik van atypische opvang (tabel 84). In 2004 waren de alleenstaanden nog veel grotere gebruikers dan de gehuwden of samenwonenden.

Tabel 84 Het gebruik van atypische opvang naar gezinssituatie in 2004 en 2009 (in rij %, regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)

	2004 (n=2405)	2009 (n=2774)
Gehuwd of samenwonend	34,5	21,7
Alleenstaand	53,6	25,0

Naargelang de werksituatie

We onderscheiden hier de arbeidsduur en het werkregime.

De arbeidsduur (tabel 85) heeft slechts een beperkte impact op het gebruik van atypische opvang. Zowel voltijds als deeltijds werkenden maken er in gelijke mate gebruik van en dit geldt zowel voor de moeder als voor de vader. Moeders die het werk tijdelijk onderbraken of werkloos zijn maken er minder gebruik van maar dit zijn kleinere groepen.

Tabel 85 Het gebruik van atypische opvang naar werksituatie van de ouders (in rij %, regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)

	Moeder (n=2761)	Vader (n=2662)
Voltijds werkend	22,6	22,0
Deeltijds werkend	23,1	20,9
Tijdelijke arbeidsonderbreking ¹	16,5	20,0
Werkloos (of leefloon)	12,6	25,4
Huisvrouw	21,3	24,5
Andere ²	30,4	18,7

1 Zwangerschapsverlof, ouderschapsverlof, ziekteverlof of invaliditeit, loopbaanonderbreking, onbezoldigd verlof

2 Student, vluchteling/illegaal

Het werkregime echter (tabel 86) heeft wel een belangrijke impact. Het hoogste gebruik komt voor bij moeders die enkel nachtwerk verrichten (weliswaar een kleine groep van n=14) of in een 3-ploegenstelsel werken (n=70). Moeders die enkel overdag werken hebben het minst atypische opvang. De impact van het werkregime

van de vaders is gering en alleen bij vaders die iedere week wisselende uren hebben (n=138) is de atypische opvang hoger.

Tabel 86 Het gebruik van atypische opvang naar werkregime van de ouders (in rij %, regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)

	Moeder (n=2761)	Vader (n=2662)
Enkel werkuren overdag in de week	18,4	20,7
Ploegenstelsel: vroeg en laat	29,6	20,2
Ploegenstelsel: vroeg, laat en nacht	56,3	24,2
Enkel nachtwerk	79,7	18,8
Enkel weekendwerk	39,0	16,2
Iedere week wisselende uren	29,2	29,1
Andere werkuren	38,5	23,7

6. Occasionele opvang

Naast de atypische opvang zoals hierboven gedefinieerd kunnen ouders ook gebruik maken van of nood hebben aan occasionele opvang, d.w.z. opvang voor maar enkele uren per week, opvang op wisselende dagen, dringende opvang binnen enkele uren of dringende opvang binnen de week. Zoals gezegd hanteren we hier een ruimere definitie dan deze van Kind en Gezin in de regelgeving voor occasionele plaatsen in erkende kinderdagverblijven en initiatieven voor buitenschoolse opvang (ontwikkeld in het kader van het Actieplan flexibele en occasionele opvang in 2007). De commentaren van de ouders in de enquête leren ons dat, als men maar occasioneel opvang nodig heeft, de opvanginitiatieven met dergelijke opvang niet goed raad weten of deze vragen afwijzen.

In tabel 87 geven we een overzicht van de noden. We stelden de vraag enkel in de postenquête aan de regelmatige gebruikers.

Globaal hadden ongeveer twee op drie ouders (61,8%, niet in de tabel) al wekelijks of af en toe dergelijke opvang nodig (wekelijks 22,7%). Vooral de eerste twee types (opvang voor maar enkele uren per week of opvang op wisselende dagen) komen bij een groep van meer dan 10% van de ouders bijna wekelijks voor. Mogelijk is het percentage voor 'opvang voor maar enkele uren per week' verhoogd doordat een aantal ouders hier ook hun regelmatige opvang van enkele uren meerekenden. Ongeveer een kwart van de ouders heeft er niet wekelijks, maar wel af en toe nood aan. "Voor de wisselende opvang vroegen we waarom men deze nodig heeft. Meestal is dit omdat de werkuren iedere week verschillen (87% van deze ouders), soms ook omdat de grootouders iedere week een andere regeling wensen (6,3%), in enkele gevallen door een co-ouderschapregeling (0,4%) of om nog andere redenen (6,3%).

De dringende opvang binnen enkele uren of binnen de week komt maar af en toe voor bij een beperkte groep ouders. Niet altijd is dit wegens het werk maar soms ook bij ziekte van het kind (als het kind niet naar de gewone opvang kan).

Tabel 87 Nood aan occasionele opvang (in rij %, n=1973, regelmatige gebruikers, enkel postenquôte)

	Wekelijks	Niet wekelijks maar toch wel af en toe	Nooit
Opvang voor maar enkele uren per week	13,4	27,9	58,7
Opvang op wisselende dagen	13,1	22,5	64,4
Dringende opvang binnen enkele uren	1,2	13,5	85,4
Dringende opvang binnen de week	2,2	23,2	74,6

Wat de gebruikte opvang betreft springen de grootouders hier meestal weer in of proberen de ouders zich zelf vrij te maken (tabel 88). In een derde van de gevallen kan men daarvoor toch terecht bij de gewoonlijk gebruikte opvang. Andere oplossingen zijn het inschakelen van een babysit of meer specifieke oplossingen.

Tabel 88 Gebruikte opvangregelingen voor occasionele opvang (in %, n=1207, regelmatige gebruikers met nood aan occasionele opvang, meerdere antwoorden mogelijk, enkel postenquôte)

De grootouders vangen ons kindje op	78,4
Mijn kindje kan naar de opvang gaan waar het gewoonlijk is	36,1
Ik (of de partner) proberen het kindje dan toch zelf op te vangen	35,7
Anderen (familie, vrienden, bureu ...) vangen ons kindje op	22,7
Andere oplossing(en)	5,6

7. Besluit

In dit hoofdstuk gingen we na in welke mate ouders gebruik maken van (of nood hebben aan) atypische en occasionele opvang.

Globaal gebruikte, in de referentieweek van 2 tot 8 februari, ongeveer één op vijf kinderen die regelmatig opgevangen werd één of meerdere keren atypische opvang. Dit percentage is lager dan in 2004, wat kan samenhangen met het feit dat voorzieningen strikter geworden zijn i.v.m. deze atypische opvang en zich bijvoorbeeld strenger aan het sluitingsuur houden.

Atypische opvang na 18 uur komt het meest voor. De andere vormen (vóór 7 uur, weekendopvang, meer dan 11 uur per dag en nachtopvang) zijn zeldzamer. In vergelijking met 2004 zien we voor bijna alle vormen (uitgezonderd voor de opvang gedurende meer dan 11 uur per dag) een duidelijke afname.

Voor de grootouders nemen die atypische opvang op. De erkende kinderdagverblijven scoren hier het laagst. In vergelijking met de situatie in 2004 is vooral de atypische opvang door de grootouders gedaald maar in mindere mate ook deze door de erkende en zelfstandige kinderdagverblijven en de zelfstandige onthaalouders. De onthaalouders verbonden aan een dienst blijven op het niveau van 2004.

Voor het werkregime van de moeders bepaalt het gebruik. Het hoogste gebruik komt voor bij moeders die enkel nachtwerk verrichten of in een 3-ploegenstelsel werken. Ook is er een hoger gebruik voor de oudste leeftijdsgroep (2,5 tot 3 jaar). Er waren in 2009 geen (significante) verschillen meer tussen alleenstaanden en gehuwden of

samenwonenden. In 2004 waren de alleenstaanden nog veel grotere gebruikers dan de gehuwden of samenwonenden.

We bekeken ook de nood aan occasionele opvang (bij de ouders met regelmatige opvang). Globaal hadden ongeveer twee op drie ouders al wekelijks of af en toe dergelijke opvang nodig. Vooral opvang voor maar enkele uren per week of opvang op wisselende dagen komen bij een groep ruim 10% van de ouders bijna wekelijks voor. Ongeveer een kwart van de ouders heeft er niet wekelijks maar wel af en toe nood aan.

Voor de wisselende opvang vroegen we naar de redenen daarvoor. Meestal is dit omdat de werkuren iedere week verschillen (87% van deze ouders), soms ook omdat de grootouders iedere week een andere regeling wensen (6,3%), in enkele gevallen door een co-ouderschapregeling (0,4%) of om nog andere redenen (6,3%).

Als men deze opvang nodig heeft springen hier meestal de grootouders weer in of proberen de ouders zich zelf vrij te maken. In een derde van de gevallen kan men daarvoor toch terecht bij de gewoonlijk gebruikte opvang.

Hoofdstuk 6

Het gebruik van opvang bij ziekte

1. Inleiding

Als kinderen ziek zijn kan dit een belangrijk knelpunt vormen voor de opvang. Soms kan men nog in de gewone opvang terecht maar in andere gevallen moet men terugvallen op noodoplossingen. In dit hoofdstuk proberen we de situatie te objectiveren. Deze vraag werd enkel gesteld aan de kinderen in regelmatige of beperkte opvang. Daardoor is een vergelijking met 2004 enkel mogelijk voor de groep opgevangen kinderen.

2. Het voorkomen van ziekte

2.1 Duur van de ziekte

In de week van 2 tot 8 februari 2009 was 13,2% van de kinderen (van 3 maanden tot 3 jaar en, zoals gezegd, met regelmatige of beperkte opvang) in het Vlaams Gewest ziek. Een derde van de kinderen was 1 tot 3 dagen ziek, een ander derde 4 tot 5 dagen en ongeveer een kwart 6 of 7 dagen (tabel 89). De interpretatie van ziek zijn werd overgelaten aan de ouders. Er werd in de vragenlijst gespecificeerd dat het niet noodzakelijk moest gaan om een ziekte waardoor het kind niet naar de opvang kon.

In 2004 was 16,8% van de kinderen ziek maar dit cijfer had betrekking op alle kinderen (ook deze die niet opgevangen werden) en dit vanaf de leeftijd van 1 maand. Blijkbaar was men dan wel minder lang ziek (zie tabel).

Tabel 89 Duur van de ziekte (in aantal dagen) in 2004 en 2009 (in %, zieke kinderen in regelmatige of beperkte opvang)

	2004 ¹ (n=754)	2009 ² (n=391)
1 tot 3 dagen	49,8	37,1
4 tot 5 dagen	25,9	35,1
6 tot 7 dagen	24,4	27,8

1 Alle zieke kinderen vanaf 1 maand tot 3 jaar

2 Zieke kinderen vanaf 3 maanden tot 3 jaar die (regelmatig of beperkt) gebruik maken van opvang

2.2 Naargelang de leeftijd

De jongere kinderen (vóór 1 jaar en 6 maanden) waren iets meer ziek dan de wat oudere (tabel 90). Deze trend kwam iets duidelijker naar voor in 2009 dan in 2004.

Tabel 90 Percentage zieke kinderen naar leeftijdsgroep in 2004 en 2009 (in rij %)

	2004 ¹ (n=4498)	2009 ² (n=3066)
1 maand - 1 jaar	18,2	14,9
1 jaar - 1 j 6 m	18,1	15,9
1 j 6 m - 2 jaar	14,9	11,3
2 jaar - 2 j 6 m	13,9	10,8
2 j 6 m - 3 jaar	17,5	12,5

1 Alle kinderen vanaf 1 maand tot 3 jaar

2 Kinderen vanaf 3 maanden tot 3 jaar die regelmatig of beperkt gebruik maken van opvang

2.3 Naargelang het regelmatige of beperkte gebruik

We gingen eveneens na of het ziek zijn verschilt naargelang het gebruik van opvang. We maken hierbij het onderscheid tussen schoolgaande en niet-schoolgaande kinderen. Voor 2009 kunnen we alleen de vergelijking maken tussen beperkte of regelmatige gebruikers.

Voor de niet-schoolgaande kinderen zijn regelmatige gebruikers van kinderopvang minder ziek dan beperkte gebruikers (prob. $\chi^2 > 0.05$) (tabel 91). In 2004 waren hier geen verschillen.

Voor kinderen die naar school gaan en daarnaast nog regelmatig opgevangen worden vinden we een hoger percentage zieken maar dit verschil is niet significant. In 2004 waren er evenmin verschillen tussen regelmatige en beperkte gebruikers (maar wel met de niet-gebruikers).

Tabel 91 Percentage zieke kinderen naargelang het gebruik van opvang voor niet-schoolgaande en schoolgaande kinderen in 2004 en 2009 (in rij %)

	2004 ¹ (n=4498)	2009 ² (n=3066)
Niet-schoolgaande kinderen		
Geen gebruik van opvang	16,6	-
Beperkt gebruik van opvang	14,3	18,5
Regelmatig gebruik van opvang	16,5	12,9
Schoolgaande kinderen		
Geen gebruik van opvang	23,3	-
Beperkt gebruik van opvang	16,0	9,8
Regelmatig gebruik van opvang	17,3	14,4

1 Alle kinderen vanaf 1 maand tot 3 jaar

2 Kinderen vanaf 3 maanden tot 3 jaar die regelmatig of beperkt gebruik maken van opvang

3. Wijziging van de opvangsituatie bij ziekte van het kind

3.1 Wijzigingen naar opvangsituatie

Voor de regelmatige gebruikers werd nagegaan of de opvangsituatie (bij de meest gebruikte opvang) veranderde omdat het kind ziek was. Bij 64,6% van de zieke kinderen was dit het geval. Dit percentage ligt hoger dan in 2004 waar slechts bij 52,7% van zieke kinderen de opvangsituatie veranderde.

De meeste wijzigingen doen zich voor bij de kinderen die opgevangen worden in de gesubsidieerde voorzieningen (kinderdagverblijven of onthaalouders), iets minder bij de zelfstandige voorzieningen en het minst bij de kinderen die in het informele circuit worden opgevangen (tabel 92). Alleen de verschillen tussen de gesubsidieerde voorzieningen en de informele opvang zijn significant.

Al bij al is het cijfer voor de informele opvang nog hoog en het betekent dat bij de helft van de grootouders, die als belangrijkste opvangvorm optreden, het kind er bij ziekte niet blijft. Mogelijk is dit omdat men ook nog andere kinderen opvangt of omdat de ouders er de voorkeur aan geven zelf voor de opvang te zorgen.

In vergelijking met 2004 moet er nu vooral voor de informele opvang of de onthaalouders van een dienst meer gewijzigd worden. De onthaalouders van een dienst komen nu, voor wat dit betreft, op het niveau van de kinderdagverblijven.

Tabel 92 Percentage wijzigingen in de opvangsituatie ten gevolge van een ziekte van het kind per opvangvorm waar het kind gewoonlijk gebruik van maakt, in 2004 en 2009 (in rij %, regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)

	2004 (n=402)	2009 (n=391)
Informele opvang (n=74)	32,8	47,3
Onthaalouder aangesloten bij een dienst (n=94)	58,2	73,5
Erkend kinderdagverblijf (n=90)	71,7	72,2
Zelfstandig onthaalouder (n=25)	56,0	64,5
Zelfstandig kinderdagverblijf (n=74)	63,6	67,5
Totaal	52,7	64,6

Welke impact hebben deze wijzigingen voor de opvangvoorzieningen? In tabel 93 berekenen we daartoe, voor de kinderen uit onze steekproef, per voorzieningstype het gemiddelde aantal ziektedagen (met gewijzigde opvang) per kind t.o.v. het gemiddelde aantal opvangdagen per kind. We voeren de berekening uit voor de groep regelmatig opgevangen kinderen en met betrekking tot hun meest gebruikte opvang. We gaan uit van de gegevens voor de week van 2 tot 8 februari 2009.

Gemiddeld wordt voor 6,5% van de opvangdagen de opvang wegens ziekte gewijzigd en dus niet ingevuld in de betrokken voorziening. Het meest gebeurt dit in de erkende kinderdagverblijven waar 10% van de kind/dagen wegvallen. De voor- of naschoolse opvang in de school (8,1%) en de zelfstandige kinderdagverblijven (7,9%) komen op de tweede plaats. Bij de grootouders vallen het minst kind/dagen weg. Ook de IBO's scoren laag maar dit is maar een kleine groep.

Tabel 93 Percentage ziektedagen naar opvangvorm (regelmatige gebruikers, meest gebruikte opvang)

	n	Gemiddeld aantal ziekedagen/ kind	Gemiddeld aantal opvangdage n/kind	% ziekedagen
Grootouders	547	0,1	3,9	2,9
Andere familieleden, buren, kennissen	24	0,0	3,7	4,2
Een onthaalouder van een dienst	922	0,2	3,8	6,4
Een erkend kinderdagverblijf	570	0,4	4,2	10,0
Een zelfstandige onthaalouder	192	0,2	4,0	4,6
Een zelfstandige onthaalouder gemeld	28	0,1	3,8	3,6
Een zelfstandig kinderdagverblijf	559	0,3	4,2	7,9
Een zelfstandig kinderdagverblijf gemeld	28	0,3	4,1	5,0
Opvang thuis	9	0,0	3,9	0,0
De voor- of naschoolse opvang in de school	37	0,2	3,5	8,1
IBO	8	0,0	4,1	0,0
Totaal	2924	0,25	4,0	6,5

3.2 Aard van de wijzigingen

Feitelijke opvangregeling in de week van 2 tot 8 februari

Wat gebeurt er met de zieke kinderen als ze niet naar de gewone opvang kunnen? De vraag werd alleen gesteld in de postenquête en ook hier weer met betrekking tot de referentieweek.

In tabel 94 zien we dat 64,4% van de zieke kinderen met een gewijzigde opvang bij de grootouders terechtkomen. Een kwart van de ouders nam vakantie of recuperatie en eveneens ongeveer een kwart nam sociaal verlof. Van een opvangdienst voor zieke kinderen werd door onze groep tijdens de registratieweek geen gebruik gemaakt. In vergelijking met 2004 werden de grootouders belangrijker. Dit lijkt wat in tegenspraak met de eerdere vaststelling dat er ook meer gewijzigd wordt als de grootouders instaan voor de gewone opvang. Blijkbaar komen bij ziekte van het kind dan toch nog andere grootouders in beeld die wel niet betrokken worden bij de gewone opvang maar wel willen inspringen in noodsituaties. In vergelijking met 2004 werd er ook meer vakantie genomen door een van de ouders.

Tabel 94 Feitelijke opvangregeling bij ziekte van het kind in 2004 en 2009 (in %, regelmatige gebruikers, meerdere antwoorden waren mogelijk, enkel postenquôte)*

	2004 (n=212)	2009 (n=163)
Grootouders zorgen voor kind	47,2	64,4
Ouder neemt vakantie of recuperatie	15,0	24,5
Ouder neemt sociaal verlof	24,3	26,2
Niet-werkende partner zorgt voor kind	13,5	14,9
Ouder werkt thuis	6,8	6,8
Thuis altijd iemand aanwezig	-	0,0
Familie, buren, kennissen zorgen voor kind	4,2	4,5
Thuisopvang door ziekenfonds, werkgever, OCMW of gemeente	-	2,9
Het kinderdagverblijf verzorgt opvang aan huis	-	0,6
Opvangdienst voor zieke kinderen	3,0	-
Babysit	0,0	-
Opvang i.p.v. school	1,4	-
Andere	11,3	5,3

* Een streepje '-' betekent dat de vraag niet gesteld of anders geformuleerd werd

In tabel 95 groeperen we de (feitelijke) opvangregelingen al naargelang het oplossingen binnen het gezin betreft, opvang bij de grootouders of andere opvangoplossingen. Ongeveer een derde van de ouders die hun opvangregeling moeten wijzigen wegens de ziekte van het kind, vindt (een) oplossing(en) binnen het gezin. Ongeveer twee derde doet een beroep op de grootouders, al dan niet in combinatie met nog een andere oplossing.

In vergelijking met 2004 zijn het vooral de gecombineerde oplossingen die toegenomen zijn, wat er opnieuw op wijst dat de grootouders wel meer inspringen dan voordien maar dit meer doen in combinatie met andere oplossingen.

Tabel 95 Opvangregeling bij ziekte gegroepeerd naar type oplossing in 2004 en 2009 (in %, enkel postenquôte)

	2004		2009	
	% van zieke kinderen met gewijzigde opvang (n=212)	% van regelmatige gebruikers (n = 2 451)	% van zieke kinderen met gewijzigde opvang (n=163)	% van regelmatige gebruikers (n=2134)
Enkel opl. binnen gezin	38,8	3,4	29,7	2,3
Enkel opv. door grootouders	41,6	3,6	30,7	2,3
Andere oplossing	13,9	1,2	5,9	0,5
Grootoud. gecomb. met and.	5,6	0,5	33,7	2,6

Mogelijke opvangregelingen

Ook voor de overige ouders die (in de referentieweek) geen ziek kind hadden vroegen we naar de (mogelijke) opvangregelingen bij ziekte van hun kind (tabel 96). We moeten er rekening mee houden dan men hier alle mogelijke oplossingen kon aanduiden.

Tabel 96 Mogelijke opvangregeling bij ziekte (in %, n=2134, regelmatige gebruikers, meerdere antwoorden waren mogelijk, enkel postenquôte)

Grootouders zorgen voor kind	82
Ouder neemt vakantie of recuperatie	48,1
Ouder neemt sociaal verlof	46,4
Niet-werkende partner zorgt voor kind	11,1
Ouder werkt thuis	12,3
Thuis altijd iemand aanwezig	1,8
Familie, buren, kennissen zorgen voor kind	9,2
Thuisopvang door ziekenfonds, werkgever, OCMW of gemeente	7,8
Het kinderdagverblijf verzorgt opvang aan huis	0,4
Opvangdienst voor zieke kinderen	0,0
Andere	2,6

Ook hier weer staan de grootouders bovenaan het lijstje. Opvallend is wel dat acht op de tien ouders daarop rekenen terwijl het feitelijke gebruik toch wel lager is (zie hoger). Hetzelfde geldt voor het nemen van vakantie of sociaal verlof en voor het gebruik van voorzieningen voor thuisopvang door ziekenfonds, werkgever, OCMW of gemeente.

De discrepantie tussen de mogelijke en de feitelijke opvangregeling is wellicht te verklaren doordat het hier om niet-planbare opvang gaat: ouders hebben wel de intentie om de grootouders in te schakelen of om zelf de opvang te doen maar in de praktijk zijn de grootouders niet altijd beschikbaar of kan men vaak niet zomaar plots thuis blijven of de thuisopvang dadelijk geregeld krijgen.

4. Kinderen met nood aan specifieke verzorging of begeleiding

We behandelen in dit hoofdstuk ook een bijzondere groep kinderen die, op grond van gezondheidsproblemen of ontwikkelingsstoornissen, meer verzorging of begeleiding nodig hebben in vergelijking met de meeste andere leeftijdgenootjes.

Overzicht van de specifieke noden

Globaal heeft 4% van de kinderen (n=177) om één of andere reden een hogere nood aan verzorging of begeleiding. Meestal komt dit door langdurige gezondheidsproblemen (48% van de groep met problemen of 1,9% van de totale groep) en problemen met de motorische/fysieke ontwikkeling (30,3% of 1,2%) (tabel 97). De overige problemen komen minder vaak voor.

Tabel 97 Kinderen met nood aan specifieke verzorging of begeleiding (meerdere antwoorden waren mogelijk)

	% t.o.v. groep met specifieke nood (n=177)	% t.o.v. totale groep (n=4399)
Langdurige gezondheidsproblemen (> 3 maand)	48,0	1,9
Problemen motorische/fysieke ontwikkeling	30,3	1,2
Problemen mentale/verstandelijke ontwikkeling	7,5	0,3
Gedrags- of emotionele problemen	5,1	0,2
Problemen ontwikkeling van het gehoor	2,6	0,1
Problemen ontwikkeling van het zicht	2,6	0,1
Andere redenen	21,7	0,9
Waarvan voedingsproblemen	7,3	0,3
Waarvan geen onmiddellijke problemen maar verhoogd toezicht nodig	5,6	0,2

Er was een ruime groep ouders die zelf nog andere gezondheidsproblemen opgaf. Dit zijn voor 13 ouders voedingsproblemen (koemelkeiwitalergie, lactose-intolerantie, glutenenteropathie). Voor een andere groep ouders (10 ouders) gaat het om kinderen die prematuur geboren zijn, die een verhoogd risico hebben op wiegendoed of waar er erfelijke aandoeningen in de familie zijn waardoor een verhoogde waakzaamheid geboden is. Daarnaast werden er diverse aandoeningen vermeld, gaande van 'het kind heeft opeenvolgende ziektes' tot 'het kind heeft pas een operatie achter de rug'.

Moelijkheden om opvang te vinden

Een vraag die hier op aansloot was of de ouders door deze specifieke nood aan verzorging of begeleiding ook moeilijkheden ondervonden bij het zoeken naar een geschikte opvang voor het kind.

Van de 177 ouders die een nood vermeldden antwoordde 21,2% hier bevestigend: men vindt het moeilijk om gepaste opvang te vinden, men vindt dat de (vooral formele) opvang niet de nodige zorg of aandacht kan geven ('In het kinderdagverblijf kon hij niet genoeg slapen, wat nefast is voor hem', 'Hij is allergisch voor huisdieren en stof, het is niet altijd gemakkelijk voor de opvang hiermee rekening te houden', 'In het kinderdagverblijf huilde hij veel, kreeg hij niet voldoende zorgen', 'In het kinderdagverblijf zijn er veel te veel kinderen waardoor er niet de nodige aandacht kan gegeven worden').

Soms kan het kind wegens specifieke problemen gewoon niet in de (formele) opvang terecht: 'Door de immuniteitsstoornis moet het kind uit de buurt blijven van andere kinderen en daarom is een kinderdagverblijf uitgesloten'; 'Het kindje had de eerste levensmaanden gips nodig. Het is niet evident om opvang te vinden'; 'Niet alle opvang neemt kinderen met sondevoeding aan'; 'Het kind moet medicatie krijgen'.

Andere ouders meldden dan weer dat ze geconfronteerd worden met regels of selectiecriteria vanuit de formele opvang die ze niet altijd als rechtvaardig ervaren of waarvoor ze weinig begrip kunnen opbrengen: 'Doordat ons kindje veel ziek is, is het niet welkom bij de onthaalouders van Kind & Gezin waarbij je niet moet betalen als ze ziek zijn'; 'Ook al gaat ons kindje niet altijd, we moeten toch steeds een volledige maand betalen; 'Doordat mijn dochtertje een paar maanden ziek gevallen is, is ze toch – ondanks een doktersbriefje – haar plaats kwijt geraakt in het kinderdagverblijf'; 'We stonden ingeschreven bij een kinderdagverblijf voor geboorte.

Het kindje bleek toen het Downsyndroom te hebben, het mocht in het begin wel komen, maar niet doorschuiven naar oudere groepen'; 'Ik heb vaak onverwacht opvang nodig omdat het kindje als het ziek is niet naar de gewoonlijke opvang kan'; 'Zijn situatie was de eerste onthaalouder wat teveel geworden maar de huidige kinderdagverblijf hebben voor dezelfde reden ons kindje op de wachtlijst voorrang gegeven'; 'De crèche wou een attest van kinderarts dat hij in een kinderdagverblijf mag zitten'.

Nog andere ouders pasten hun opvangvorm aan: 'Ik voelde me genoodzaakt om ouderschapsverlof te nemen. Ik kon een onthaalouder hier niet mee belasten'; 'Ik heb een beroep moeten doen op de grootvader om in te staan voor de opvang'; 'Omwille van de vele ziekenhuisbezoeken was kinderopvang in het eerste levensjaar gewoon niet mogelijk'.

Ten slotte is er ook nog een kleine groep die, wegens ernstige gezondheidsproblemen, niet zoekt naar geschikte kinderopvang omdat men zelf wil instaan voor de opvang van het kind of omdat kinderopvang gewoon uitgesloten is. We zullen verder zien dat 5,3% van de niet-gebruikers van kinderopvang dit aangeeft als reden voor het niet-gebruik.

Gevonden opvang

Uiteindelijk verschilt het opvanggebruik van de kinderen met specifieke gezondheidsproblemen niet zo erg veel van dit van de andere kinderen (tabel 98).

Tabel 98 Gebruik van opvang door kinderen met nood aan specifieke verzorging of begeleiding in vergelijking met de overige kinderen (in %)

	Kinderen met nood aan specifieke verzorging (n=177)	Overige kinderen (n=4222)
Regelmatig	59,6	63,6
Beperkt	6,9	5,7
Geen	33,5	30,7

Ook de gebruikte opvangvormen verschillen niet (significant) voor beide groepen (tabel 99).

Tabel 99 Gebruikte opvangvorm door kinderen met nood aan specifieke verzorging of begeleiding in vergelijking met de overige kinderen (in %, regelmatige of beperkte gebruikers)

	Kinderen met nood aan specifieke verzorging (n=117)	Overige kinderen (n=2925)
De grootouders	25,9	24,0
Andere familieleden, buren, kennissen ...	2,5	1,3
Opvang thuis door huispersoneel, PWA, via dienstencheques, babysit ...	0,4	0,5
Een onthaalouder van een dienst	31,6	27,4
Een erkend kinderdagverblijf	17,2	17,5
Een zelfstandige onthaalouder (gemeld)	0,9	1,2
Een zelfstandige onthaalouder met attest	1,2	6,2
Een zelfstandig kinderdagverblijf (gemeld)	1,9	1,3
Een zelfstandig kinderdagverblijf met attest	14,0	16,8
De voor- of naschoolse opvang in de school en georganiseerd door de school	2,7	2,6
Een Initiatief voor Buitenschoolse Opvang (IBO) (niet georganiseerd door de school)	0,0	0,8
Andere personen of diensten	1,9	0,4

5. Besluit

Als kinderen ziek zijn kan dit een belangrijk knelpunt vormen voor de opvang. In dit hoofdstuk probeerden we de situatie te objectiveren.

In de referentieweek was 13,2% van de kinderen (van 3 maanden tot 3 jaar met regelmatige of beperkte opvang) ziek. De jongere kinderen (< 1,5 jaar) waren iets meer ziek dan de wat oudere).

Bij twee derde van de zieke kinderen (die regelmatig opgevangen worden) was de opvangregeling (bij de meest gebruikte opvang) voor die week daardoor anders. Dit percentage ligt hoger dan in 2004 waar slechts bij 52,7% van zieke kinderen de opvangsituatie veranderde.

De meeste wijzigingen doen zich voor bij de kinderen die opgevangen worden in de gesubsidieerde voorzieningen (kinderdagverblijven of onthaalouders), iets minder bij de zelfstandige voorzieningen en het minst bij de kinderen die in het informele circuit worden opgevangen. In vergelijking met 2004 moet er nu vooral voor de informele opvang of de onthaalouders van een dienst meer gewijzigd worden. De onthaalouders van een dienst komen nu, voor wat dit betreft, op het niveau van de kinderdagverblijven.

Twee derde van de zieke kinderen met een gewijzigde opvang komen bij de grootouders terecht. Een kwart van de ouders nam vakantie en eveneens ongeveer een kwart nam sociaal verlof. Van een opvangdienst voor zieke kinderen werd door onze groep tijdens de registratieweek geen gebruik gemaakt. In vergelijking met 2004 werden de grootouders belangrijker. Dit lijkt wat in tegenspraak met de eerdere vaststelling dat er ook meer gewijzigd wordt als de grootouders instaan voor de gewone opvang. Blijkbaar komen bij ziekte van het kind dan toch nog andere grootouders in beeld die wel niet betrokken worden bij de gewone opvang maar wel willen inspringen in noodsituaties.

Ook voor de overige ouders die (in de referentieweek) geen ziek kind hadden vroegen we naar de (mogelijke) opvangregelingen bij ziekte van hun kind. Ook hier weer staan de grootouders bovenaan het lijstje. Opvallend is wel dat acht op de tien ouders daarop rekenen terwijl het feitelijke gebruik toch wel lager is.

Een bijzondere groep kinderen die we ook in dit hoofdstuk behandelden zijn deze met gezondheidsproblemen of ontwikkelingsstoornissen die daardoor meer verzorging of begeleiding nodig hebben dan de meeste andere leeftijdgenootjes.

Globaal heeft 4% van alle bevraagde kinderen om een of andere reden een hogere nood aan verzorging of begeleiding. Meestal is dit wegens langdurige gezondheidsproblemen (48% van de groep met problemen of 1,9% van de totale groep) en problemen met de motorische/fysieke ontwikkeling (30,3% of 1,2%).

Door deze specifieke nood vond één op vijf van deze ouders het moeilijk om gepaste opvang te vinden: men vond dat de (vooral formele) opvang niet de nodige zorg of aandacht kon geven of soms kon het kind wegens de specifieke problemen gewoon niet in de (formele) opvang terecht. Andere ouders meldden dan weer dat ze sommige regels of selectiecriteria vanuit de formele opvang niet altijd als rechtvaardig ervaren. Nog andere ouders pasten hun opvangvorm aan of zochten helemaal geen opvang.

Uiteindelijk verschilt het opvanggebruik van de kinderen met specifieke gezondheidsproblemen niet zo erg veel van dit van de andere kinderen en ook de gebruikte opvangvormen verschillen niet zoveel voor beide groepen.

Hoofdstuk 7

Redenen voor het opvanggebruik

1. Inleiding

In dit hoofdstuk onderzoeken we de redenen voor het opvanggebruik.

In de beheersovereenkomst van de Vlaamse overheid met Kind en Gezin worden drie maatschappelijke functies van de kinderopvang onderscheiden: een economische functie (het laat ouders toe te gaan werken en is een belangrijke randvoorwaarde om lager geschoolden toe te leiden tot de arbeidsmarkt), een pedagogische functie (niet alleen verzorging en geborgenheid, maar ook een sociale leerplek waar kinderen leren omgaan met diversiteit en gestimuleerd worden in hun fysieke en psychische ontwikkeling) en een sociale functie (het bevorderen van de maatschappelijke integratie en het tegengaan van uitsluitingsmechanismen).

Ook de OESO (OECD, 2006) vermeldt, in haar studie over het aanbod en de kwaliteit van kinderopvang en onderwijs op jonge leeftijd (de zogenaamde 'early childhood education and care' of ECEC), de economische voordelen voor vrouwen en gezinnen als positieve effecten. Daarnaast wordt gewezen op de socio-economische effecten door een verhoogde productiviteit, de verhoogde (belastings)inkomsten voor de overheid en de ontwikkeling van de sociale samenhang.

Uit het Hiva-onderzoek van 2000 (Vanpée e.a., 2000) weten we dat, vanuit het standpunt van de gebruikers (ouders), vooral de arbeidsparticipatie naar voor geschoven wordt als reden voor het gebruik van kinderopvang. Ook in het huidige onderzoek stelden we al vast, bij de analyse van het profiel van de gebruikers (zie hoofdstuk 3), dat de werkzaamheidsgraad een belangrijke factor is voor het gebruik.

Vandenbroeck M. (2004) wijst erop dat het naar voor komen van de economische functie in onderzoek bij ouders, sterk samenhangt met de huidige situatie van schaarste (of met andere impliciete drempels zoals de kostprijs) waardoor kinderopvang als het ware voorbehouden wordt voor werkende ouders.

Voor de huidige enquête vulden we daarom de vraagstelling uit het Hiva-onderzoek van 2000 aan met een vraag naar de mate waarin de meer opvoedkundige of emancipatorische motieven (op zich of eventueel in combinatie met het arbeidsmotief) een rol spelen bij de Vlaamse ouders.

Bij het opstellen van de vragen rond de redenen voor het opvanggebruik en het niet-gebruik (en de keuze van de opvangvorm) inspireerden we ons mede op het onderzoek van MAS uit 2007 uitgevoerd in opdracht van Kind en Gezin (www.kindengezin.be) naar het zoekproces van ouders naar voorschoolse kinderopvang.

We maakten ook het onderscheid tussen redenen die de moeders opgeven en de redenen van de vaders.

Deze vragen werden enkel gesteld in de postenquête.

2. Redenen voor het opvanggebruik

De meest voorkomende reden waarom men van kinderopvang gebruik maakt is, zowel bij de vader (95,6% van de vaders) als bij de moeder (90,7%), dat men wil (blijven verder) werken (zie onderstaande tabel 100).

Een ruime groep van gebruikers stipt (daarnaast) ook nog aan dat men het beter vindt voor de ontwikkeling van het kind.

Bij verdere analyse valt op dat ouders die kiezen voor formele voorzieningen (overigens zonder onderscheid tussen de verschillende vormen) hier hoger scoren (ongeveer 54% van de moeders stipt dit aan als – bijkomende - reden voor het opvanggebruik) dan ouders die kiezen voor de grootouders (20,8% van de moeders). Ook alleenstaande ouders stippen deze reden meer aan (57,5%) en samenwonenden minder (46,4%). Allochtone moeders stippen deze reden dan weer heel wat minder aan (33,4%), terwijl de kansarme groep (slechts een kleine groep in de postenquête) gemiddeld scoort. Er zijn verder geen verschillen voor andere onderzochte kenmerken van het kind (leeftijd) of van de ouders (opleidingsniveau).

Andere redenen zoals meer tijd willen voor gezinstaken of voor zichzelf komen minder vaak voor en meer bij moeders dan bij vaders.

Het volgen van studies of een opleiding (1,5% vaders, 3,5% moeders) en het zoeken van werk (1,1% vaders, 2,3% moeders) komen eveneens minder voor. Deze twee – emancipatorische - motieven worden wel bij de kansarme en allochtone gebruikers significant meer aangeduid: het voortzetten van de studies door 28,2% van de kansarme moeders en door 16,2% van de allochtone moeders.

Bij het zoeken naar werk, zijn de verschillen met de 'gewone groep' gebruikers nog groter: 31,6% van de kansarme moeders geeft deze reden op, bij de allochtone moeders is dit 12,9%. Dit wijst op het belang van kinderopvang voor deze groepen i.v.m. de maatschappelijke participatie.

Bij de andere redenen waarom men kinderopvang gebruikt, vinden we vooral variaties op de aangeboden redenen terug of meer specifieke redenen (bijvoorbeeld kinderopvang wegens de slechte gezondheidstoestand van één van de ouders).

Tabel 100 Redenen voor het opvanggebruik (in %, regelmatige en beperkte gebruikers, enkel postenquête)

	Moeder (n=2132)	Vader (n=1975)
Ik (of mijn partner) wil verder blijven werken	90,7	95,6
Ik (of mijn partner) vind dat het beter is voor de ontwikkeling van het kindje als het in de opvang is (samen met andere kinderen, aangepast speelgoed, geschoold personeel ...)	46,3	41,7
Ik (of mijn partner) wil af en toe eens tijd hebben voor mezelf (zichzelf)	14,0	10,2
Ik (of mijn partner) wil meer tijd hebben voor gezinstaken	17,2	4,8
Het laat mij (of mijn partner) toe mijn (zijn/haar) studies voort te zetten	4,1	1,5
Het laat mij (of mijn partner) toe werk te zoeken	2,9	1,3
Andere redenen	4,1	2,4

3. Balans tussen werk en gezin

Kinderopvang wordt door de ouders sterk gezien in relatie tot de arbeidsparticipatie en heel wat ouders proberen via allerlei uitstapregelingen een goede balans te vinden tussen gezin en werk. Hoe tevreden is men daarmee?

Het plaatje ziet er verschillend uit voor de moeders en de vaders (tabel 101). Van de moeders is slechts iets meer dan de helft tevreden terwijl een ruime groep (40%) nog veel meer zelf het kind zou willen opvangen (en minder uren zou willen werken) mocht dat financieel haalbaar zijn of om nog andere redenen ¹¹. De vaders hebben op dit vlak minder ambities en driekwart ervan is tevreden.

Slechts een kleine groep moeders of vaders (2%) zou meer gebruik willen maken van kinderopvang en meer uren willen werken.

Tabel 101 Tevredenheid met de balans tussen werk en gezin (in %, regelmatige en beperkte gebruikers, enkel postenquôte)

	Moeder (n=2105)	Vader (n=1837)
Ik vind het een goede balans	56,6	75,9
Ik zou meer zelf het kindje willen opvangen en minder uren willen werken (mocht dat financieel haalbaar zijn, om andere redenen ...)	40,3	21,6
Ik zou meer gebruik willen maken van kinderopvang (moest ik meer opvang vinden, meer geschikte opvang vinden ...) en meer uren willen werken	2,2	2,0
Andere	0,9	0,5

Belangrijke variabelen die de keuze voor minder opvang (en minder werken) bepalen zijn het inkomen (hogere inkomens geven dit meer aan dan lagere), de gezinssituatie (samenwonenden meer dan alleenstaanden) en het percentage van tewerkstelling van vooral de moeder (voltijds werkende moeders geven dit meer aan dan deeltijds werkende moeders). We zagen al dat hogere inkomensgroepen en samenwonenden meer regelmatige en intensieve gebruikers zijn van opvang, waardoor ze ook meer reden hebben om de opvang te verminderen. Ook is de financiële draagkracht van deze groepen groter.

Anderzijds zien we (niet in de tabel) dat kansarme en allochtone moeders deze reden significant minder aanduiden: respectievelijk 65,1% en 77,8%.

Verder valt ook op dat deze keuze voor minder werken vooral wordt aangestipt voor de jongste kinderen (3 tot 6 maanden) namelijk met 52,2% versus 40% gemiddeld (tabel 102). Ook bij de vaders zien we duidelijk dat het minder willen werken meer voorkomt naarmate het kind jonger is. Dit wijst erop dat een regeling voor ouderschapsverlof voor kinderen van 0 tot 6 maanden tegen een hogere onderbrekingsvergoeding zoals naar het Scandinavische model, bij heel wat ouders in de smaak zou vallen.

¹¹ Een aantal respondenten twijfelde tussen tevreden en niet tevreden: 7,9% van de moeders vindt de balans goed maar zegt toch dat men minder wil werken evenals 3,7% van de vaders. We telden deze antwoorden op bij de niet-tevredenen.

Tabel 102 Tevredenheid met de balans tussen werk en gezin naargelang de leeftijd van het kind (in %, regelmatige en beperkte gebruikers, enkel postenquête)

	3 -6 maand	6 m.- 1 jaar	1-1,5 jaar	1,5-2 jaar	2-2,5 jaar	2,5- 3jaar	Totale groep
Moeder (n=2105)							
Goede balans	45,9	52,8	55,7	59,2	60,0	59,7	56,6
Kind meer zelf willen opvangen en minder werken	52,2	42,6	41,0	37,4	37,9	37,6	40,3
Meer gebruik willen maken van kinderopvang en meer werken	1,3	3,6	2,4	2,4	1,4	1,3	2,2
Andere	0,6	1,0	1,0	1,0	0,7	1,3	0,9
Vader (n=1837)							
Goede balans	71,5	69,5	72,8	82,7	79,3	78,0	75,9
Kind meer zelf willen opvangen en minder werken	27,1	25,7	25,6	15,3	19,0	18,9	21,6
Meer gebruik willen maken van kinderopvang en meer werken	0,7	4,0	1,1	1,4	1,4	3,1	2,0
Andere	0,7	0,8	0,5	0,6	0,3	0,0	0,5

4. Niet-gebruikers van kinderopvang

Bijna een derde van de bevroegde ouders (31%) maakt geen (of slechts zelden) gebruik van kinderopvang.

De kleine helft daarvan (48%) wil bewust zelf voor het kind zorgen (tabel 103) of onderbrak het werk om het kindje zelf te kunnen opvangen (21,6%).

Eveneens een ruime groep geeft eerder 'toevallige' redenen op: ongeveer 40% omdat één van de ouders thuis is door werkloosheid, ziekte, ouderschapsverlof, zwangerschapsverlof of borstvoedingsverlof, 23,6% omdat men toch thuis is omdat men er bewust voor koos om niet te gaan werken. Een andere belangrijke toevallige reden is het feit dat er meerdere kinderen in het gezin zijn en men om die reden het werk heeft onderbroken (13,8%).

Een groep van 16,5% van de niet-gebruikers haalt de kostprijs aan als reden.

Verder vermeldt een beperkte groep één of meerdere beperkingen i.v.m. het aanbod: men heeft geen vertrouwen in de opvangvoorzieningen (6,1%) of men vond niet altijd aan de werkuren aangepaste opvang (5,9%). Enkele commentaren van de ouders illustreren deze laatste reden: 'ik zou graag werken maar de crèches in de buurt hebben allemaal een wachtlijst van minstens 1,5 jaar', 'ik heb bewust gekozen om thuis te blijven bij de kinderen omdat opvang zo moeilijk te vinden is', 'ik zocht opvang voor enkele uren, maar vind deze niet omdat crèches de voorkeur geven aan voltijdse opvang'.

Nog 10,4% van de niet-gebruikers duidt zelf nog andere redenen aan. Meestal zijn deze terug te brengen onder de al genoemde redenen.

De meeste ouders geven een mix van redenen aan. Als we nagaan hoeveel 'zuivere' keuzes er zijn (d.w.z. ouders die alleen redenen aanstippen binnen dezelfde groep) dan zien we dat 7,5% enkel pedagogische redenen opgeeft (omdat het beter is voor het kind), 14% enkel toevallige redenen en 3,6% enkel prijsredenen of beperkingen i.v.m. het aanbod.

Tabel 103 Redenen voor het niet-gebruik van kinderopvang (in %, n= 557, niet-gebruikers, meerdere antwoorden waren mogelijk, enkel postenquête)

Omdat het beter is voor het kind	
Ik (of mijn partner) kiezen er bewust voor om zelf voor ons kindje te zorgen omdat we vinden dat dit beter is voor het kindje	48,0
Ik (of mijn partner) onderbrak het werk (tijdscrediet, verlof zonder wedde ...) om het kindje op te vangen	21,6
Ons kindje heeft (te) veel aandacht/verzorging nodig die niemand anders dan de ouders kan bieden	5,3
'Toevallige' redenen	
Ik (of mijn partner) ben thuis door werkloosheid, ziekte, ouderschapsverlof, tijdscrediet ...	39,7
Ik (of mijn partner) ben toch thuis omdat ik ervoor koos om niet te gaan werken	23,6
We hebben meerdere kinderen en daarom heb ik (of mijn partner) het werk onderbroken (tijdscrediet, verlof zonder wedde ...)	13,8
Mijn partner en ik zorgen om de beurt voor het kindje want we kunnen onze werkuren voldoende afstemmen	8,7
Kinderopvang is te duur	16,5
Omdat we geen geschikte opvang vonden	
We hebben geen vertrouwen in de opvangvoorzieningen	6,1
De opvang in de buurt is niet aangepast aan mijn/onze werkuren (bijvoorbeeld 's morgens vroeg/'s avonds laat, 's nachts, in het weekeinde, op voortdurend wisselende dagen)	5,9
Wij vonden geen (goede) opvang in de buurt	5,1
We hebben slechte ervaringen met opvang in het verleden	1,0
Het personeel van de kinderopvangvoorziening(en) in de buurt is niet vertrouwd met onze cultuur of opvoedingsgewoonten	0,7
Andere redenen	10,4

5. Besluit

In dit hoofdstuk gingen we na wat de redenen zijn voor het gebruik en niet-gebruik van kinderopvang. Een daarbij aansluitende onderzoeksvraag ging over de balans tussen werk en gezin.

Zowel moeders als vaders stellen dat zij vooral van kinderopvang gebruik maken om te kunnen blijven werken. Het belang van dit economische motief belet echter niet dat een ruime groep gebruikers het ook beter vindt voor de ontwikkeling van het kind. Deze reden wordt meer aangehaald door gebruikers van formele opvang alsook door alleenstaande moeders. Allochtone moeders halen deze reden dan weer duidelijk minder aan.

Het volgen van studies of het zoeken van werk worden gemiddeld veel minder aangehaald als reden. Wel worden deze twee redenen meer aangeduid door kansarme en allochtone gebruikers. Dit wijst op het belang van kinderopvang voor de maatschappelijke participatie voor deze groep.

Slechts iets meer dan de helft van de moeders die kinderopvang gebruiken ervaart de balans tussen werk en gezin als bevredigend. Daartegenover staat dat 40% van de

moeders het kind zelf meer zou willen opvangen en minder uren zou willen werken mocht dit financieel haalbaar zijn of om andere redenen. De omgekeerde situatie (meer gebruik willen maken van kinderopvang en meer uren willen werken) komt slechts bij een kleine minderheid voor. Drie kwart van de vaders is wel tevreden met de balans werk-gezin.

De keuze om minder te willen werken (en voor minder opvang) blijkt meer voor te komen bij de hogere inkomens, de samenwonenden en de voltijds werkende moeders. Deze groepen zijn ook meer regelmatige en intensieve gebruikers en hebben vaak een grotere financiële draagkracht. Daartegenover staat dat kansarme en allochtone gebruikers deze reden minder aanduiden.

Bij verdere analyse valt ook op dat deze keuze voor minder werken vooral wordt aangestipt voor de jongste kinderen (3 tot 6 maanden). Ook bij de vaders zien we duidelijk dat het minder willen werken meer voorkomt naarmate het kind jonger is. Dit wijst erop dat een regeling voor ouderschapsverlof voor kinderen van 0 tot 6 maanden tegen een hogere onderbrekingsvergoeding, zoals naar het Scandinavische model, bij heel wat ouders in de smaak zou vallen.

Ongeveer een derde van de bevroegde ouders maakt geen gebruik van opvang en heeft daar ook zijn redenen voor.

Bijna de helft van deze groep zegt geen opvang te gebruiken omdat men bewust zelf voor het kind wil zorgen. Daarnaast geeft 40% van de niet-gebruikers ook eerder 'toevallige' redenen op: men zorgt zelf voor de kinderen omdat men toch thuis is om diverse redenen. Verder maakt 16,5% geen gebruik van opvang wegens, onder meer, de kostprijs. Deze kostprijsreden wordt echter zelden als enige reden naar voor geschoven. Andere redenen i.v.m. het tekortschieten van het aanbod (geen vertrouwen, niet aangepast aan werkuren ...) spelen telkens maar voor een minderheid van de niet-gebruikers mee.

Hoofdstuk 8

De keuze van de opvangvorm

1. Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we na waarom ouders opteerden voor een bepaalde opvangvorm. We beogen ermee de beeldvorming en de impliciete verwachtingen die ouders hebben t.a.v. de diverse opvangvormen aan het licht te brengen.

We boden een lijst van mogelijke redenen aan i.v.m. de volgende aspecten: de verzorging, de opvoedkundige aanpak, de dienstverlening en eerder 'toevallige' redenen. We maken daarbij onderscheid tussen de redenen voor de effectieve keuze waar soms de beschikbaarheid, toevallige overwegingen of de kostprijs meespelen, en de eerder principiële voorkeur. Voor de effectieve keuze hielden we enkel rekening met de meest gebruikte opvang.

Daarnaast gaan we ook na op welke plaats (dichtbij huis, dichtbij het werk ...) men het liefst zijn kindje wil opgevangen zien.

Deze vragen werden enkel gesteld in de postenquête.

2. Redenen voor de keuze

2.1 Redenen voor de effectieve keuze

Waarom opteerden ouders voor een bepaalde opvangvorm? De besluitvorming daarrond is complex en de meeste ouders geven verschillende redenen op (zie tabel 104).

De redenen i.v.m. de *verzorging* worden door het meest ouders onderschreven: omwille van de goede verzorging (71,4%) en, in minder mate, de aandacht voor de hygiëne (43,9%). Een goede verzorging is dan ook een basisvoorwaarde van de opvang.

Vervolgens komen de *opvoedkundige redenen*. Belangrijke opvoedkundige redenen die door meer dan de helft van de ouders worden aangestipt zijn: de aanwezigheid van andere kinderen (63%), het welbevinden van het kindje (56,9%) en het stimuleren van de ontwikkeling (49,0%).

De *dienstverlening* en de 'toevallige' redenen worden vervolgens door ongeveer evenveel ouders aangeduid. Bij de dienstverlening was het vertrouwen dat men heeft in de opvang voor 60,2% van de ouders een belangrijke factor. De meest aangestipte 'toevallige' reden is omdat het dicht bij huis is (58,9%). We merken hierbij op dat men toch eerder voor opvang kiest omdat het kort bij huis is (58,9%), dan omdat het op weg naar het werk (17,3%) of dicht bij het werk is (15,5%).

Verder zien we dat bij 36% van de gebruikers de kostprijs meespeelt. Als we dit verder onderzoeken naar inkomensgroep, stellen we vast dat deze reden vooral door

de lagere inkomensgroepen wordt aangeduid en veel minder door de hogere inkomensgroepen. Zo duiden 57,7% van de laagste inkomensgroep (minder dan 700 euro tot 1 000 euro) en 52% van de inkomensgroep tussen 1 000 – 1 700 euro deze reden aan tegenover slechts 33,6% van de groep 2 700 – 3 700 euro en 24,8% van de groep vanaf 3 700 euro.

Een groep van 16,7% koos voor de meest gebruikte opvang omdat men niets anders vond. Dit betekent dat de gevonden opvang niet de eerste (principiële) keuze is (zie ook verder). Enkele commentaren van de ouders verhelderen wat hier bedoeld wordt: 'voor een eerste kind is het verschrikkelijk moeilijk om opvang te vinden, daarom heb ik voor de grootouders gekozen', 'ik had liever gehad dat mijn zoon naar een crèche ging maar de wachtlijsten waren te lang', 'er zijn lange wachtlijsten en daardoor kan men niet kiezen op kwaliteit of waar men graag zou gaan maar kiest men gewoon voor de eerste die een plaats heeft', 'een eerste parameter bij de keuze is of er plaats is, en van de op 'relatief' korte termijn beschikbare (wat niet of nooit aansluit bij een normaal bevallingsverlof) kies je dan de beste'.

Dat men niets anders vond betekent niet dat men dan maar blindelings een of andere opvang kiest. Slechts 0,6% duidt enkel en alleen deze reden aan terwijl het merendeel van deze 16,7% ook nog andere redenen vermeldt.

Enkele ouders (7,7%) duiden zelf (daarnaast) nog eigen redenen aan: men kiest bewust voor opvang door de grootouders omdat die er zelf om vragen, men is zelf onthaalouder ...

Tabel 104 Redenen voor de keuze van de opvang (in %, n= 2135, regelmatige en beperkte gebruikers, meest gebruikte opvang, meerdere antwoorden waren mogelijk, enkele postenquôte)

Omwille van de verzorging	
De verzorging is er goed	71,4
Er wordt gelet op de hygiëne	43,9
Opvoedkundige redenen	
De aanwezigheid van andere kinderen is belangrijk	63,0
Mijn kindje vindt het er plezant	56,9
De ontwikkeling van de kinderen wordt er gestimuleerd	49,0
Er is een goede uitrusting (speelgoed, knutselgerief ...)	35,9
Men houdt er rekening met eigenheid van het kindje (persoonlijkheid, speciale noden ...)	34,8
Ik sta achter de opvoedkundige aanpak	32,1
Men houdt er rekening met thuismilieu van het kindje (gewoonten, thuistaal ...)	22,8
Omwille van de dienstverlening	
Ik heb er veel vertrouwen in (de opvang is veilig ...)	60,2
Ik word er geïnformeerd en actief betrokken	38,1
Men luistert en houdt rekening met mijn wensen	38,1
De soepelheid i.v.m. de opvanguren	37,4
Mijn kindje kan er ook terecht tijdens de vakantieperiodes	36,6
De broertjes of zusjes kunnen er ook terecht (of worden er opgevangen)	24,7
Mijn kindje kan er ook blijven als het ouder wordt	17,6
Men biedt ook opvang voor zieke kinderen (aan huis) aan	8,1
Er is een aangepaste verzorging voor mijn kindje dat specifieke verzorgingsbehoeften heeft	7,2
'Toevallige' redenen	
Het was dicht bij huis	58,9
Ik kende deze opvang goed	30,6
Het was op weg naar het werk	17,3
Het was dicht bij het werk	15,5
De kostprijs is redelijk	36,0
Ik vond geen andere opvang	16,7
Andere redenen	7,7

2.2 Redenen voor de keuze naargelang de opvangvorm

Overzicht van de redenen per opvangvorm

Als we deze redenen bekijken naargelang de opvangvorm, stellen we heel wat verschillen vast. We onderscheiden de onthaalouders en de kinderdagverblijven (telkens voor gesubsidieerd of met attest van toezicht) en de grootouders. In een gedetailleerde tabel in bijlage 5 geven we ook de redenen voor de gemelde voorzieningen (dus zonder attest van toezicht), de andere familieleden dan de grootouders, de opvang door huispersoneel en de gebruikers van de voor- en naschoolse opvang. Het gaat hier telkens om kleine aantallen. In onderstaande tabel (tabel 105) vergelijken we eerst de belangrijkste opvangvormen met elkaar. Op basis daarvan bepalen we nadien (tabel 106) wat de kenmerkende redenen zijn per opvangvorm of m.a.w. de redenen waarom men meer dan gemiddeld wel of niet voor een bepaalde opvangvorm koos.

We stellen vast dat de goede verzorging zowel speelt bij de onthaalouders en kinderdagverblijven als bij de opvang door grootouders. Deze reden wordt ook iets meer aangehaald bij de gesubsidieerde voorzieningen (75,7% onthaalouder en 75,1% kinderdagverblijf) dan bij de zelfstandige voorzieningen (69,1% onthaalouder en 68,1% kinderdagverblijf).

De reden 'de aanwezigheid van andere kinderen' wordt – zoals verwacht – vooral gegeven door de gebruikers van de formele opvangvormen en quasi niet door de informele opvanggebruikers (grootouders).

Bij de reden 'ik heb er veel vertrouwen in' zien we geen uitgesproken verschillen naargelang de opvangvorm, tenzij voor de zelfstandige kinderdagverblijven waar deze reden toch duidelijk minder wordt aangehaald.

De reden ' dicht bij huis' wordt vooral aangehaald door de gebruikers van de onthaalouders en kinderdagverblijven, terwijl de reden 'mijn kind vindt het er plezant' meer wordt aangehaald voor de onthaalouders en de informele opvang.

De goede dienstverlening speelt meer t.a.v. de grootouders: broers en zussen kunnen er ook terecht, het kind kan er ook blijven als het ouder is, er kan ook opvang geboden worden aan zieke kinderen, er zijn soepele opvanguren en er is ook opvang in de vakantie ...

Wat verder nog opvalt, is dat de reden 'ik vond geen andere opvang' (16,7%) iets meer wordt aangehaald voor de zelfstandige kinderdagverblijven en door de onthaalouders en kinderdagverblijven die enkel gemeld zijn (zie bijlage 5). Deze voorzieningen komen voor sommige ouders blijkbaar slechts in tweede instantie in aanmerking.

Tabel 105 Redenen voor de keuze van de opvang naargelang de aard van de opvang (in %, regelmatige en beperkte gebruikers, meest gebruikte opvang, meerdere antwoorden waren mogelijk, enkel postenquôte)

	Totaal n=2102*	Onthaalouder		Kinderdagverblijf		Grootouders n= 385
		Gesub. n= 645	Attest n= 119	Gesub. n= 403	Attest n= 419	
Verzorging						
Verzorging goed	71,4	75,7	69,1	75,1	68,1	69,4
Men let op hygiëne	43,9	42,1	43,5	48,2	44,3	46,2
Opvoedkundig						
Aanwezigheid andere kinderen	63,0	79,3	75,2	77,3	73,8	11,7
Kind vindt het plezant	56,9	57,6	59,1	52,2	53,6	62,8
Stimulatie ontwikkeling	49,0	51,0	38,6	66,5	53,9	31,6
Goede uitrusting	35,9	34,0	25,2	46,8	40,7	28,2
Men houdt rekening met eigenheid	34,8	36,5	28,9	36,5	30,0	40,0
Opvoedkundige aanpak	32,1	31,4	30,5	30,9	29,6	38,3
Men houdt rekening met thuismilieu	22,8	22,2	26,8	18,2	16,0	38,3
Dienstverlening						
Veel vrouwen, veilige opvang	60,2	64,0	65,1	62,1	53,9	59,6
Goede informatie, betrokkenheid	38,1	41,7	35,4	43,6	37,6	33,5
Men luistert, houdt rekening met wensen	38,1	41,3	37,3	35,6	36,3	39,8
Soepele opvanguren	37,4	36,7	36,0	29,6	30,6	53,8
Opvang in vakantie	36,6	32,7	37,5	28,9	33,5	52,7
Broer/zus kan er ook terecht	24,7	21,3	22,3	20,5	21,0	36,8
Kind kan blijven als het ouder is	17,6	13,2	9,6	8,0	10,8	41,1
Opvang ziek kind (aan huis)	8,1	1,3	5,8	4,1	2,7	30,3
Aangepast aan kind met spec. behoefte	7,2	5,4	5,7	10,9	4,9	9,6
Toevallig						
Dicht bij huis	58,9	62,3	73,0	55,8	63,7	48,7
Kende opvang	30,6	28,8	22,4	32,1	18,0	40,5
Op weg werk	17,3	20,0	17,0	20,2	21,5	9,6
Dicht bij werk	15,5	13,4	11,5	25,6	14,9	10,6
Redelijke kostprijs	36,0	43,6	48,0	45,8	18,2	20,8
Andere redenen	7,7	13,1	17,3	15,1	16,8	32,4
Vond geen andere opv.	16,7	14,2	15,7	13,1	27,3	5,4

* n = het totaal aantal respondenten komt in deze tabel niet overeen met het totaal van de subkolommen. Voor de overzichtelijkheid van de tabel werden de kleine groepen weggelaten (gemelde voorzieningen, informele opvang andere dan grootouders, voor- en naschoolse opvang en andere opvangvormen). De gedetailleerde tabel is terug te vinden in de bijlagen.

Kenmerkende redenen per opvangvorm

In tabel 106 maken we een 'sterkte-zwakte analyse' van de opvangvormen (vanuit de perceptie van de ouders) en vatten we de redenen samen waarom men meer dan gemiddeld wel of niet voor een bepaalde opvangvorm koos.

Bij onthaalouders van een dienst zijn de verzorging, de aanwezigheid van andere kinderen, het vertrouwen dat men erin heeft en de kostprijs belangrijke redenen pro. Men kiest er minder voor omwille van de mogelijkheid tot opvang in de vakantie.

Bij de onthaalouders met een attest is eveneens de aanwezigheid van andere kinderen, het vertrouwen en de redelijke kostprijs belangrijk, maar daar komt nog bij dat men ervoor kiest omdat het dicht bij huis is. Men kiest er minder voor omwille van opvoedkundige redenen (stimuleren ontwikkeling, uitrusting, rekening houden met eigenheid).

De gesubsidieerde kinderdagverblijven worden meer dan de andere opvangvormen gekozen omwille van de goede verzorging en hygiëne, het stimuleren van de ontwikkeling en het geven van informatie. Ze worden duidelijk minder gekozen omwille van de soepelheid van de uren, de opvang tijdens de vakantie of omdat het kind er kan blijven als het ouder is.

De zelfstandige kinderdagverblijven (met attest) bekoren ouders omdat er andere kinderen zijn, er is een goede uitrusting en het is dicht bij huis. Men kiest er ook meer voor omdat men geen andere opvang vindt. Opvoedkundige redenen (rekening houden met eigenheid, thuismilieu) of het vertrouwen of de soepelheid van de opvanguren of de redelijke kostprijs worden minder aangestipt.

De grootouders vormen een opvangvorm apart. Er wordt meer dan gemiddeld aangegeven dat het kind het er plezant vindt en dat men er ook rekening houdt met de eigenheid en het thuismilieu. Ook heel wat praktische redenen vinden we enkel (meer dan gemiddeld) bij de grootouders terug: soepele uren, opvang tijdens de vakanties, men kende de opvang, mogelijkheid om het kind bij ziekte op te vangen.

Anderzijds zijn er een aantal redenen die voor de grootouders minder spelen. Op opvoedkundig vlak is dit duidelijk de aanwezigheid van andere kinderen. Praktische punten waarom men minder voor grootouders kiest, hebben vooral met de woonplaats van de grootouders te maken: niet altijd dicht bij huis, of niet altijd op weg naar het werk.

Doorheen alle overlappings tussen de opvangvormen zien we toch een bepaald patroon opduiken van troeven en zwakke punten (althans i.v.m. de impliciete verwachtingen van de ouders).

De gesubsidieerde kinderdagverblijven worden vooral gekozen omwille van hun professionaliteit op het vlak van verzorging en opvoeding (uitrusting, stimuleren), de kostprijs en minder omwille van hun flexibiliteit. Bij de onthaalouders van een dienst vindt men wel meer soepelheid maar de vakantieopvang blijft een probleem.

De gebruikers van de zelfstandige sector duiden als reden voor hun keuze minder de opvoedkundige kwaliteit aan. De nabijheid wordt dan weer beduidend meer aangegeven. Specifiek voor de zelfstandige kinderdagverblijven wordt ook de redelijke kostprijs minder dan gemiddeld aangegeven.

Tabel 106 Kenmerkende redenen voor de keuze per opvangvorm (meest gebruikte opvang, enkel postenquôte)

	Meer dan gemiddeld aangeduid	Minder dan gemiddeld aangeduid
Onthaalouder dienst	Verzorging Opvoedkundig: aanwezigheid andere kinderen Dienstverlening: vertrouwen Redelijke kostprijs Opvoedkundig: aanwezigheid andere kinderen	Dienstverlening: opvang vakantie Opvoedkundig: stimuleren ontwikkeling, uitrusting, rekening houden met eigenheid
Onthaalouder attest	Dienstverlening: vertrouwen Toevallig: dichtbij huis Redelijke kostprijs	
Kinderdagverblijf gesubsidieerd	Verzorging: goede verzorging, hygiëne Opvoedkundig: aanwezigheid andere kinderen, stimuleren ontwikkeling, uitrusting Dienstverlening: informatie Toevallig: dicht bij het werk Redelijke kostprijs	Dienstverlening: soepelheid uren, opvang vakantie, kind kan blijven als het ouder is
Kinderdagverblijf met attest	Opvoedkundig: aanwezigheid andere kinderen, uitrusting Toevallig: dichtbij huis Geen andere opvang	Opvoedkundig: rekening houden met eigenheid, thuismilieu Dienstverlening: vertrouwen, soepelheid opvanguren Toevallig: kende opvang Redelijke kostprijs
Grootouders	Opvoedkundig: kind vindt het er plezant, rekening met eigenheid, met thuismilieu Dienstverlening: soepele uren, opvang vakantie, opvang ziek kind 'Toevallig': kende opvang	Opvoedkundig: aanwezigheid andere kinderen, stimuleren ontwikkeling, uitrusting 'Toevallig': dicht bij huis, op weg naar werk

Gemelde voorzieningen, huispersoneel en buitenschoolse opvang

We vermelden ook nog in het kort de vaststellingen i.v.m. de gemelde voorzieningen, de opvang door huispersoneel en de voor- en naschoolse opvang (zie tabel bijlage 5). Het betreft hier telkens kleine aantallen zodat we alleen rekening houden met grote verschillen t.o.v. het gemiddelde.

Bij de gemelde voorzieningen worden meer redenen i.v.m. de dienstverlening aangehaald. Zo zien we dat de reden 'broertjes of zusjes kunnen er ook terecht (of worden er opgevangen)' en de reden 'mijn kind kan er ook blijven wanneer het ouder wordt' vooral door de gebruikers van enkel gemelde onthaalouders worden gegeven (respectievelijk 51,7% en 53,2% bij de gemelde onthaalouders ten opzichte van 24,7% en 17,6% voor de totale groep).

Ook de reden 'men biedt ook opvang voor zieke kinderen (aan huis)' scoort bij de gemelde onthaalouders en kinderdagverblijven duidelijk hoger dan voor de totale groep (respectievelijk 19,4% en 15,3% ten opzichte van 8,1%). Hetzelfde geldt voor de redenen 'de soepelheid i.v.m. de opvanguren' en 'mijn kind kan er ook terecht

tijdens de vakantieperiodes'. Het gaat hier om zaken waar de gemelde voorzieningen wellicht soepeler mee kunnen omgaan.

Hoewel de opvang door huispersoneel slechts een beperkt aantal gebruikers heeft, vallen ook bij die gebruikers een aantal zaken op. Ook hier domineren enkele redenen i.v.m. de dienstverlening: broer en zus kan er ook terecht, het kind kan blijven als het ouder is, er is aangepaste verzorging voor kind met specifieke behoeften, er is ook opvang van zieke kinderen, er zijn soepele opvanguren, er is opvang tijdens de vakantie. Ook duiden deze gebruikers een aantal andere redenen aan die bij de overige opvangvormen minder speelden: vooral de opvoedkundige aanpak (44,7% t.o.v. 32,1% voor de totale groep) maar ook de redenen 'men luistert en houdt rekening met mijn wensen' (47,0% t.o.v. 38,1% bij totale groep) en 'mijn kindje vindt het plezant' (74,7% t.o.v. 56,9% bij de totale groep) springen er uit.

De belangrijkste redenen om (voor de 2,5- tot 3-jarigen) te kiezen voor buitenschoolse opvang in de school zijn: het is dicht bij huis (50,0%), het kind vindt het er plezant (45,2%) en de redelijke kostprijs (42,8%).

De belangrijkste redenen om te kiezen voor een IBO zijn: er is ook opvang in de vakantie (74,6%), men heeft er veel vertrouwen in (61,6%) en het kind vindt het er plezant (50,0%).

Voor de opvang in de IBO's kiest men meer omdat men er rekening houdt met de eigenheid van het kind, men er veel vertrouwen in heeft, men er goede informatie krijgt, men er luistert en vooral omwille van de mogelijkheid tot opvang in de vakantie. Niet onbelangrijk is hier toch ook de hoge score voor de reden 'ik vond geen andere opvang' (24,9%). Dit is wel te begrijpen aangezien er meestal maar één IBO is per gemeente waar men woont, en men eigenlijk geen keuzevrijheid heeft.

Voor de opvang in de school kiest men duidelijk meer omdat men er de ontwikkeling stimuleert, omwille van de opvoedkundige aanpak of omdat het dicht bij huis of dicht bij het werk is.

2.3 Principiële voorkeur

Principiële voorkeur

Daarnaast vroegen we ook aan de ouders die nu kinderopvang gebruiken welke opvangvorm ze zouden verkiezen als beschikbaarheid, kostprijs of 'toevallige' redenen (bijvoorbeeld omdat men de voorziening kende) geen rol zouden spelen. De bedoeling was om de discrepanties tussen de principiële vraag en het aanbod na te gaan voor de diverse opvangvormen.

We vroegen aan de gebruikers (ouders) om slechts één voorkeur aan te kruisen tenzij men werkelijk geen duidelijke voorkeur had (wat voor ongeveer 30% van de ouders het geval was).

Tabel 107 Principiële voorkeur naargelang de opvangvorm (in %, n= 2134, regelmatige en beperkte gebruikers, enkel postenquête)*

Een kinderdagverblijf	26,1
Een onthaalouder	21,3
Gecombineerde opvang: enkele dagen in de week bij de grootouders en enkele dagen in de week bij een kinderdagverblijf	20,0
Gecombineerde opvang: enkele dagen in de week bij de grootouders en enkele dagen in de week bij een onthaalouder	18,2
De grootouders	12,8
Een voor- en naschoolse opvang georganiseerd door en in de school zelf	3,8
Een Initiatief voor Buitenschoolse Opvang (IBO) (niet georganiseerd door de school)	1,1
Andere regeling	3,6
Ik (of mijn partner) zou het liefst zelf het kindje (meer) opvangen (en minder uren werken, ouderschapsverlof nemen ...)	23,1

* *Er werd gevraagd slechts één antwoord aan te kruisen maar meerdere antwoorden waren mogelijk als men geen duidelijke voorkeur had.*

We stellen vast dat de meningen inzake principiële voorkeur nogal gelijk verdeeld zijn over de verschillende alternatieven. Wat de voorzieningen betreft is er toch een lichte voorkeur voor kinderdagverblijven: 26,1% verkiest deze tegenover 21,3% die een onthaalouder verkiest en 12,8% de grootouders.

I.v.m. de grootouders kiezen heel wat ouders voor combinaties waarbij de opvang door de grootouders aangevuld wordt met formele opvang. Ook hier verkiest men iets meer de combinatie met een kinderdagverblijf (20%) dan met een onthaalouder (18,2%).

De opvang bij grootouders alleen of in combinatie (als we die voor de helft toerekenen) komt op 31,9%.

Verder springt in het oog dat bijna een kwart van de respondenten (23,1%) graag zelf het kindje meer zou opvangen. Dit is in overeenstemming met hoe respondenten de balans tussen het werk en het gezin ervaren (zie tabel 101). Ook daar stelden we vast dat een kwart tot ruim een derde van de ouders graag minder zou willen werken om het kindje zelf op te vangen.

We kunnen deze cijfers i.v.m. de principiële voorkeur (voor de formele voorzieningen) vergelijken met de reële capaciteit in het Vlaams Gewest voor de formele plaatsen (erkend of zelfstandig met attest) waarbij 51% van de plaatsen bij onthaalouders zit en 49% bij de kinderdagverblijven (zie hoger). Als we combinatieoplossingen telkens voor de helft meerekenen bij de formele voorzieningen en omrekenen naar 100% komen we uit op 45,7% (voor de onthaalouders) en 54,3% (voor de kinderdagverblijven). Dit betekent dat het bestaande formele aanbod (in het Vlaams Gewest) verhoudingsgewijs te weinig plaatsen bij kinderdagverblijven omvat en teveel bij onthaalouders.

Ook in het onderzoek van 2000 (Vanpée e.a., 2000) werd de principiële voorkeur nagegaan (op basis van de al dan niet aangehaalde voor- en nadelen van een bepaalde opvangvorm). Er werd geen rekening gehouden met combinaties of met de mogelijkheid om het kindje zelf meer op te vangen. Ondanks de moeilijke vergelijkbaarheid valt toch op dat er in 2000 een duidelijke voorkeur was voor een onthaalgezin (22,0%) ten opzichte van een kinderdagverblijf (8,1%) en de grootouders (6,8%). In het huidige onderzoek is het net het kinderdagverblijf dat

(licht) de voorkeur krijgt op een onthaalgezin. Beiden krijgen dan weer een duidelijke voorkeur op de grootouders.

Bij de voor- en naschoolse opvang zien we geen duidelijke verschillen tussen de schoolopvang t.o.v. de opvang in een IBO. De cijfers hebben betrekking op kleine aantallen en zijn ook moeilijk vergelijkbaar met het onderzoek van 2000.

Vergelijking principiële voorkeur en feitelijk gebruik

In welke mate stemt de principiële voorkeur overeen met de feitelijk gemaakte keuze?

Van de groep niet-schoolgaande gebruikers die een duidelijke voorkeur opgeeft voor een van de drie meest courante opvangvormen (ongeveer 60% van de ouders die regelmatig of beperkt gebruik maken van kinderopvang) kunnen we nagaan hoeveel (kinderen van) ouders niet op hun plaats van voorkeur zitten. Uitgesplitst naar de drie belangrijkste opvangvormen geeft dit:

- Van de ouders die als principiële voorkeur uitsluitend een kinderdagverblijf aanduiden (n= 509), doet 17,5% (n=89) voor hun belangrijkste opvangvorm geen beroep op een kinderdagverblijf (maar wel vooral op een onthaalouder, n=71 of 13,8% en minder op informele of andere opvang, n= 19 of 3,7%);
- Van de ouders die als principiële voorkeur uitsluitend een onthaalouder aanduiden (n= 414), doet 14,4% (n=59) voor hun belangrijkste opvangvorm geen beroep op een onthaalouder (maar wel op een kinderdagverblijf, n= 38 of 9,3% of in mindere mate op informele opvang, n=20 of 4,9%);
- Van de ouders die als principiële voorkeur uitsluitend de grootouders aanduiden (n= 205), doet 41% (n=84) voor de belangrijkste opvangvorm geen beroep op de grootouders, maar wel op een onthaalouder (n=44 of 21,3%) of een kinderdagverblijf (n=28 of 13,5%). Eventueel kunnen ze wel in combinatie met een andere opvangvorm een beroep doen op de grootouders.

Besluitend kunnen we stellen dat de meeste ouders toch wel in de opvangvorm van hun voorkeur terechtgekomen zijn maar dat dit, voor een niet onaanzienlijke groep, toch niet gelukt is. De grootste discrepantie is er (in termen van aantal ouders) bij diegenen met een voorkeur voor een kinderdagverblijf (n=89) of voor de grootouders (n=84). Voor wat betreft de kinderdagverblijven hangt dit samen met het ontoreikende aanbod. Voor wat betreft de grootouders verwijzen we naar onze eerdere vaststelling dat ouders wel een beroep willen doen op grootouders voor opvang maar dat deze om diverse redenen (o.a. nog arbeidsactief, te veraf wonen) niet altijd beschikbaar zijn.

2.4 Redenen voor de principiële voorkeur

We peilden ook naar de redenen voor deze principiële voorkeur (tabel 108). We boden een selectie aan van enkele belangrijke (principiële) redenen. 'Toevallige' redenen zoals de bekendheid of de nabijheid van de voorzieningen konden hier niet aangeduid worden.

De meeste ouders houden blijkbaar vooral rekening met de opvoedkundige kwaliteit (70,9%), in mindere mate met de verzorging (33,5%) en de kostprijs (18,6%).

Tabel 108 Redenen voor de principiële voorkeur voor een opvangvorm (in %, n= 2101, regelmatige en beperkte gebruikers, enkel postenquôte)

Om opvoedkundige redenen (de ontwikkeling van de kinderen wordt er gestimuleerd, de aanwezigheid van andere kinderen ...)	70,9
Omwille van de kwaliteit van de verzorging	33,5
Omwille van de kostprijs	28,6
Omwille van de soepelheid i.v.m. de opvanguren	18,6
Er is meer inspraak en actieve betrokkenheid	13,8
Ik heb er meer vertrouwen in, ik had goede ervaringen met andere kinderen ...	14,6
Andere redenen	13,4

In tabel 109 gaan we na of er, wat de principiële redenen betreft, verschillen zijn naar de opvangvorm van voorkeur (enkel bij de niet-schoolgaande groep).

We vergelijken eerst de kinderdagverblijven met de onthaalouders.

De kinderdagverblijven krijgen blijkbaar vooral om opvoedkundige redenen de (principiële) voorkeur van de ouders. De kostprijs, het vertrouwen, de inspraakmogelijkheden en de soepelheid van uren spelen dan weer meer voor de onthaalouders. Voor de kwaliteit van de verzorging is er geen verschil.

Verhelderend voor dit verschil is de opmerking van enkele ouders dat onthaalouders staan voor een huiselijke sfeer en kleinschaligheid.

Grootouders worden gezien als 'super'-onthaalouders en men kiest ervoor om dezelfde redenen (vertrouwen, inspraakmogelijkheden, soepelheid van uren ...) zij het dat men die telkens nog wat meer aanstipt. De opvoedkundige redenen krijgen dan weer minder belang.

Enkele ouders verwoorden het als volgt: 'Ik voel me er beter bij als mijn kindje bij mijn moeder terecht kan. Hier kan ze ook terecht als ze ziek is' of: 'de grootouders komen 's morgens aan huis, zodat de kindjes niet hoeven wakker gemaakt worden. Dit scheelt ook voor ons veel werk', of 'constant bij grootouders vind ik goed maar enkel het gebrek aan omgang met andere kinderen is spijtig', 'opvang bij oma en opa is zeer praktisch, zeker als je als verpleegkundige verschillende diensturen draait en er nooit een vast werkschema is', 'het kind blijft binnen de eigen familie, we kunnen er altijd terecht: nooit aan uren gebonden, kind ziek of niet', 'de familieband is belangrijk want zo krijgen de grootouders een bijzondere rol in het leven van het kind, het heeft iets natuurlijks' of ook nog: 'de grootouders hechten belang aan de relatie met het kleinkind en andersom, daarom is hoe dan ook één dag per week bij elke grootouder aan te raden'.

Anderzijds zijn er ook een aantal ouders die verwoorden waarom ze net niet voor de grootouders zouden kiezen: 'grootouders moeten grootouders blijven om hun kleinkinderen te verwennen en moeten niet instaan voor de dagelijkse opvoeding' en ook: 'omdat ik nu minder snel zal durven vragen aan de grootouders om tijdens het weekend nog eens voor ons kindje te zorgen en er is ook de bemoeienis' of ook nog: 'de grootouders moeten al veel inspringen als de kinderen ziek zijn of in het weekend', 'grootouders hebben een eigen leven vind ik, en er mag niet verondersteld worden dat zij voor kleinkinderen zorgen'.

Sommige ouders vinden in de *gecombineerde oplossingen* het beste van twee werelden en geven een combinatie van de redenen die voor de opvangvormen kinderdagverblijf/onthaalouders en grootouders spelen.

Een ouder verwoordt het als volgt: 'kinderen worden zelfstandig in het kinderdagverblijf en genieten toch enkele dagen per week van de aandacht van de grootouders', en ook nog: 'afwisselend bij het kinderdagverblijf en de grootouders leert ze spelen met andere kinderen maar kan ze ook enkele dagen rustig bij haar grootouders blijven', 'het is een mooie combinatie tussen opgroeien samen met andere kinderen en sociale situatie en kwaliteitsmomenten samen met de grootouders' en 'bij onthaalouders zijn er andere kinderen en de grootouders zien eens hun kleinkind en het dekt ook wat de kosten', 'mijn kind vindt het een plezier om naar het kinderdagverblijf te gaan en de afwisseling met de grootouders geeft een prima balans en het kindje ontwikkelt een goede band met grootouders'.

Verder valt op dat de groep van de ouders die het *kindje liever zelf meer zouden willen opvangen*, dit ook vooral doet om opvoedkundige redenen (63,5%), maar ook omwille van de kwaliteit van de verzorging (37,8%) en de kostprijs (33,2%).

Enkele commentaren: 'het is spijtig als je kleine kinderen hebt dat het financieel niet altijd mogelijk is om thuis te blijven', 'niemand is beter dan de mama, niemand kan die rol vervangen', 'ik zou graag zelf meer bij mijn kind willen zijn omdat kinderen ook nood hebben aan eigen ouders (ook heel belangrijk in de ontwikkeling van een kind de eerste levensjaren)'.

Tabel 109 Redenen voor de voorkeur naargelang de voorkeur voor een opvangvorm (in rij %, niet-schoolgaande gebruikers, enkel postenquête, meerdere antwoorden waren mogelijk)

	Opvoed- kundig	Kwaliteit verzorging	Kostprijs	Soepelheid uren	Inspraak, betrokken- heid	Vertrouwen goede ervaringen
Kinderdagverblijf, n= 513	90,2	36,9	15,0	11,8	12,6	12,5
Onthaalouder, n= 410	73,7	39,8	20,3	17,6	19,8	23,4
Grootouders, n=204	40,7	47,9	51,4	40,5	24,6	27,7
Gecombineerd: grootouders + KDV, n= 400	78,3	30,0	35,7	14,4	6,6	9,9
Gecombineerd: grootouders + OO n= 355	77,8	32,0	38,4	22,6	15,3	14,7
Liever zelf het kindje (meer) opvangen, n= 396	63,5	37,9	33,2	18,8	14,1	14,8
Andere regeling, n= 63	82,2	43,9	30,8	18,1	6,6	12,1

2.5 Voorkeur voor de plaats van de opvang

Bijna drie kwart van de opvanggebruikers (73,5%) verkiest de opvang dicht bij huis, 22% deze op de weg van en naar het werk en een kleine 15% deze thuis. Een minderheid verkiest opvang in de buurt van het werk (8,3%) of nog op een andere

plaats (2,1%). Het gaat dan meer bepaald om opvang bij de school (n= 18 of 0,8%) of bij de grootouders (n= 12 of 0,6%).

Tabel 110 Voorkeur voor de plaats van de opvang (in %, n= 2119, regelmatige en beperkte gebruikers, enkel postenquête)

Thuis	14,8
Dicht bij huis	73,5
Op de weg van en naar het werk	22,0
In de buurt van het werk	8,3
Andere plaats	2,1

Ongeveer driekwart (77,7%) van de ouders die thuis opvang verkiezen vonden deze ook effectief. Van de grote groep die dicht bij huis opvang wil, zit driekwart toch dichterbij dan 4 km of op minder dan 10 minuten van thuis.

3. Besluit

In dit hoofdstuk onderzochten we waarom ouders kiezen voor een bepaalde opvangvorm. We beoogden ermee de beeldvorming en de impliciete verwachtingen die ouders hebben t.a.v. de diverse opvangvormen aan het licht te brengen. We peilden daarbij naar de redenen voor de feitelijke keuze maar ook naar de principiële voorkeur. We gingen ook na op welke plaats men de opvang verkiest.

Ouders kiezen voor een bepaalde opvangvorm op grond van diverse afwegingen. De (kwaliteit) van de verzorging speelt daarbij een voorname rol maar daarnaast ook opvoedkundige redenen, verwachtingen i.v.m. de dienstverlening en eerder toevallige redenen (dichtbij, men kent de opvang al ...). Niet onbelangrijk is ook de vaststelling dat bij ruim een derde van de opvanggebruikers de kostprijs meespeelt in de keuze van de opvang. Deze reden wordt meer aangestipt door de lagere inkomensgroepen.

Een groep van 16,7% van de opvanggebruikers stelt geen keuze gehad te hebben. Slechts een kleine groep vermeldt dit echter als enige reden.

De gesubsidieerde kinderdagverblijven worden vooral gekozen omwille van hun professionaliteit op het vlak van verzorging en opvoeding, de kostprijs en minder omwille van hun flexibiliteit.

Bij de onthaalouders van een dienst vindt men wel meer soepelheid maar de vakantieopvang blijft een probleem.

De gebruikers van de zelfstandige sector duiden als reden voor hun keuze minder de opvoedkundige kwaliteit aan. De nabijheid wordt hier dan weer beduidend meer aangegeven.

Specifiek voor de zelfstandige dagverblijven wordt de (billijke) kostprijs dan weer gemiddeld minder aangegeven.

De schoolgaande opvanggebruikers (de 2,5 tot 3-jarige kinderen) kiezen meer voor een IBO omdat men er rekening houdt met de eigenheid van het kind, omdat men er veel vertrouwen in heeft, omdat er een goed overleg is en vooral omwille van de mogelijkheid tot opvang in de vakantie.

Voor de opvang in de school kiest men in vergelijking met de opvang in een IBO meer omdat men er de ontwikkeling stimuleert, omwille van de opvoedkundige aanpak of omdat het dicht bij huis of dicht bij het werk is.

Naast de redenen van de feitelijke keuze, bevroegen we ook welke opvangvorm men 'principiële' verkiest d.w.z. als redenen zoals beschikbaarheid, nabijheid geen rol zouden spelen.

Er is een lichte voorkeur voor het kinderdagverblijf. Daarna komen op gelijke hoogte de onthaalouders en gecombineerde oplossingen met de grootouders. De grootouders alleen worden principiële minder verkozen.

Kinderdagverblijven kiest men meer omwille van opvoedkundige redenen, onthaalouders meer omwille van dienstverleningsaspecten samenhangend met de kleinschaligheid (vertrouwen, inspraak, betrokkenheid, soepelheid van uren ...). Grootouders worden daarbij gezien als super-onthaalouders waar de voordelen op het vlak van dienstverlening nog meer in de verf gezet worden.

In vergelijking met de reële capaciteit in het Vlaams Gewest voor de formele plaatsen (erkend of zelfstandig met attest) betekent dit dat het bestaande aanbod (verhoudingsgewijs) te weinig plaatsen bij kinderdagverblijven omvat.

Verder springt ook nog in het oog dat bijna een kwart van de respondenten principiële ervoor zou kiezen om het kindje zelf meer op te vangen. Dit is in overeenstemming met de vorige vaststelling i.v.m. de balans tussen werk en gezin.

Als we de principiële voorkeur vergelijken met de feitelijk gekozen opvang zien we toch dat de meeste ouders in de opvang van hun voorkeur zijn terechtgekomen. De grootste discrepantie (in termen van aantal ouders) is er bij diegenen met een voorkeur voor een kinderdagverblijf of voor de grootouders. Voor wat betreft de kinderdagverblijven hangt dit samen met het ontoereikende aanbod. Voor wat betreft de grootouders verwijzen we naar onze eerdere vaststelling dat ouders wel een beroep willen doen op grootouders voor opvang, maar dat deze om diverse redenen (o.a. nog werkend, te veraf wonend) niet altijd beschikbaar zijn.

Tot slot stellen we vast dat, voor wat de plaats van de opvang betreft, bijna driekwart van de gebruikers de opvang dicht bij huis verkiest. Op weg naar het werk of bij het werk blijkt veel minder gewenst.

Ook hier vindt men niet altijd wat men zoekt. Toch zien we dat van de (ruime) groep die opvang dicht bij huis wil, drie kwart toch minder dan 4 kilometer of op minder dan 10 minuten van huis opvang vond.

Hoofdstuk 9

De beoordeling van de kwaliteit van de opvang

1. Inleiding

In dit hoofdstuk onderzoeken we hoe gebruikers van kinderopvang de kwaliteit van de voorziening beoordelen. Het ging hier telkens om de meest gebruikte voorziening. We vroegen ook aan de ouders om, al is dit niet vanzelfsprekend, de opvang bij de grootouders te beoordelen.

We stelden zowel gesloten vragen (met vaste antwoordcategorieën voor een aantal deelaspecten van kwaliteit) als open vragen waar men zijn mening over de ervaren kwaliteit kwijt kon. De vragen werden enkel gesteld in de postenquête.

Bij het opstellen van de vragenlijst hielden we rekening met de opdeling van Donnabedian en Parasuraman (Parasuraman e.a., 1985) bij het meten van kwaliteit (voor de gebruiker) in drie aspecten: de outcome (de totale ervaren kwaliteit van de zorg, deskundigheid personeel ...), het proces (d.i. de vriendelijkheid en de motivatie van het personeel, de informatievoorziening ...) en de structuur (i.c. de betaalbaarheid, bereikbaarheid, openingstijden, beschikbaarheid plaatsen ...).

Een andere inspiratiebron voor het onderzoek was het ZiKo-instrument (Zelfevaluatie-Instrument voor welbevinden en betrokkenheid van Kinderen in de Opvang) ontwikkeld door een partnerschap tussen K&G en het Expertisecentrum Ervaringsgericht Onderwijs van de K.U.Leuven (ECEGO, 2006).

Om ook een (beperkt) zicht te kunnen hebben op hoe het kind zich voelt bij de meest gebruikte kinderopvang, namen we enkele vragen over uit het onderzoek van Ghysels (e.a., 2007).

In de internationale literatuur is het onderzoek omtrent het meten van de kwaliteit van de kinderopvang beperkt.

In een Nederlands onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) naar de kwaliteit van overheidsdiensten, waaronder kinderopvang (Pommer e.a., 2008) stelde men vast dat ouders best tevreden zijn over de productkwaliteit. De structuurkwaliteit scoort echter slecht. Vooral de betaalbaarheid en de bereikbaarheid met openbaar vervoer kregen het verdict 'slecht'. Ondertussen is in Nederland de betaalbaarheid door een halvering van de gemiddelde eigen bijdrage sterk verbeterd.

Uit dit onderzoek van het SCP blijkt verder nog dat bij de Nederlandse burgers in het algemeen de hoger opgeleiden over voorzieningen als gemeenten, belastingdiensten en kinderopvang positiever oordelen dan lager opgeleiden. Pommer (e.a., 2008) stelt dat hoger opgeleiden wellicht beter hun weg kunnen vinden in deze voorzieningen dan de lager opgeleiden. Verder lijken over de gehele lijn niet-westerse allochtonen wat minder tevreden te zijn over de publieke dienstverlening. Ook hier kunnen de toegang en het wegwijs worden in de verschillende sectoren een rol spelen.

Een andere studie is deze van het National Centre for Social Research in het Verenigd Koninkrijk (Bryson e.a., 2006). In 2004 werden om en bij de 8 000 ouders bevroegd

door middel van een interview om een zicht te krijgen op het gebruik, de opvattingen en ervaringen met kinderopvang voor kinderen tot 14 jaar. Het ging om een herhaling van studies in 2001 en 1999 waardoor vergelijkingen in de tijd mogelijk werden. Belangrijke topics waren de kostprijs van kinderopvang, de barrières bij het gebruik van opvang en de tevredenheid van de ouders met de voorschoolse opvang

Een belangrijke vaststelling in deze studie was het duidelijk gestegen gebruik van kinderopvang t.o.v. 1999 en 2001. Toch bleef de informele opvang de belangrijkste plaats innemen, vooral omwille van het vertrouwen dat ouders erin hebben, het familiale karakter en de flexibiliteit. Het gebrek aan opvang op atypische opvanguren blijkt dan ook voor de ouders een van de belangrijkste knelpunten te zijn in de formele opvang. In deze studie werd ook vastgesteld dat er een discrepantie is tussen het beeld dat de publieke opinie van kinderopvang heeft (niet altijd zo goed) en de gerapporteerde tevredenheid van de eigenlijke gebruikers van opvang (in het algemeen tevreden).

Vandenbroeck M. (2003) maakt heel wat kritische opmerkingen over tevredenheidsonderzoek waarbij aan ouders gevraagd wordt de kinderopvang te evalueren of aan te geven of ze tevreden zijn. Door het gebrek aan keuzemogelijkheden kunnen ouders impliciet hun kwaliteitsnorm verlagen bijvoorbeeld omdat ze al blij zijn dat ze kinderopvang vinden. Als men niet tevreden is kan men ook niet gemakkelijk veranderen van opvangvorm en rationaliseert men de gemaakte keuze.

We nemen aan dat dit in een aantal gevallen wel zo zal zijn. Toch willen we dit bezwaar niet overschatten. We stelden vast dat slechts 16,5% van de ouders stelt dat de gebruikte opvang de enige was die ze vonden. Deze groep is ook (in ons onderzoek) significant kritischer in de beoordeling van de algemene kwaliteit (45,1% duidt zeer goed aan, 44,5% goed en 9,8% soms goed, soms slecht, tegenover respectievelijk 64,2%, 32% en 3,3% voor de totale groep, zie verder in tabel 111). Verder zullen we ook zien dat ouders i.v.m. de beoordeling van de deelaspecten duidelijke nuances weten aan te brengen.

Hoe dan ook beschouwen we de beoordeling van de ouders voor aspecten zoals de pedagogische kwaliteit, de verzorgingskwaliteit of de 'structurele' kwaliteit (bijvoorbeeld de toegankelijkheid voor kansengroepen) complementair t.o.v. de meer geobjectiveerde kwaliteitsmetingen (en doelstellingen) die o.a. vanuit Kind en Gezin gebeuren. Voor andere aspecten van de kwaliteit (bijvoorbeeld de dienstverlening, de inspraak ...) is de gebruiker wel goed geplaatst om een oordeel te vellen.

We vergelijken waar mogelijk met de situatie in 2000 (Vanpée e.a., 2000), zij het dat de vraagstelling in de beide onderzoeken niet helemaal gelijklopend was. Ook de leeftijdsgroepen van de schoolgaande kinderen zijn voor de twee onderzoeken niet volledig vergelijkbaar (zie verder).

2. Beoordeling algemene kwaliteit

Algemeen (tabel 111) beoordeelt de totale groep van ouders (gebruikers) de kwaliteit van de meest gebruikte opvang minstens als goed (32%) en twee derde zelfs als zeer

goed (64,2%). Een kleine minderheid (3,3%) beoordeelt deze als soms goed, soms slecht. Quasi niemand van de gebruikers beoordeelt ze als eerder slecht (0,4%).

Tabel 111 Beoordeling van de algemene kwaliteit van de opvang (in %, n=2267, regelmatige en beperkte gebruikers, meest gebruikte opvang, enkel postenquête)

Zeer goed	64,2
Goed	32,0
Soms goed, soms slecht	3,3
Eerder slecht	0,4
Zeer slecht	0,0

Uiteraard moet deze beoordeling opgesplitst worden naar opvangvorm. We voeren deze analyse achtereenvolgens uit voor de groep van de niet-schoolgaande opvanggebruikers en de schoolgaande.

Naargelang de opvangvorm: niet-schoolgaande kinderen

De gebruikers van informele opvang zijn het meest tevreden en 77,5% geeft de beoordeling zeer goed en 20,9% deze van goed (tabel 112). Dit wijst erop dat de keuze voor de grootouders voor de ruime meerderheid van de ouders toch niet zomaar 'opportunistisch' is maar dat men er ook heel wat kwaliteiten aan toekent.

Op de tweede plaats volgt de gesubsidieerde sector (63,9% zeer goed) en de gebruikers van zelfstandige opvang waarvan 55,9% de kwaliteit als zeer goed beoordeelt en 39,4% als goed (prob. $\chi^2 < 0,001$). We gaan verder na voor welke aspecten men al dan niet tevreden is.

Ook in 2000 (Vanpée e.a., 2000) kreeg de informele sector de beste punten, zij het op een lager niveau dan in 2009. In 2000 was er ook weinig verschil tussen de gesubsidieerde en zelfstandige sector.

Tabel 112 Beoordeling van de algemene kwaliteit van de opvang voor de niet-schoolgaande gebruikers naar opvangvorm n 2000* en 2009 (in %, regelmatige en beperkte gebruikers, meest gebruikte opvang, enkel postenquête)

	Gesubsidieerd		Zelfstandig		Informeel	
	2000 n=408	2009 n=1089	2000 n=411	2009 n= 449	2000 n=134	2009 n=311
Zeer goed*	57,5	63,9	59,0	55,9	65,5	77,5
Goed	37,7	32,1	34,6	39,4	30,6	20,9
Soms goed, soms slecht	4,8	3,40	6,1	3,8	5,3	1,6
Eerder slecht	0,0	0,5	0,2	0,9	1,0	0,0
Zeer slecht	0,0	0,1	0,0	0,0	0,2	0,0

* Bij het onderzoek van 2000 werd gevraagd naar de algemene tevredenheid met als vergelijkbare antwoordcategorieën: zeer tevreden – tevreden – nogal tevreden – ontevreden – zeer ontevreden.

Wat betreft het *opvangmilieu*, vinden we eveneens een aantal significante verschillen (prob. $\chi^2 < 0,001$) waarbij het gezinsmilieu (waaronder de grootouders) meer als zeer goed (67,7%) wordt beoordeeld dan het groepsmilieu (59,9%) (tabel 113). In het onderzoek van 2000 (Vanpée e.a., 2000) waren er slechts minimale verschillen

tussen beide vormen. In het algemeen kunnen we stellen dat de beoordeling in 2009 beter is dan deze in 2000.

Tabel 113 Beoordeling van de algemene kwaliteit van de opvang voor de niet-schoolgaande gebruikers naar opvangmilieu in 2000* en 2009 (in %, regelmatige en beperkte gebruikers, meest gebruikte opvang, enkel postenquôte)

	Gezinsmilieu		Groepsmilieu	
	2000 n= 731	2009 n= 1042	2000 n= 240	2009 n= 806
Zeer goed*	63,9	67,7	57,0	59,9
Goed	30,9	28,3	38,0	36,7
Soms goed, soms slecht	5,8	3,4	5,0	3,0
Eerder slecht	0,7	0,6	0,0	0,4
Zeer slecht	0,1	0,0	0,0	0,0

* Bij het onderzoek van 2000 werd gevraagd naar de algemene tevredenheid, met als vergelijkbare antwoordcategorieën: zeer tevreden – tevreden – nogal tevreden – ontevreden – zeer ontevreden.

Naargelang de opvangvorm: schoolgaande kinderen

In onderstaande tabel 114 stellen we vast dat ook de schoolgaande opvanggebruikers de voor- en naschoolse opvang globaal genomen als goed tot zeer goed beoordelen. Het best wordt de opvang door de IBO's (70,6% zeer goed, 29,4% goed) en de informele opvang (70,6% zeer goed, 24,8% goed) beoordeeld, de schoolopvang het minst goed (42,9% als zeer goed, 53,1% als goed). De beoordeling van de voor- en naschoolse opvang door de kinderdagverblijven en de onthaalouders, situeert zich daar tussenin (telkens 66,7% zeer goed, 33,3% goed).

In vergelijking met 2000 (Vanpée e.a., 2000) zijn de beoordelingscijfers duidelijk beter. Ook toen werd de schoolopvang het meest als matig beoordeeld (18,4% in 2000, 4,1% in 2009). Deze cijfers van 2000 hadden echter ook betrekking op kinderen tussen 2,5 en 6 jaar.

Tabel 114 Beoordeling van de algemene kwaliteit van de opvang voor de schoolgaanden naar opvangvorm in 2000* en 2009 (in %, regelmatige en beperkte gebruikers, meest gebruikte opvang, enkel postenquôte)

	IBO		School		KDV		OO		Informeel	
	2000 n=38	2009 n=17	2000 n=136	2009 n=49	2000 n=23	2009 n= 24	2000 n=75	2009 n=33	2000 n=109	2009
Zeer goed*	28,9	70,6	32,4	42,9	52,2	66,7	58,7	66,7	70,6	70,6
Goed	57,9	29,4	47,8	53,1	43,5	33,3	32,0	33,3	24,8	24,8
Soms goed, soms slecht	10,5	0,0	18,4	4,1	4,3	0,0	9,3	0,0	4,6	4,6
Eerder slecht	2,6	0,0	1,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Zeer slecht	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

* Bij het onderzoek van 2000 werd gevraagd naar de algemene tevredenheid met als vergelijkbare antwoordcategorieën: zeer tevreden – tevreden – nogal tevreden – ontevreden – zeer ontevreden. In het onderzoek van 2000 ging het om de leeftijdsgroep van 2,5- tot 6-jarigen, in 2009 gaat het om 2,5- tot 3-jarigen.

Andere verschillen

Bij de niet-schoolgaande opvanggebruikers testten we ook nog de invloed van een aantal andere variabelen op de beoordeling van de algemene kwaliteit, maar vonden hiervoor geen significante verschillen. Het ging hier om volgende variabelen: intensiteit van het opvanggebruik (regelmatige versus beperkte gebruikers), leeftijdscategorie van het kind, opleidingsniveau van vader en moeder, inkomenscategorie, kansarmoedesituatie.

3. Beoordeling van enkele deelaspecten

We peilden in tweede instantie naar de beoordeling van de kwaliteit voor een aantal deelaspecten en dit opnieuw enkel voor de meest gebruikte opvang. We onderscheiden drie kwaliteitsaspecten: opvoedkundige aspecten (kindvriendelijkheid, aanwezigheid speelgoed, omgang van begeleiders, sfeer, in welke mate houdt men rekening met eigenheid en thuismilieu kind, stimulatie van spel en zelfstandigheid), aspecten met betrekking tot de verzorging (slaapruimte, hygiëne) en dienstverleningsaspecten (omgang met ouders, geven van informatie, inspraak, de openingsuren, bereikbaarheid, opvang tijdens vakanties, prijs en de samenwerking met de school).

We bekijken eerst alle opvangvormen samen en daarna de belangrijkste afzonderlijk en dit opnieuw voor zowel de niet-schoolgaanden als de schoolgaanden.

3.1 Alle opvangvormen samen

Wanneer we inzoomen op de *opvoedkundige aspecten* (tabel 115), zien we vooreerst dat vooral de items 'aanbod van speelgoed' (72,2%) en 'de aanwezige sfeer' (71,5%) door de respondenten als zeer goed worden beoordeeld. Als we ook de antwoordcategorie 'goed' mee in rekening nemen, scoort ook het item 'kindvriendelijkheid van de opvangruimte' hoog ('zeer goed' en 'goed' samen 96,1%). Een aantal andere pedagogische aspecten scoort duidelijk minder (zij het nog steeds overwegend goed): 'rekening houden met het thuismilieu van het kindje' en 'stimuleren van het spel'.

Bij de *verzorgingsaspecten* zien we dat 'de slaapruimte' ook een meer gematigde beoordeling krijgt: slechts 54,7% geeft hieraan de score zeer goed.

Wat de *dienstverleningsaspecten* betreft, krijgen vooral de items 'het geven van informatie door de begeleiders' en 'inspraakmogelijkheden van de ouders' een eerder gematigde appreciatie ('soms goed, soms slecht': respectievelijk 9,6% en 10,4%). Opvallend is verder nog dat vooral het openingsuur 's morgens als zeer goed (75,1%) wordt beoordeeld, terwijl dit voor het sluitingsuur 's avonds 'slechts' 66,5% is. Het minst goed scoren de items 'prijs' en 'de mogelijkheid tot opvang in de vakantieperiodes' (die toch nog door 80% van de groep als goed of zeer goed wordt beoordeeld).

Tabel 115 Beoordeling van de kwaliteit van de opvang per deelaspect (in %, n= 2135-2259*, regelmatige en beperkte gebruikers, meest gebruikte opvang, enkel postenquôte)

	Ze er go ed	E er der go ed	S o m s g o e d, s o m s s l e c h t	E er der s l e c h t	Ze er s l e c h t
Opvoedkundig					
Volvoende speelgoed, aangepast aan de leeftijd ...	72,2	24,3	3,2	0,3	0,1
De sfeer (ontspannen, wordt er plezier gemaakt, zijn de kinderen geboeid met iets bezig? ...)	71,5	22,9	5,2	0,4	0,0
Kindvriendelijkheid van de opvangruimte (veilig, verzorgd, aanwezigheid van een tuin ...)	67,8	28,3	3,1	0,7	0,1
Het rekening houden met de eigenheid van het kindje (persoonlijkheid, noden ...)	63,2	29,5	6,7	0,7	0,0
Het stimuleren van de zelfstandigheid van het kindje	63,0	30,4	5,6	1,0	0,0
De omgang van de begeleiders met de kinderen (plezier in de omgang met de kinderen, niet schreeuwen ...)	62,5	31,4	5,5	0,6	0,0
Het stimuleren van het spel	57,6	32,7	7,9	1,6	0,1
Het rekening houden met het thuismilieu van het kindje (gewoonten, thuistaal ...)	55,1	37,3	6,4	1,1	0,1
Verzorging					
De hygiëne	62,5	31,4	5,5	0,6	0,0
De slaapruijnte (luchtig, voldoende ruimte, geschikte bedjes, dekens ...)	54,7	38,0	4,7	2,1	0,4
Dienstverlening					
Voor de schoolgaande kinderen: de vlotte samenwerking met de school	69,2	24,6	6,2	0,0	0,0
De omgang met de ouders (klikt het, zit men op dezelfde golflengte?)	67,5	24,8	7,2	0,5	0,0
Het geven van informatie door de begeleiders (bijvoorbeeld over wat het kindje deed ...)	61,4	26,8	9,6	1,8	0,4
De inspraakmogelijkheden van de ouders (over de aanpak, de omgang met het kindje ...)	52,8	34,9	10,4	1,5	0,2
Het openingsuur 's morgens	75,1	21,1	2,2	1,3	0,3
De bereikbaarheid (afstand, bereikbaar met openbaar vervoer ...)	69,2	24,2	3,8	2,5	0,2
Het sluitingsuur 's avonds	66,5	23,6	5,6	3,7	0,7
De mogelijkheid tot opvang in vakantieperiodes	52,7	27,3	12,4	5,1	2,6
De prijs	42,0	36,5	10,7	9,4	1,4

* Het aantal gebruikers varieert licht voor een aantal items met als laagste aantal 2135 en als hoogste aantal 2259. Voor het item 19 'vlotte samenwerking met de school', gaat het bovendien enkel om de groep van de schoolgaanden (n=216).

3.2 Beoordeling naar opvangvorm

Bij de beoordeling naar opvangvorm onderscheiden we de niet-schoolgaande en de schoolgaande gebruikers en bespreken telkens enkel de belangrijkste opvangvormen. Voor de volledige tabellen met alle opvangvormen en deze met de vergelijking met het onderzoek van 2000 verwijzen we naar de bijlagen 6 en 7.

Voor de vergelijkbaarheid met het onderzoek van 2000, geven we enkel het totale percentage van de antwoordgroepen 'zeer goed' en 'goed'.

3.2.1 Naargelang de opvangvorm: niet-schoolgaande kinderen

Bij de *opvoedkundige* aspecten zien we dat globaal de grootouders een iets betere score krijgen met als uitzondering hierop het stimuleren van de zelfstandigheid (tabel 116).

Verder zien we verschillen voor wat betreft de omgang van de begeleidster met de kinderen en de sfeer (waar de onthaalouders met attest gemiddeld wat lager scoren dan de overige opvangvormen) en het rekening houden met het thuismilieu en de eigenheid van het kind (waar de kinderdagverblijven dan weer telkens lager scoren). Wat betreft het stimuleren van het spel, scoort de zelfstandige sector dan weer minder goed dan de gesubsidieerde sector.

Ook voor de beoordeling van de *verzorging*, zijn de hoogste scores weggelegd voor de grootouders. Verder zien we nog dat zowel voor hygiëne als voor slaapruijnte de gesubsidieerde sector iets beter scoort dan de zelfstandige sector.

Bij de beoordeling van de *dienstverleningsaspecten* stellen we vast dat de formele sector minder goed wordt beoordeeld dan de grootouders op het vlak van sluitingsuur 's avonds, mogelijkheid tot opvang in de vakantieperiodes en prijs. We zagen dat dit juist een belangrijke reden is waarom men voor de grootouders kiest. Verder scoren voor quasi alle items de zelfstandige voorzieningen (met attest) duidelijk minder goed dan de overige opvangvormen. Het meest spectaculaire verschil is vast te stellen voor de prijs ('slechts' 53,5% zeer goed en goed voor de zelfstandige kinderdagverblijven).

Als we verder inzoomen op de beoordeling van de prijs zien we voor de zelfstandige sector geen significante verschillen naar inkomensniveau. Mogelijk speelt hier dat de spreiding van de inkomens beperkter is en dat sommige zelfstandige kinderdagverblijven ook inkomensgerelateerde prijzen hanteren. Voor de gesubsidieerde opvang vinden we wel verschillen (prob. Kendall's Tau <0,001). De prijs wordt er het meest als slecht tot zeer slecht beoordeeld vanaf 2 700 euro (10% slecht tot zeer slecht). De inkomensgroepen beneden de 2 700 euro zijn het meest tevreden.

Tabel 116 Beoordeling van de kwaliteit van de opvang (som van 'zeer goed' en 'goed') per deelaspect door niet-schoolgaande gebruikers (in %, regelmatige en beperkte gebruikers, meest gebruikte opvang, enkel postenquôte)***

	Onthaalouder		Kinderdagverbl.		Groot-
	Gesubs	Attest	Gesubs	Attest	ouders
Opvoedkundige aspecten					
Kindvriendelijkheid opvangruimte (veilig, verzorgd, aanwezigheid van tuin ...), n=1810*	95,3	97,3	96,7	98,0	95,69
Stimuleren van zelfstandigheid v/h kind, n=1788***	93,9	93,0	96,8	93,7	89,8
Omgang begeleid(st)er(s) met kinderen (plezier in omgang, niet schreeuwen ...), n= 1804***	95,3	90,4	94,9	94,3	97,2
Sfeer (ontspannen, wordt er plezier gemaakt, zijn kinderen geboeid bezig? ...), n=1811***	94,6	91,2	95,9	90,1	97,6
Het rekening houden met het thuismilieu van het kindje (gewoonten, thuistaal ...), n=1802***	94,6	93,9	90,6	89,3	96,9
Rekening houden met de eigenheid van het kind (persoonlijkheid, noden ...), n=1806***	93,3	94,7	92,2	88,3	95,6
Stimuleren van het spel, n=1788***	90,7	83,6	94,5	87,1	96,2
Voldoende speelgoed, aangepast aan leeftijd ..., n=1811*	95,8	95,7	97,7	95,5	97,3
Verzorging					
Hygiëne, n=1782***	94,2	87,7	95,3	92,1	98,3
Slaapruimte (luchtig, voldoende ruimte, geschikte bedjes, dekens ...), n=1764***	94,1	91,7	90,1	88,9	99,3
Dienstverlening					
Omgang met ouders (klikt het, dezelfde golflengte), n=1800***	92,6	91,3	91,2	90,8	92,7
Inspraakmogelijkheden ouders (over aanpak, de omgang met het kindje ...), n=1800***	90,9	86,7	88,1	81,5	90,3
Geven van informatie door begeleid(st)er(s) (bijvoorbeeld over wat kind deed ...), n=1789***	90,1	88,6	90,0	82,3	94,4
Openingsuur 's morgens, n=1778***	95,6	96,5	96,7	93,5	96,6
Bereikbaarheid (afstand, bereikbaar met openbaar vervoer ...), n=1797***	94,1	94,7	91,5	92,2	91,6
Sluitingsuur 's avonds, n=1781***	88,1	91,2	90,0	88,0	95,1
Prijs, n= 1730***	82,9	78,8	82,2	53,5	94,6
Mogelijkheid tot opvang in vakantieperiodes, n=1763***	75,2	81,3	75,1	74,9	96,1

*** de verschillen in percentage tussen de verschillende opvangvormen zijn alle significant (prob. $\chi^2 < 0,001$) tenzij anders vermeld:

* = significant tot op de 0,05 grens (prob. $\chi^2 < 0,05$)

** = significant tot op de 0,01 grens (prob. $\chi^2 < 0,01$)

n.s. = niet significant

Aangezien er in 2000 niet gepeild werd naar de tevredenheid met de opvang bij grootouders, kunnen we enkel vergelijken voor de formele sector. Voor de gedetailleerde tabel met cijfers van 2000 en 2009 verwijzen we naar de tabel in bijlage 6. Hier beperken we ons tot de meest in het oog springende wijzigingen ten opzichte van 2000.

Voor de *opvoedkundige aspecten* gaf men quasi dezelfde beoordeling. Enkel het item 'stimuleren van het kind (lichamelijk, fantasie)' scoorde in 2000 voor alle opvangvormen duidelijk minder goed in vergelijking met 2009. Ook zagen we in 2000 net zoals nu in 2009, dat de gesubsidieerde sector op dit punt duidelijk beter scoorde dan de zelfstandige sector. Dit was ook het geval voor de items 'sfeer' en 'rekening houden met de eigenheid/leeftijd'.

Voor wat betreft de vraagstelling rond de *verzorging* is in 2000 enkel het item 'hygiëne' exact vergelijkbaar met het huidige onderzoek. In 2009 wordt het item voor de drie opvangvormen iets beter beoordeeld dan in 2000, met uitzondering van de zelfstandige onthaalouders (met attest) die nu duidelijk minder goede scores krijgen voor dit item.

Globaal stellen we vast, voor wat de *dienstverleningsaspecten* betreft, dat vooral de gesubsidieerde sector in 2009 een betere beoordeling krijgt ten opzichte van 2000. Voor de zelfstandige sector geldt dit niet op alle vlakken. Daar beoordelen de gebruikers het item 'mogelijkheid tot opvang in de vakantieperiodes' nu duidelijk minder goed en het item 'inspraakmogelijkheden van de ouders' op hetzelfde niveau.

3.2.2 Naargelang de opvangvorm: schoolgaande kinderen

Voor de schoolgaande gebruikers maken we het onderscheid tussen de opvang in de school, de IBO's, de onthaalouders, de kinderdagverblijven en de voor- en naschoolse opvang bij de grootouders. Het aantal schoolgaande opvanggebruikers in deze steekproef van de postenquête was beperkt ($n = 246$)¹² zodat we hier rekening moeten houden met ruimere betrouwbaarheidsmarges. Om die reden maken we ook niet de verdere opsplitsing naar de zelfstandige en gesubsidieerde sector voor wat betreft de voor- en naschoolse opvang bij onthaalouders en kinderdagverblijven.

Voor de *opvoedkundige aspecten* (tabel 117) zien we dat de gebruikers van opvang door een IBO op ieder deelaspect een betere kwaliteitsbeoordeling geven dan opvanggebruikers van een school, met uitzondering op het item 'aanleren van zelfstandigheid van het kind' waarbij het IBO de laagste score krijgt (82,4%). Verder valt op dat het kinderdagverblijf op twee deelaspecten een duidelijk minder goede beoordeling krijgt, met name de 'omgang begeleidsters met kinderen' (79,2%) en de 'sfeer' (76,2%).

Wat de *verzorging* betreft, zien we dat zowel het IBO als de school minder goed scoren op het vlak van 'de slaapruijnte' (beide 71,4%). Wellicht is een slaapruijnte minder aanwezig in deze voorzieningen. Op het item 'hygiëne' scoort het IBO dan weer duidelijk beter dan de school (100,0% ten opzichte van 82,0%).

Bij de beoordeling van de *dienstverleningsaspecten* stellen we vast dat voor 'het sluitingsuur 's avonds' de IBO's het minst goed scoren (82,4%) terwijl dit bij 'het openingsuur 's morgens' de opvang door de school is (87,5%). Wat verder nog opvalt, is dat voor het kinderdagverblijf 'prijs' en ook de 'bereikbaarheid' het minst goed worden beoordeeld (respectievelijk 66,7% en 79,2%). Niet verwonderlijk scoort het item 'mogelijkheid tot opvang in de vakantieperiodes' bij de schoolopvang niet goed: slechts 65,2% van de gebruikers beoordelen de kwaliteit van dit item er als 'zeer goed' of 'goed'.

¹² Het totale aantal schoolgaande gebruikers bedraagt 246 kinderen van 2,5 tot 3 jaar. Als de subtotalen in de volgende tabellen opgeteld worden, bekomen we een lager aantal omdat we voor de informele opvang enkel rekening houden met de opvang door de grootouders (en niet met de opvang door andere familie of opvang door huispersoneel). We doen dit voor de vergelijkbaarheid met de overige cijfers.

Tabel 117 Beoordeling van de kwaliteit van de opvang (som van 'zeer goed' en 'goed') voor enkele deelaspecten voor schoolgaande gebruikers naargelang de opvangvorm (in %, regelmatige en beperkte gebruikers, meest gebruikte opvang, enkel postenquôte)

	School n=50*	IBO n=18*	OO n=35*	KDV n=24*	Groot- ouders n=75*
Opvoedkundige aspecten					
Kindvriendelijkheid opvangruimte (veilig, verzorgd, aanwezigheid van tuin ...)***	93,9	100,0	94,1	100,0	98,9
Voldoende speelgoed, aangepast aan leeftijd ...**	98,0	100,0	97,0	100,0	98,9
Omgang begeleid(st)er(s) met kinderen (plezier in omgang, niet schreeuwen ...)***	93,8	100,0	97,1	79,2	97,4
Sfeer (ontspannen, maken van plezier, kinderen geboeid bezig ...)***	93,9	100,0	91,2	76,2	100,0
Rekening houden met eigenheid v/h kind (persoonlijkheid, noden ...)***	82,0	100,0	90,9	96,0	98,8
Rekening houden met thuismilieu v/h kind (gewoonten, thuistaal ...)***	83,3	100,0	93,8	100,0	96,6
Stimuleren van het spel***	80,0	100,0	85,3	85,0	95,3
Stimuleren van zelfstandigheid v/h kind***	92,0	82,4	93,9	95,0	94,2
Verzorging					
Slaapruimte (luchtig, voldoende ruimte, geschikte bedjes, dekens ...)***	71,4	71,4	91,2	100,0	96,6
Hygiëne***	82,0	100,0	94,3	100,0	98,9
Dienstverlening					
Omgang met ouders (klikt het, zelfde golfengete ...) n.s.	86,0	100,0	100,0	100,0	93,9
Geven van informatie door begeleid(st)er(s) (bijvoorbeeld over wat kind deed ...)***	74,0	76,5	82,4	87,5	93,5
Inspraakmogelijkheden ouders (over aanpak, de omgang met het kindje ...)***	80,9	83,3	93,8	100,0	94,8
De vlotte samenwerking met de school*	88,0	100,0	89,5	84,2	98,8
Openingsuur 's morgens***	87,5	100,0	100,0	92,0	97,3
Sluitingsuur 's avonds***	90,0	82,4	82,9	100,0	98,7
Bereikbaarheid (afstand, bereikbaar met openbaar vervoer ...)***	94,0	100,0	94,3	79,2	95,0
Mogelijkheid tot opvang in vakantieperiodes***	65,2	100,0	75,0	100,0	94,4
Prijs***	91,7	93,8	82,4	66,7	95,2

* Het aantal varieert voor een aantal items, laagste aantal 35 en hoogste aantal 50 voor opvanggebruikers in en door de school, laagste aantal 7 en hoogste 18 voor de IBO's, laagste aantal 32 en hoogste 35 voor opvang door onthaalouders, laagste aantal 20 en hoogste 24 voor de opvang door kinderdagverblijven en laagste aantal 63 en hoogste 90 voor de voor- en naschoolse opvang door de informele sector.

*** de verschillen in percentage tussen de verschillende opvangvormen zijn alle significant (prob. $\chi^2 < 0,001$) tenzij anders vermeld:

* = prob. $\chi^2 < 0,05$

** = prob. $\chi^2 < 0,01$

n.s. = niet significant

De vergelijking met 2000 (Vanpée e.a., 2000) was niet voor alle deelaspecten mogelijk. Ook verschilde de vraagstelling enigszins en in 2000 was ook de leeftijdsgroep 3 tot 6 jaar erbij betrokken. Voor de uitgebreide tabel met cijfers verwijzen we naar de tabel in bijlage 7.

Voor wat de *opvoedkundige aspecten* betreft stellen we in de twee onderzoeken een belangrijk verschil vast: wat betreft het item 'rekening houden met de eigenheid van het kind' zien we dat in 2000 vooral de school en het IBO de minst goede beoordeling kregen (respectievelijk 60,8% en 56,4%). In 2009 kreeg enkel de opvang door de

school op dit vlak nog een duidelijk minder goede beoordeling (82,0%) en was er beterschap voor de IBO's.

Voor wat betreft de *verzorging*, bespreken we enkel het aspect hygiëne omdat de andere items voor 2000 en 2009 niet vergelijkbaar waren. Globaal kunnen we ook hier stellen dat de beoordeling in 2009 beter is dan in 2000. Net zoals in 2009 kreeg het kinderdagverblijf in 2000 de beste beoordeling voor hygiëne. In vergelijking met 2000 is de beoordeling van de hygiëne in een IBO er het sterkst op vooruit gegaan.

Voor de *dienstverleningsaspecten* kreeg de school voor 'omgang met de ouders', 'openingsuren' en 'bereikbaarheid' ook in 2000 de minst goede beoordeling.

In 2000 scoorden, net als in 2009, zowel de IBO's als de school het minst goed voor 'geven van informatie door de begeleiders' en 'inspraakmogelijkheden ouders'. De onthaalouders en kinderdagverblijven kregen daarvoor in 2000 en 2009 duidelijk een betere beoordeling.

Verder stellen we nog vast dat in 2000 de school duidelijk beter scoorde op het vlak van prijs (65,8% voor de IBO's, tegenover 80,5% voor de school). In 2009 is dit verschil er niet meer. Wellicht hangt dit samen met de fiscale aftrekbaarheid van kinderopvang tot 12 jaar. Op het vlak van de prijs stelden we verder in 2000 nog vast dat ook daar de onthaalouders en kinderdagverblijven de minst goede beoordeling kregen (respectievelijk 60,8% en 56,5% gaf er de beoordeling 'zeer tevreden' of 'tevreden').

Ook in 2000 stelden we – niet verwonderlijk – vast dat ouders het minst tevreden waren over de mogelijkheid tot opvang in de vakantieperiodes bij de gebruikers van de school als opvangvorm (69,3% in 2000, 65,2% in 2009).

4. Beoordeling van het welbevinden van het kind

Om ook enigszins i.v.m. de kwaliteitsbeoordeling het kindperspectief in beeld te brengen stelden we, naar analogie met het onderzoek van Ghysels (e.a., 2007), enkele vragen i.v.m. het welbevinden van het kind.

We stelden de vragen t.a.v. de meest gebruikte opvang en alleen in de postenquête. Ook hier vroegen we om te antwoorden als de grootouders (of andere familieleden of vrienden ...) het kindje opvangen.

We bespreken telkens vooreerst de globale resultaten en nadien de resultaten naargelang de meest gebruikte opvangvorm. Hierbij maken we ook het onderscheid tussen de schoolgaande en de niet-schoolgaande kinderen.

4.1 Mate van 'zich goed voelen' bij de opvang

Globaal

Een eerste vraag betrof de mate waarin het kind zich (volgens de ouders) goed voelt in de meest gebruikte opvang bij de personen die het kindje verzorgen (tabel 118). Het merendeel van de ouders antwoordt hierop zeer goed (75,1%) tot goed (22,3%).

Voor de twee andere vragen, met name hoe het kindje zich voelt bij de andere kinderen in de opvang of bij het spelaanbod, is de score lager (respectievelijk 55,9% en 56,7% als zeer goed en 38,7% en 37,9% als goed), maar globaal gezien toch nog altijd goed.

Tabel 118 Mate waarin het kind zich goed voelt bij de personen die voor het kindje zorgen, bij de andere kinderen, bij het spelaanbod (in %, regelmatige en beperkte gebruikers, meest gebruikte opvang, enkel postenquête)

	Ze er goed	Goed	Soms goed, soms slecht	Eerder slecht	Ze er slecht
Bij de personen die voor het kindje zorgen (n=2253)	75,1	22,3	2,5	0,1	0,0
Bij de andere kinderen in de opvang (n=2069)	55,9	38,7	5,2	0,1	0,0
Bij het spelaanbod of de activiteiten met de kinderen (n=2137)	56,7	37,9	5,2	0,2	0,0

Naargelang de opvangvorm: niet-schoolgaande kinderen

De niet-schoolgaande kinderen (tabel 119) voelen zich, volgens de ouders die er gebruik van maken, bij de grootouders duidelijk beter dan bij de begeleiders in de andere opvangvormen (93,2% van de kinderen krijgt de beoordeling 'zeer goed'). De onthaalouders (zowel gesubsidieerde als zelfstandige met attest) scoren daarbij iets beter dan de kinderdagverblijven wat kan samenhangen met de kleinschaligheid.

Ook bij de twee andere vragen i.v.m. hoe het kindje zich voelt bij de andere kinderen in de opvang of bij het spelaanbod krijgen de grootouders de beste scores (respectievelijk 72,3% en 68,7% als zeer goed). We zien verder nog de zelfstandige opvangsector een minder goede score krijgt dan de gesubsidieerde sector.

Tabel 119 Mate waarin niet-schoolgaande kinderen zich goed voelen bij de personen die ervoor zorgen, bij de andere kinderen, bij het spelaanbod naar opvangvorm (in %, regelmatige en beperkte gebruikers, meest gebruikte opvang, enkel postenquête)

	Ze er goed	Goed	Soms goed, soms slecht	Eerder slecht	Ze er slecht
Bij de personen die voor het kindje zorgen, de grootouders ...					
OO, gesubsidieerd, n=608	74,8	22,0	3,1	0,0	0,0
OO, attest, n=113	73,5	22,1	4,4	0,0	0,0
KDV, gesubsidieerd, n=384	69,5	26,3	3,9	0,3	0,0
KDV, attest, n=397	66,5	30,5	3,0	0,0	0,0
Grootouders, n=294	93,2	6,8	0,0	0,0	0,0
Bij de andere kinderen in de opvang					
OO, gesubsidieerd, n=606	57,4	39,1	3,5	0,0	0,0
OO, attest, n=114	52,6	44,7	2,6	0,0	0,0
KDV, gesubsidieerd, n=389	54,0	37,0	8,7	0,3	0,0
KDV, attest, n=399	49,6	43,6	6,0	0,0	0,8
Grootouders, n=166	72,3	19,9	7,8	0,0	0,0
Bij het spelaanbod of de activiteiten met de kinderen					
OO, gesubsidieerd, n=606	56,3	39,1	4,5	0,0	0,0
OO, attest, n=112	44,6	48,2	6,3	0,9	0,0
KDV, gesubsidieerd, n=384	59,4	34,4	6,0	0,3	0,0
KDV, attest, n=395	49,6	42,8	7,3	0,0	0,3
Grootouders, n=227	68,7	28,6	2,6	0,0	0,0

Naargelang de opvangvorm: schoolgaande kinderen

Gezien de kleine aantallen van de overige groepen, bespreken we enkel de eventuele verschillen tussen de IBO's en de opvang in de school (tabel 120).

Voor de drie vragen krijgen IBO's een significant betere score dan de schoolopvang (respectievelijk 68,8%, 52,9% en 82,4% voor de IBO's versus 58,0%, 36,0% en 42,0%).

Tabel 120 Mate waarin schoolgaande kinderen zich goed voelen bij de personen die voor het kindje zorgen, bij de andere kinderen, bij het spelaanbod naar opvangvorm (in %, regelmatige en beperkte gebruikers, meest gebruikte opvang, enkel postenquôte)

	Zeer goed	Goed	Soms goed, soms slecht	Eerder slecht	Zeer slecht
Bij de personen die voor het kindje zorgen, de grootouders ...					
OO, gesubsidieerd, n=27	74,1	25,9	0,0	0,0	0,0
OO, attest, n=5	80,0	20,0	0,0	0,0	0,0
KDV, gesubsidieerd, n=9	44,4	55,6	0,0	0,0	0,0
KDV, attest, n=16	81,3	18,8	0,0	0,0	0,0
Grootouders, n=99	93,9	6,1	0,0	0,0	0,0
Opvang in en door school, n=50	58,0	38,0	0,4	0,0	0,0
IBO, n=16	68,8	31,3	0,0	0,0	0,0
Bij de andere kinderen in de opvang					
OO, gesubsidieerd, n=27	44,4	40,7	14,8	0,0	0,0
OO, attest, n=5	80,0	20,0	0,0	0,0	0,0
KDV, gesubsidieerd, n=9	22,2	77,8	0,0	0,0	0,0
KDV, attest, n=15	53,3	40,0	6,7	0,0	0,0
Grootouders, n=57	71,9	19,3	8,8	0,0	0,0
Opvang in en door school, n=50	36,0	60,0	4,0	0,0	0,0
IBO, n=17	52,9	47,1	0,0	0,0	0,0
Bij het spelaanbod of de activiteiten met de kinderen					
OO, gesubsidieerd, n=27	48,1	51,9	0,0	0,0	0,0
OO, attest, n=5	80,0	0,0	20,0	0,0	0,0
KDV, gesubsidieerd, n=9	22,2	77,8	0,0	0,0	0,0
KDV, attest, n=15	26,7	73,3	0,0	0,0	0,0
Grootouders, n=67	73,1	20,9	6,0	0,0	0,0
Opvang in en door school, n=50	42,0	54,0	4,0	0,0	0,0
IBO, n=17	82,4	17,6	0,0	0,0	0,0

4.2 Houding bij het afscheid aan de opvang

Een tweede reeks vragen gebaseerd op het onderzoek van Ghysels (e.a., 2007) betreft drie uitspraken i.v.m. hoe het kind zich meestal voelt als het gebracht wordt naar de meest gebruikte opvang: is het kindje ontspannen, is het afscheid nemen moeilijk en is het kindje nieuwsgierig naar wat er staat te gebeuren?

Globaal

De meeste ouders gaan ermee akkoord (37,1%) of helemaal akkoord (49,7%) dat het kindje ontspannen is als het naar de opvang gebracht wordt (tabel 121). Omgekeerd zijn twee derde van de ouders niet akkoord met de uitspraak dat het afscheid nemen moeilijk zou zijn. De uitspraak 'het kindje is nieuwsgierig naar wat er gaat gebeuren', lokt dan weer een meer gematigd antwoord uit: ruim twee derde van de respondenten gaat akkoord (47,2%) tot helemaal akkoord (22,4%). Voor een aantal ouders van vooral jonge kinderen was deze vraag wellicht moeilijker te beantwoorden. Dit bleek ook uit de lagere responscijfers.

Besluitend kunnen we stellen dat het met het stressniveau van de kinderen (volgens de ouders) nogal meevalt. Bij een ruime groep is het kind nieuwsgierig naar wat er gaat gebeuren.

Tabel 121 De houding van het kind bij het afscheid als het gebracht wordt naar de opvang (in %, regelmatige en beperkte gebruikers, meest gebruikte opvang, enkel postenquête)

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Noch akkoord, noch niet akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord
Het kindje is ontspannen, n=2256*	1,6	2,9	8,6	37,1	49,7
Het afscheid nemen is moeilijk, n=2233*	33,3	33,7	14,7	13,8	4,6
Het kindje is nieuwsgierig naar wat er gaat gebeuren, n= 2221*	1,7	5,1	23,8	47,2	22,4

Deze cijfers kunnen we vergelijken met het onderzoek uit 2005 van het Centrum voor Sociaal Beleid (Kind & Gezin, 2009). In dit onderzoek werden deze vragen gesteld aan kinderen tussen één en drie jaar (tabel 122).

Globaal gezien liggen de CSB-onderzoeksresultaten in de lijn van de onze. Het afscheid nemen wordt in ons onderzoek wel als iets moeilijker beoordeeld. Ook zijn ouders in ons onderzoek gematigder over de stelling dat het kindje nieuwsgierig is naar wat er gaat gebeuren. Een (deel van de) verklaring hiervoor kan zijn dat in ons onderzoek ook heel wat jongere kinderen (vanaf 3 maand) zijn opgenomen.

Tabel 122 De houding van het kind bij het afscheid als het gebracht wordt naar de opvang (in %)*

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Noch akkoord, noch niet akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord
Het kindje is ontspannen, n=767	0,8	2,1	5,5	47,2	44,2
Het afscheid nemen is moeilijk, n=742	41,9	35,4	7,8	8,5	6,3
Het kindje is nieuwsgierig naar wat er gaat gebeuren, n= 751	2,3	5,5	13,2	49,7	29,3

* De vragen hebben betrekking op kinderen tussen 1 en 3 jaar.

Bron: Universiteit Antwerpen, Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck (2005, in Kind en Gezin, 2009).

We stelden vast de er voor deze drie uitspraken ook verschillen zijn naargelang de opvangvorm. We bespreken deze opnieuw apart voor de schoolgaande en de niet-schoolgaande kinderen.

Naargelang de opvangvorm: niet-schoolgaande kinderen

Naargelang de opvangvorm zijn er verschillen voor de uitspraken 'het kindje is ontspannen bij het afscheid' en 'het afscheid nemen is moeilijk' telkens in dezelfde richting (tabel 123). Voor beide uitspraken scoort de opvang door de grootouders iets beter dan alle andere opvangvormen.

Voor de uitspraak 'het kindje is ontspannen bij het afscheid' stellen we vast dat iets meer ouders met opvang bij onthaalouders hiermee akkoord gaan in vergelijking met diegenen die opvang hebben in een kinderdagverblijf.

Voor de stelling 'het afscheid nemen is moeilijk' zijn er weinig significante verschillen tussen de verschillende opvangvormen. Enkel voor de grootouders is men iets positiever (en is men net iets meer helemaal niet akkoord).

Voor de stelling 'het kind is nieuwsgierig naar wat er gaat gebeuren' waren er geen significante verschillen naargelang de opvangvorm.

Tabel 123 De houding van niet-schoolgaande kinderen bij het afscheid als ze gebracht worden naar de opvang (in %, regelmatige en beperkte gebruikers, meest gebruikte opvang, enkel postenquôte)

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Noch akkoord, noch niet akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord
Het kindje is ontspannen	1,6	2,9	8,6	37,1	49,7
OO, gesubsidieerd, n=610	1,6	2,8	8,9	38,0	48,7
OO, attest, n=113	0,9	2,7	8,0	37,2	51,3
KDV, gesubsidieerd, n=390	3,3	1,5	15,1	38,5	41,5
KDV, attest, n=400	1,3	5,3	8,5	41,3	43,8
Grootouders, n=296	1,7	0,7	7,1	25,3	65,2
Het afscheid nemen is moeilijk	33,3	33,7	14,7	13,8	4,6
OO, gesubsidieerd, n=606	31,7	34,2	14,0	15,7	4,5
OO, attest, n=113	37,2	32,7	16,8	9,7	3,5
KDV, gesubsidieerd, n=385	31,2	30,6	19,5	13,5	5,2
KDV, attest, n=396	28,8	39,9	14,9	12,9	3,5
Grootouders, n=291	39,9	27,8	10,7	16,5	5,2
Het kindje is nieuwsgierig naar wat er gaat gebeuren	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.

Naargelang de opvangvorm: schoolgaande kinderen

Voor de drie stellingen krijgen opnieuw de kinderen die in een IBO worden opgevangen een betere beoordeling dan deze die in en door de school worden opgevangen (zie tabel 124). De grootouders krijgen een beoordeling zoals de IBO's of tussen de IBO's en de school in. Voor sommige opvangvormen zijn er te kleine aantallen zodat vergelijken niet mogelijk is.

Tabel 124 De houding van schoolgaande kinderen bij het afscheid als ze gebracht worden naar de opvang (in %, regelmatige en beperkte gebruikers, meest gebruikte opvang, enkel postenquête)

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Noch akkoord, noch niet akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord
Het kindje is ontspannen					
OO, gesubsidieerd, n=28	7,1	14,3	7,1	35,7	35,7
OO, attest, n=4	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
KDV, gesubsidieerd, n=7	0,0	0,0	28,6	42,9	28,6
KDV, attest, n=15	0,0	0,0	0,0	53,3	46,7
Grootouders, n=98	5,1	,0	8,2	22,4	64,3
Opvang in en door school, n=50	0,0	6,0	16,0	54,0	24,0
IBO, n=15	0,0	0,0	6,7	26,7	66,7
Het afscheid nemen is moeilijk					
OO, gesubsidieerd, n=27	18,5	40,7	11,1	7,4	22,2
OO, attest, n=5	60,0	20,0	0,0	0,0	20,0
KDV, gesubsidieerd, n=9	0,0	77,8	22,2	0,0	0,0
KDV, attest, n=15	46,7	6,7	40,0	0,0	6,7
Grootouders, n=93	43,0	31,2	14,0	11,8	0,0
Opvang in en door school, n=49	22,4	28,6	24,5	20,4	4,1
IBO, n=16	50,0	18,8	6,3	25,0	0,0
Het kindje is nieuwsgierig naar wat er gaat gebeuren					
OO, gesubsidieerd, n=27	0,0	3,7	44,4	44,4	7,4
OO, attest, n=4	0,0	50,0	0,0	25,0	25,0
KDV, gesubsidieerd, n=7	0,0	28,6	28,6	42,9	0,0
KDV, attest, n=15	0,0	,0%	26,7	33,3	40,0
Grootouders, n=93	2,2	8,6	14,0	48,4	26,9
Opvang in en door school, n=49	0,0	0,0	30,6	55,1	14,3
IBO, n=15	0,0	0,0	6,7	60,0	33,3

5. Besluit

In dit hoofdstuk gingen we na hoe ouders de kwaliteit van hun (meest gebruikte) opvang ervaren. Deze beoordelingen door de ouders moeten gezien worden in complementariteit met de meer geobjectieerde kwaliteitsmetingen die o.a. vanuit Kind en Gezin gebeuren.

Globaal gezien stellen we vast dat quasi alle gebruikers de kwaliteit van hun meest gebruikte opvang als goed tot zeer goed beoordelen.

Bij de niet-schoolgaanden krijgt de informele opvang (vooral grootouders) de beste beoordeling. Dit wijst erop dat de keuze voor de grootouders voor de ruime meerderheid van de ouders toch niet zomaar 'opportunistisch' is, maar dat men er ook heel wat kwaliteiten aan toekent (bijvoorbeeld op het vlak van flexibiliteit, de vertrouwelijke relatie tussen grootouder en kleinkind ...).

Ook de gesubsidieerde sector haalt een goed rapport ook al gaan we ervan uit dat de ouders mogelijks de lat wat lager leggen wegens de schaarste aan plaatsen.

De zelfstandige sector krijgt de minst goede beoordeling (al is deze nog steeds goed tot zeer goed) terwijl deze voorziening toch duurder is voor heel wat ouders (zie hoofdstuk 4). Mogelijks stelt men zich hier kritischer op, juist omdat het duurder is.

Ook is het zo dat hier niet met gelijke wapens wordt gestreden aangezien zelfstandige kinderdagverblijven of onthaalouders minder financiële middelen kunnen genereren: doordat ze in een gesubsidieerde marktomgeving werken moeten ze in hun prijszetting immers rekening houden met de tarieven van de gesubsidieerde voorzieningen.

Ook opvang in gezinsmilieu (onthaalouders en informele opvang) krijgt een iets betere beoordeling dan de kinderdagverblijven maar dit komt - minstens gedeeltelijk - door de aanwezigheid van de grootouders in deze groep.

Variabelen zoals de intensiteit in het opvanggebruik, de leeftijd van het kind of het opleidings- en inkomensniveau van de ouders bleken geen invloed te hebben op de beoordeling van de kwaliteit van de voorschoolse opvang.

Quasi alle schoolgaande opvanggebruikers beoordelen hun voor- en naschoolse opvang als goed tot zeer goed. Het best wordt de opvang door de IBO's en de informele opvang beoordeeld. De voor- en naschoolse opvang in de school krijgt de minst goede beoordeling. Op dit vlak is er geen verschil met 2000.

Naast deze algemene beoordeling, vroegen we ook aan de ouders een beoordeling te geven voor een 19-tal deelaspecten, en dit opnieuw enkel voor de meest gebruikte opvang.

Bij de niet-schoolgaande opvanggebruikers zien we dat de grootouders voor quasi alle aspecten een iets betere beoordeling krijgen in vergelijking met de andere opvangvormen. De uitschieters zijn de beoordeling van de slaapruijme, het sluitingsuur 's avonds, de prijs en de mogelijkheid tot opvang in de vakantieperiodes.

Binnen de formele sector zijn de verschillen i.v.m. de opvoedkundige aspecten en de verzorging niet zo groot en ook niet in een zelfde richting. Dit is wel het geval voor de dienstverleningsaspecten: de zelfstandige sector en dan vooral de kinderdagverblijven met attest krijgen er op quasi alle items een duidelijk minder goede beoordeling. Deze verschillen zijn grosso modo vergelijkbaar met deze in 2000, zij het dat de beoordelingen in 2009 voor alle opvangvormen beter waren.

Bij de schoolgaande opvanggebruikers zien we dat de IBO's op heel wat vlakken beter scoren dan de andere opvangvormen, maar ook in vergelijking met de resultaten van 2000. Daar moet aan toegevoegd worden dat, voor deze jonge kinderen, de kinderdagverblijven op een aantal items (voor de verzorging) en de grootouders (voor de dienstverlening) een betere score krijgen dan de school of de IBO's.

Het welbevinden van het kind in de opvang werd nagegaan t.a.v. de personen die voor het kindje zorgen, de andere kinderen en het spelaanbod.

Algemeen beschouwd voelen de kinderen zich duidelijk het best bij de personen die voor het kind zorgen. Bij het spelaanbod of bij de andere kinderen voelt men zich minder goed (maar globaal nog steeds goed).

Bij de niet-schoolgaanden krijgen, uitgesplitst naar opvangvorm, de grootouders opnieuw de beste beoordeling. De zelfstandige kinderdagverblijven (met een attest) krijgen op twee van de drie vragen de minst goede beoordeling. I.v.m. het spelaanbod of de activiteiten scoren dan weer de zelfstandige onthaalouders het minst goed.

Bij de schoolgaande kinderen krijgen opnieuw de IBO's een betere beoordeling. Wel liggen de percentages voor de antwoordcategorie 'zeer goed' zowel bij de IBO's en de school duidelijk telkens lager dan bij de beoordeling van de niet-schoolgaande kinderen. Blijkbaar voelen jonge kinderen zich dus beter in de voorschoolse opvanginitiatieven dan in de buitenschoolse opvang (voor wat betreft de -3 jarigen). Mogelijk speelt hier mee dat deze opvang meer als overbrugging wordt ervaren.

Een tweede reeks vragen naar het welbevinden van het kind had betrekking op hoe het kind zich meestal voelt als het gebracht wordt naar de meest gebruikte opvang. Globaal gezien kunnen we besluiten dat het kind zich daar meestal goed bij voelt. Als we de antwoorden uitsplitsen naar opvangvorm zien we bij de niet-schoolgaanden opnieuw dat de opvang bij de grootouders een iets betere beoordeling krijgt. Verder zijn er geen duidelijke verschillen qua opvangvorm. Voor de schoolgaande kinderen zijn het opnieuw de IBO's, in vergelijking met de schoolopvang, waar het kind zich het best voelt.

Uit dit overzicht blijkt steeds opnieuw dat de opvang door de grootouders op nummer één staat als het om (subjectieve) kwaliteitsbeoordeling gaat. Voor een gedeelte zal dit samenhangen met het feit dat, zoals we al schetsten, gebruikers misschien niet altijd even kritisch staan wanneer hen gevraagd wordt de eigen gebruikte opvangvorm te evalueren, en wellicht kan deze factor nog wat meer spelen wanneer het om de beoordeling van de eigen (groot)ouders gaat.

Anderzijds valt het ook niet te ontkennen dat de grootouders een aantal troeven hebben die heel wat ouders aanspreken. Dit is vooreerst het geval voor de dienstverleningsaspecten waar de flexibiliteit van de opvang (bijvoorbeeld i.v.m. de mogelijkheid tot het opvangen van zieke kinderen, het opvangen van kinderen in de vakantieperiodes, het opvangen van kinderen op 'moeilijke' uren) sterk gewaardeerd wordt. Het is net deze flexibiliteit in de dienstverlening die in de formele sector niet altijd gehaald wordt. Ook verkiezen heel wat ouders de vertrouwelijke relatie tussen grootouder en kleinkind boven de professionele relatie van een begeleidster met de opgevangen kinderen.

Naar de toekomst toe zal de beschikbaarheid van de grootouders naar verwachting echter nog verder afnemen aangezien de werkzaamheidsgraad bij oudere werknemers zal verhogen.

De gesubsidieerde sector haalt eveneens een goed rapport, ook al gaan we ervan uit dat de ouders de lat wat lager leggen wegens de schaarste. Toch zijn er nog een aantal knelpunten. De vakantieopvang is er één van. Daarnaast ook de kostprijs voor de ouders die het meest door de midden- en de hoogste inkomensgroepen als slecht tot zeer slecht wordt beoordeeld.

Daarnaast kunnen we toch ook niet voorbij gaan aan het feit dat de zelfstandige sector, en dan vooral de zelfstandige kinderdagverblijven op meerdere vlakken een duidelijk minder goede kwaliteitsbeoordeling krijgt dan de gesubsidieerde sector en dit terwijl deze voorzieningen toch duurder zijn voor heel wat ouders.

Bij de schoolgaanden is het vooral de schoolopvang die in vergelijking met de IBO's duidelijk minder goed scoort. IBO's zijn natuurlijk meer geëigende voorzieningen speciaal voor dit doel opgericht en de prijs voor opvang ligt binnen bepaalde grenzen.

Algemeen besluit

Het onderzoek dat voorligt, werd opgezet binnen het kader van een samenwerkingsovereenkomst tussen het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en Kind en Gezin. Het moest een stand van zaken geven van de opvang van de kinderen beneden de 3 jaar in het Vlaams Gewest anno 2009 en trends en verschuivingen van de laatste jaren in kaart brengen. De voornaamste thema's waren: het kwantitatieve gebruik van kinderopvang (frequentie, intensiteit), het gebruik van de verschillende opvangvormen en het profiel van de gebruikers, het gebruik in 'moeilijke situaties' (opvang buiten de reguliere uren en ziekte van een kind), de redenen voor het gebruik, de redenen voor de keuze van de opvangvorm en de evaluatie van de kwaliteit van het aanbod. Het onderzoek actualiseerde daarmee de gebruikersenquête van Kind en Gezin uit 2004 en het HIVA-onderzoek van 2000.

Het omvatte een schriftelijke, telefonische en face-to-facebevraging van 4444 Vlaamse ouders. Voor de Nederlands-, Frans- en Engelstaligen werd in eerste instantie gewerkt met een (Nederlandstalige) postenquête die naderhand werd aangevuld met een telefonische bevraging bij de non-respons. Voor de andere talen (Arabisch, Berbers, Turks of nog andere) werd een face-to-facebevraging georganiseerd. De steekproef werd gestratificeerd naar provincie en leeftijdsgroep. Er werd een respons gehaald van ongeveer twee derden. Er werden daarna wegen gebruikt om de oorspronkelijke proportionaliteit van de deelgroepen in de populatie te herstellen.

Het formele aanbod in het Vlaams Gewest

Vandaag (in 2009) zijn er in het Vlaams Gewest 75 085 opvangplaatsen in de formele opvangsector (gesubsidieerde of zelfstandige met attest van toezicht), wat overeenkomt met ongeveer een 0,39 plaatsen per kind (tussen 3 maanden en 3 jaar). Het aanbod van kinderopvang groeide de laatste vijf jaar met ongeveer 5% per jaar. Dit was het dubbel van de aangroei van het aantal kinderen onder de drie jaar in die periode. Het marktaandeel van de zelfstandige opvangsector nam tussen 2004 en 2009 toe van 30,2% naar 39,8% door de sterke toename van de minicrèches. Globaal (voor de gesubsidieerde of zelfstandige voorzieningen) zijn er nu ongeveer evenveel plaatsen in kinderdagverblijven als bij onthaalouders.

De kenmerken van de ouders

De overgrote meerderheid van de kinderen van 3 maanden tot 3 jaar in het Vlaams Gewest (93,7%) woont bij zijn/haar natuurlijke moeder en natuurlijke vader. Daarnaast wonen een aantal kinderen bij een alleenstaande moeder (4,6%) of vader (0,1%). Het aantal kinderen, dat in nieuw samengestelde gezinnen woont, is beperkt tot 0,4%. Een beperkte groep van 2% van de kinderen verblijft regelmatig in meer dan één gezin (bijvoorbeeld bij co-ouderschap). In vergelijking met 2004 verschillen de percentages weinig.

Globaal genomen is voor ongeveer 60% van de kinderen minstens één grootouder beschikbaar voor regelmatige opvang (hetzij dagelijks hetzij enkele dagen per week). Voor 43,2% van de kinderen zijn er zelfs (dagelijks of enkele dagen per week)

meerdere grootouders beschikbaar. Vooral de grootmoeders zijn beschikbaar en dan vooral de grootmoeder langs moeders zijde.

Het nog arbeidsactief zijn is de belangrijkste reden waarom grootouders niet beschikbaar zijn. In vergelijking met enkele jaren geleden is vooral de groep arbeidsactieve grootmoeders sterk toegenomen. Voor de allochtone groep is het veraf wonen evenzeer een belangrijke reden van onbeschikbaarheid. Voor slechts een beperkt percentage van de grootouders stellen de ouders dat ze helemaal niet willen betrokken worden bij de kinderopvang.

De helft van de moeders (met een kind van 3 maanden tot 3 jaar) kan een diploma hoger onderwijs voorleggen. In 2000 was dit nog maar ongeveer een derde. Vaders hebben over het algemeen een lager opleidingsniveau doordat ze minder hogeschoolonderwijs volgden (maar wel evenzeer universiteit) en meer een HSO-diploma hebben. Beroepsmatig is er bij de moeders een groot overwicht aan bedienden. Bij de vaders is dit overwicht minder groot en zijn er meer arbeiders en zelfstandigen.

Van de moeders werkt 70,7% hetzij voltijds hetzij deeltijds. In vergelijking met 2004 is dit een stijging met ongeveer 15%. Zowel het voltijdse als het deeltijdse werken zijn daarbij gestegen. Daartegenover staat dat het werkloosheidspercentage is afgenomen van 9,5% naar 5,3%. De overgrote meerderheid (85,9%) van de vaders werkt voltijds wat iets minder is dan in 2004. Wel zijn er nu iets meer deeltijds werkende vaders (4,7% versus 2,2%). Het aantal gezinnen met twee werkende ouders nam tussen 2004 en 2009 toe van 60,5% naar 71,4% en het aantal gezinnen met minstens één werkende ouder van 88,8% naar 94,2%.

De meeste ouders hebben enkel werkuren overdag maar 12,8% van de moeders en 18,1% van de vaders werkt in systemen met wisselende uren (ploegenstelsels of andere systemen). Een kleine groep heeft enkel nachtwerk of enkel weekendwerk.

In het Vlaams Gewest zijn er (voor deze leeftijdsgroep van kinderen van 3 maanden tot 3 jaar) 7% kansarme gezinnen. Er is een hoger percentage in Antwerpen en Limburg.

Verder zijn er 21,1% 'allochtone gezinnen' (d.w.z. gezinnen waarvan de moeder niet de Belgische nationaliteit had bij haar geboorte). De meest voorkomende niet-Belgische nationaliteiten (van de moeder bij haar geboorte) zijn de Marokkaanse, de Turkse en de Nederlandse. Daarnaast is er ook nog een ruime groep van allerlei andere minder voorkomende nationaliteiten.

Het gebruik van kinderopvang

In februari 2009 maakte bijna twee derde (63,2%) van de kinderen van 3 maanden tot 3 jaar regelmatig gebruik van opvang (d.i. minstens één ononderbroken periode van minstens 5 uur per week voor niet-schoolgaande kinderen en minstens één maal per week voor kinderen tussen 2,5 jaar en 3 jaar die volledig naar de kleuterschool gaan). 5,8% maakte er beperkt gebruik van en 31% geen.

In vergelijking met 2002 (oktober) en 2004 (week van 1 februari) is het regelmatige gebruik sterk toegenomen (van respectievelijk 52,2% en 55,7% naar 63,2%). Deze stijging zal samenhangen met de toegenomen werkzaamheidsgraad van de moeders in 2009 in vergelijking met 2004.

De gemiddelde opvangduur per week (weekend inbegrepen) voor alle opgevangen kinderen (regelmatig of beperkt) en voor alle gebruikte opvangvormen bedraagt 29,5 uur. Voor de regelmatig opgevangen kinderen (eveneens alle opvangvormen) bedraagt dit gemiddelde 31 uur.

De meeste kinderen (zeven op de tien) worden deeltijds opgevangen en drie op de tien voltijds (d.w.z. gedurende 5 volle dagen per week). In vergelijking met 2004 is het aandeel van de deeltijdse opvang sterk toegenomen (van 39,5% naar 47,5% van alle kinderen).

Het regelmatige gebruik van opvang verschilt naargelang de provincie. In de provincies West- en Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant ligt het percentage het hoogst. In de provincie Antwerpen en vooral in de provincie Limburg ligt het heel wat lager. Een verdere analyse toont dat deze verschillen overeenstemmen met de belangrijke verschillen tussen de provincies voor wat betreft de werkzaamheidsgraad van de moeders.

Het regelmatige gebruik van opvang neemt (min of meer) toe met de leeftijd: de jongste kinderen (3 tot 6 maanden) worden het minst opgevangen en de kinderen vanaf 1 jaar tot 2 jaar 6 maanden het meest. De groep 2,5- tot 3 jaar heeft dan weer een lager gebruik maar dit komt doordat de meerderheid van de kinderen al school loopt (zie verder).

Uit de vergelijking met 2002 en 2004 blijkt dat het regelmatige gebruik bijna voor elke leeftijdscategorie van jaar tot jaar steeg.

Het gebruik van opvang verschilt sterk naargelang de werksituatie van de moeder. Werkende moeders (voltijds of deeltijds) maken meer regelmatig gebruik van kinderopvang dan de andere categorieën. Bij moeders met een tijdelijke werkonderbreking ligt het percentage lager en van de huisvrouwen of de werklozen maakt slechts een minderheid regelmatig gebruik van opvang.

Ook de werksituatie van de vader bepaalt sterk het gebruik. Bij werkende vaders blijkt ongeveer twee derde van de kinderen regelmatig opgevangen te worden. Bij de overige groepen (steeds kleine aantallen) ligt dit percentage telkens lager.

Ook alleenstaanden maken minder regelmatig gebruik van kinderopvang dan gehuwden of samenwonenden. Er is een samenhang met de werkzaamheidsgraad die bij de alleenstaanden lager is (slechts 54,8% van de alleenstaande moeders werkt versus 71,6% van de samenwonende).

Van de groep nieuw samengestelde gezinnen wordt de helft regelmatig opgevangen, 12% beperkt en 36% niet. Deze groep volgt daarmee min of meer het patroon van de alleenstaanden.

Voor kinderen die in meer dan één gezin verblijven door co-ouderschap (89 kinderen of 2% van de gehele groep) wordt wel (significant) meer gebruik gemaakt van kinderopvang: voor 74,2% regelmatig, voor 4,8% beperkt en voor 21% niet.

Kansarme gezinnen maken in vergelijking met niet-kansarme gezinnen veel minder regelmatig gebruik van opvang (21% regelmatige gebruikers (65,73%) voor de niet-kansarme). In vergelijking met 2004 en 2002 is het regelmatige gebruik ook nauwelijks gewijzigd.

Allochtone gezinnen maken eveneens minder regelmatig gebruik van opvang dan de Belgische, al hebben ze een iets hoger beperkt gebruik. In vergelijking met 2002 en 2004 is het gebruik echter sterk gestegen. Het gebruik van de kleuterschool bij de allochtone groep verschilt nauwelijks van de Belgische groep.

Vanaf de leeftijd van 2,5 jaar gaan bijna alle kinderen naar de kleuterschool: 55% gaat gedurende de volledige schoolweek en 34,6% gedurende een gedeelte van de schoolweek. In vergelijking met 2002 en 2004 is het aantal kinderen dat een volledige week naar school gaat systematisch toegenomen.

Ouders sturen hun kinderen vanaf 2,5 jaar al naar school voornamelijk om 'positieve' redenen (het kind is klaar om naar school te gaan, is zindelijk, is beter af op school ...). Negatieve redenen (op aandringen van de opvang of om de ontevredenheid over de opvang) gaven slechts in een beperkt aantal gevallen (mede) de doorslag.

De redenen waarom men zijn kinderen nog niet naar school stuurt vormen het spiegelbeeld van de vorige redenen.

De helft van de schoolgaande kinderen wordt daarnaast nog regelmatig opgevangen. In vergelijking met 2002 en 2004 is het regelmatige gebruik van opvang door kinderen die ofwel voltijds ofwel deeltijds naar school gaan ook toegenomen.

Van de kinderen beneden de drie maanden wordt slechts 6,6% regelmatig opgevangen. Dit aantal is lager dan in 2004 maar sluit aan bij het niveau van 2002. De leeftijd waarop voor het eerst gebruik gemaakt wordt van regelmatige opvang varieert: er is een eerste groepje dat al na drie weken opgevangen wordt, het gros volgt dan na 8 of 9 weken.

De gebruikte opvangvorm

In 2009 gebeurt de regelmatige opvang, in vergelijking met 2002 en 2004, niet meer op de eerste plaats door het informele netwerk. Voorop komen nu de onthaalouders aangesloten bij een dienst (28,5%) terwijl de opvang in familieverband is teruggevallen tot een kwart van de opvangsituaties. Op enige afstand volgen de erkende en zelfstandige kinderdagverblijven (respectievelijk 18,4% en 17,6%) en de zelfstandige onthaalouders met 6,3%. 2,2% wordt regelmatig opgevangen in de kleuterschool zelf en 0,6% in een initiatief voor buitenschoolse opvang (IBO).

In vergelijking met 2002 en 2004 is het afkalven van de informele opvang en de belangrijke toename van de opvang in de zelfstandige kinderdagverblijven (i.c. de minicrèches) het meest opvallend. De onthaalouders aangesloten bij een dienst en de erkende kinderdagverblijven houden min of meer stand. Het relatieve aandeel van de opvang gesubsidieerd door Kind en Gezin is ten opzichte van 2004 toegenomen maar in dit jaar was er een uitzonderlijk laag cijfer. T.o.v. 2002 is er een lichte stijging van ongeveer 4,8%.

Ongeveer 60% van de kinderen wordt opgevangen in een gezinsmilieu. Een verdere analyse naar leeftijd levert slechts beperkte verschillen op (bij de regelmatige gebruikers). De groep 1 jaar tot 1,5 jaar scoort daarbij het laagst (met 53,4%). De overige leeftijdsgroepen zitten allemaal rond de 60%. Het relatieve aandeel van opvang in een gezinsmilieu is licht gedaald tegenover 2002 en 2004.

Voor ongeveer twee derde van de groep regelmatig opgevangen kinderen bevindt de opvangplaats (van de meest gebruikte opvang) zich op minder dan 4 km van de woning. Bij een kleine groep is dit meer dan 20 km. De opvang thuis vertoont een dalende trend sinds 2002 en 2004 en in 2009 werd slechts 3,6% van de kinderen thuis opgevangen.

Het aandeel van de regelmatige opvang in de gesubsidieerde opvang verschilt naargelang de provincie en is het laagst in West-Vlaanderen (40,7%) en het hoogst in Limburg (58,8%). Oost-Vlaanderen (43,7%), Antwerpen (44,6% en Vlaams-Brabant (49,1%) nemen een tussenpositie in. In vergelijking met 2004 is het relatieve aandeel van de gesubsidieerde opvang in elke provincie gestegen.

Het aandeel van de opvang in een gezinsmilieu of in een groepsmilieu verschilt eveneens naargelang de provincie. Zo bedraagt de opvang in een groepsmilieu in de provincie Limburg slechts 18,7% tegenover 50,7% in Vlaams-Brabant. In vergelijking met 2004 is het aandeel van de opvang in een gezinsmilieu in alle provincies gedaald.

Hogere inkomens maken meer gebruik maken van zelfstandige voorzieningen en lagere inkomens minder. Toch is deze samenhang niet helemaal rechtlijnig en pas vanaf een gezinsinkomen van 3 200 euro is er een stijging. Het gebruik van de gesubsidieerde opvang vormt daarvan dan enigszins het spiegelbeeld. Toch maken ook de hoogste inkomensgroepen nog ruim gebruik van de gesubsidieerde kinderopvang.

Het gebruik van de informele opvang (en voor sommige categorieën moeten we rekening houden met kleine aantallen) gebeurt dan weer het meest door de middengroepen wat het inkomen betreft.

Alleenstaanden maken minder gebruik van zelfstandige opvang dan gehuwden of samenwonenden. Voor de informele opvang zijn er geen verschillen. Dat men minder gebruik maakt van zelfstandige opvang kan verband houden met het lagere inkomen (waardoor men in de gesubsidieerde opvang aanspraak kan maken op een lagere bijdrage).

In vergelijking met 2004 maken de alleenstaanden nu meer gebruik van gesubsidieerde voorzieningen.

Er zijn geen verschillen tussen alleenstaanden en gehuwden of samenwonenden voor wat betreft het gebruik van opvang in een gezinsmilieu of in een groepsmilieu. Ook in 2004 werden geen verschillen tussen beide groepen gevonden.

Bij de groep kansarme gezinnen (met regelmatige opvang) wordt 23,5% van de kinderen opgevangen door grootouders of andere familieleden (voor wat betreft de meest gebruikte opvangvorm). Meer dan de helft wordt opgevangen door de gesubsidieerde voorzieningen (ongeveer een kwart door een onthaalouder verbonden aan een dienst en 29,8% door een erkend kinderdagverblijf) en 20,7% door een zelfstandige voorziening.

In vergelijking met de niet-kansarme gezinnen zijn er geen verschillen wat er op wijst dat kansarme gezinnen die gebruik maken van kinderopvang in gelijke mate terecht komen bij de diverse opvangvormen als de niet-kansarme.

In vergelijking met 2004 is het aandeel van de opvang door de grootouders bij de kansarmen, net zoals voor de niet-kansarme groep, sterk gedaald. Het gebruik van de formele voorzieningen (gesubsidieerd of zelfstandig) nam toe.

De allochtone groep maakt nog minder dan de Belgische groep gebruik van de grootouders. We zien dat dit vooral samenhangt met de beschikbaarheid: 62,7% van de Belgische groep heeft één of meerdere grootouders dagelijks of enkele dagen per week ter beschikking tegenover slechts 35,1% van de allochtone groep. Als redenen voor de onbeschikbaarheid wordt door de allochtone groep vaker dan voor de Belgische grootouders verwezen naar het veraf wonen.

Anderzijds is er een hoger gebruik van de erkende kinderdagverblijven. Voor de overige opvangvormen volgt de allochtone groep ongeveer een Belgisch patroon.

In vergelijking met 2004 en net zoals voor de Belgische groep daalde het aandeel van de grootouders sterk ten voordele van (vooral) de onthaalouders aangesloten bij een dienst (waarvoor men in 2004 nog een achterstand had).

De kinderen tussen 1 en 3 maanden met regelmatige opvang worden vooral opgevangen door de grootouders en, voor een bijna even grote groep (29,3%), door onthaalouders aangesloten bij een dienst. De kinderdagverblijven (erkend of zelfstandig) nemen ongeveer een kwart van deze opvang voor hun rekening en de zelfstandige onthaalouders 5,9%.

In vergelijking met 2004 is er hier eveneens minder inbreng van de grootouders. De leemte wordt opgevuld door de erkende en zelfstandige kinderdagverblijven en, in mindere mate, de onthaalouders.

Van de kinderen die regelmatig gebruik maken van opvang doet 41,9% (versus 36,8% in 2004) een beroep op een tweede opvanginstantie en 9% (versus bijna 5% in 2004) op een derde. De gecombineerde opvangregelingen namen m.a.w. tussen 2004 en 2009 met ongeveer 20% toe. Als tweede opvangvorm komen de grootouders nu massaler in beeld dan in 2004 met een aandeel van 82,9% versus minder dan driekwart in 2004. Dit bevestigt de veronderstelling dat grootouders, wat de kinderopvang betreft, zich enigszins terugtrekken voor de voltijdse opvang maar meer complementair gaan bijspringen.

Voor kinderen die slechts beperkt gebruik maken van opvang zijn de grootouders eveneens de meest gebruikte opvangvorm en ongeveer 40% van de beperkt opgevangen kinderen komt er terecht. Op de tweede plaats komen de onthaalouders van de diensten met ongeveer 20%. In vergelijking met de regelmatige gebruikers van opvang worden bij de beperkte gebruikers bijna dubbel zo veel kinderen opgevangen door de grootouders. De formele opvangvoorzieningen vangen minder beperkte gebruikers op.

In vergelijking met 2004 nam het aandeel van de grootouders toch ook duidelijk af (zelfs bij een dalend aantal beperkte gebruikers) terwijl de formele voorzieningen (waaronder vooral de erkende kinderdagverblijven) nu meer in de bres springen. Terzelfder tijd nam de beperkte opvang in een groepsmilieu gestaag toe en deze in een gezinsmilieu af.

We berekenden ook de kostprijs van de opvang per opvangvorm. Voor de voorschoolse opvang bedraagt de gemiddelde prijs per dag 15,08 euro of 2,22 euro

per uur. Er is een onderschatting omdat zaken zoals luiers of voeding die de ouders soms zelf moeten meebrengen niet inbegrepen zijn. Er is een duidelijk onderscheid enerzijds tussen gesubsidieerde en zelfstandige voorzieningen en anderzijds tussen onthaalouders en kinderdagverblijven. De zelfstandige onthaalouders zijn daarbij 24% duurder dan deze aangesloten bij een dienst. De zelfstandige kinderdagverblijven zijn 43% duurder dan de erkende (en gesubsidieerde) kinderdagverblijven.

Voor de voor- of naschoolse opvang in de school of de IBO's hebben we slechts weinig observaties maar blijktbaar verschillen de prijzen tussen die twee voorzieningen niet.

Atypische en occasionele opvang

Globaal werden, in de referentieweek van 2 tot 8 februari, ongeveer één op vijf regelmatig opgevangen kinderen één of meerdere keren atypisch opgevangen. Atypische opvang na 18 uur komt het meest voor. De andere vormen (vóór 7 uur, weekendopvang, meer dan 11 uur per dag en nachtopvang) zijn zeldzamer. In vergelijking met 2004 zien we voor bijna alle vormen (uitgezonderd voor de opvang gedurende meer dan 11 uur per dag) een duidelijke afname. Dit kan samenhangen met het feit dat voorzieningen strikter geworden zijn i.v.m. deze atypische opvang en zich bijvoorbeeld strenger aan het sluitingsuur houden.

Die atypische opvang komt vooral voor als de grootouders de meest gebruikte opvangvorm zijn. De erkende kinderdagverblijven scoren hier het laagst. In vergelijking met de situatie in 2004 is vooral de atypische opvang bij de grootouders gedaald maar in mindere mate ook deze bij de erkende en zelfstandige kinderdagverblijven en de zelfstandige onthaalouders. De onthaalouders verbonden aan een dienst blijven op het niveau van 2004.

Vooraf het werkregime van de moeders bepaalt het gebruik van atypische opvang. Het hoogste gebruik komt voor bij moeders die enkel nachtwerk verrichten of in een 3-ploegenstelsel werken. Ook is er een hoger gebruik voor de oudste leeftijdsgroep (2,5-tot 3 jaar). Er waren in 2009 geen verschillen tussen alleenstaanden en gehuwden of samenwonenden.

We bekeken ook de nood aan occasionele opvang (bij de ouders met regelmatige opvang). Globaal hadden ongeveer twee op drie ouders al wekelijks of af en toe dergelijke opvang nodig. Vooral opvang voor maar enkele uren per week of opvang op wisselende dagen komen bij een groep ruim 10% van de ouders bijna wekelijks voor. Ongeveer een kwart van de ouders heeft er niet wekelijks maar wel af en toe nood aan. Ook hier is dit meestal omdat de werkuren iedere week verschillen. Als men deze opvang nodig heeft springen de grootouders hier meestal weer in of proberen de ouders zich zelf vrij te maken. In een derde van de gevallen kan men daarvoor toch terecht bij de gewoonlijk gebruikte opvang.

Opvang bij ziekte van het kind

In de referentieweek was 13,2% van de kinderen (van 3 maanden tot 3 jaar met regelmatige of beperkte opvang) ziek. De jongere kinderen (< 1,5 jaar) waren iets meer ziek dan de wat oudere.

Bij twee derde van de zieke kinderen (die regelmatig opgevangen worden) was de opvangregeling (bij de meest gebruikte opvang) voor die week daardoor anders. Dit

percentage ligt hoger dan in 2004 waar slechts bij 52,7% van zieke kinderen de opvangsituatie veranderde.

De meeste wijzigingen doen zich voor bij de kinderen die opgevangen worden in de gesubsidieerde voorzieningen (kinderdagverblijven of onthaalouders), iets minder bij de zelfstandige voorzieningen en het minst bij de kinderen die in het informele circuit worden opgevangen. In vergelijking met 2004 moet er nu vooral voor de informele opvang of de onthaalouders van een dienst meer gewijzigd worden.

Twee derde van de zieke kinderen met een gewijzigde opvang komen bij de grootouders terecht en in vergelijking met 2004 werden de grootouders belangrijker. Dit lijkt wat in tegenspraak met de eerdere vaststelling dat er ook meer gewijzigd wordt als de grootouders instaan voor de gewone opvang. Blijkbaar komen bij ziekte van het kind dan toch nog andere grootouders in beeld die wel niet betrokken worden bij de gewone opvang maar wel willen inspringen in noodsituaties.

Een bijzondere groep kinderen zijn deze met gezondheidsproblemen of ontwikkelingsstoornissen die daardoor meer verzorging of begeleiding nodig hebben dan de meeste andere leeftijdgenootjes. Globaal is dit bij 4% van de kinderen om één of andere reden het geval. Meestal is dit wegens langdurige gezondheidsproblemen (48% van de groep met problemen of 1,9% van de totale groep) en problemen met de motorische/fysieke ontwikkeling (30,3% of 1,2%). Wegens deze specifieke nood vond één op vijf van deze ouders het moeilijk om gepaste opvang te vinden.

Uiteindelijk verschilt het opvanggebruik van de kinderen met specifieke gezondheidsproblemen niet zo erg veel van dit van de andere kinderen en ook de gebruikte opvangvormen verschillen niet zoveel voor beide groepen.

Redenen voor het gebruik van opvang

Zowel moeders als vaders stellen dat zij vooral van kinderopvang gebruik maken om te kunnen blijven werken. Het belang van dit economische motief belet echter niet dat een ruime groep gebruikers het ook beter vindt voor de ontwikkeling van het kind. Deze reden wordt meer aangehaald door gebruikers van formele opvang alsook door alleenstaande ouders. Allochtone moeders halen deze reden dan weer duidelijk minder aan.

Het volgen van studies of het zoeken van werk worden gemiddeld veel minder aangehaald als reden. Wel worden deze twee redenen meer aangeduid door kansarme gebruikers en allochtone gebruikers. Dit wijst op het belang van kinderopvang i.v.m. de maatschappelijke integratie van deze groepen.

Slechts iets meer dan de helft van de moeders die kinderopvang gebruiken ervaart de balans tussen werk en gezin als bevredigend. Daartegenover staat dat 40% van de moeders het kind zelf meer zou willen opvangen en minder uren zou willen werken mocht dit financieel haalbaar zijn of om andere redenen. De omgekeerde situatie (meer gebruik willen maken van kinderopvang en meer uren willen werken) komt slechts bij een kleine minderheid voor. Drie kwart van de vaders is wel tevreden met de balans werk-gezin.

Bij verdere analyse valt op dat deze keuze voor minder werken vooral wordt aangestipt voor de jongste kinderen (3 tot 6 maanden).

Ongeveer een derde van de bevroegde ouders maakt geen gebruik van opvang en heeft daar ook zijn redenen voor. Bijna de helft van deze groep zegt geen opvang te gebruiken omdat men bewust zelf voor het kind wil zorgen. Daarnaast geeft 40% van de niet-gebruikers ook eerder 'toevallige' redenen op: men zorgt zelf voor de kinderen omdat men toch thuis is om diverse redenen. Verder maakt 16,5% geen gebruik van opvang wegens, onder meer, de kostprijs.

De keuze van de opvangvorm

Ouders kiezen, voor zover dat mogelijk is, voor een bepaalde opvangvorm op grond van diverse afwegingen. De (kwaliteit) van de verzorging speelt daarbij een voorname rol maar daarnaast ook opvoedkundige redenen, verwachtingen i.v.m. de dienstverlening en eerder toevallige redenen (dichtbij, men kent de opvang al ...). Niet onbelangrijk is ook de vaststelling dat bij ruim een derde van de opvanggebruikers de kostprijs meespeelt in de keuze van de opvang. Deze reden wordt meer aangestipt door de lagere inkomensgroepen. Een groep van 16,7% van de opvanggebruikers stelt geen keuze gehad te hebben.

De redenen om voor een bepaalde opvangvorm te kiezen verschillen enigszins naargelang de opvangvorm.

De gesubsidieerde kinderdagverblijven worden vooral gekozen omwille van hun professionaliteit op het vlak van verzorging en opvoeding, de kostprijs en minder omwille van hun flexibiliteit.

Voor de onthaalouders van een dienst kiest men omwille van de soepelheid maar minder omwille van de vakantieopvang.

Men kiest voor de zelfstandige sector omwille van de nabijheid en minder wegens de opvoedkundige kwaliteit. Voor de zelfstandige dagverblijven kiest men ook minder omwille van de kostprijs.

De schoolgaande opvanggebruikers (de 2,5- tot 3-jarige kinderen) kiezen meer voor een IBO omdat men er rekening houdt met de eigenheid van het kind, omdat men er veel vertrouwen in heeft, omdat er een goed overleg is en vooral omwille van de mogelijkheid tot opvang in de vakantie.

Voor de opvang in de school kiest men in vergelijking met de opvang in een IBO meer omdat men er de ontwikkeling stimuleert, omwille van de opvoedkundige aanpak of omdat het dicht bij huis of dicht bij het werk is.

Naast de redenen van de feitelijke keuze, bevroegen we ook welke opvangvorm men principieel verkiest d.w.z. als redenen zoals beschikbaarheid, nabijheid geen rol zouden spelen.

Er is een lichte voorkeur voor de kinderdagverblijven. Daarna komen op gelijke hoogte de onthaalouders en gecombineerde oplossingen van de grootouders met een formele voorziening. De grootouders alleen worden principieel minder verkozen. In vergelijking met de reële capaciteit in het Vlaams Gewest voor de formele plaatsen (erkend of zelfstandig met attest) betekent dit dat het bestaande formele aanbod (verhoudingsgewijs) te weinig plaatsen bij kinderdagverblijven omvat.

Verder springt ook nog in het oog dat bijna een kwart van de respondenten principieel ervoor zou kiezen om het kindje zelf meer op te vangen. Dit is in overeenstemming met de vorige vaststelling i.v.m. de balans tussen werk en gezin.

Als we de principiële voorkeur vergelijken met de feitelijk gekozen opvang zien we toch dat de meeste ouders in de opvang van hun principiële voorkeur zijn terecht gekomen. De grootste discrepantie (in termen van aantal ouders) is er bij diegenen met een principiële voorkeur voor een kinderdagverblijf of voor de grootouders. Voor wat betreft de kinderdagverblijven hangt dit samen met het ontoereikende aanbod. Voor wat betreft de grootouders verwijzen we naar onze eerdere vaststelling dat ouders wel een beroep willen doen op grootouders voor opvang maar dat deze om diverse redenen (o.a. nog werkend, te veraf wonend) niet altijd beschikbaar zijn.

Tot slot stellen we vast dat, voor wat de plaats van de opvang betreft, bijna drie kwart van de gebruikers de opvang dicht bij huis verkiest. Op weg naar het werk of bij het werk blijkt veel minder gewenst.

Ook hier vindt men niet altijd wat men zoekt. Toch zien we dat van de (ruime) groep die opvang dicht bij huis wil, drie kwart toch minder dan 4 kilometer of op minder dan 10 minuten van huis opvang vond.

Beoordeling van de kwaliteit van de opvang

Globaal gezien stellen we vast dat quasi alle gebruikers de kwaliteit van hun (meest gebruikte opvang) als goed tot zeer goed beoordelen.

Bij de niet-schoolgaanden krijgt de informele opvang (vooral grootouders) de beste punten. Dit wijst erop dat de keuze voor de grootouders voor de ruime meerderheid van de ouders toch niet zomaar 'opportunistisch' is maar dat men er ook heel wat kwaliteiten aan toekent (bijvoorbeeld op het vlak van flexibiliteit, de vertrouwelijke relatie tussen grootouder en kleinkind ...).

Ook de gesubsidieerde sector haalt een goed rapport, ook al gaan we ervan uit dat de ouders mogelijks de lat wat lager leggen wegens de schaarste.

De zelfstandige sector krijgt de minst goede beoordeling (al is deze nog steeds goed tot zeer goed) terwijl deze voorzieningen toch duurder zijn voor de ouders.

Variabelen zoals de intensiteit in het opvanggebruik, de leeftijd van het kind of het opleidings- en inkomensniveau van de ouders bleken geen invloed te hebben op de beoordeling van de kwaliteit.

Ook quasi alle schoolgaande opvanggebruikers beoordelen hun meest gebruikte voor- en naschoolse opvang als goed tot zeer goed. Het best wordt de opvang door de IBO's en de informele opvang beoordeeld. De voor- en naschoolse opvang in de school (voor kinderen van 2,5- tot 3 jaar) krijgt de minst goede beoordeling. Dit werd ook al vastgesteld in het onderzoek van 2000.

Naast deze algemene kwaliteit, vroegen we ook aan de ouders een beoordeling te geven van een 19-tal deelaspecten (i.v.m. de opvoedkundige aspecten, de verzorging, de dienstverlening ...) en dit opnieuw enkel voor de meest gebruikte opvang.

Bij de niet-schoolgaande opvanggebruikers zien we dat de grootouders voor quasi alle items een iets betere beoordeling krijgen in vergelijking met de andere opvangvormen. De uitschieters zijn de beoordeling van de slaapruijme, het

sluitingsuur 's avonds, de prijs (uiteraard) en de mogelijkheid tot opvang in de vakantieperiodes.

Binnen de formele sector zijn er vooral verschillen voor de dienstverleningsaspecten: de zelfstandige sector en dan vooral de kinderdagverblijven met attest krijgen er op quasi alle items een duidelijk minder goede beoordeling. Deze verschillen tussen de formele opvangvormen zijn grosso modo vergelijkbaar met deze van het onderzoek van 2000 zij het dat, globaal gezien, de beoordeling in 2009 beter was.

Bij de schoolgaande opvanggebruikers zien we dat de IBO's op heel wat vlakken beter scoren in vergelijking met de andere opvangvormen, maar ook in vergelijking met de resultaten van 2000.

Ten slotte vroegen we te beoordelen hoe het kind zich voelt in de opvang. Bij de niet-schoolgaande kinderen (in de meest gebruikte opvang) krijgen de grootouders opnieuw de beste beoordeling. De zelfstandige kinderdagverblijven en de zelfstandige onthaalouders met attest scoren het minst goed.

Bij de 2,5- tot 3-jarige kinderen krijgen opnieuw de IBO's een betere beoordeling dan de schoolopvang.

BIJLAGEN

Bijlage 1:

Vragenlijst over het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen

- **Volledige versie (postenquête)**
- **Verkorte versie (telefonische en face-to-face enquête)**

Vragenlijst over het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen

Onderzoek door het HIVA-K.U.Leuven in opdracht van Kind & Gezin en uitgevoerd in het kader van het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

Contactpersonen:
Annick Peetermans of Georges Hedebouw (HIVA)
Bij vragen: 016/32 33 33

Gelieve deze **ingevulde** vragenlijst terug te sturen **vóór 20 februari 2009** met de hierbij ingesloten envelop.

Steunpunt WVG
Kapucijnenvoer 39, postbus 5310
B-3000 Leuven
www.steunpuntwvg.be

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT
LEUVEN

HIVA – K.U.Leuven
Parkstraat 47, postbus 5300
B-3000 Leuven
www.hiva.be

Dit onderzoek gaat over het gebruik van kinderopvang, de redenen voor dat gebruik, de keuze van de opvang en de beoordeling van de kwaliteit ervan.

Met kinderopvang bedoelen we hier de opvang die je nodig hebt omdat je een job hebt, een opleiding volgt of omdat je vindt dat je kindje er baat bij heeft (bv. omwille van het contact met leeftijdgenootjes). Opvang die je nodig hebt voor een avondje uit rekenen we hier **niet** mee.

Het kan gaan om opvang door onthaalouders (opvanggezin), kinderdagverblijven of grootouders, ... of alle opvang waar je niet zelf als ouder (of stiefouder) of inwonend familielid voor instaat. Voor de kinderen die al naar de kleuterschool gaan, gaat het ook om opvang in de Initiatieven voor Buitenschoolse Opvang (IBO's) of om de voor- en naschoolse opvang georganiseerd door de school.

De opvang kan overdag plaatshebben, voor of na schooltijd, 's nachts of tijdens het weekend.

Alle vragen gaan over de opvang van het kindje dat **vermeld is op de envelop**. Bij de meeste vragen hoef je alleen het vakje (of meerdere vakjes) aan te kruisen naast het antwoord dat het best jouw situatie weergeeft.

Aan de hand van het codenummer op het voorblad volgen we op wie de vragenlijst terugstuurde en wie we moeten contacteren voor een herinnering. Het zal ook gebruikt worden voor de lottrekking van de cadeaucheques. Als wetenschappelijke onderzoeksinstelling staan wij hoe dan ook garant voor de anonimiteit en de vertrouwelijkheid van je antwoorden.

Als je vragen hebt bij het invullen van de vragenlijst kan je terecht bij:

Annick Peetermans of Georges Hedebouw

HIVA K.U.Leuven

Parkstraat 47, bus 5300

3000 Leuven

016/32 33 33

Annick.Peetermans@hiva.kuleuven.be of Georges.Hedebouw@hiva.kuleuven.be

Huidig gebruik van kinderopvang

- 1. Wat is de geboortedatum van het kindje (vermeld op de envelop)?
Vul in:// 20..... (dag, maand, jaar)

- 2. Wat is het postnummer van de woonplaats van dit kindje?
Postnummer:

- 3. Maak je gewoonlijk wekelijks gebruik van kinderopvang voor dit kindje (omdat je werkt, een opleiding volgt, omdat je vindt dat het goed is voor je kindje, ...)?
 - 1. Ja, gewoonlijk wekelijks
 - 2. Neen, niet iedere week maar toch wel af en toe
 - 3. Neen, zelden of nooit

Als je zelden of nooit gebruik maakt van kinderopvang voor dit kindje kan je een groot gedeelte van de vragen overslaan. Wel is het voor ons belangrijk dat je verder gaat vanaf vraag 35 op bladzijde 17.

- 4. Is de opvangregeling voor dit kindje iedere week (ongeveer) dezelfde?
 - 1. Ja
 - 2. Neen

Indien neen, waarom is de regeling niet iedere week (ongeveer) dezelfde?

 - 1. Omdat de werkuren iedere week verschillen
 - 2. Omdat de grootouders iedere week een andere regeling wensen
 - 3. Omwille van de co-ouderschapsregeling
 - 4. Andere redenen, omschrijf:

.....
.....
.....

We stellen nu verder enkele heel precieze vragen over het opvanggebruik voor dit kindje (vermeld op de envelop) tijdens de week van maandag 2 februari tot en met zondag 8 februari 2009. Op basis daarvan kunnen we vergelijkingen maken met studies uit vorige jaren.

Als het kind ziek was of als jij (of je partner) vakantie had, neem dan de laatste gewone week.

Als de regeling iedere week verandert (bv. bij een co-ouderschapsregeling) vul dan toch voor deze week van 2 tot 8 februari 2009 in.

5. Was dit kindje (vermeld op de envelop) één of meerdere dagen ziek tijdens de week van maandag 2 februari tot en met zondag 8 februari?
Het moet hier niet noodzakelijk gaan om een ziekte waardoor het kindje niet naar de opvang of de school kon.
1. Ja
- Indien ja, hoeveel dagen was het kindje ziek tijdens die week?
- Aantal dagen van maandag tot en met vrijdag: dagen
- Aantal dagen tijdens het weekend: dagen
- Was de opvangregeling daardoor anders?
1. Ja
2. Neen
2. Neen
6. Had je (of je partner) vakantie in de week van maandag 2 februari tot en met zondag 8 februari?
1. Ja
- Indien ja, was de opvangregeling daardoor anders?
1. Ja
2. Neen
2. Neen
7. Hoeveel uur in totaal werd dit kindje tijdens deze week opgevangen?
Als het kind ziek was of als jij (of je partner) vakantie had, neem dan de laatste gewone week.
- Totaal aantal uur (weekend inbegrepen): uur
8. Hoelang duurde de langste opvangdag in deze week?
Als er meerdere keren per dag opvang was, bijvoorbeeld voor en na de schooltijd, tel dan alle uren samen.
Als het kind ziek was of als jij (of je partner) vakantie had, neem dan de laatste gewone week.
- Aantal uur en minuten: uur minuten

9. Hoeveel uren per dag werd dit kindje opgevangen tijdens de week van maandag 2 februari tot en met zondag 8 februari?

We willen alleen weten of er opvang was die dag en of er die dag, voor alle opvangbeurten samen (bijvoorbeeld vóór en na de schooltijd), meer of minder dan 5 uur opvang was.

Als het kind ziek was of als jij (of je partner) vakantie had, neem dan de laatste gewone week.

Als de regeling iedere week verandert (bv. bij een co-ouderschapsregeling) vul dan toch voor deze week van 2 tot 8 februari 2009 in.

Week van maandag 2 februari tot en met zondag 8 februari 2009	Geen opvang die dag	Minder dan 5 uur opvang die dag	5 uur of meer opvang die dag
1. Maandag	☐	☐	☐
2. Dinsdag	☐	☐	☐
3. Woensdag	☐	☐	☐
4. Donderdag	☐	☐	☐
5. Vrijdag	☐	☐	☐
6. Zaterdag	☐	☐	☐
7. Zondag	☐	☐	☐

10. Werde dit kindje tijdens deze week minstens éénmaal 5 uur of langer ononderbroken opgevangen?

Als het kind ziek was of als jij (of je partner) vakantie had, neem dan de laatste gewone week.

1. Ja
 2. Neen

11. Hoeveel dagen werd het kindje, tijdens de week van maandag 2 februari tot en met zondag 8 februari, opgevangen op de volgende momenten?

Als het kind ziek was of als jij (of je partner) vakantie had, neem dan de laatste gewone week.

Als de regeling iedere week verandert (bv. bij een co-ouderschapsregeling) vul dan toch voor deze week van 2 tot 8 februari 2009 in.

	Aantal dagen met deze opvang, weekend inbegrepen (van 0 tot 7)
1. Vóór zeven uur 's morgens (al in de opvang)
2. Na zes uur 's avonds (nog in de opvang)
3. Tijdens het weekend
4. 's Nachts (= het kindje overnachtte ergens anders of er kwam iemand overnachten om op het kindje te passen)
5. Langer dan 11 uur per dag

12. Door wie werd dit kindje tijdens deze week van *maandag 2 februari tot en met zondag 8 februari* opgevangen?

Als er meerdere opvangvormen waren, duid dan aan wie dit kindje het meest opving en eventueel ook het tweede meest of het derde meest.

Als er meerdere opvangvormen ongeveer evenveel gebruikt worden neem dan als meest gebruikte opvang deze waar je het meest voor betaalt.

Als het kind ziek was of als jij (of je partner) vakantie had, neem dan de laatste gewone week.

Als de regeling iedere week verandert (bv. bij een co-ouderschapsregeling) vul dan toch voor deze week van 2 tot 8 februari 2009 in.

	Meest gebruikte opvang	Tweede meest gebruikte opvang	Derde meest gebruikte opvang
1. Een <i>onthaalouder</i> waar de bijdrage volgens de regels van Kind en Gezin bepaald wordt (= een onthaalouder aangesloten bij een dienst)	☐	☐	☐
2. Een <i>onthaalouder</i> waar de bijdrage vrij bepaald wordt (= een zelfstandige onthaalouder)	☐	☐	☐
3. Een <i>kinderdagverblijf</i> waar de bijdrage volgens de regels van Kind en Gezin bepaald wordt (= een gesubsidieerd kinderdagverblijf)	☐	☐	☐
4. Een <i>zelfstandig kinderdagverblijf</i> of <i>mini-crèche</i> , waar de bijdrage vrij bepaald wordt (=zelfstandige kinderopvang)	☐	☐	☐
5. De grootouders	☐	☐	☐
6. Andere familieleden, buren, kennissen, ...	☐	☐	☐
7. Opvang thuis door huispersoneel, PWA, via dienstencheques, babysit, ...	☐	☐	☐
8. De voor- of naschoolse opvang in de school en georganiseerd door de school	☐	☐	☐
9. Een Initiatief voor Buitenschoolse Opvang (IBO) (niet georganiseerd door de school)	☐	☐	☐
10. Andere personen of diensten, omschrijf:	☐	☐	☐

We willen nu enkele vragen stellen over **de meest gebruikte opvang** voor dit kindje (=de opvang waar het kindje het meeste uren verbleef) opnieuw tijdens de week van maandag 2 februari tot en met zondag 8 februari 2009.

Als het kind ziek was of als jij (of je partner) vakantie had, neem dan de laatste gewone week.

Als de regeling iedere week verandert (bv. bij een co-ouderschapsregeling) vul dan toch voor deze week van 2 tot 8 februari 2009 in.

13. Hoelang in totaal werd dit kindje door deze meest gebruikte opvang opgevangen (tijdens de week van maandag 2 februari tot en met zondag 8 februari)?

Aantal uur en minuten: uur minuten

14. Werde dit kindje tijdens deze week minstens éénmaal 5 uur of langer ononderbroken opgevangen door deze meest gebruikte opvang?

1. Ja
 2. Neen

15. Hoe ver is deze meest gebruikte opvang van je huis gelegen?

1. De opvang komt aan huis
 2. 0 - 500 meter
 3. 500 meter - 1 km
 4. 1 km - 4 km
 5. 4 km - 10 km
 6. 10 km - 20 km
 7. 20 km - 30 km
 8. Meer dan 30 km

16. Hoe lang is het kindje gewoonlijk onderweg van thuis naar deze meest gebruikte opvang en omgekeerd?

Maak het onderscheid tussen het brengen en het halen.

	Bij het brengen	Bij het halen
1. 0 minuten: de opvang komt aan huis	☐	☐
2. Minder dan 10 minuten	☐	☐
3. 10 tot 20 minuten	☐	☐
4. 20 tot 30 minuten	☐	☐
5. 30 tot 45 minuten	☐	☐
6. 45 tot 60 minuten	☐	☐
7. Meer dan een uur	☐	☐

17. Wordt er bij de berekening van de (eventuele) opvangbijdrage voor deze *meest gebruikte* opvang rekening gehouden met het gezinsinkomen?
- 1. Ja, volgens de regels van Kind en Gezin
 - 2. Ja, volgens een regeling overeengekomen met de opvangvoorziening
 - 3. Neen
18. Krijg je een attest voor de belastingsaangifte voor je (eventuele) bijdrage voor deze *meest gebruikte* opvang?
- 1. Ja
 - 2. Neen
 - 3. Niet van toepassing, er wordt geen bijdrage gevraagd
19. Hoeveel betaalde je voor de opvang van deze week voor dit kindje bij deze *meest gebruikte* opvang?
- Als het kind ziek was of als jij (of je partner) vakantie had, neem dan de laatste gewone week.*
- Als de regeling iedere week verandert (bv. bij een co-ouderschapsregeling) vul dan toch voor deze week van 2 tot 8 februari 2009 in.*
- Reken ook eventuele bijkomende kosten mee die je aan de opvang betaalt (bijvoorbeeld voor voeding, luiers, ...)*
- Totaal bedrag per week: euro

De kwaliteit van de opvang

20. Hoe beoordeel je de kwaliteit van deze *meest gebruikte* opvang voor de volgende zaken?

Probeer ook deze vraag te beantwoorden als de grootouders (of andere familieleden of vrienden, ...) het kindje opvangen.

	Zeer goed	Eerder goed	Soms goed, soms slecht	Eerder slecht	Zeer slecht
1. Kindvriendelijkheid van de opvangruimte (veilig, verzorgd, aanwezigheid van een tuin, ...)	☐	☐	☐	☐	☐
2. Voldoende speelgoed, aangepast aan de leeftijd, ...	☐	☐	☐	☐	☐
3. De slaapruijnte (luchtig, voldoende ruimte, geschikte bedjes, dekens, ...)	☐	☐	☐	☐	☐
4. De hygiëne	☐	☐	☐	☐	☐
5. De omgang van de begeleid(st)er(s) met de kinderen (plezier in de omgang met de kinderen, niet schreeuwen, ...)	☐	☐	☐	☐	☐
6. De sfeer (ontspannen, wordt er plezier gemaakt, zijn de kinderen geboeid met iets bezig?, ...)	☐	☐	☐	☐	☐
7. Het rekening houden met de eigenheid van het kindje (persoonlijkheid, noden, ...)	☐	☐	☐	☐	☐
8. Het rekening houden met het thuismilieu van het kindje (gewoonten, thuistaal, ...)	☐	☐	☐	☐	☐
9. Het stimuleren van het spel	☐	☐	☐	☐	☐
10. Het stimuleren van de zelfstandigheid van het kindje	☐	☐	☐	☐	☐
11. De mogelijkheid tot opvang in vakantieperiodes	☐	☐	☐	☐	☐
12. Het openingsuur 's morgens	☐	☐	☐	☐	☐
13. Het sluitingsuur 's avonds	☐	☐	☐	☐	☐
14. De prijs	☐	☐	☐	☐	☐
15. De bereikbaarheid (afstand, bereikbaar met openbaar vervoer,..)	☐	☐	☐	☐	☐
16. De omgang met de ouders (klijkt het, zit men op dezelfde golflengte?)	☐	☐	☐	☐	☐
17. Het geven van informatie door de begeleid(st)er(s) (bijvoorbeeld over wat het kindje deed, ...)	☐	☐	☐	☐	☐
18. De inspraakmogelijkheden van de ouders (over de aanpak, de omgang met het kindje, ...)	☐	☐	☐	☐	☐
19. Voor de schoolgaande kinderen: de vlotte samenwerking met de school	☐	☐	☐	☐	☐

21. In welke mate voelt *het kindje* zich goed in deze *meest gebruikte* opvang bij de personen die voor het kindje zorgen, bij de andere kinderen, bij het spelaanbod ...?

Probeer ook op deze vraag te antwoorden als de grootouders (of andere familieleden of vrienden, ...) het kindje opvangen.

	Ze er goed	Goed	Soms goed, soms slecht	Eerder slecht	Ze er slecht
1. Bij de personen die voor het kindje zorgen, de grootouders, ...	☐	☐	☐	☐	☐
2. Bij de andere kinderen in de opvang	☐	☐	☐	☐	☐
3. Bij het spelaanbod of de activiteiten met de kinderen	☐	☐	☐	☐	☐

22. In welke mate ga je akkoord met de volgende uitspraken over hoe het kindje zich meestal voelt bij het afscheid als je het kindje brengt naar de *meest gebruikte* opvang?

Kruis telkens het gepaste antwoord aan.

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Noch akkoord, noch niet akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord
1. Het kindje is ontspannen	☐	☐	☐	☐	☐
2. Het afscheid nemen is moeilijk	☐	☐	☐	☐	☐
3. Het kindje is nieuwsgierig naar wat er gaat gebeuren	☐	☐	☐	☐	☐

23. Hoe beoordeel je *in het algemeen* de kwaliteit van deze *meest gebruikte* opvang?
Probeer ook op deze vraag te antwoorden als de grootouders het kindje opvangen.

1. Zeer goed
 2. Goed
 3. Soms goed, soms slecht
 4. Eerder slecht
 5. Zeer slecht

24. Heb je nog andere opmerkingen over de kwaliteit van deze *meest gebruikte* opvang?

.....

De keuze van de opvang

25. Waarom koos je voor deze (meest gebruikte) opvang?

Meerdere antwoorden kunnen hier aangekruist worden.

1. Om opvoedkundige redenen
 - 1. De aanwezigheid van andere kinderen is belangrijk
 - 2. De ontwikkeling van de kinderen wordt er gestimuleerd
 - 3. Er is een goede uitrusting (speelgoed, knutselgerief, ...)
 - 4. Ik sta achter de opvoedkundige aanpak
 2. Om praktische redenen
 - 1. Het was dicht bij huis
 - 2. Het was dicht bij het werk
 - 3. Het was op weg naar het werk
 - 4. Ik kende deze opvang goed
 - 5. Ik vond geen andere opvang
 - 6. De broertjes of zusjes kunnen er ook terecht (of worden er opgevangen)
 - 7. Mijn kindje kan er ook blijven wanneer het ouder wordt
 3. Omwille van de verzorging
 - 1. De verzorging is er goed
 - 2. Er wordt gelet op de hygiëne
 - 3. Er is een aangepaste verzorging voor mijn kindje dat specifieke verzorgingsbehoeften heeft
 - 4. Men biedt ook opvang voor zieke kinderen (aan huis) aan
 4. Omwille van de dienstverlening
 - 1. De kostprijs is redelijk
 - 2. Ik heb er veel vertrouwen in (de opvang is veilig,..)
 - 3. Ik word er geïnformeerd en actief betrokken
 - 4. Men luistert en houdt rekening met mijn wensen
 - 5. De soepelheid i.v.m. de opvanguren
 - 6. Mijn kindje kan er ook terecht tijdens de vakantieperiodes
 - 7. Mijn kindje vindt het er plezierig
 - 8. Men houdt er rekening met de eigenheid van het kindje (persoonlijkheid, speciale noden...)
 - 9. Men houdt er rekening met het thuismilieu van het kindje (gewoonten, thuistaal ...)
 5. Om andere redenen, omschrijf:
-
-

26. Welke opvangvorm zou je verkiezen, als praktische redenen geen rol zouden spelen (= als het goed bereikbaar zou zijn, als er voldoende plaatsen zouden zijn, als de grootouders het zouden willen of kunnen ...)?

Probeer slechts één opvangvorm aan te kruisen.

Als je geen duidelijke voorkeur hebt, kun je hier meerdere antwoorden aankruisen.

- 1. Een kinderdagverblijf
- 2. Een onthaalouder
- 3. De grootouders
- 4. Gecombineerde opvang: enkele dagen in de week bij de grootouders en enkele dagen in de week bij een kinderdagverblijf
- 5. Gecombineerde opvang: enkele dagen in de week bij de grootouders en enkele dagen in de week bij een onthaalouder
- 6. Een voor- en naschoolse opvang georganiseerd door en in de school zelf
- 7. Een Initiatief voor Buitenschoolse Opvang (IBO) (niet georganiseerd door de school)
- 8. Ik (of mijn partner) zou het liefst zelf het kindje (meer) opvangen (en minder uren werken, ouderschapsverlof nemen ...)
- 9. Andere regeling, omschrijf:
-
-

27. Waarom gaat je voorkeur het meest uit naar deze opvangvorm?

Meerdere antwoorden kunnen hier aangekruist worden.

- 1. Om opvoedkundige redenen (de ontwikkeling van de kinderen wordt er gestimuleerd, de aanwezigheid van andere kinderen ...)
- 2. Omwille van de kwaliteit van de verzorging
- 3. Omwille van de kostprijs
- 3. Omwille van de soepelheid i.v.m. de opvanguren, er is altijd wel plaats ...
- 6. Er is meer inspraak en actieve betrokkenheid
- 5. Ik heb er meer vertrouwen in, ik had goede ervaringen met andere kinderen ...
- 7. Andere redenen, omschrijf:
-
-

28. Op welke plaats zou je de opvang verkiezen?

- 1. Thuis
- 2. Dicht bij huis
- 3. Op de weg van en naar het werk
- 4. In de buurt van het werk
- 5. Andere plaats, omschrijf:
-

De redenen voor het opvanggebruik

29. Om welke reden(en) maak je (en maakt je partner) voor dit kindje gebruik van opvang?.

Kruis telkens aan wat van toepassing is voor jezelf en je eventuele partner.

Als je met twee deze vragenlijst invult, beschouw de moeder dan als 'ik'.

	Ik	Partner
1. Ik (of mijn partner) wil verder blijven werken	☐	☐
2. Ik (of mijn partner) wil meer tijd hebben voor gezinstaken (huishouden, andere zorgtaken ...)	☐	☐
3. Ik (of mijn partner) wil af en toe eens tijd hebben voor mezelf (zichzelf)	☐	☐
4. Ik (of mijn partner) vind dat het beter is voor de ontwikkeling van het kindje als het in de opvang is (samen met andere kinderen, aangepast speelgoed, geschoold personeel ...)	☐	☐
5. Het laat mij (of mijn partner) toe mijn (zijn/haar) studies voort te zetten of een opleiding te volgen	☐	☐
6. Het laat mij (of mijn partner) toe werk te zoeken	☐	☐
7. Andere redenen, omschrijf:	☐	☐
.....		
.....		

30. Vind je (en vindt je partner) dat je met de huidige opvangregeling een goede balans gevonden hebt tussen het werk en het gezin?

Kruis telkens aan wat van toepassing is voor jezelf en je eventuele partner.

Als je met twee deze vragenlijst invult, beschouw de moeder dan als 'ik'.

	Ik	Partner
1. Ik (of mijn partner) vind het een goede balans	☐	☐
2. Ik (of mijn partner) zou <i>meer zelf het kindje willen opvangen</i> en <i>minder uren willen werken</i> (mocht dat financieel haalbaar zijn, om andere redenen ...)	☐	☐
3. Ik (of mijn partner) zou <i>meer gebruik willen maken van kinderopvang</i> (moest ik meer opvang vinden, meer geschikte opvang vinden ...) en <i>meer uren willen werken</i>	☐	☐
4. Andere, omschrijf:	☐	☐
.....		

Opvanggebruik in speciale omstandigheden

31. Gebeurt het dat je opvang nodig hebt voor dit kindje in de volgende situaties?

Kruis telkens het gepaste antwoord aan.

	Wekelijks	Niet wekelijks maar toch wel af en toe	Nooit
1. Opvang voor maar enkele uren per week	☐	☐	☐
2. Opvang op wisselende dagen van de week	☐	☐	☐
3. Dringende opvang binnen enkele uren (bijvoorbeeld bij een oproepcontract)	☐	☐	☐
4. Dringende opvang binnen de week	☐	☐	☐

32. Hoe regel je de opvang van dit kindje in deze situaties?

Meerdere antwoorden kunnen hier aangekruist worden

- 1. Ik heb dit nog niet nodig gehad
- 2. Ik (of de partner) proberen het kindje dan toch zelf op te vangen
- 3. Mijn kindje kan naar de opvang gaan waar het gewoonlijk is
- 4. De grootouders vangen ons kindje op
- 5. Anderen (familie, vrienden, burens, ...) vangen ons kindje op
- 6. Andere oplossing(en), omschrijf:

33. Hoe regel je gewoonlijk de opvang (of zou je de opvang regelen) van dit kindje als het ziek is en niet naar de gewone opvang kan?

Meerdere antwoorden kunnen aangekruist worden.

- 1. De grootouders sprongen dan (meer) in
- 2. Ik (of mijn partner) nam verlof om sociale en familiale redenen
- 3. Ik (of mijn partner) nam een vakantiedag (enkele dagen) of een recuperatiedag
- 4. Ik (of mijn partner) werkte niet en zorgde dan voor het kindje
- 5. Ik (of mijn partner) werkte thuis
- 6. Er is thuis altijd iemand aanwezig (gezinsleden, personeel, ...)
- 7. Anderen (familie, vrienden, burens, ...) zorgden voor het kindje
- 8. Ik deed een beroep op thuisopvang door ziekenfonds, werkgever, OCMW of gemeente
- 9. Het kinderdagverblijf verzorgde opvang thuis
- 10. Andere regeling, omschrijf:

De volgende vraag moet je enkel invullen als het kindje ziek was tijdens de week van maandag 2 februari tot en met zondag 8 februari 2009 en als de gewone opvangregeling daardoor veranderde. Anderen mogen onmiddellijk verder gaan met vraag 36 op bladzijde 18.

34. Hoe regelde je de opvang tijdens de week van maandag 2 februari tot en met zondag 8 februari 2009 van dit kindje als het ziek was en *niet naar de gewone opvang* kon?

Meerdere antwoorden kunnen aangekruist worden.

- 1. De grootouders sprongen dan (meer) in
- 2. Ik (of mijn partner) nam verlof om sociale en familiale redenen
- 3. Ik (of mijn partner) nam een vakantiedag (enkele dagen) of een recuperatiedag
- 4. Ik (of mijn partner) werkte niet en zorgde dan voor het kindje
- 5. Ik (of mijn partner) werkte thuis
- 6. Er is thuis altijd iemand aanwezig (gezinsleden, personeel, ...)
- 7. Anderen (familie, vrienden, burens, ...) zorgden voor het kindje
- 8. Ik deed een beroep op thuisopvang door ziekenfonds, werkgever, OCMW of gemeente
- 9. Het kinderdagverblijf verzorgde opvang thuis
- 10. Andere regeling, omschrijf:

.....

Niet-gebruikers van kinderopvang

De volgende vraag is bestemd voor ouders die zelden of nooit gebruik maken van kinderopvang voor het kindje vermeld op de envelop. Deze ouders mogen daarna ook de rest van de vragenlijst invullen.

De andere ouders kunnen onmiddellijk verder gaan vanaf vraag 36 op bladzijde 18.

35. Om welke reden(en) maak je voor dit kindje zelden of nooit gebruik van kinderopvang?

Meerdere antwoorden kunnen hier aangekruist worden.

1. Omdat het beter is voor het kindje
 - 1. Ik (of mijn partner) kiezen er bewust voor om zelf voor ons kindje te zorgen omdat we vinden dat dit beter is voor het kindje
 - 2. Ik (of mijn partner) onderbrak het werk (tijdskrediet, verlof zonder wedde, ...) om het kindje op te vangen
 - 3. Ons kindje heeft (te) veel aandacht/verzorging nodig die niemand anders dan de ouders kan bieden
2. Om praktische redenen
 - 1. Ik (of mijn partner) ben thuis omwille van werkloosheid, ziekte, ouderschapsverlof, tijdskrediet, ...
 - 2. Ik (of mijn partner) ben toch thuis omdat ik ervoor koos om niet te gaan werken
 - 3. We hebben meerdere kinderen en daarom heb ik (of mijn partner) het werk onderbroken (tijdskrediet, verlof zonder wedde, ...)
 - 4. Mijn partner en ik zorgen om de beurt voor het kindje want we kunnen onze werkuren voldoende afstemmen
3. Omdat we geen opvang vonden
 - 1. Wij vonden geen (goede) opvang in de buurt
 - 2. De opvang in de buurt is niet aangepast aan mijn/onze werkuren (bijvoorbeeld 's morgens vroeg/'s avonds laat, 's nachts, in het weekeinde, op voortdurend wisselende dagen)
 - 3. Kinderopvang is te duur
 - 4. We hebben geen vertrouwen in de opvangvoorzieningen
 - 5. We hebben slechte ervaringen met opvang in het verleden
 - 6. Het personeel van de kinderopvangvoorziening(en) in de buurt is niet vertrouwd met onze cultuur of opvoedingsgewoonten
4. Andere redenen, omschrijf:

Opvanggebruik tijdens de eerste drie levensmaanden

36. Maakte je voor dit kindje gebruik van kinderopvang voor het 3 maanden was (eventueel ook tijdens het bevallingsverlof, borstvoedingsverlof, ouderschapsverlof, tijdskrediet, ...)?

1. Ja, regelmatig

Met regelmatig bedoelen we iedere week minstens éénmaal opgevangen worden gedurende 5 uur of langer ononderbroken

2. Neen, toch niet regelmatig of nooit

Als je geen gebruik maakte van kinderopvang in deze eerste drie levensmaanden van je kindje mag je verder gaan met vraag 39 op bladzijde 19.

37. Vanaf welke leeftijd maakte je voor dit kindje *regelmatig* gebruik van opvang?

Met regelmatig bedoelen we iedere week minstens éénmaal opgevangen worden gedurende 5 uur of langer ononderbroken.

Leeftijd van het kindje in weken: weken

38. Door wie werd dit kindje dan opgevangen?

Als er meerdere opvangvormen waren duid dan aan wie dit kindje het meest opving en eventueel ook het tweede meest of het derde meest.

Als er meerdere opvangvormen ongeveer evenveel gebruikt worden neem dan als meest gebruikte opvang deze waar je het meest voor betaalde.

	Het meest	Het tweede meest	Het derde meest
1. Een <i>onthaalouder</i> waar de bijdrage volgens de regels van Kind en Gezin bepaald wordt (= een onthaalouder aangesloten bij een dienst)	☐	☐	☐
2. Een <i>onthaalouder</i> waar de bijdrage vrij bepaald wordt (= een zelfstandige onthaalouder)	☐	☐	☐
3. Een <i>kinderdagverblijf</i> waar de bijdrage volgens de regels van Kind en Gezin bepaald wordt (= een gesubsidieerd kinderdagverblijf)	☐	☐	☐
4. Een <i>zelfstandig kinderdagverblijf</i> of <i>mini-crèche</i> , waar de bijdrage vrij bepaald wordt (=zelfstandige kinderopvang)	☐	☐	☐
5. De grootouders	☐	☐	☐
6. Andere familieleden, burens, kennissen ...	☐	☐	☐
7. Opvang thuis door huispersoneel, PWA, via dienstencheques, babysit, ...	☐	☐	☐
8. Andere personen of diensten, omschrijf:	☐	☐	☐

Vragen over het schoolbezoek

Dit gedeelte van de vragenlijst gaat over kinderen vanaf 2,5 jaar.

Als het kindje (vermeld op de envelop) jonger is kan je dit gedeelte overslaan en verder gaan met vraag 44 op bladzijde 22.

39. Gaat het kindje (vermeld op de envelop) naar de kleuterschool?
1. Ja
 Indien ja, gedurende hoeveel volle en/of halve dagen per week?
 Aantal volle dagen per week (cijfer van 0 tot 4): volle dagen
 Aantal halve dagen per week (cijfer van 0 tot 5): halve dagen
2. Neen
Als het kindje nog niet naar school gaat kan je onmiddellijk overstappen naar vraag 43 op bladzijde 21.
40. Om welke reden(en) koos je er voor om dit kindje, vanaf de leeftijd van 2,5 jaar, naar de kleuterschool te laten gaan?
Meerdere antwoorden kunnen hier aangekruist worden.
1. Om opvoedkundige redenen
 - 1. Mijn kindje is beter op school (het verveelt zich thuis, het kan er veel leren, er is een goede uitrusting, er zijn leeftijdsgenootjes, ...)
 - 2. Mijn kindje is klaar om naar school te gaan (is zindelijk, is behoorlijk zelfstandig, kan zich duidelijk maken, ...)
 - 3. Om Nederlands te leren
 - 4. Mijn kindje heeft een specifieke aanpak of verzorging nodig en in de school gaat men daar gepast mee om
 2. Om praktische redenen
 - 1. De school is vlakbij en is gemakkelijk bereikbaar
 - 2. De school biedt de mogelijkheid om mijn kindje in de namiddag te laten rusten
 - 3. De broertjes of zusjes gaan ook naar school
 - 4. Er is een goede voor- en naschoolse opvangregeling
 - 5. De school is (bijna) kosteloos
 3. Om andere redenen
 - 1. De opvang (crèche, onthaalouder, ...) drong aan om mijn kindje naar school te laten gaan
 - 2. We waren niet tevreden over de opvang waar het kindje was
 - 3. Andere redenen, omschrijf:

41. Maakte je (gewoonlijk) wekelijks gebruik van opvang voor dit kindje voor het naar school ging?

1. Ja, (gewoonlijk) wekelijks

Indien ja, van welke opvang?

1. Bij een onthaalouder

2. In een kinderdagverblijf, crèche

3. Bij de grootouders, familie, kennissen ...

4. Thuis bij (één van) de ouders

5. Andere regeling, omschrijf:

2. Neen

42. Wat doe je gewoonlijk (of wat ga je doen) met de opvang van het kindje tijdens vakantieperiodes?

Gelieve alle gebruikte of te gebruiken opvangmogelijkheden aan te kruisen.

	De vrije schooldagen	De korte schoolvakanties (herfst-, kerst-, krokus- en paasvakantie)	De grote vakantie (juli-augustus)
1. Mijn kindje gaat naar de gebruikelijke opvangvoorziening zoals op schooldagen	☐	☐	☐
2. Mijn kindje gaat naar een andere opvangvoorziening dan gebruikelijk	☐	☐	☐
3. Ik doe beroep op speelpleinwerking, sportkamp, ...	☐	☐	☐
4. Ik (en/of mijn partner) werk (dan) niet en zorg voor ons kindje	☐	☐	☐
5. De grootouders zorgen voor ons kindje	☐	☐	☐
6. Anderen (familie, vrienden, bureu, ...) zorgen voor ons kindje	☐	☐	☐
7. Andere oplossing, omschrijf:	☐	☐	☐

De volgende vraag gaat over de kindjes vanaf 2,5 jaar die nog niet naar de kleuterschool gaan.

Als het kindje jonger is of al naar school gaat kun je onmiddellijk overgaan naar vraag 44 op bladzijde 22.

43. Om welke redenen koos je er voor het kindje (nog) niet naar school te laten gaan vanaf 2,5 jaar?

Meerdere antwoorden kunnen hier aangekruist worden.

1. Om opvoedkundige redenen

- 1. Mijn kindje is (nu nog) beter af in de opvang dan in de school (betere verzorging, meer rust, warme maaltijd, meer op niveau, ...)
- 2. Mijn kindje is nog niet klaar om naar school te gaan (niet zindelijk, te speels, niet zelfstandig genoeg, ...)
- 3. Ik of mijn partner zijn thuis en vinden dat het kindje beter thuis is
- 4. Voor een kindje onder de 3 jaar is een gezins- of familiesfeer belangrijk

2. Om praktische redenen

- 1. Ik vind het gemakkelijker om mijn kindje naar de opvang te brengen/ thuis te houden in plaats van het naar school te laten gaan
- 2. De scho(o)l(en) in de buurt bieden niet (voldoende) de mogelijkheid om mijn kindje 's middags te laten rusten
- 3. De combinatie met de buitenschoolse opvang in de buurt is niet haalbaar (bijvoorbeeld geen transport, ...)
- 4. Er is geen plaats in de voor- of naschoolse opvang

3. Ik vond geen geschikte school

- 1. Er is voorlopig geen plaats in de school van onze keuze
- 2. Er is geen geschikte school in de buurt die gepast kan omgaan met mijn kindje

4. Andere redenen, omschrijf:

.....

Vragen over de werksituatie (van de ouders)

44. Wat is het hoogste diploma of getuigschrift dat jij (de ouder) en je (eventuele) partner in het onderwijs behaalden?

Kruis aan voor jezelf en voor je eventuele partner.

Als je met twee deze vragenlijst invult, beschouw de moeder dan als 'ik'.

	Ik	Partner
1. Geen diploma of lager onderwijs	☐	☐
2. Lager secundair onderwijs (eerste 3 jaar van het middelbaar of niet voltooid middelbaar)	☐	☐
3. Hoger secundair onderwijs	☐	☐
4. Hogeschool	☐	☐
5. Universiteit	☐	☐
6. Ander, omschrijf:	☐	☐

45. Wat is (of was) je huidige (of laatst uitgeoefende) beroep en (eventueel) dat van je partner?

Kruis aan voor jezelf en voor je eventuele partner.

Als je met twee deze vragenlijst invult, beschouw de moeder dan als 'ik'.

	Ik	Partner
1. Arbeider	☐	☐
2. Bediende of kader (privé of overheid)	☐	☐
3. Zelfstandige (of meewerkende echtgenote)	☐	☐
4. Vrij beroep	☐	☐
5. Geen beroep (huisvrouw/man, student(e), werkloos, ziek, ...)	☐	☐
6. Andere, omschrijf:	☐	☐

46. Wat is momenteel je werksituatie en (eventueel) deze van je partner?
 Je kunt meerdere antwoorden aankruisen voor jezelf en je eventuele partner.
 Als je met twee deze vragenlijst invult, beschouw de moeder dan als 'ik'.

	Ik	Partner
<i>Werkend</i>		
1. Voltijds werkend	☐	☐
2. Deeltijds werkend	☐	☐
<i>Werk tijdelijk onderbroken omwille van:</i>		
3. Zwangerschapsverlof	☐	☐
4. Ouderschapsverlof	☐	☐
5. Ziekteverlof	☐	☐
6. Loopbaanonderbreking / tijdskrediet	☐	☐
7. Verlof zonder wedde	☐	☐
<i>Niet werkend</i>		
8. Werkloos	☐	☐
9. Op invaliditeit	☐	☐
10. Huisvrouw/huisman, student	☐	☐
11. Andere, omschrijf:	☐	☐
.....		

47. Wat is het totale maandelijks beschikbare inkomen van het gezin?
 Met het maandelijks beschikbare inkomen bedoelen we **de som van het netto arbeidsinkomen per maand van beide partners, de eventuele 'sociale uitkeringen' (voor werkloosheid, loopbaanonderbreking/tijdskrediet, ziekte of invaliditeit, pensioen brugpensioen, personen met een handicap, ...), het kindergeld voor alle kinderen en de eventuele huuropbrengsten.**
- 1. Minder dan 700 euro
 - 2. Van 700 tot 1 000 euro
 - 3. Van 1 000 tot 1 300 euro
 - 4. Van 1 300 tot 1 700 euro
 - 5. Van 1 700 tot 2 200 euro
 - 6. Van 2 200 tot 2 700 euro
 - 7. Van 2 700 tot 3 200 euro
 - 8. Van 3 200 tot 3 700 euro
 - 9. Van 3 700 tot 5 000 euro
 - 10. Meer dan 5 000 euro

De volgende twee vragen dienen enkel te worden ingevuld als jijzelf of je eventuele partner werken. Anderen mogen onmiddellijk verder gaan met vraag 50.

48. Hoeveel uren betaalde arbeid doen jij (de ouder) en/of je (eventuele) partner normaal per week en over hoeveel dagen zijn deze uren gespreid?
Als je met twee deze vragenlijst invult, beschouw de moeder dan als 'ik'.

	Ik	Partner
1. Aantal uren betaalde arbeid per week
2. Aantal werkdagen per week

49. Welke werkuren hebben jij (de ouder) en/of je (eventuele) partner tijdens een normale werkweek?
Als je met twee deze vragenlijst invult, beschouw de moeder dan als 'ik'.

	Ik	Partner
1. Enkel werkuren overdag in de week	☐	☐
2. Ploegenstelsel: vroeg en laat	☐	☐
3. Ploegenstelsel: vroeg, laat en nacht	☐	☐
4. Enkel nachtwerk	☐	☐
4. Enkel weekendwerk	☐	☐
5. Iedere week wisselende uren	☐	☐
6. Andere werkuren, omschrijf:	☐	☐

Vragen over het gezin (van het kindje vermeld op de envelop)

50. Bij wie woont het kindje?
Als het kindje momenteel regelmatig in meer dan één gezin verblijft (bijvoorbeeld na een scheiding) kan je meerdere antwoorden aankruisen.
- 1. Bij zijn/haar natuurlijke moeder en natuurlijke vader
 - 2. Bij zijn/haar alleenstaande natuurlijke moeder
 - 3. Bij zijn/haar natuurlijke moeder en een andere persoon dan de natuurlijke vader
 - 4. Bij zijn/haar alleenstaande natuurlijke vader
 - 5. Bij zijn/haar natuurlijke vader en een andere persoon dan de natuurlijke moeder
 - 6. Andere situatie, omschrijf:
51. Verblijft het kindje (vermeld op de envelop) momenteel regelmatig in *meer dan één gezin* (bijvoorbeeld na een scheiding, bij co-ouderschap)?
- 1. Ja
 Indien ja, kan je dan aangeven hoe vaak het gewoonlijk bij **jou** verblijft buiten de vakantieperiode?
Omdat de situaties zoveel verschillen kan je kiezen om het aantal dagen op te geven hetzij per week, hetzij per 2 weken, hetzij per maand.
 Aantal dagen per week: dagen
 Aantal dagen per 2 weken: dagen
 Aantal dagen per maand: dagen
 - 2. Neen
52. Hoeveel kinderen *jonger dan 18 jaar* maken deel uit van **jouw** gezin (het kindje vermeld op de envelop inbegrepen)?
Tel ook de kinderen mee die bij jou verblijven ook al zijn ze niet bij jou ingeschreven (gedomicilieerd).
 Aantal kinderen die altijd aanwezig zijn: kinderen
 Aantal kinderen die niet de gehele week aanwezig zijn (bijvoorbeeld kinderen in een co-ouderschapregeling, op internaat, ...): kinderen
53. Maken nog andere personen (buiten jezelf, de eventuele partner en de kinderen jonger dan 18 jaar) deel uit van **jouw** gezin?
- 1. Ja
 Indien ja, welke personen, omschrijf verwantschap tot jezelf?
 - 2. Neen

54. Heeft het kindje (vermeld op de envelop) meer verzorging of begeleiding nodig dan de meeste andere kinderen van zijn/haar leeftijd?

1. Ja

Indien ja, om welke redenen?

1. Langdurige gezondheidsproblemen (meer dan 3 maanden)

2. Problemen met de ontwikkeling van het gehoor

3. Problemen met de ontwikkeling van het zicht

4. Problemen met de mentale/verstandelijke ontwikkeling

5. Problemen met de motorische/fysieke ontwikkeling

6. Gedrags- of emotionele problemen

7. Andere, omschrijf:

Ondervond je hierdoor *moelijkheden* bij het zoeken naar een geschikte opvang voor het kind?

1. Ja, namelijk (omschrijf welke moeilijkheden):

2. Neen

2. Neen

55. Wat was de nationaliteit van de grootouders van dit kindje bij HUN geboorte?

We stellen deze vraag om te kunnen nagaan in welke mate kinderen van allochtone oorsprong van kinderopvang gebruik maken.

	1. Grootvader langs moeders zijde	2. Grootmoeder langs moeders zijde	3. Grootvader langs vaders zijde	4. Grootmoeder langs vaders zijde
Belgische	☐	☐	☐	☐
Marokkaanse	☐	☐	☐	☐
Turkse	☐	☐	☐	☐
Andere, omschrijf:

58. Wie vulde deze vragenlijst in?

- 1. Moeder van het kindje
- 2. Vader van het kindje
- 3. Beide ouders samen
- 4. Iemand anders, omschrijf de relatie tot het kindje:

59. Heb je nog andere opmerkingen over de kinderopvang in Vlaanderen?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hartelijk dank voor je medewerking.
Je kunt de vragenlijst terugsturen in de hierbij ingesloten envelop,
bij voorkeur vóór **20 februari 2009**.

Vragenlijst over het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen

Verkorte versie

Onderzoek door het HIVA-K.U.Leuven in opdracht van Kind & Gezin en uitgevoerd in het kader van het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

Contactpersonen:
Annick Peetermans of Georges Hedebouw (HIVA)
Bij vragen: 016/32 33 33

Steunpunt WVG
Kapucijnenvoer 39, postbus 5310
B-3000 Leuven
www.steunpuntwvg.be

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT
LEUVEN

HIVA – K.U.Leuven
Parkstraat 47, postbus 5300
B-3000 Leuven
www.hiva.be

Dit onderzoek gaat over het gebruik van kinderopvang. Met kinderopvang bedoelen we hier de opvang die je nodig hebt omdat je een job hebt, een opleiding volgt of omdat je vindt dat je kindje er baat bij heeft (bv. omwille van het contact met leeftijdgenootjes). Opvang die je nodig hebt voor een avondje uit rekenen we hier **niet** mee.

Het kan gaan om opvang door onthaalouders (opvanggezin), kinderdagverblijven of grootouders, ... of alle opvang waar je niet zelf als ouder (of stiefouder) of inwonend familielid voor instaat. Voor de kinderen die al naar de kleuterschool gaan, gaat het ook om opvang in de Initiatieven voor Buitenschoolse Opvang (IBO's) of om de voor- en naschoolse opvang georganiseerd door de school.

De opvang kan overdag plaatshebben, voor of na schooltijd, 's nachts of tijdens het weekend.

Alle vragen gaan over de opvang van het **geselecteerde** kindje. Bij de meeste vragen hoeft je alleen het vakje (of meerdere vakjes) aan te kruisen naast het antwoord dat het best jouw situatie weergeeft.

Aan de hand van het codenummer op het voorblad volgen we op wie de vragenlijst al beantwoordde. Als wetenschappelijke onderzoeksinstelling staan wij hoe dan ook garant voor de anonimiteit en de vertrouwelijkheid van je antwoorden.

Als je vragen hebt bij het beantwoorden van de vragen kan je terecht bij:

Annick Peetermans of Georges Hedebouw

HIVA K.U.Leuven

Parkstraat 47, bus 5300

3000 Leuven

016/32 33 33

Annick.Peetermans@hiva.kuleuven.be of Georges.Hedebouw@hiva.kuleuven.be

Huidig gebruik van kinderopvang

1. Wat is de geboortedatum van het (geselecteerde) kindje?
Vul in:/...../ 20..... (dag, maand, jaar)
2. Wat is het postnummer van de woonplaats van dit kindje?
Postnummer:
3. Maak je gewoonlijk wekelijks gebruik van kinderopvang voor dit kindje (omdat je werkt, een opleiding volgt, omdat je vindt dat het goed is voor je kindje, ...)?
 - 1. Ja, gewoonlijk wekelijks
 - 2. Neen, niet iedere week maar toch wel af en toe
 - 3. Neen, zelden of nooit

*Als je zelden of nooit gebruik maakt van kinderopvang voor dit kindje kan je een groot gedeelte van de vragen overslaan. Wel is het voor ons belangrijk dat je verder gaat vanaf **bladzijde 10**.*
4. Is de opvangregeling voor dit kindje iedere week (ongeveer) dezelfde?
 - 1. Ja
 - 2. Neen

Indien neen, waarom is de regeling niet iedere week (ongeveer) dezelfde?

 - 1. Omdat de werkuren iedere week verschillen
 - 2. Omdat de grootouders iedere week een andere regeling wensen
 - 3. Omwille van de co-ouderschapsregeling
 - 4. Andere redenen, omschrijf:

.....

.....

*We stellen nu verder enkele heel precieze vragen over het opvanggebruik voor het (geselecteerde) kindje tijdens de week van **maandag 2 februari tot en met zondag 8 februari 2009**. Op basis daarvan kunnen we vergelijkingen maken met studies uit vorige jaren.*

Als het kind ziek was of als jij (of je partner) vakantie had, neem dan de laatste gewone week.

Als de regeling iedere week verandert (bv. bij een co-ouderschapsregeling) vul dan toch voor deze week van 2 tot 8 februari 2009 in.

5. Was het (geselecteerde) kindje één of meerdere dagen ziek tijdens de week van maandag 2 februari tot en met zondag 8 februari?

Het moet hier niet noodzakelijk gaan om een ziekte waardoor het kindje niet naar de opvang of de school kon.

1. Ja

Indien ja, hoeveel dagen was het kindje ziek tijdens die week?

Aantal dagen van maandag tot en met vrijdag: dagen

Aantal dagen tijdens het weekend: dagen

Was de opvangregeling daardoor anders?

1. Ja

2. Neen

2. Neen

6. Had je (of je partner) vakantie in de week van maandag 2 februari tot en met zondag 8 februari?

1. Ja

Indien ja, was de opvangregeling daardoor anders?

1. Ja

2. Neen

2. Neen

7. Hoeveel uur in totaal werd dit kindje tijdens deze week opgevangen?

Als het kind ziek was of als jij (of je partner) vakantie had, neem dan de laatste gewone week.

Totaal aantal uur (weekend inbegrepen): uur

8. Hoelang duurde de langste opvangdag in deze week?

Als er meerdere keren per dag opvang was, bijvoorbeeld voor en na de schooltijd, tel dan alle uren samen.

Als het kind ziek was of als jij (of je partner) vakantie had, neem dan de laatste gewone week.

Aantal uur en minuten: uur minuten

9. Hoeveel uren per dag werd dit kindje opgevangen tijdens de week van maandag 2 februari tot en met zondag 8 februari?

We willen alleen weten of er opvang was die dag en of er die dag, voor alle opvangbeurten samen (bijvoorbeeld vóór en na de schooltijd), meer of minder dan 5 uur opvang was.

Als het kind ziek was of als jij (of je partner) vakantie had, neem dan de laatste gewone week.

Als de regeling iedere week verandert (bv. bij een co-ouderschapsregeling) vul dan toch voor deze week van 2 tot 8 februari 2009 in.

Week van maandag 2 februari tot en met zondag 8 februari 2009	Geen opvang die dag	Minder dan 5 uur opvang die dag	5 uur of meer opvang die dag
1. Maandag	☐	☐	☐
2. Dinsdag	☐	☐	☐
3. Woensdag	☐	☐	☐
4. Donderdag	☐	☐	☐
5. Vrijdag	☐	☐	☐
6. Zaterdag	☐	☐	☐
7. Zondag	☐	☐	☐

10. Werde dit kindje tijdens deze week minstens éénmaal 5 uur of langer **ononderbroken** opgevangen?

Als het kind ziek was of als jij (of je partner) vakantie had, neem dan de laatste gewone week.

1. Ja
 2. Neen

11. Hoeveel dagen werd het kindje, tijdens de week van maandag 2 februari tot en met zondag 8 februari, opgevangen op de volgende momenten?

Als het kind ziek was of als jij (of je partner) vakantie had, neem dan de laatste gewone week.

Als de regeling iedere week verandert (bv. bij een co-ouderschapsregeling) vul dan toch voor deze week van 2 tot 8 februari 2009 in.

	Aantal dagen met deze opvang, weekend inbegrepen (van 0 tot 7)
1. Vóór zeven uur 's morgens (al in de opvang)
2. Na zes uur 's avonds (nog in de opvang)
3. Tijdens het weekend
4. 's Nachts (= het kindje overnachtte ergens anders of er kwam iemand overnachten om op het kindje te passen)
5. Langer dan 11 uur per dag

12. Door wie werd dit kindje tijdens deze week van *maandag 2 februari tot en met zondag 8 februari* opgevangen?

Als er meerdere opvangvormen waren, duid dan aan wie dit kindje het meest opving en eventueel ook het tweede meest of het derde meest.

Als er meerdere opvangvormen ongeveer evenveel gebruikt worden neem dan als meest gebruikte opvang deze waar je het meest voor betaalt.

Als het kind ziek was of als jij (of je partner) vakantie had, neem dan de laatste gewone week.

Als de regeling iedere week verandert (bv. bij een co-ouderschapsregeling) vul dan toch voor deze week van 2 tot 8 februari 2009 in.

	Meest gebruikte opvang	Tweede meest gebruikte opvang	Derde meest gebruikte opvang
1. Een <i>onthaalouder</i> waar de bijdrage volgens de regels van Kind en Gezin bepaald wordt (= een onthaalouder aangesloten bij een dienst)	☐	☐	☐
2. Een <i>onthaalouder</i> waar de bijdrage vrij bepaald wordt (= een zelfstandige onthaalouder)	☐	☐	☐
3. Een <i>kinderdagverblijf</i> waar de bijdrage volgens de regels van Kind en Gezin bepaald wordt (= een gesubsidieerd kinderdagverblijf)	☐	☐	☐
4. Een <i>zelfstandig kinderdagverblijf</i> of <i>mini-crèche</i> , waar de bijdrage vrij bepaald wordt (=zelfstandige kinderopvang)	☐	☐	☐
5. De grootouders	☐	☐	☐
6. Andere familieleden, burens, kennissen, ...	☐	☐	☐
7. Opvang thuis door huispersoneel, PWA, via dienstencheques, babysit, ...	☐	☐	☐
8. De voor- of naschoolse opvang in de school en georganiseerd door de school	☐	☐	☐
9. Een Initiatief voor Buitenschoolse Opvang (IBO) (niet georganiseerd door de school)	☐	☐	☐
10. Andere personen of diensten, omschrijf:	☐	☐	☐

We willen nu enkele vragen stellen over **de meest gebruikte opvang** voor dit kindje (=de opvang waar het kindje het meeste uren verbleef) opnieuw tijdens de week van maandag 2 februari tot en met zondag 8 februari 2009.

Als het kind ziek was of als jij (of je partner) vakantie had, neem dan de laatste gewone week.

Als de regeling iedere week verandert (bv. bij een co-ouderschapsregeling) vul dan toch voor deze week van 2 tot 8 februari 2009 in.

13. Hoelang in totaal werd dit kindje door deze meest gebruikte opvang opgevangen (tijdens de week van maandag 2 februari tot en met zondag 8 februari)?
Aantal uur en minuten: uur minuten
14. Werde dit kindje tijdens deze week minstens éénmaal 5 uur of langer **ononderbroken** opgevangen door deze meest gebruikte opvang?
 1. Ja
 2. Neen
15. Hoe ver is deze meest gebruikte opvang van je huis gelegen?
 1. De opvang komt aan huis
 2. 0 - 500 meter
 3. 500 meter - 1 km
 4. 1 km - 4 km
 5. 4 km - 10 km
 6. 10 km - 20 km
 7. 20 km - 30 km
 8. Meer dan 30 km
16. Hoe lang is het kindje gewoonlijk onderweg van thuis naar deze meest gebruikte opvang en omgekeerd?
Maak het onderscheid tussen het brengen en het halen.

	Bij het brengen	Bij het halen
1. 0 minuten: de opvang komt aan huis	☐	☐
2. Minder dan 10 minuten	☐	☐
3. 10 tot 20 minuten	☐	☐
4. 20 tot 30 minuten	☐	☐
5. 30 tot 45 minuten	☐	☐
6. 45 tot 60 minuten	☐	☐
7. Meer dan een uur	☐	☐

17. Wordt er bij de berekening van de (eventuele) opvangbijdrage voor deze *meest gebruikte* opvang rekening gehouden met het gezinsinkomen?
- 1. Ja, volgens de regels van Kind en Gezin
 - 2. Ja, volgens een regeling overeengekomen met de opvangvoorziening
 - 3. Neen
18. Krijg je een attest voor de belastingsaangifte voor je (eventuele) bijdrage voor deze *meest gebruikte* opvang?
- 1. Ja
 - 2. Neen
 - 3. Niet van toepassing, er wordt geen bijdrage gevraagd
19. Hoeveel betaalde je voor de opvang van deze week voor dit kindje bij deze *meest gebruikte* opvang?
- Als het kind ziek was of als jij (of je partner) vakantie had, neem dan de laatste gewone week.*
- Als de regeling iedere week verandert (bv. bij een co-ouderschapsregeling) vul dan toch voor deze week van 2 tot 8 februari 2009 in.*
- Reken ook eventuele bijkomende kosten mee die je aan de opvang betaalt (bijvoorbeeld voor voeding, luiers, ...)*
- Totaal bedrag per week: euro

Vragen over het schoolbezoek

*Dit gedeelte van de vragenlijst gaat over kinderen vanaf 2,5 jaar. Als het (geselecteerde) kindje jonger is kan je dit gedeelte overslaan en verder gaan met **vraag 23**.*

20. Gaat het (geselecteerde) kindje naar de kleuterschool?
- 1. Ja
Indien ja, gedurende hoeveel volle en/of halve dagen per week?
Aantal volle dagen per week (cijfer van 0 tot 4): volle dagen
Aantal halve dagen per week (cijfer van 0 tot 5): halve dagen
 - 2. Neen
Als het kindje nog niet naar school gaat kan je onmiddellijk overstappen naar vraag 23.
21. Maakte je (gewoonlijk) wekelijks gebruik van opvang voor dit kindje voor het naar school ging?
- 1. Ja, (gewoonlijk) wekelijks
Indien ja, van welke opvang?
 - 1. Bij een onthaalouder
 - 2. In een kinderdagverblijf, crèche
 - 3. Bij de grootouders, familie, kennissen ...
 - 4. Thuis bij (één van) de ouders
 - 5. Andere regeling, omschrijf:
 - 2. Neen

22. Wat doe je gewoonlijk (of wat ga je doen) met de opvang van het kindje tijdens vakantieperiodes?

Gelieve alle gebruikte of te gebruiken opvangmogelijkheden aan te kruisen.

	De vrije schooldagen	De korte schoolvakanties (herfst-, kerst-, krokus- en paasvakantie)	De grote vakantie (juli-augustus)
1. Mijn kindje gaat naar de gebruikelijke opvangvoorziening zoals op schooldagen	☐	☐	☐
2. Mijn kindje gaat naar een andere opvangvoorziening dan gebruikelijk	☐	☐	☐
3. Ik doe beroep op speelpleinwerking, sportkamp, ...	☐	☐	☐
4. Ik (en/of mijn partner) werk (dan) niet en zorg voor ons kindje	☐	☐	☐
5. De grootouders zorgen voor ons kindje	☐	☐	☐
6. Anderen (familie, vrienden, buren, ...) zorgen voor ons kindje	☐	☐	☐
7. Andere oplossing, omschrijf:	☐	☐	☐

Vragen over de werksituatie (van de ouders)

23. Wat is het hoogste diploma of getuigschrift dat jij (de ouder) en je (eventuele) partner in het onderwijs behaalden?

Kruis aan voor jezelf en voor je eventuele partner.

Als je met twee deze vragenlijst invult, beschouw de moeder dan als 'ik'.

	Ik	Partner
1. Geen diploma of lager onderwijs	☐	☐
2. Lager secundair onderwijs (eerste 3 jaar van het middelbaar of niet voltooid middelbaar)	☐	☐
3. Hoger secundair onderwijs	☐	☐
4. Hogeschool	☐	☐
5. Universiteit	☐	☐
6. Ander, omschrijf:	☐	☐

24. Wat is (of was) je huidige (of laatst uitgeoefende) beroep en (eventueel) dat van je partner?

Kruis aan voor jezelf en voor je eventuele partner.

Als je met twee deze vragenlijst invult, beschouw de moeder dan als 'ik'.

	Ik	Partner
1. Arbeider	☐	☐
2. Bediende of kader (privé of overheid)	☐	☐
3. Zelfstandige (of meewerkende echtgenote)	☐	☐
4. Vrij beroep	☐	☐
5. Geen beroep (huisvrouw/man, student(e), werkloos, ziek, ...)	☐	☐
6. Andere, omschrijf:	☐	☐

25. Wat is momenteel je werksituatie en (eventueel) deze van je partner?

Je kunt meerdere antwoorden aankruisen voor jezelf en je eventuele partner.

Als je met twee deze vragenlijst invult, beschouw de moeder dan als 'ik'.

	Ik	Partner
<i>Werkend</i>		
1. Voltijds werkend	☐	☐
2. Deeltijds werkend	☐	☐
<i>Werk tijdelijk onderbroken omwille van:</i>		
3. Zwangerschapsverlof	☐	☐
4. Ouderschapsverlof	☐	☐
5. Ziekteverlof	☐	☐
6. Loopbaanonderbreking / tijdskrediet	☐	☐
7. Verlof zonder wedde	☐	☐
<i>Niet werkend</i>		
8. Werkloos	☐	☐
9. Op invaliditeit	☐	☐
10. Huisvrouw/huisman, student	☐	☐
11. Andere, omschrijf:	☐	☐
.....		

26. Wat is het totale maandelijkse beschikbare inkomen van het gezin?

*Met het maandelijkse beschikbare inkomen bedoelen we **de som van** het netto arbeidsinkomen per maand van beide partners, de eventuele 'sociale uitkeringen' (voor werkloosheid, loopbaanonderbreking/tijdskrediet, ziekte of invaliditeit, pensioen brugpensioen, personen met een handicap, ...), het kindergeld voor alle kinderen en de eventuele huuropbrengsten.*

- 1. Minder dan 700 euro
- 2. Van 700 tot 1 000 euro
- 3. Van 1 000 tot 1 300 euro
- 4. Van 1 300 tot 1 700 euro
- 5. Van 1 700 tot 2 200 euro
- 6. Van 2 200 tot 2 700 euro
- 7. Van 2 700 tot 3 200 euro
- 8. Van 3 200 tot 3 700 euro
- 9. Van 3 700 tot 5 000 euro
- 10. Meer dan 5 000 euro

De volgende twee vragen dienen enkel te worden ingevuld als jijzelf of je eventuele partner werken. Anderen mogen onmiddellijk verder gaan met **vraag 29**.

27. Hoeveel uren betaalde arbeid doen jij (de ouder) en/of je (eventuele) partner normaal per week en over hoeveel dagen zijn deze uren gespreid?
Als je met twee deze vragenlijst invult, beschouw de moeder dan als 'ik'.

	Ik	Partner
1. Aantal uren betaalde arbeid per week
2. Aantal werkdagen per week

28. Welke werkuren hebben jij (de ouder) en/of je (eventuele) partner tijdens een normale werkweek?
Als je met twee deze vragenlijst invult, beschouw de moeder dan als 'ik'.

	Ik	Partner
1. Enkel werkuren overdag in de week	☐	☐
2. Ploegenstelsel: vroeg en laat	☐	☐
3. Ploegenstelsel: vroeg, laat en nacht	☐	☐
4. Enkel nachtwerk	☐	☐
4. Enkel weekendwerk	☐	☐
5. Iedere week wisselende uren	☐	☐
6. Andere werkuren, omschrijf:	☐	☐
.....		

Vragen over het gezin (van het geselecteerde kindje)

29. Bij wie woont het kindje?
Als het kindje momenteel regelmatig in meer dan één gezin verblijft (bijvoorbeeld na een scheiding) kan je meerdere antwoorden aankruisen.
- 1. Bij zijn/haar natuurlijke moeder en natuurlijke vader
 - 2. Bij zijn/haar alleenstaande natuurlijke moeder
 - 3. Bij zijn/haar natuurlijke moeder en een andere persoon dan de natuurlijke vader
 - 4. Bij zijn/haar alleenstaande natuurlijke vader
 - 5. Bij zijn/haar natuurlijke vader en een andere persoon dan de natuurlijke moeder
 - 6. Andere situatie, omschrijf:
30. Verblijft het (geselecteerde) kindje momenteel regelmatig in *meer dan één gezin* (bijvoorbeeld na een scheiding, bij co-ouderschap)?
- 1. Ja
 Indien ja, kan je dan aangeven hoe vaak het gewoonlijk bij **jou** verblijft buiten de vakantieperiode?
Omdat de situaties zoveel verschillen kan je kiezen om het aantal dagen op te geven hetzij per week, hetzij per 2 weken, hetzij per maand.
 Aantal dagen per week: dagen
 Aantal dagen per 2 weken: dagen
 Aantal dagen per maand: dagen
 - 2. Neen
31. Hoeveel kinderen *jonger dan 18 jaar* maken deel uit van **jouw** gezin (het geselecteerde kindje inbegrepen)?
Tel ook de kinderen mee die bij jou verblijven ook al zijn ze niet bij jou ingeschreven (gedomicilieerd).
 Aantal kinderen die altijd aanwezig zijn: kinderen
 Aantal kinderen die niet de gehele week aanwezig zijn (bijvoorbeeld kinderen in een co-ouderschapregeling, op internaat, ...): kinderen
32. Maken nog andere personen (buiten jezelf, de eventuele partner en de kinderen jonger dan 18 jaar) deel uit van **jouw** gezin?
- 1. Ja
 Indien ja, welke personen, omschrijf verwantschap tot jezelf?
 - 2. Neen

33. Heeft het (geselecteerde) kindje meer verzorging of begeleiding nodig dan de meeste andere kinderen van zijn/haar leeftijd?

1. Ja

Indien ja, *om welke redenen?*

- 1. Langdurige gezondheidsproblemen (meer dan 3 maanden)
- 2. Problemen met de ontwikkeling van het gehoor
- 3. Problemen met de ontwikkeling van het zicht
- 4. Problemen met de mentale/verstandelijke ontwikkeling
- 5. Problemen met de motorische/fysieke ontwikkeling
- 6. Gedrags- of emotionele problemen
- 7. Andere, omschrijf:

Ondervond je hierdoor *moeilijkheden* bij het zoeken naar een geschikte opvang voor het kind?

- 1. Ja, namelijk (omschrijf welke moeilijkheden):
- 2. Neen

2. Neen

34. Wat was de nationaliteit van de grootouders van dit kindje bij *HUN* geboorte?

We stellen deze vraag om te kunnen nagaan in welke mate kinderen van allochtone oorsprong van kinderopvang gebruik maken.

	1. Grootvader langs moeders zijde	2. Grootmoeder langs moeders zijde	3. Grootvader langs vaders zijde	4. Grootmoeder langs vaders zijde
Belgische	☐	☐	☐	☐
Marokkaanse	☐	☐	☐	☐
Turkse	☐	☐	☐	☐
Andere, omschrijf:

35. Wie vulde deze vragenlijst in?

- 1. Moeder van het kindje
 - 2. Vader van het kindje
 - 3. Beide ouders samen
 - 4. Iemand anders, omschrijf de relatie tot het kindje:
-

36. Heb je nog andere opmerkingen over de kinderopvang in Vlaanderen?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hartelijk dank voor je medewerking.

Bijlage 2

Introductiebrief Kind & Gezin postenquête

Hallepoortlaan 27
B-1060 BRUSSEL
Telefoon: 02 533 12 11
Fax: 02 534 13 82
www.kindengezin.be

Centrale administratie

afzender: Hallepoortlaan 27, B-1060 BRUSSEL

Aan de ouders van
het kind vermeld op de envelop

Kinderopvang	contactpersoon Tessa Ottoey	telefoon 02 533 13 71
uw kenmerk	ons kenmerk TO-BELBRI017	datum 30 januari 2009

Onderzoek gebruik kinderopvang in Vlaanderen

Beste ouder,

Je kind is een van de 5000 kinderen onder de 3 jaar die op toevallige wijze werden uitgekozen om deel te nemen aan een *onderzoek naar kinderopvang* van Kind en Gezin. Dit onderzoek gebeurt mede in opdracht van het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin van de Vlaamse overheid en wordt uitgevoerd door het Hoger Instituut voor de Arbeid (HIVA), een onderzoeksinstituting van de K.U.Leuven (www.hiva.be).

Aan de hand van een vragenlijst wil Kind en Gezin nagaan van welke kinderopvang ouders in Vlaanderen gebruikmaken (of geen gebruik maken), waarom ze voor deze opvang kozen en hoe tevreden ze erover zijn. Deze gegevens zijn belangrijk om het toekomstige beleid rond kinderopvang te kunnen uitstippelen.

Het onderzoek gaat over het *kind dat vermeld is op de envelop* en niet over je (eventuele) andere kinderen. Ook als je voor dit kind *geen* gebruik maakt van kinderopvang (bijvoorbeeld omdat jij of je partner zelf dit kind opvangt) of als dit kind wordt opgevangen door de grootouders, familie of burens of als dit kind al (gedeeltelijk) naar de kleuterschool gaat, is het belangrijk dat je meewerkt. Laat je niet afschrikken door de omvang van de vragenlijst. Niet alle vragen zullen immers op jou van toepassing zijn.

De antwoorden die je geeft blijven *vertrouwelijk* en worden *anoniem* verwerkt door het Hoger Instituut voor de Arbeid (HIVA). Alleen de algemene resultaten van het onderzoek zullen worden bekendgemaakt en doorgegeven aan Kind en Gezin.

Om de ingevulde vragenlijst terug te sturen kan je gebruikmaken van de hierbij ingesloten envelop. Je hoeft er geen postzegel op te plakken. We willen je vragen de vragenlijst terug te sturen **vóór 20 februari 2009**. Onder de ouders die de ingevulde vragenlijst vóór deze datum terugsturen, worden een aantal *cadeaucheques* ter waarde van 25 euro verloot.

Voor meer uitleg bij het invullen van de vragenlijst kan je terecht bij het Hoger Instituut voor de Arbeid:

bij Annick Peetermans, wetenschappelijk medewerker (annick.peetermans@hiva.kuleuven.be) of bij Georges Hedebouw, onderzoeksleider (georges.hedebouw@hiva.kuleuven.be), allebei bereikbaar op het telefoonnummer 016 32 33 33.

De contactpersoon bij Kind en Gezin is Tessa Ottoey (tessa.ottoey@kindengezin.be), telefoon: 02 533 13 71.

We danken je alvast voor je medewerking.

Met vriendelijke groeten,

Katrien Verhegge
Administrateur-generaal

Bijlage 3

Gebruik van opvang per dag van de week per provincie

Tabel b.1 Gebruik van opvang per dag van de week bij de *kinderen die regelmatig worden opgevangen* per provincie (in %)

		5 uur of meer opvang die dag (alle opvangbeurten samen)	Minder dan 5 uur opvang die dag (alle opvangbeurten samen)	Geen opvang die dag
Antwerpen	Maandag	67,3	8,8	23,9
	Dinsdag	72,0	13,1	14,9
	Woensdag	50,5	14,1	35,4
	Donderdag	71,2	11,6	17,2
	Vrijdag	64,2	12,1	23,7
	Zaterdag	2,6	2,1	95,3
	Zondag	0,7	0,6	98,8
Vlaams-Brabant	Maandag	78,7	5,2	16,1
	Dinsdag	85,1	7,0	7,9
	Woensdag	59,6	12,5	27,9
	Donderdag	81,4	5,2	13,4
	Vrijdag	77,2	5,5	17,3
	Zaterdag	3,6	1,8	94,6
	Zondag	1,1	0,7	98,3
West-Vlaanderen	Maandag	66,6	9,6	23,8
	Dinsdag	70,1	12,3	17,6
	Woensdag	50,2	18,0	31,8
	Donderdag	71,4	11,2	17,4
	Vrijdag	65,0	11,8	23,2
	Zaterdag	5,6	1,9	92,5
	Zondag	2,1	1,5	96,4
Oost-Vlaanderen	Maandag	74,5	8,0	17,6
	Dinsdag	76,1	9,1	14,8
	Woensdag	52,8	12,3	34,9
	Donderdag	75,8	9,2	15,0
	Vrijdag	67,8	9,8	22,5
	Zaterdag	3,4	0,7	95,9
	Zondag	1,3	0,1	98,6
Limburg	Maandag	67,5	9,1	23,4
	Dinsdag	74,2	9,1	16,7
	Woensdag	47,6	12,8	39,5
	Donderdag	69,6	10,4	20,0
	Vrijdag	60,6	11,1	28,2
	Zaterdag	4,5	1,5	94,0
	Zondag	1,0	0,8	98,2

Bijlage 4

**Gebruikte opvangvormen uitgedrukt t.o.v. alle kinderen
(gebruikers en niet-gebruikers) van 3 maanden tot 3 jaar**

Tabel b.2 Gebruikte opvangvorm (meest gebruikte opvang, regelmatige en beperkte gebruikers) uitgedrukt t.o.v. alle kinderen van 3 maanden tot 3 jaar (in %, n=4444).

Grootouders	16,7
Familielid	0,9
Derden/geen familie thuis (huispersoneel, PWA, via dienstencheques, babysit ...)	0,3
Onthaalouder van een dienst	19,0
Erkend kinderdagverblijf	12,2
Zelfstandige onthaalouder, gemeld bij Kind en Gezin	0,8
Zelfstandige onthaalouder, onder toezicht van Kind en Gezin	4,2
Zelfstandig kinderdagverblijf, gemeld bij Kind en Gezin	0,9
Zelfstandig kinderdagverblijf, onder toezicht van Kind en Gezin	11,6
De voor- of naschoolse opvang in de kleuterschool	1,8
Een initiatief voor buitenschoolse opvang(IBO)	0,5
Andere	0,3
Geen opvang	31,0

Tabel b.3 Gebruikte opvangvorm (meest gebruikte opvang, regelmatige en beperkte gebruikers) door kansarme gezinnen versus niet-kansarme gezinnen uitgedrukt t.o.v. alle kinderen van 3 maanden tot 3 jaar (in %, n=4442)

	Kansarm (n=247)	Niet- kansarm (n=4195)
Informeel	15,1	32,0
Gesubsidieerd	5,8	18,2
Zelfstandig (onder toezicht of gemeld)	6,9	18,4
Buitenschoolse opvang (1)	0,0	2,4
Onbekend	1,9	0,6
Geen opvang	70,3	28,5

(1) In de kleuterschool of in een initiatief voor buitenschoolse opvang.

Tabel b.4 Gebruikte opvangvorm (meest gebruikte opvang) door gezinnen van allochtone herkomst versus Belgische gezinnen uitgedrukt t.o.v. alle kinderen (met of zonder opvang) van 3 maanden tot 3 jaar (in %, n=4444) wordt Tabel b.4 Gebruikte opvangvorm (meest gebruikte opvang, regelmatige en beperkte gebruikers) door gezinnen van allochtone herkomst versus Belgische gezinnen uitgedrukt t.o.v. alle kinderen van 3 maanden tot 3 jaar (in %, n=4444)

	Allochtoon (n=861)	Belgisch (n=3583)
De grootouders	8,7	18,6
Andere familieleden, burens, kennissen, ...	1,4	0,8
Een onthaalouder aangesloten bij een dienst	9,8	21,3
Een zelfstandige onthaalouder met attest	0,7	5,0
Een zelfstandige onthaalouder (enkel gemeld)	0,8	0,8
Een erkend (en gesubsidieerd) kinderdagverblijf	8,9	13,0
Een zelfstandig kinderdagverblijf met attest	6,0	12,9
Een zelfstandig kinderdagverblijf (enkel gemeld)	1,3	0,9
Opvang thuis door huispersoneel, PWA, via dienstencheques, babysit ...	0,1	0,4
Buitenschoolse opvang in de school en door de school	1,3	1,9
Een Initiatief voor Buitenschoolse Opvang (IBO) (niet georganiseerd door de school)	0,1	0,6
Andere personen of diensten	0,9	0,1
Geen opvang	60,1	23,8

Bijlage 5

Redenen voor de keuze van de meest gebruikte opvang

Tabel b.5 Redenen voor de keuze van de meest gebruikte opvang, opgesplitst naar aard van de opvang (in %), 2009 (n= 2102, gewogen, enkel gebruikers, enkel postenquête, meerdere antwoorden mogelijk) Zie hoofdstuk 8 voor bespreking.

	Totaal n= 2102	Aard van de meest gebruikte opvang											
		Onthaalouder*			Kinderdagverblijf*			Informeel			Voor- en na school		Andere n=4
		gesub n= 645	attest n= 119	gemeld n= 12	gesub n= 403	attest n= 419	gemeld n= 14	Grootoud n= 385	And. fam n= 20	Huisper n=9	School n=51	IBO n=20	
Verzorging													
Verzorging goed	71,4	75,7	69,1	67,9	75,1	68,1	60,3	69,4	88,2	30,7	42,4	39,5	46,7
Men let op hygiëne	43,9	42,1	43,5	45,4	48,2	44,3	33,3	46,2	47,9	11,3	18,3	39,5	17,4
Opvoedkundig													
Aanwezigheid andere kinderen	63,0	79,3	75,2	62,3	77,3	73,8	84,2	11,7	24,8	19,4	35,2	47,3	46,7
Kind vindt het plezant	56,9	57,6	59,1	61,2	52,2	53,6	46,9	62,8	83,5	74,7	45,2	50,0	17,4
Stimulatie ontwikkeling	49,0	51,0	38,6	25,8	66,5	53,9	46,9	31,6	26,4	33,0	24,4	7,9	46,7
Goede uitrusting	35,9	34,0	25,2	43,8	46,8	40,7	42,8	28,2	18,0	19,4	31,9	24,9	17,4
Men houdt rekening met eigenheid	34,8	36,5	28,9	59,2	36,5	30,0	19,7	40,0	43,8	27,6	14,0	25,5	17,4
Opvoedkundige aanpak	32,1	31,4	30,5	30,2	30,9	29,6	13,9	38,3	43,8	44,7	26,6	7,9	17,4
Men houdt rekening met thuismilieu	22,8	22,2	26,8	29,4	18,2	16,0	8,2	38,3	14,0	33,7	0,0	0,0	17,4

Dienstverlening													
Veel vertrouwen, veilige opvang	60,2	64,0	65,1	54,9	62,1	53,9	29,2	59,6	74,1	39,1	37,9	61,6	46,7
Goede informatie, betrokkenheid	38,1	41,7	35,4	50,5	43,6	37,6	27,3	33,5	8,5	33,0	6,6	25,5	17,4
Men luistert, houdt rekening met wensen	38,1	41,3	37,3	66,6	35,6	36,3	36,9	39,8%	30,5	47,0	6,7	38,2	17,4
Soepele opvanguren	37,4	36,7	36,0	59,3	29,6	30,6	38,7	53,8	39,6	80,8	27,5	30,2	17,4
Opvang in vakantie	36,6	32,7	37,5	60,9	28,9	33,5	39,3	52,7	47,1	53,1	21,8	74,6	0,0
Broer/zus kan er ook terecht	24,7	21,3	22,3	51,7	20,5	21,0	0,0	36,8	28,2	58,4	35,1	36,1	0,0
Kind kan blijven als het ouder is	17,6	13,2	9,6	53,2	8,0	10,8	13,9	41,1	22,0	32,9	20,3	44,3	0,0
Opvang ziek kind (aan huis)	8,1	1,3	5,8	19,4	4,1	2,7	15,3	30,3	3,3	53,0	0,0	7,9	0,0
Aangepast aan kind met spec. behoefte	7,2	5,4	5,7	4,8	10,9	4,9	5,8	9,6	0,0	13,6	0,0	0,0	17,4

Toevallig													
Dicht bij huis	58,9	62,3	73,0	65,4	55,8	63,7	73,6	48,7	35,7	55,5	50,2	32,6	46,7
Kende opvang	30,6	28,8	22,4	26,9	32,1	18,0	0,0	40,5	73,1	38,6	4,9	14,0	17,4
Op weg werk	17,3	20,0	17,0	0,0	20,2	21,5	27,2	9,6	3,3	0,0	4,9	0,0	0,0
Dicht bij werk	15,5	13,4	11,5	9,0	25,6	14,9	19,7	10,6	20,6	0,0	17,0	7,5	0,0
Redelijke kostprijs	36,0	43,6	48,0	33,6	45,8	18,2	38,7	20,8	20,3	36,1	42,8	45,7	46,7
Andere redenen	7,7	13,1	17,3	15,6	15,1	16,8	0,0	32,4	5,2	25,3	35,2	40,8	53,3
Vond geen andere opvang	16,7	14,2	15,7	31,5	13,1	27,3	33,6	5,4	14,8	27,7	4,5	24,9	29,3

* Bij de onthaalouders en kinderdagverblijven maken we het onderscheid tussen de gesubsidieerden, de zelfstandigen met attest van toezicht en de zelfstandigen die enkel gemeld zijn aan K&G (zonder attest)

Bijlage 6

Beoordeling kwaliteit niet-schoolgaande kinderen 2000-2009

Tabel b.6 Beoordeling van de kwaliteit ('zeer goed' en 'goed') van een aantal deelaspecten van de *meest gebruikte* opvang, door niet-schoolgaande gebruikers, naar gelang de meest gebruikte formele opvangvormen, in %, 2000 en 2009*

	Onthaalouder				KDV			
	Gesubs		Attest		Gesubs		Attest	
	2000	2009	2000	2009	2000	2009	2000	2009
Opvoedkundige aspecten								
Kindvriendelijkheid opvangruimte (veilig, verzorgd, aanwezigheid van tuin ...),	/**	95,3	/	97,3	/	96,7	/	98,0
Stimuleren van zelfstandigheid v/h kind	/	93,9	/	93,0	/	96,8	/	93,7
Omgang begeleid(st)er(s) met kinderen (plezier in omgang, niet schreeuwen ...)	94,5	95,3	92,7	90,4	94,0	94,9	93,8	94,3
2009: Sfeer (ontspannen, wordt er plezier gemaakt, zijn kinderen geboeid bezig)	/	94,6	/	91,2	/	95,9	/	90,1
2000: De sfeer die er heerst (kindvriendelijk,..)	92,4	/	88,4	/	92,8	/	96,9	/
2009: Rekening houden met de eigenheid van het kind (persoonlijkheid, noden)	/	93,3	/	94,7	/	92,2	/	88,3
2000: Rekening houden met leeftijd van het kindje	94,1	/	95,5	/	94,5	/	93,8	/
2009: Stimuleren van het spel	/	90,7	/	83,6	/	94,5	/	87,1
2000: Stimuleren v/h kind (lichamelijk, fantasie)	84,8	/	76,5	/	89,0	/	81,6	/
Verzorging								
Hygiëne	91,7	94,2	90,0	87,7	92,1	95,3	84,6	92,1
2009: Slaapruimte (luchtig, voldoende ruimte, geschikte bedjes, dekens ...)	/	94,1	/	91,7	/	90,1	/	88,9
2000: Opvanggebouw (kindvriendelijk, netheid,...)	86,5	/	84,0	/	81,3	/	76,2	/
Dienstverlening								
Omgang met ouders (klikt het, dezelfde golfleugte)	92,8	92,6	92,7	91,3	86,8	91,2	85,9	90,8
Inspraakmogelijkheden ouders (over aanpak, de omgang met het kindje ...)	88,1	90,9	86,7	86,7	73,3	88,1	81,2	81,5
2009: Geven van informatie door begeleid(st)er(s) (bijvoorbeeld over wat kind deed)	/	90,1	/	88,6	/	90,0	/	82,3
2000: Uitleg die men krijgt over gedrag v/h kind	85,0	/	84,1	/	82,4	/	82,8	/
2009: Openingsuur 's morgens	/	95,6	/	96,5	/	96,7	/	93,5
2009: Sluitingsuur 's avonds	/	88,1	/	91,2	/	90,0	/	88,0
2000: Openingsuren	88,8	/	89,7	/	78,4	/	82,9	/
2009: Bereikbaarheid (afstand, bereikbaar met openbaar vervoer,..)	/	94,1	/	94,7	/	91,5	/	92,2
2000: Nabijheid (afstand tot thuis, tot werk,..)	94,2	/	92,7	/	90,4	/	90,8	/
2000: Makkelijke bereikbaarheid (auto, openbaar vervoer)	95,8	/	92,8	/	88,3	/	83,1	/
Prijs	44,2	82,9	75,0	78,8	33,5	82,2	46,9	53,5
Mogelijkheid tot opvang in vakantieperiodes	73,6	75,2	84,6	81,3	68,2	75,1	80,0	74,9

- * Bij het onderzoek van 2009 werd gevraagd naar de beoordeling van de kwaliteit. Men had daar als antwoordcategorieën: zeer goed – eerder goed – soms goed, soms slecht – eerder slecht – zeer slecht. Bij het onderzoek van 2000 werd gevraagd naar de algemene tevredenheid, met had daar als vergelijkbare antwoordcategorieën: zeer tevreden – tevreden – nogal tevreden – ontevreden – zeer ontevreden.
- ** \'/= werd niet bevraagd in 2000/2009, maar soms wel een vergelijkbaar item, zie rij hoger of lager

Bijlage 7

Beoordeling kwaliteit schoolgaande kinderen 2000-2009

Tabel b.7 Beoordeling van de kwaliteit ('zeer goed' en 'goed') van een aantal deelaspecten van de *meest gebruikte* opvang, door schoolgaande gebruikers, naar gelang de meest gebruikte formele opvangvormen, in %, 2000 en 2009*

	School		IBO		Onthaalouder		KDV	
	2000	2009	2000	2009	2000	2009	2000	2009
Opvoedkundige aspecten								
Kindvriendelijkheid opvangruimte (veilig, verzorgd, aanwezigheid van tuin ...),	/**	93,9	/	100,0	/	94,1	/	100,0
Omgang begeleid(st)er(s) met kinderen (plezier in omgang, niet schreeuwen ...)	76,2	93,8	82,0	100,0	90,6	97,1	87,0	79,2
2009: Het rekening houden met het thuismilieu van het kindje (gewoonten, thuistaal)	/	83,3	/	100,0	/	93,8	/	100,0
2009: Rekening houden met de eigenheid van het kind (persoonlijkheid, noden)	/	82,0	/	100,0	/	90,9	/	96,0
2000: Rekening houden met de eigen kenmerken van het kind	60,8	/	56,4	/	85,1	/	82,6	/
2000: Rekening houden met leeftijd van het kindje	71,8	/	63,2	/	87,8	/	82,6	/
Verzorging								
Hygiëne	71,4	82,0	69,3	100,0	82,4	94,3	95,7	100,0
2009: Slaapruimte (luchtig, voldoende ruimte, geschikte bedjes, dekens ...)	/	71,4	/	71,4	/	91,2	/	100,0
2000: Opvanggebouw (kindvriendelijk, netheid,...)	61,9	/	60,5	/	85,4	/	69,5	/
Dienstverlening								
Omgang met ouders (klikt het, dezelfde golfengte)	65,6	86,0	71,8	100,0	88,0	100,0	82,6	100,0
Inspraakmogelijkheden ouders (over aanpak, de omgang met het kindje ...)	47,6	80,9	42,1	83,3	82,2	93,8	65,2	100,0
2009: Geven van informatie door begeleid(st)er(s) (bijvoorbeeld over wat kind deed)	/	74,0	/	76,5	/	82,4	/	87,5
2000: Uitleg die men krijgt over gedrag v/h kind	53,4	/	51,3	/	83,7	/	78,3	/
2009: Openingsuur 's morgens	/	87,5	/	100,0	/	100,0	/	92,0
2009: Sluitingsuur 's avonds	/	90,0	/	82,4	/	82,9	/	100,0
2000: Openingsuren	83,3	/	97,3	/	89,2	/	86,9	/
2009: Bereikbaarheid (afstand, bereikbaar met openbaar vervoer,...)	/	94,0	/	100,0	/	94,3	/	79,2
2000: Nabijheid (afstand tot thuis, tot werk,...)	96,0	/	94,7	/	92,0	/	82,6	/
2000: Makkelijke bereikbaarheid (auto, openbaar vervoer)	91,7	/	97,4	/	90,1	/	95,6	/
Prijs	80,5	91,7	65,8	93,8	60,8	82,4	56,5	66,7
Mogelijkheid tot opvang in vakantieperiodes	69,3	65,2	80,5	100,0	87,9	75,0	81,8	100,0

* Bij het onderzoek van 2009 werd gevraagd naar de beoordeling van de kwaliteit. Men had daar als antwoordcategorieën: zeer goed – eerder goed – soms goed, soms slecht – eerder slecht – zeer slecht. Bij het onderzoek van 2000 werd gevraagd naar de algemene tevredenheid, met had daar als vergelijkbare antwoordcategorieën: zeer tevreden – tevreden – nogal tevreden – ontevreden – zeer ontevreden.

** '/'= werd niet bevraagd in 2000/2009, maar soms wel een vergelijkbaar item, zie rij hoger of lager

Bibliografie

Bettens C., Buysse B. (2002), Enquête inzake het gebruik van kinderopvang voor kinderen jonger dan 3 jaar, Kind en Gezin, Brussel, 73p.

Bryson C., Kazimirski A., Southwood H. (2006), Childcare and Early Years Provision: A Study of Parents' Use, Views and Experience, Research Report nr. 723, National Centre for Social Research, Nottingham, 296p.

Duffy J.A., Duffy M. & Kilbourne W.E. (2001), 'A comparative Study of Resident, Family, and Administrator Expectations for Service Quality in Nursing Homes', Health Care Management Review, vol. 26, p. 75-85.

ECEGO, K&G (2006), Werken aan kwaliteit vanuit het kinderperspectief: welbevinden en betrokkenheid als richtsnoeren, Eindverslag, Expertisecentrum Ervangersgericht Onderwijs KULeuven,

Ghysels J., Debacker M. (red.) (2007), Zorgen voor Kinderen in Vlaanderen: een dagelijkse evenwichtsoefening? Acco, Leuven, 283p.

Ghysels, J., Debacker, M. (2007), 'Zorgen voor kinderen in Vlaanderen: een dagelijkse evenwichtsoefening?', Over.Werk Tijdschrift van het Steunpunt WSE, jrg. 17, 3-4, p. 141-145.

Hedebouw G., Sannen L., (2002), Grootouders of andere familieleden en kinderopvang, HIVA-K.U.Leuven

Hrdy Sarah Blaffer (2009), Mothers and Others: The Evolutionary Origins of Mutual Understanding. Harvard University Press, Cambridge.

Kind en Gezin (2009), Het Kind in Vlaanderen - 2008, Kind en Gezin, Brussel.

Kind en Gezin (2005), Het Kind in Vlaanderen - 2004, Kind en Gezin, Brussel.

Lobijn Ann (2008a), 'Kinderopvang: iedereen welkom', Lokaal, 1 januari 2008, p. 26-28

Lobijn Ann, Sels Peter (2008b), 'De moeizame zoektocht naar kinderopvang', Lokaal, 1 juni 2008, p. 23-25.

MAS (2007), Analyse van het zoekproces van ouders naar een voorschoolse kinderopvangplaats, eindrapport. MAS Market Analysis & Synthesis, Leuven, 116p.

OECD (2001), Starting Strong, Early childhood education and care, OECD, Paris.

OECD (2006), Starting Strong II, Early childhood education and care, OECD, Paris.

Peeters J. (2007), 'De OESO lichtte de Vlaamse kinderopvang door... en zag dat het goed was', Tijdschrift welzijnswerk, jg. 31, nr. 284, juni 2007, p. 34

Peeters J. (2008), 'De toekomst van de zelfstandige in de kinderopvang', Sprokkels, nr. 4, p. 16 - 17.

Pommer E., van Kempen H., Eggink E. (2008), De staat van de publieke dienst. Het oordeel van de burger over de kwaliteit van overheidsdiensten, Sociaal Cultureel Planbureau, Den Haag, 206p.

Ruelens L., Hedeboom G. (1999) De rol van de grootouders in de kinderopvang, HIVA-K.U.Leuven

Sylva K., Stein A., Leach P., Barnes J., Malmberg L-E. (2007), 'Family and child factors related to the use of non-maternal infant care: An English study', *Early Childhood Research Quarterly*, 22, p. 118-136.

UNICEF (2008), *The Child Care Transition. A league table of early childhood education and care in economically advanced countries. Innocenti Report Card 8* UNICEF, UNICEF Innocenti Research Centre, Florence.

Vandenbroeck M. (2004), *In verzekerde bewaring. Honderdvijftig jaar kinderen, ouders en kinderopvang*, SWP, Amsterdam, 384p.

Van Keer S., Bettens C., Buysse B. (2004), *Enquête naar het gebruik van kinderopvang voor kinderen jonger dan 3 jaar*, Kind en Gezin, Brussel, 73p.

Vanpée K., Sannen L., Hedeboom G. (2000). *Kinderopvang in Vlaanderen, Gebruik, keuze van de opvangvorm en evaluatie door de ouders*. HIVA-K.U.Leuven

Van Peer Chr. (2008), *Kinderwens in Vlaanderen. Een sociaaldemografische profielschets*. SVR-Rapport 2008/5, Studiedienst Vlaamse Regering, Brussel, 75p.